

The Project Gutenberg eBook of Marianne-rouva: Romaani, by Victoria Benedictsson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Marianne-rouva: Romaani

Author: Victoria Benedictsson

Translator: Auk. Dahlberg

Release date: September 14, 2012 [EBook #40761]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MARIANNE-ROUVA: ROMAANI ***

Produced by Tapio Riikonen

MARIANNE-ROUVA

Romaani

Kirj.

ERNST AHLGREN [Victoria Benedictsson]

Suomentanut Auk. Dahlberg

Porissa, Axel Bergbomin kirjapainossa, 1890.

1.

Pienen ruokahuoneen ovi aukeni ja Marianne astui sisään.

Äiti istui kyökki-käsiliina polvilla ja kiskoi kuoria äsken kaltatuista manteleista.

"Äiti, minä olen saanut sellaisen ihmeellisen kirjeen", sanoi Marianne ja asettui pöydän ääreen.

"Minkä johdosta sitten?"

"Lukekaa itse." Hän antoi kirjeen, rouva Björk pyyhkäisi käsiään, otti sen ja rupesi lukemaan.

Marianne istahti toiselle puolen pöytää odottamaan.

"Neiti!

Koska minua eivät miellytä pitkät johdatukset, kysyn minä lyhykäisesti: tahdotteko tulla vaimokseni. Minä kyllä käsitän, että sellaiseen kysymykseen voi olla vaikea vastata noin äkkipikaa, varsinkin kun niin vähän minua vasta tunnette. Minä en odotakaan, että te nyt paikalla vastaisitte myöntymällä. Mutta jos te mielestänne ette koskaan voi muuten vastata, kuin en, niin ei luonnollisesti mikään estä teitä sitä paikalla lausumasta. Jos sitä vastoin aikaa voittaen luulette voivanne minusta enemmän pitää, kuin nyt, niin on parasta, että tulemme tuttaviksi mitä pikemmin sitä parempi, ja pyydän siinä tapauksessa saada käydä tervehtimässä teidän vanhempianne. Minä pyydän, ettette ole millänkään tämän kirjeen kuivakiskoisuudesta. Se johtuu siitä, etten tahdo lausua sanaakaan enemmän kuin täytyy, sillä jos tarjoukseni hylkääte, on sitä parempi meille molemmille, mitä vähemmän tästä asiasta on puhuttu.

Pikaista vastausta pyydetään.

Kunnioittavaisesti:
Börje Olsson."

"Olsson? — Minä en tunne edes nimeä", sanoi äiti ajatuksissaan pitäen kirjettä kädessään ja katsellen Marianne.

"Hän on maanviljelijä, ja minä tapasin hänet Hallstorpin pappilassa, kun olin siellä viime suvena."

"Minä en ole kuullut sinun koskaan häntä mainitsevankaan. Minkälainen mies hän on?"

"Niin, tiedätkös äiti, sitä tuskin voin sanoa; minä muistan häntä aivan vähä. Hän on nuori — kuusi-seitsemän-kolmatta ehkä täyttänyt — hyvin hiljainen, ja noin niinkuin ihmiset yleensä."

"Onko hän niiltä seuduin?"

"Ei, ei juuri. Hän oli tullut junalla, oikeastaan jollain asialla, luullakseni, vaan hänellä oli tapana aina jäädä päivälliselle."

"Sitten?"

"Niin, herra jumala, enhän minä tunnekkaan sitä ihmistä!"

"Osoitetaanko hänelle mitään kunnioitusta?"

"Sen kyllä luulen. Hänestä pidettiin paljon pappilassa. Minä luulin melkein toivottavan häntä vävypojaksi sinne."

"Vai niin", sanoi rouva Björk päästen selville. Asian niin ollen hänen tarjouksensa ei varmaankaan ole ylönkatsottava, ajatteli hän. "Eikökän ole parasta, että menemme isän luokse?"

"Kyllä kai."

Marianne nousi. Rouva Björk pani varovasti kyökki-käsiliinan kokoon ja asetti sen pöydälle. Marianne kulki edellä ison, kauniin huoneiston läpitse. Äiti tuli perässä vaappuvin askelinensa. Isä istui kirjoituspöytänsä ääressä selkä oveen päin, kun he tulivat sisään.

Hänestä näkyi ainoastaan harmaa yönuttu ja laineen tapainen, hyvin harmaahtava takaraiva, joka oli varsin kauniisti muodostunut. Vaan kuullessaan oven aukeavan, kääntyi hän puoleksi ympäri kirjoitustuolinsa rautaruuvilla. Hänellä oli säännölliset kasvot, sileäksi ajeltu leuka, jossa oli pieni kuoppa ja joka oli jäänyt syvälle harmaakähäräisten poskipartojen väliin, joita raudanharmaat viikset yhdistivät. Tuuheat, tummat kulmakarvat pistivät omituisella tavalla silmään harmaiden hiuksien ja suurien, kosteiden sinisilmien rinnalla. Koko miehessä näkyi olevan jotain huolellisesti hoidettua ja hyvin säilynyttä, ja kasvojen kaikki juovat kertoivat syntyneensä alituisesta hymyilemisestä, eikä suinkaan huolista.

"No mitä nyt?" sanoi hän jörömäisen ääntä teeskennellen, "rahaa, rahaa, rahaa!"

Hän huitoi molemmilla isoilla käsillään ilmaa. Hänen äänensä tuntui kuin se olisi aina täynnä salaista naurua, joka pian tulisi kuuluville.

"Ei, tänään ei tarvita rahaa", vastasi rouva Björk, siirtyen kirjoituspöydän kulman ohitse tuolille istumaan, "vaan lueppas tämä kirje, jonka Marianne on saanut."

Isä otti kirjeen ja luki.

"Kuka Olsson tämä on?" kysyi hän lopetettuaan.

"Niin, minä tuskin tiedän; minä luulen, että hän on jossain paikassa, jonka nimi on Tomtö", vastasi Marianne.

Isä päästi pitkän salaperäisen vihellyksen.

"*Sekö* Olsson!" sanoi hän, ikäänkuin peläten jonkun kuulevan, "sitten on hän rikas."

"Sen kyllä luulen", vastasi Marianne aivan levollisena, "tunnetteko hänet isä?"

"Niin, se tahtoo sanoa, kun hän osti tilan, kuulin minä hänen maksaneen ostosummasta suurimman osan puhtaassa rahassa. Hän lienee pitänyt sitä nyt noin vuoden. Kuuluu olevan kelpo mies. Hän on ollut Munckebyssä pehtoorina — vai se hän onkin! No, mitä vastaat, tipuseni?"

"Isäkulta, minä en ollenkaan tiedä mitä vastaisin", sanoi Marianne pistäen huulensa ulospäin vähäiselle tötterölle, joka oli hänelle omituista ja liiallisesti hemmoitellun lapsen tapaista. Hänellä oli pieni sun ja jokseenkin turpeat huulet.

"Parasta on, että saat asiata ajatella. Minä hankin hänestä likempää tietoa."

"Tee niin, isäkultaseni", sanoi Marianne silittäen kädellään muutamia kertoja ympäri isän pyöreätä niskaa, kuin olisi hän tahtonut sorvata sitä vielä pyöreämmäksi.

* * * * *

Jo seuraavana päivänä oli kamreeri Björk hankkinut kaikki tarpeelliset tiedot ja tullut niiden johdosta sangen tyytyväiseksi. Börje Olssonin naimatarjous oli hyvin edullinen, sitä ei voinut epäillä.

Kamreeri Björk oli saanut tietonsa aivan varmoista lähteistä. Neuvoteltuaan ensin vaimonsa kanssa, meni tämä Mariannen luokse. Oli jokseenkin myöhä, vaan Marianne ei ollut vielä alkanut riisua vaatteitaan, vaan istui ja luki kirjoituspöytänsä ääressä lampun valossa. Äiti oli kokonaan liikutettu ja hänen poskillaan heloitteli pienet punaiset valkeat.

"Niin, Marianne, nyt saat kirjoittaa hänelle, jos tahdot. Isällä on jo ihan varmat tiedot, hän on hyvä mies, kelpo mies, ja hän on hyvin varakas."

"Mutta hän on talonpojan poika."

"Oh, se ei tee mitään, kyllä hän sen vuoksi voi olla hyvinkin sievä."

"Niin, mutta sukulaiset? — — — No niin, eihän mitään päätetä ennenkuin isä ja äiti ovat häntä puhutelleet. Sitte saamme kuulla."

"Kirjoita nyt, että hän tulee sunnuntaiksi, minä hankin neljä ruokalajia päivälliseksi."

Toivotettuaan suudelmalla toisilleen hyvää yötä, lähti äiti pois.

Marianne otti esille soman pienen kirjepaperin, johon hänen nimensä oli painettu ja kirjoitti:

"Herra Patruuni Olsson, Tomtö.

Kiitos kirjeestä. Toistaiseksi en voi mitään vastata muuta, kuin että vanhempani lausuvat sydämestään teidän tervetulleeksi tänne sunnuntaiksi. Kaikesta muusta päättäköön tulevaisuus.

M. B—."

Nyt oli tiistai. Jo tuorstaina sai hän vastauksen.

"Neiti!

Kiitoksia kirjeestänne, vielä enemmän kiitoksia niistä toiveista, joita se loi tulevaisuuteeni, vaan niistä ei nyt sanaakaan. Minä en ollenkaan tahdo, että te jonkun hätäellyn lupauksen kautta tulisitte sidotuksi. Että tuntuksitte itsenne aivan vapaaksi päätöstä tehdessänne, en tahdo tähän kirjeeseen kirjoittaa 'sinä', vaikka luonnolliselta tuntuukin, että niin tekisin. Älkää, Marianne, mitä tahansa minusta arvelettekin, luulko, että minä yhdellä ainoalla sanalla tahtoisin houkutella teitä vaimokseni. — Vapaasta tahdostanne minun, taikka muutoin ei ollenkaan!

Ja nyt yksi seikka sulkumerkeissä. Älkää koskaan kirjoittako 'patruuni' minun kirjeisiini. Minä kammon kaikkia arvonimiä, ja tätä enemmän kuin muita. Kirjoittakaa maanviljelijä taikka vaan lyhykäisesti herra.

Tuntunee ehkä hyvin omituiselta, että kirjoitan nyt pitkän kirjeen, vaikka kohta tapaamme toisemme, vaan asia on niin, että minun on vaikea välistä ilmaista puheessa ajatukseni ja tunnen helpotusta, kun sen sijaan saan ne kirjoittaa.

Tämä on jäännös talonpoikaista ujoutta, josta minä kyllä toivon pääseväni. Toistaiseksi minussa sitä on kuitenkin. Ja nyt löytyy muutamia seikkoja, jotka teidän pitäisi tietämän ennenkuin päätätte. Minun ulkonaisesta asemastani voitte kyllä saada tietoja toiselta taholta, vaan minun sisällistä tai varsinaista ihmistäni, jonka tunteminen teille kuitenkin täytyy olla kaikkein tärkein asia, voitte tuskin muiden kautta oppia tuntemaan, sillä tarkkaa tehtäissä minulla ei ole ollenkaan ystäviä; minä tarkoitan oikein luotettavia ystäviä, muutoin on niitä minulla kuten muillakin.

Tahdon kertoa teille itsestäni ja koettaa olla vilpittömän.

Minun vanhempani olivat talonpoikia. Isäni on kuollut, vaan äitini elää, minulla on ainoastaan yksi veli, vanhempi kuin minä, luultavasti hän on vanhaan kansan tapaan perinyt minun isäni aseman. Äiti on ottanut osuutensa vanhasta omaisuudesta. Hän olisi kyllä mieluummin muuttanut minun kanssani, sillä minä luullakseni olen hänen rakkain lapsensa, vaan hän ei sentään hennonut luopua paikasta, jossa hän oli asunut koko elinaikansa. Vanhat ihmiset ovat kuin talokissoja, he vaihtavat mieluummin isäntiä kuin kotia. Äiti elääkin aivan itsekseen eikä hänen tarvitse olla veljeni eikä kälyni kanssa suuremmassa yhteydessä kuin itse tahtoo.

Opintoja en ole saanut koskaan harjoittaa, isäni mielestä oli se tarpeetonta, ehkä olikin siihen katsoen, joksi minulla oli aikomus, sillä maanmieheksi olin minä päättänyt ruveta joka tapauksessa. Semmoinen taipumus oikein istuu sen ruumiissa, joka kuten minäkin, on sukeutunut mieheksi maanviljelystoimien keskellä. Ellen saa kylvää ja niittää, ellei minulla ole lehmiä ja hevosia, en tunne elävänikään. Kyllähän minä olen ajatellut muitakin pyrintöjä maailmassa löytyvän, vaan samassa olen tuntenut, että *minä* olen syntynyt maata viljelemään. Minuun nähden ei voinut muu puheeksi tulla. Ennen renki, jos niin tarvittaisiin, kuin oppinein professori. Sillä kaiken täytyy täällä maailmassa olla oikealla paikallaan, muutoin ei mennä hyvästi eteenpäin.

Minä en siis koskaan ole käynyt alkeiskoulua, en koskaan oleskellut yliopistossa; kyläkoulu, kansanopisto ja maanviljelysopisto, — niissä on minun opintojeni määrä! En tätä sano valittaakseni. Onhan meillä yltäkyllin kirjanoppineita. Isä oli vallan oikeassa. Vaan huolimatta taipumuksestani maanviljelyyn olen minä sangen tiedonhaluinen, minussa hehkuu himo saavuttaa tietoja, jotka voisivat tehdä minusta monipuolisemmin kehittyneen ihmisen kuin minä olen, ja jos te kirjoitukseni johdosta pidätte minua töykeänä, pyydän teitä sentään uskomaan, ettei minun sisällinen ihmiseni ole raaka.

Äitini ja minun kesken vallinnut sydämellinen väli on minuun varmaan paljon vaikuttanut. Sanotaanpa, että ken on ollut hyvä poikana, hänestä tulee kunnollinen aviomieskin.

Vaan eihän maksa vaivaa puhua! Minusta on perin mahdotonta keksiä oikeita sanoja. Sitä paitse on minussa jotakin, joka tahtois tunkeutua esiin, vaan jota minä nyt vielä vähän aikaa pidän aisoissa. Minä olen käytännöllinen mies enkä salli mielikuvitukseni liehua kaikkialla perässäni.

Hyvästi vähäksi aikaa!

B. O."

Marianne oli saanut kirjeen juuri puolisen jälestä, kun hän oli nojollaan romaani polvilla lepotuolissa kammarissaan nauttien pientä päivällislepoa. Hän oli sysännyt kirjan syrjään kirjettä lukeakseen, ja päästyään loppuun jäi hän hiljaa paikoilleen tähystellen uneksivin katsein ulos avaruuteen. Tunne todellisesta romaanista levisi hänen mielikuvitukseensa kuin lämmin sumu. Tämä kosintakirje kädessään, häät takanaan. — olihan hänellä oikeus uneksia.

Hänessä oli omituisesti sekoittunut terve ymmärrys ja liiaksi jännitetty tunteellisuus. Vaikka tilaisuutta olisi useinkin ollut, ei hän koskaan ollut antautunut viattomaankaan rakkaus-seikkaan osalliseksi, sillä hän joka silmänräpäys muisti, että semmoisesta hänelle itselleen tulisi harmia ja etteivät tytöt koskaan voineet olla tarpeeksi varovaisia. Vieksaasti kuin koronkiskuri koetti hän

houkutella ihailijoitansa niin monta näytettä heidän tunteestaan kuin mahdollista. Hänellä oli ihmeteltävä taito kiskoa naiselliselle suloudelle näitä veroja, jommoisina olivat serenaadit, kukkavihkot, onnittelu-sähkösanomat, rekiretket ja monet muut, vaan koskaan ei hän antanut mitään takaisin. Hän oli ystävällinen ja liehako ja keikailija juuri siihen hienoon määrään, että se pidettiin hyvään käytökseen kuuluvana. Hän ei millään muotoa ollut mikään lemmitön kaunotar, vaan hän ei koskaan unohtanut oivallista kasvatustansa.

Hän taisi nauttia silmäyksestä, kädenpuristuksesta, tanssista, johon tanssittaja osasi hänen kokonaan kiinnittää, ja huolimatta jokseenkin täyteläisestä vartalostaan tanssi hän niin keveästi, pehmeästi, viehättävästi, ettei yksikään tyttö kaupungissa vetänyt vertoja hänelle. Tehtiinpä oikea väkiryynnäkö hänen järjestelmänsä johdosta tanssijaisissa. Vaan koskaan ei kukaan voinut tietää, tokko hän edes huomasi näitä suosionosoituksia, jotka aina näyttivät häneen yhtä vähän vaikuttavan eivätkä koskaan saattaneet häntä ilmaisemaan vihaa eikä tunnetta toiselta puolen.

Vaan omassa mielessään liitti hän nämät salaiset riemuvoitot kaikkiin muihin, huomattavampiin. Ne sanoivat hänelle, että vaikkei hän ollutkaan kaunis — jonka hän aina tunnusti naispuolisille ystävilleen — niin oli hänellä ainakin kykyä miehiä arvostelemaan, jolla on sanottu äärettömän paljon enempi. Hän tiesi aivan hyvästi, mikä se oli, joka teki tämän magneettisen vaikutuksen toiseen sukupuoleen. Hänen vaatetuksensa edistivät aina joitakuuta ominaisuuksia hänen ulkomuodossaan. Itsensä vaatettaminen oli hänestä suloinen taide, ja hän osasi sovittaa kuosin oman makunsa mukaan.

Eikä vähän vaadittukaan keksintökykyä, kun tahtoi olla aina uusi, aina huomiota herättävä.

Tanssijaisten jälkeinen päivä oli hänestä suuremman arvoinen kuin itse tanssijaiset. Silloin oli hän aina väsyksissä, ja äiti piti hänestä kahta hellempää huolta. Hän taisi silloin loikoa tunnista tuntiin lepotuolissaan pää nojautuneena sen selkälautaa vastaan ja silmät kiinni, vajonneena suloiseen nautintoon ja voipumiseen, komea huone ympärillensä. — Äiti pani hänen tanssipukunsa korjuuseen ennenkuin Marianne nousi, sillä tätä aina iletettiin nähdä sitä, sanoi hän. Ainoastaan viuhkansa hän tahtoi pitää esillä. Oli sanomattoman suloista pitää sitä sormiensa välissä, kun muistinsa eleli uudestaan illan tapauksissa. Kuinka hauskaa oli puolittain nukkuen levätä siinä ihailun ja ikävöimisen ilmakerroksessa, jonka hän vielä tunsikin itseänsä ympäröivän ja jota hän muun ilman muassa luuli täysin keuhkoin hengittävänsä, niinkuin kuihtuneiden ruusujen tuoksua! Silmäys, kosketus, joku mitättömyys voi asettaa hänet sellaiseen mielentilaan koko päiväksi, jolloin äidin lemmelliset kädet häntä armastelivat ja hän oli väsynyt ja tyytyväinen.

Hieman tämmöiseltä tuntui hänestä nytkin, vaikkei mieliala tullut muistoista, vaan tulevaisuuden unelmista. Hän ajatteli mielikuvituksissaan sitä vaikutusta, jonka hän mahtoi tehdä tähän mieheen, johon hän itse niin vähän oli kiinnittänyt huomiota, että tuskin muisti hänen muotoansa. Hän tunsikin heidän välillensä olevan suuren erilaisuuden; se rajoitteli hänen luulotelmiansa. Hän koetti kuvailla tätä miestä mieleensä. Hän luuli hänen luonnossaan olevan jotain väkivaltaista, joka piileskeli tuon tyynen pinnan alla. Tämmöinen huima vallattomuus, josta hän uneksi, — siinä oli jotakin, joka kutkutti hänen kasvihuoneessa puhjennutta naisellisuuttansa, kun ajatteli olevansa semmoisen, melkein raa'an luonteen rakastama. Se oli vähän satumaista ja lumoavata sekä herätti uteliaisuuden miettimään miten olisi, jos olisi tahdottomana, suojattomana annettu alttiiksi sellaiselle miehelle. Tätä juuri Marianne uneksi. Hänellä oli määrätön himo tulla rakastetuksi ei ainoastaan ihmisenä eikä myöskään naisena, vaan melkein lapsena, joka vastustamatta antaa kuljettaa itseänsä vaikka mihin. Hyväilyillensä kesyttää jonkun Loordi Rochesterin julmuuden, — siitä olisi hänen päänsä voinut joutua pyörälle. Siitä nautti hän, kuin olisi hän laskenut mäkeä ja tuntenut samassa kauhistavaa väristystä. Mariannen kaltaiset luonteet osaavat tätä arvostella.

Jos Börje Olsson olisi ollut köyhä, ei Mariannen mieleen koskaan olisi juolahtanutkaan häntä ajatella, silloin olisi hän aivan yksinkertaisesti saanut vaipua mitättömyyteen. Vaan isä oli varmasta lähteestä saanut tietää, että kalunkirjoitus isävainajan jälkeen oli tehnyt vähän enemmän kuin kaksisataatuhatta kruunua, ja niinä kahtena vuotena, joina Börje oli hoitanut perintöänsä, ei se suinkaan ollut vähentynyt. Ja raha antoi voimaa ja vapautta. Börje Olsson voi kyllä mennä naimisiin ja viedä vaimonsa kotiinsa, ja jokapäiväiseltä näyttävän avioliiton helmoissa saattoi kyllä löytyä joku Rochester pehmeiden käsivarsien kesytettäväksi.

2.

Syyskuun päivä oli rankka ja kylmä, vettä virtaili kaduille ja solisi kaikista katon vesijohdattimista alas. Oli vallan päätä kysynyt, kuinka aamupäivällä olisi päästy pojista ja perheeseen yhdistetyistä vuokralaisista, vaan heidät saatiin menemään kirkkoon. Vähän yli kymmenen piti Börjen tulla.

Jokainen tunsi olevansa vähän levoton. Äiti oli ryhtynyt kaikkiin toimenpiteisiin päivällistä varten ja käveli nyt juhlapuvussa huoneesta huoneeseen. Isä lipsutteli korvat hörhöllään ympäri huonettansa, valmiina aukaisemaan, pienimmänkin kilinän kuultuansa. Marianne astuskeli edestakaisin pitkin vierashuoneen mattoa kädet selän takana ja katsellen pieniä jalkojansa, joissa oli tummanpunaiset atlassikengät suurine rosetteineen. Niiden anturat olivat niin ohuet, että jalka voi esteettömästi ja pehmeästi taipua jokaisella askeleella. Hänellä oli kapeat, hienosti muodostuneet jalat, joita ei koskaan tarvinnut likistää, jotta olisivat pieniltä näyttäneet, ja jotka — niinkuin kädetkin — eivät näyttäneet olevan oikeassa suhteessa muuhun ruumiiseen, joka nuorelle tytölle oli jokseenkin kookas.

Tottumus hiljaa tuuditella vyötäisiänsä, taaksepäin nojautuva niska ja lyhyt kaula loivat hänen esiytymiseensä jonkinlaista pehmeätä vallattomuutta, joka tarttui muistiin ja saattoi mieleensä palauttamaan hänen persoonaansa. Kukaan ei voinut häntä ajatella, muistamatta tätä luonteen mukaista käyntiä, joka oli laiskehtiva, nautinnouhimoinen joka liikkeessään.

Hänen tukkansa oli pieni, pehmeä ja kullanpaistavainen. Se oli koottu korkealle päälaelle kreikkalaiseen solmuun, joten hiusten raja niskassa jäi paljaaksi. Muutamat vallattomat suortuvat muodostivat seppeleen hänen otsallensa ja kaulaansa; ne olivat niin lyhyitä kammattaviksi ja olivat hentoja kuin hieno untuva.

Hän tunsi olevansa liikutettu, mutta ei tuntenut vastenmielisyyttä. Viime päivinä oli asiaa pohdittu joka puolelta, ja mitä enemmän sitä pohdittiin, sitä enemmän saatiin syytä Mariannen myöntymiseen. Koko suvun tädit ja perheenisät pitivät hulluutena päästää mitään semmoista pois käsistään, ja Marianne tuli tarkemmin perehtyneeksi isänsä rahalliseen kantaan, kuin hän koskaan oli ollut.

Kaikki viittasi siis kihlaukseen.

Kaikki tyyni oli koitettu pitää salassa Mariannen veljiltä, vaan jollain tutkimattomalla tavalla näkyi heidätkin yleinen mielenjännitys vallanneen, vieläpä palvelustyötökin kyökissä aavistivat jotain tavatonta olevan tekeillä.

Hermoja koetteli se pitkävetisyys, jolla minuutit kuluivat, ja yksitoikkoisesti solisi sade kadulla. Marianne käyskenteli ja ihmetteli, mitä hänen pitäisi sanoman ja mitä Börjen pitäisi sanoman. Hän oli mieleensä kuvailut kaikki jo edeltäpäin, vaikka hän tiesi, että todellisuus tulisi vallan toisenlaiseksi.

Soitettiin. Hän säpsähti. Nyt oli hetki tullut!

Hän kuuli isänsä äänen eteisestä, sillä kaikki ovet huoneistossa olivat auki. Ja hän kuuli toisen äänen, jota ei tuntenut — se oli matala miesääni — eteisen ovelta kuului askeleita, jotka sitten lähestyivät huoneen kautta.

Vieras teki kumarruksen ja lähestyi sitten Marianne, tulevan appivaarinsa seuraamana, joka kävellessään koetti pitää kurissa tyytyväistä hymyään.

Odotus ja uteliaisuus oli niin teroittanut Mariannen silmät, että hän yhdessä sekunnissa oli päässyt koko persoonan perille kaikkine erityiskohtineen.

Puku oli moitteeton, vaan käynnissä ja ryhdissä oli jotakin maalaista, — jotain raskasta ja jäykkää.

Hän ojensi Mariannelle kätensä ja tervehti häntä kuin tavallista vanhaa tuttavaa. Hänessä oli vakavuutta, joka vaikutti toisiin.

Istuttiin ja ruvettiin puhumaan tuulesta ja ilmasta. Välistä näytti hymy tahtovan päästä leikkimään kosijan kasvoilla; hän näkyi selvästi pitävän asemaa ilveellisenä. vaan pysyi toki totisena. Appivaari oli nähtävästi enemmän hämillään kuin hän.

Kaikki asiaankuuluvat olivat olevinaan, kuin ei olisi mitään tavatonta tekeillä. Marianne istui ja teki havainnoita tulevaisesta sulhostaan. Vaikea oli saada selville, pitikö häntä rumana vai ei. Hänellä oli tuuhea musta täysiparta, jota ei luultavasti ollut koskaan leikattu: mustat kiillottomat hiukset, jotka kähertyivät ohauksien kohdalla; tasainen auringon paahtama iho ja lyhyt suora nenä. Ei mitään tavatonta löytynyt hänen muodossaan, ja se voi helposti haihtua mielestä. Sitten oli hänellä vaaleat, harmaat silmät, jotka tummasta ihosta ja lyhyiden mustien kulmakarvojen alta kummallisella tavalla pistivät näkyviin. Silmät olivat tyynet, tarkkaavaiset, niin että ne vaivatta ja helposti näyttivät voivan tunkeutua pohjaan asti kaikessa. Silmäkulmissa oli hänellä pieniä ryppyjä, jotka saattoivat silmät helposti näyttämään kujeellisilta.

Kun rouva Björk oli tullut sisään ja puhuttu kaikenlaista, sai isäntä äkisti tärkeän kirjoituksen valmistettavaksi, jonka tähden hän anteeksi pyydettyään lähti hetkeksi pois. Heti sen jälestä kutsui joku emäntää talouden toimiin, ja nuoret jäivät yksikseen.

Tukala äänettömyys tuli pariksi silmänräpäykseksi.

"Noh?" sanoi mies.

"Niin, mitä minun pitäisi sanoa?"

Marianne istui vähän matkan päässä ison akkunan vieressä salin nurkassa. Börje meni nyt hänen luokseen, niin että he joutuivat istumaan vallan vastapäätä toisiansa ja olivat molemmat täydessä päivän valossa.

"Niin kauvan kun asia on tällä kannalla ei meistä ikänä tule kuitenkaan tuttavita," sanoi Börje, "sillä, jos me yksinämme rupeamme seurustelemaan, saavat ihmiset vettä myllyynsä, ja jos toisia on aina meidän kerallamme, emme koskaan pääse toisiamme lähemmäksi. Silloin täytyy meidän, kuten nytkin, katsella toisiamme ja puhua kaikkea mahdollista tyhjää, jota emme edes omilla ajatuksillamme viitsi seurata."

Tämä nyt ei tuntunut ollenkaan siltä rajulta intohimolta, josta Marianne oli uneksunut, vaan tämä oli maltillista tyyneyttä, joka teki miellyttävän vaikutuksen.

"Kyllähän se on totta," lausui Marianne ja hypisteli kädet polvilla viheriätä lehteä, jonka hän oli nyäissyt jostakin ruukkukasvista.

"Niin, ja tärkeintähän on meille tulla sellaisiksi ystäviksi, että voimme näyttää toisillemme, minkälaisia olemme, ja että luottamus ja vilpittömyys voisi syntyä välillemme."

Oli omituista kuulla hänen puhuvan. Ääni ei ollut erittäin sointuva ja hän puhui harvaan ja johdonmukaisesti, omituista oli se, että Mariannen mielestä tämä ääni ei ollut vieras; hän luuli sen kuulleensa monta, monta kertaa ja oppineensa siitä pitämään. Kaikki oli siten vallan toisin kuin hän oli odottanut, — ei mitään kiihottavaa mielenliikutusta, ei mitään jännitystä eikä sydämen tykytystä.

Äänettömyyden kestäessä oli Börje istunut häntä katsellen, ja nyt loi hänsä ylös, ja he katselivat toisiansa silmiin, vaan Marianne ei vastannut, loi vaan hänsä punehtumatta taas alas.

"Eiköhän olisi sentähden parempi, että nyt jo menisimme kihloihin? Koska ei ole ollut mitään rakkaushistoriaa eikä muutakaan välillämme, on luullakseni parasta alkaa siitä syrjästä."

Marianne loi hänsä ylös melkein pelästyneenä.

"Niin niin," sanoi Börje vakavan leikillisesti, "kyllä semmoinenkin tulee, vaan kaiken täytyy saada kasvaa ja itää itsestään, eipähän liene vallan tärkeätä, syntykö se kihlauksen toisella tai toisella puolella."

Kummallinen ihminen! Nyt veti Marianne suunsa nauruun.

"Asia on niin, että minä haluan saada kaikki selväksi, jotta voisimme seurustella kuin ihmiset, sillä tämä on vaan paljasta ilveilyä."

Toista vähän suututti kuin toinen voi olla noin levollinen. Oliko tämmöinen kosimista! Marianne istui ja lykerteli viheriätä lehteä sormiensa välissä, jotta se tuli aivan pehmeäksi.

"Nyt olen *minä* puhunut," sanoi Börje suoralla, leikillisellä tavallansa.

"Minun mielestäni on narrimaista, että me näin vieraina toisillemme kuin nyt, menemme kihloihin," sanoi Marianne ja lensi tulipunaiseksi tietämättä minkä tähden.

"Oh, minä ymmärrän!" sanoi toinen äkkiä, ja näytti sitten silmänräpäyksen etsivän sanoja, "minä ymmärrän vallan hyvästi; vaan eikö ole parempi ilveillä toisille sen aikaa, kuin että ilveilisimme keskenämme ja olisimme olevinamme kuin ei olisi naimiskaupoista eikä muusta siihen suuntaan puhuttukaan?"

"Kyllä, mutta" — — —

"Niin sitähan minä tarkoitan, nyt tunnette olevanne arka minua vastapäätä ollessanne. Se on luonnollista, teidän täytyykin — sellaisen tytön kuin te. Te ette voi olla ajattelematta, että minun täytyy olla raaka, koska olen talonpojan poika, ja sentähden pelkätte te, ennenkuin lämpimämpi ja täydellisesti yhteinen tunne on syntynyt välillemme, antaa minulle kihlatun miehen oikeuksia. Eikös ole niin?"

"En tiedä," vastasi Marianne niin hiljaa kuin olisi hän ainoastaan vetänyt syvään henkeänsä. Kuinka toisin oli hänen oma mielialansa, kuin hän oli mielessään kuvitellut! Hän tunsu olevansa ujo ja totinen

ikäänkuin hän olisi ollut vallan toisenikäinen. Hän ei koskaan ollut tuntenut itseänsä niin nuoreksi kuin nyt.

"Vaan sitä sinä et saa ajatella, Marianne," sanoi mies nojautuen tuolillaan eteenpäin luomatta silmiänsä ylös, "meillä talonpojillakin voi olla hienotuntoisuutta, vaikka meistä sitä ei uskota."

"Ettehän te ole talonpoika!" Marianne melkein huusi nämät sanat pelästyksissään.

"En ulkonaisesti, en. Vaan minussa on sitä veressä, tuhannet juuret sitovat jokaisen entisyyteen. Ja vaikka tulisikin kiilloitetuiksi niin hienosti kuin joku esine voi tulla, on kuitenkin sydänpuu jälellä, ja jokaisen mielen pohjukassa löytyy aina jotain perittyä, ehkä jotain hyvää, vaan kuitenkin jotain erinlaista kuin te."

Hänen äänensä soi sangen tunteellisesti ja Marianne vilkaisi hänen alaspäin kääntyneisiin kasvoihinsa, hän näki nuot tuuheat, kiillottamat hiukset. Hän tunsu saavansa halun hyväellen silittää niitä kädellensä näyttääkseen ettei pelännyt, tai sanoakseen hänelle ettei saanut olla vihainen.

"Ja ellei siitä mitään voi tulla," sanoi Börje kuivasti ja melkein väliä pitämättömästi, "niin on parasta, että saan sen nyt tietää."

Toinen säpsähti. — Ei mitään voi tulla! Ei, ei se ollut Mariannen tarkoitus. Se oli melkein samaa, kuin eroaminen jostakin omaisestaan.

"Minun mielestäni on tämä liian hätäistä," huomautti hän.

"Kuten tahdotte," sanoi toinen täydellisesti muuttuneella äänellä ja nousi. "Onpa neidin vanhemmilla oikein kaunis huoneisto, tähän mieltyy kohta kun sisään astuu."

Marianne tunsu nöyrytyneensä, perinpohjin tappiolle joutuneensa. Hän punetui aina kyöneleisiin saakka, kääritellen tuota viheliäistä pallia sormiensa välissä.

"Te täällä kaiketi soitatte?" sanoi Börje luoden silmänsä pianoon.

"Niin." vastasi tyttö tuskin kuultavasti.

"Te laulattekin näen mä," jatkoi toinen selailien jotakin nuottivihkoa, "olipa vahinko, ettemme saaneet kertaakaan teitä kuulla siellä Hallstorpissa."

"Ette siinä mitään kadottanut," vastasi Marianne sainealla äänellä, jonka jälkeen tuli silmänräpäykseksi väliaika. Sateen solina kuului kadulta ja sen rummusta katon vesijohtimissa. Kirkonmenon loputtua piti poikien tulla kotiin. Päivällispöytään tulivat sekä he että perheeseen sijoitetut vuokralaiset. Hän itse näyttäisi huolestuneelta ja neuvottomalta, kaikki sen huomasivat, katselivat häntä, ihmettelivät ja löpöttelivät, eikä hänellä olisi mitään apua tuosta tuossa, joka varmaankin istuisi levollisena ja vakavana puhuen ilmasta.

Hän heitti kädestänsä lehden hykertyneet jäännökset, asettui katselemaan akkunasta ulos, vaan ei nähnyt mitään.

"Viihdyttekö hyvin maalla?" alotti mies uudestaan.

"Ei. sitä ei voi kestää!" huudahti toinen epätoivossaan.

"Minä tarkoitan *tätä!*"

Marianne oli uhkamielin tehnyt käännöksen silmät täynnä kyöneleitä.

"Vai niin. Mitä sitten tahdotte?"

Marianne meni hänen luokseen vallattomasti käydä keijuillen, kuten aina, jolla aikaa Börje häntä katseli tarkastellen jokaista hänen liikuntoansa. Tämä käynti juuri voi panna Börjen pään pyörälle; ja nämä äänettömät, pehmeät askeleet kuin olisi hän käynyt höyhenien päällä! Börje seisoi hypistellen kellonsa periä, Marianne laski molemmat kätensä hänen käsivarrelleen. Nyt, näin lähellä seisossaan, huomasi hän olevansa Börjeä tuskin päätänsä lyhempi.

"Älkää olko pahoillanne."

Marianne katsoi lapsellisen vilpittömästi hänen silmiinsä.

Kerrassaan haihtui jokainen epäily, — Börje näytti kauniilta mieheltä. Oliko hän nyt talonpoika, tai ei, tahtoiko hän olla hienotunteinen, tai ei, kiersi hän kuitenkin kätensä Mariannen vyötäisille, ja pelkäsikö tämä antaa hänelle kihlatun miehen oikeuksia, tai ei, ja löytyikö heidän välillään mitään

yhteistä tunnetta, tai ei, vaan Marianne ei vetänyt itseänsä pois. Eikä se ollut Börje, joka suuteli Marianne, eikä päinvastoin, vaan he suutelivat toisiansa, ja ilman arvelematta. Sillä sovitetuiksi täytyi heidän tulla mistä hinnasta hyvänsä. Ja sen tehtyään katselivat he toisiansa silmiin jokseenkin valmiina nauramaan.

Ja heistä tuntui, kuin olisivat he olleet kihloissa: jo koko elinaikansa.

"Kuuletko, tuleeko joku?" sanoi mies.

"En tiedä — niin, jahka ne tulevat kirkosta."

"Onko tämä sinun huoneesi?" Börje katsahti toiseen huoneeseen siteen kannatteleman ovenvarjostimen alta.

"On."

"Onko sulla sisaruksia?"

"On kolme veljeä."

"Minulla olisi paljon sinulle puhuttavaa, ennenkuin ne toiset tulevat."

"Voimmehan hyvästi mennä minun huoneeseeni."

"Sepä hauskaa, minusta tuntuu kuin olisin jäniksen kaltainen, joka hakee pensasta," sanoi mies nauraen. "Tarvitaan tottumusta kihlattunakin olemaan."

Marianne laski kätensä hänen olkapäälleen, ja siten astuivat he hänen kamariinsa, hän nosti varjostinta ja taivutti päätänsä sivulle ovelle, että mahtuisivat rinnatusten. Börje seisahtui äkkiä.

"Kaunis huone sinulla onkin!" Hän katseli ympärillensä joka suunnalle. "näin somaa ei ole minun kotonani."

"Kyllä me siellä saamme hauskaa," sanoi Marianne lohduttaen.

Hän istahti lepotuoliinsa, Börje hajareisin tuolille häntä vastapäätä pannen käsivartensa sen selkälaudalle, saadakseen katsella häntä oikein sydämen halusta.

"Kuinkas olikaan, eihän meidän pitänyt pitää niin kiirettä kihlauksen kanssa?" sanoi Börje voimatta, iloinen kun oli, tukehuttaa pientä haluansa kiusan tekemiseen.

"Ei yhtään pahoja elkiä, sillä sinä olet vielä liiaksi äsken leivottu sulhasmies."

"Kuuleppas, emmekö vaihda huomenna sormuksia? Minä otan kyllä kahleet hankkiakseni?"

"Niin, niin! Ajatteles, ettei kaupungilla ole vielä yhtään vihiä tästä, ei pienintäkään. Hei, tästä tulee jumalallista!"

Börje kävi totiseksi.

"Mutta kuitenkin, Marianne, katsele minua oikein ja mieti, luuletko todellakin voitaisi ruveta minusta pitämään."

"Varmaankin rupean minä sinusta pitämään."

Marianne loi ikäänkuin aran katseen hänen kirkkaisuun, harmaisiin silmiinsä, joiden terät olivat pienet ja ripset mustat. Jotakin oli, joka häntä veti tämän miehen puoleen, ja samalla piteli häntä hänestä erillään. Hänen silmissään oli jotain, joka vaati rehellisyyttä.

"Minä kovin pelkään sinun tekevän erehdyksen, sanoi Börje istahtaen hänen viereensä lepotuolille ja tarttui hänen käsiinsä. *Jos* sinun kerran täytyy sanoa ei, niin on meille molemmille parasta, että teet sen nyt."

"Minä en voi kieltää," vastasi Marianne ikäänkuin olisi pelännyt omia sanojansa.

"Jos sinä nyt kieltäisit, niin minä luonnollisesti kuitenkin menisin naimisiin jonkun toisen kanssa; minä en usko onnetonta rakkautta löytyvän. Mutta minä en aina ole näin tyyni, ja sitten — — — vastaisuudessa — — — ei ole varmaa, että voit päästä minusta niin helposti erillesi kuin nyt. Ja mennä naimisiin, näetkös — — — olethan varmaankin tehnyt siitä oikein selvän itsellesi — — — ei, minä tahdoin sanoa, jos sinä tunnet pienintäkään vastenmielisyyttä minua kohtaan nyt, niin en luule siitä aikaa voittaenkaan pääseväsi, vaan se tulee aina pahemmaksi ja pahemmaksi. Minä olen sen nähnyt. Ja

jollet sinä vapaasta tahdostasi ja mielestäsi suostu — — — ei, minä tarkoitan, ellet tunne itseäsi iloiseksi — niin, sinä ymmärrät, niin älä luule minkään maailmassa voivan palkita, mitä puuttuu. — Omasta tahdostasi, Marianne! Muutoin en minä tahdo."

Börje oli päästänyt hänen kätensä ja veti rohkealla, kuvaavalla liikkeellä käsivartensa pois itse siittä tietämättä. Hänen silmiinsä ilmaantui todellakin halua sulkea tuo tyttö syliinsä ja viedä mukanaan, vaan se ei ollut hehkuvaa intohimoa, josta Marianne oli uneksinut, vaan samalla kertaa sekä vilpasta että viettelevää. Ja Marianne teki juuri kuin toinen oli tahtonutkin, hän kiersi molemmat käsivartensa hänen kaulaansa, ja he suutelivat toisiansa.

"Ja nyt," sanoi Börje, "nyt on vaan meidän vilpitön tahtomme kysymyksessä. Tulkoon nyt, mitä tahansa. Asia on nyt päätetty."

Kuin molemmin puoleisesta suostumuksesta nousivat kumpikin tuoilta, ja rupesivat yhdessä kävelemään edestakaisin huoneessa. Börjen kasvot olivat kuin muuttuneet, tuo avonainen, miehekäs sielun lauhkeus, joka niistä loisti, teki ne melkein kauniiksi. Marianne tunsu syvimmän luottamuksen sitovan itsensä tuohon mieheen, jonka yksinkertaisessa teeskentelemättömässä olennessa oli jotakin, joka taikavoimalla ympäröi parasta, mikä oli hänen sydämessään. Hänestä ei ollut koskaan tuntunut näin hyvältä, ja sentähden ei hän koskaan ollut tuntenut itseänsä niin onnelliseksi kuin nyt.

Elämä kangasteli heidän edessään kuin avara, aamuruskon valaisema maisema, ja he olivat nyt juuri niitä, joidenka todellisuudessa piti alkaman matkaansa. Ei ollut mitään sivutarkoitusta, jota toinen olisi salannut toiselta, ja silmä katsoi silmään selkeästi ja lämpimästi, kuin olisi siellä auringon valaisema syväne, jossa sielu voi sieluun sulautua. Heillä ei ollut vielä koko maailmassa muuta kuin toinen toisensa, vielä ei ollut mitään vierasta tunkeutunut saastuttaen heidän välillensä, vielä vallitsi tuo yksinkertainen luonnollisuus, että he olivat yksi ihmispari.

Heidän ei vielä tarvinnut hyväilyillä pitää onnea kiinni, sillä itse oleminen tuntui nautinnolta, — elämän suuri, raitis ilo, että oli olemassa, että sitä jatkui tulevaisuuteen, että sitä kesti. Ja tämä suuri ilo kumpusi kuin salainen puro heidän sanojensa ohessa, kuinka tyyneitä ja vähän sisältäviä ne olivatkin, katsoen siihen, mitä silmäys tiesi kertoa.

Sitten kuului askeleita viereisestä huoneesta. Kun sattumalta kävi rouva Björk oven ohitse, hän loi hätäisen silmäyksen kamariin ja vetäytyi takaisin kuin ei olisi nähnyt mitään.

"Sinun vanhempasi," sanoi Börje seisahtuen ja varjo oli lankeamaisillaan hänen kasvoillensa.

Ajatella kaikkea, ja tällöisenä hetkenä. Ja sitten kihlasormukset ja kihlausilmoitus ja kihlauslahjat!

Börje putosi päistikkaa tähän aineellisuuteen matkaltaan taivaaseen ja hän rupesi jo hikoilemaan. Hän seisoi neuvotonna. Eeva sai nyt jo ottaa Aatamiansa kädestä, ja noudattaen vanhoja sääntöjäänsä ojensi hän hänelle iloisesti sivistyksen hedelmiä.

"Niin, tule," sanoi hän.

Ja Börje seurasi.

3.

Sinä päivänä ei voinut tapahtua mitään julkista kihlausta, sillä sormuksia ei voitu saada, ennenkuin seuraavana päivänä, vaikka Börje olikin mennyt appensa ja anoppinsa luota suoraan kultasepälle. Vaan kun sen niin pian piti tulla julkisuuteen, niin ei huolitettu pitää niin vallan salassa asiata. Ilmoitus oli jo lähetetty painoon.

Kun kaksi vanhinta poikaa käytyään aamupäivä-tervehdyksillä toveriensa luona, tulivat kotiin, kohtasivat he sentähden etehisessä äidin, joka tahtoi sopivasti ilmoittaa heille tuon ihmeellisen tapauksen.

"Hys," sanoi hän, kun pojat hälisten ja nauraen astuivat sisään, "Marianne on kihloissa, ja sulhanen on tuolla sisällä."

"No saakeli soikoon!" lausuttiin eri äänillä sillä aikaa kuin ylioppilaslakkeja ja nuttuja ripusteltiin naulaan.

"Kuinka tämä on tapahtunut?" Kysymyksen teki vanhin, joka oli kookas valkeaverinen nuori mies vähän semmoisia lyhyitä valkeita hiushaitukoita ylähuulessa, joista aikaa voittaen piti tulla viikset.

"Niin, Marianne sai kirjeen tässä muutama päivä sitten, ja nyt on mies säännöllisesti kosinut."

"Niin, me huomasimme jotakin olevan tekeillä," sanoi nuorempi, joka oli vaalea nuori mies ja jonka tumma tuuhea tukka oli leikattu lyhyeksi, "mutta senhän piti oleman niin hirmuisen salaista."

Samassa lensi ovi auki ulkoapäin ja kuusitoista vuotinen poika ryntäsi sisään, huopahattu päässä ja keppi kädessä.

"Mistä täällä valtiopäiviä pidetään?" huudahti hän ja hämmästyi nähtyään kaikkien kasvot totisina.

"Marianne on kihloissa," ilmoitti nuorempi ylioppilas.

"Puh — se oli kumminkin sitä!" huudahti viimeksi tullut päästäen vihellyksen ja heittäen päällysvaatteensa nauaan sekä lausui: "tekihän Marianne siinä viisaasti."

"Onko hänellä mitään?" vanhin puhui.

"Rikas," sanoi äiti kunnioittavaisella äänellä.

"Hih!" riemuitsi nuorin ja otti tanssiaskelen. Hänellä oli vaalea, lyhyt pystytukka. Lihavine pyöreine kasvoineen, kapeine kauloineen näytti hän puoleksi höyhentyneeltä linnun poikaselta.

"Mitä miehiä hän on?" kysyi tummaverinen.

"Hän on maanviljelijä," vastasi äiti matalalla äänellä, ikäänkuin peläten jonkun kuulevan.

"Mitä Marianne *semmoisen* kanssa. Hän, joka on niin sievä," äyhkäisi koulupoika.

"Sinä olet tyhmä," nuhteli Kaarle; hän oli se valkeanverinen.

"Semmoista *sinäkin* puhut — puupää — navettapässi!" huusi nuorin.

"Vaiti!" sanoi äiti komentavalla äänellä, kuin jos häntä aina toteltaisiin, joka harvoin tapahtui.

"Hän jää tietysti päivälliselle meille?" kysyi Kaarle, joka ajatteli vaan lankoansa eikä ollut milläänkään kunnianimistä, joita veli oli anteliaasti jaellut.

"Se on luonnollista," sanoi äiti, "hän jää tänne tietysti koko päiväksi."

"Mitäs isä sanoo?" kysyi tummatukkainen poika.

"Isä on hyvin iloinen."

"Onko hän todellakin niin rikas?"

"Enemmän kuin satatuhatta kruunua."

"Eihän tämä vaan ole — poika seisahtui ennenkuin lopetti — petkutusta?"

"Ei suinkaan. Isä on hankkinut aivan varmat tiedot."

"Hyvä! se oli edes jotakin."

"Jotainko? Olihan se hirmuinen talonpoika-saalis Mariannelle, luulen minä," sanoi vanhin, kun kaikin kolmisin poistuivat päivälliselle valmistautumaan. Äiti meni jälleen kyökkiin. Hän tahtoi itse kaikesta pitää huolta.

Vierashuoneessa istuivat Marianne, sulhanen ja kamreeri Björk itse. Aika oli juuri vähää ennen päivällistä, ja ettei aivan paljo annettaisi salaisuutta ilmi, oli äskenkihlattujen täytynyt jättää turvapaikkansa, Mariannen huone. He olivat jo saaneet asiaan kuuluvat syleilyt ja liikutetut silmäykset osakseen, vaan vielä tuntui kolkolta, niin että selkääkin saattoi karmia.

"Eikö sinusta ole tuntunut tyhjältä, asua näin kauvan vallan yksinäsi siellä Tomtössä?" sanoi kamreeri.

Marianne istui sohvan päässä ja Börje hänen vieressään tuolilla, he koettivat olla ketään loukkaamatta, pitämällä toisiansa huomaamattaan kädestä kiinni.

"Ei, enpä voi sanoa, ennenkuin näin Mariannen, ei siellä tuntunut tyhjältä. Minulla olikin ihan tarpeeksi tekemistä ja ajatteleminen, — kun saa käsiinsä niin suuren ja huonosti hoidetun omaisuuden."

"Niin kai, mutta se oli varmaankin sangen edullinen kauppa?"

"Siksi se tulee aikaa voittain, vaan siihen tarvitaan suurta liikepääomaa ja paljo työtä. Mutta kyllä

sentään toimeen tullaan."

"Millä sinä huvittelet itseäsi, kun olet joutilaana?" sanoi Marianne aivan hiljaa, ettei tämä sinä olisi ulottunut tarpeettomiin korviin. Pitihän käyttäytyä sopivasti. Tällä syrjäisellä, salaisella kysymyksellä oli vielä oma viehättävä tarkoituksensa.

"Noo, minä lueskelen."

"Mitä sinä lueskelet?"

"Enimmäkseen sanomalehtiä."

"Onko sulla niitä paljon?" kysyi appivaari.

"Eteläruotsalainen, Skoonen iltalehti, Tukholman Päivälehti ja Päivän Uutiset."

"Oletko hupsu! Mitä niin monella sanomalla teet?" sanoi kamreeri.

"Minä pidän vaaria, puhuvatko ne kaikki samaa", sanoi Börje jonkinlaisella kuivalla leikkipuheella.

"Ehkä sinä pidät niitä jatkokertomuksien tähden?" sanoi Marianne.

"Niitä minä en koskaan lue."

Nyt aukeni ovi ja keski-ikäinen nainen astui sisään mustaan silkkiin puettuna. Hänellä oli iso, terävä nenä, jota hän työnsi edellensä kuin kokkapuuta. Hän käveli niin kankeasti, kuin olisi hänellä ollut pyörät kenkien alla ja hän olisi työntänyt toista jalkaansa aina kerrassaan eteenpäin.

Kaikki nousivat seisomaan ja isäntä esitteli: "Patruuni Olsson — vapaaherratar Stjernklo."

Börje lensi tulipunaiseksi kuullessaan "patruuni"-nimen.

Tuo mustiin puettu nainen kävi istumaan saman sohvan toiseen päähän, jonka toisessa päässä Marianne istui, ja kamreeri käänsi heti tuolinsa aloittaakseen keskustelua. Vapaaherratar vastaili lyhyillä, katkonaisilla lauseilla, joiden loputtua hän aina nyrpisti suunsa, niin että nenä esiintyi täydessä luisevuudessaan.

"Luetteko, herra Olsson, koskaan romaaneja?" sanoi Marianne.

"Harvoin, minulla ei ole aikaa."

Mariannen veljet tulivat huoneeseen, heidät esiteltiin ja he katselivat uteliain silmin lankoansa.

Muuan nuori tyttö, pari poikaa ja joku nuori konttoristi tuli vielä lisäksi, ja sitten mentiin syömään, vapaaherratar kävi edellä, kokkapuullansa osoittain tietä toisille.

Rouva Björk oli pannut parastansa pöydän kattamisessa ja kaikessa. Häntä halutti suuresti kaikella tavalla huomauttaa vävypojalle, että Marianne oli hieno tyttö, että tämä oli oivallisesta perheestä ja että Marianne osoitti Börjelle suuren kunnian suostuessaan hänelle vaimoksi. Palvelustyttö seisoi ruokahuoneen ovella kuin henkivartija, ja tottuneesti kuin juhamestari osoitti isäntä paikan vieraallensa emännän sivulle; vastapäätä isännän vieressä, istua törrötti vapaaherratar suorana ja jäykkänä kuin sotalippu. Kamreeri kaatoi viinaa laseihin ja nosti omaansa katsoen Börjeen.

"Anteeksi, minä en ryyppää."

Isäntä hämmästyi. Ei suinkaan hän ikinä ollut goodtemplari!

"No, ehdottomasti raitisko?" sanoi hän ilmaisematta vähääkään vastenmielisestä hämmästyksestään.

"En juuri, vaan ruotsalaisen jumala-juoman vihollinen."

"No, me sitten", sanoi isäntä nyykäyttäen konttoristille ja kahdelle vanhemmalle pojalleen, jotka seurasivat hänen esimerkkiänsä.

Kamreeri oli tullut oikein huonolle tuulelle. Silka veden ihminen, raittiusapostoli; olipa sentään synti Marianneen nähden. Mutta mies oli kuitenkin liian hyvä hyljättäväksi. Kunpahan hän ei vaan olisi vielä kirjatoukkakin!

Näitä salaa ajateltaissa, vallitsi vilkas keskustelu. Rouva Björk oli eloisa ja vilkas, häneltä ei koskaan uupunut keskusteluaineita ja hänellä oli ajatukset ja silmät kaikessa mukana. Hänen emäntänä ollessa

ei ollut vaaraa, että jonkun tarpeita olisi laimin lyöty tai että jotakuta olisi huonosti palveltu. Börje hänestä piti ja luulipa heistä pian tulevan tuttavat. Mihin hän vaan ryhtyi, pienimmässäkin asiassa, osoitti emäntä käytännöllistä kätevyyttä, joka Börjeä miellytti.

Vastapäätä itseään näki Börje vapaaherrattaren vieressä Mariannen, joka ei voinut syödä melkein mitään, vaan näytti ainoastaan sievältä ja iloiselta. Börje ei voinut olla vertaamatta häntä vanhempaan veljeen, heillä oli hämmästyttävän yhtäläiset kasvojen juonteet, vaan heidän esiytymisessään oli niin suuri ero kuin yöllä ja päivällä. Börje ei voinut olla silloin tällöin katselematta tulevaa lankoansa. Hän ei ollut koskaan nähnyt kenenkään ihmisen ponnistavan sillä tavalla ruumiinsa ja sielunsa voimia ruokaansa syödessään. Niistä pilkallisista, puoleksi halveksivista katseista, joita tuo tumma veli välistä loi häneen, ei hän nähtävästi osannut olla yhtään millänsäkään. Se ruoan paljous, jonka hän söi, ei Börjeä kummastuttanut, sillä tällä oli itselläkin hyvä ruokahalu, mutta hän ihmetteli niitä ahnaita silmäyksiä, joilla toinen tutkisteli ruokavattia, ennenkuin voi tehdä päätöksensä; siinä ilmautui ahneus semmoinen, kuin olisi hänen ajallinen ja ijankaikkinen onnensa riippunut herkullisimman palan onnellisesta löytämisestä; hänellä oli tapana kumartua tuolillaan koukistaen kokoon leveätä vartaloansa päästäkseen likemmäksi lautaistansa; hänen sielunsa näytti paenneen hänen silmistään, kun hän pureskeli; kastia hotki hän vallan tavattomasti, samoin hillokurkkuja sekä päärynöitä. Hän oli keikarimainen ja hieno, hänen kaulahuivinsa oli loistavan sininen ja siihen oli pistetty valetimantilla varustettu neula, hänellä oli suuret leveät kädet, hienot ja valkoiset, kuin eivät ne koskaan olisi nähneet aurinkoa, hänen vaatteensa olivat kuosinmukaisinta kangasta ja kaareilivat kuin sorvattuina hänen kauniin, jokseenkin lihavan vartalonsa ympäri. Mutta kuitenkin ei koskaan ollut Börje tullut ajatelleeksi, että syöti — hopeahaarukasta ja hienoimmasta damastiliinasta huolimatta, — voi tuntua inhottavalta. Ja vallan itsestään johtui hänen mieleensä vertailu. Hän ajatteli karkeitä ja kömpelöitä työmiehiä kotonaan. Kuinka vähän ne huolivatkin koreudesta ja vaikka tuskin tunsivat veistä ja haarukkaa, oli heillä kuitenkin tapana istua pöydässä niin tyynesti ja arvokkaasti, kuin isänsäkin, — hitaasti leikata palasensa saranaveitsellään ja viedä se siivosti suuhunsa. Ellei syönyt kohtuullisesti, huomaamattansa, luultiin häneltä vallan täydellisesti puuttuvan inhimillisyyttä. Hän oli usein sille nauranut. Nyt ymmärsi hän, mistä heidän tapansa oli saanut alkunsa. Päällysvoidetta käytetään hyvin monella eri tavalla.

Nuorin veljistä näytti olevan vehkeilijä ja koirankurinen. Useammin kuin kerran täytyi äidin ankarasti katsahtaa siihen päähän pöytää, jossa hän istui, jolla silmäyksellä ei äiti kuitenkaan muuta saanut aikaan, kuin että poika sangen toimeensa milloin nyökäytti äidille päätänsä, milloin lähetti pienen huomaamattoman lentomuiskun hänelle. Kaikki muut poikanuijat kallistelivat päätänsä hänen puoleensa, jolla näytti olevan loppumaton varasto kouluhistorioita tarjottavana heille ruoan höysteeksi. Sen ohessa kilisteli hän miesmäisesti lasiansa kuin vanha tottunut krouvikuningas ja pyysi lisää olutta. Hän näytti erinomaisen hauskalta pyöreine päineen, hoikkine kauloineen ja elävine silmineen. Siitä pojasta voi Börje ruveta pitämään joka tapauksessa. Linnun-naamoineen ja koulupojan lauseineen oli hän verrattoman ilveellinen.

Toinen veljeksistä järjestyksessä piti siivoa keskustelua yllä naapurinsa konttoristin kanssa. Koko hänen pieni persoonansa oli niin hyvin hoidettu, kuin suinkin voi ajatella, vaan hänellä ei ollut, kuten veljellä, kelluttimia, rintaneulaa eikä loistavaa kaulahuivia, ja hänen vaatteensa olivat tummaa kangasta.

Isäntä tunsu vähän levottomuutta nostaessaan viinilasiansa ja katsoessaan Börjeen, joka äärettömäksi helputukseksi hänelle tarttui siihen ja joi. Kas noin, ehkä hän vielä oli viinintuntijakin! Eipä voinut koskaan niin tarkkaan tietää. Tuommoiset rikkaat talonpojat — — Vaan tervehtivä silmäys lasin yläpuolella ja käden hieno taivuttaminen — ne puuttuivat. Juotuaan asetti hän lasin luotaan yksinkertaisesti, kuin olisi hän juonut kulauksen vettä. Olipa sentään puutteita hänen kasvatuksessaan. Mutta ei hätää mitään, tuohon kyllä apu keksittäisiin, kun hän ei vaan ollut ehdoton raittiusmies. Se olisi ollut vallan häpeällistä.

Iloisuus pöydässä tuli vilkkaammaksi. Kaikki oli yhtenä nimien lausumisena ja lasien kilinä.

"Isä, onko tämä samaa lajia, kuin meillä oli tässä muutama päivä sitten?" sanoi nuorin ylioppilaista viiniä maistellen.

"Ei, tämä on otettu kaupasta Samson ja Borg."

"Tämä on koko joukon parempata."

Isä nyökkäsi päätänsä vahvistukseksi mielihyvillään poikansa hienosta mausta. *Siitähän* voi jotakin tulla aikaa voittaen.

Huuhdinkupista piti vielä tuleman koetuskivi perheen uudelle jäsenelle. Kamreerin ajatukset häällyivät kauhistuksen ja vahingonilon välillä, jos

Börje olisi juonut veden. Sitä hän ei tehnyt, vaan kamreeri huomasi, kuinka hän viipyi hetkisen tarkastaakseen toisia.

Tyhmempihän sitä voi olla.

Puolisen jälkeen käytiin vierashuoneeseen istumaan ja vasta myöhään illallisen jälkeen jäi Börje yksinään perheen keralle. Jokainen veti helpottavan hengähdyksen, kun viimeinen liuska vapaaherrattaren läninkiä katosi oven ulkopuolelle. Ojennettiin sääriä, oikaistiin selkää, noustiin kävelemään laattialle, aivan uusi tyytyväisyys oli laskeutunut kaikkien kasvoille.

"Qvod bonum, faustum felixque sit!"[1] huusi nuorin ja ojensi siunaten käsiänsä mennen jälkeen.

"Vaiti, hän voisi kuulla", sanoi Kaarle.

"Vaikkei hän sitä ymmärräkään! Nyt sinä olit taas tyhmä."

"Hiljaa pojat, saatte tupakkia", sanoi Waltteri, hän, jolla oli tumma tukka.

"Äiti, eikö sinulla ole lasia mietoa, hyvää viiniä?" sanoi kamreeri, "pitäähän meidän poikiemme juoda veljenmaljaa toistensa kanssa. Kuuluthan sinäkin nyt niiden joukkoon, oma rakas Börjeni."

Puhuteltu vastasi myöntävästi kumartaen päätänsä. Ja rouva Björk lähti tuomaan, mitä oli pyydetty.

"Äiti, kakku taikka appelsiini —." Marianne kallisti päätänsä ja ojensi kättään tehden rukoilevan liikkeen.

"Älä kerjää, Marianne, vaan jos sen teet, niin kerjää vähän mullekin!" huusi Hakvin.

"Tuo herra on valmis uhraamaan ruumiinsa ja sielunsa leivoksien ja sikaarien edestä", selitti Waltteri.

"Juuri kuin olisit itse mikään muonan halveksija!"

"En minä ainakaan polta kasakkaa."

"Oletko *minun* nähnyt kasakkaa polttavan?" riehui Hakvin vallan tulipunaisena tämmöisestä loukkauksesta.

"Eipä se ole paljoa parempaa ollut."

"Voi olla yhtä hyvää kuin se, että sinä poltat kahdenkymmenenviiden äyrin sikaaria, joita kiusaat tovereiltasi etkä ikänä maksa takaisin", ärisi Hakvin. Hän oli niin ilkeä, ettei huolinut siitäkään arasta seikasta, että uusi lanko oli saapuvilla.

"Hiljaa, poikaseni, muutoin et saa mitään makeisista", sanoi isä hyväntahtoisesti.

"Ah" — Hakvin vetäytyi nurkkaan kuin muriseva koira.

"Odotetaanpas vaan kunnes äiti tulee, kyllä hän sitten on iloinen, kun saa ryömiä taas esille", sanoi isä nauraen ja laski kätensä kummankin vanhemman veljen olkapäälle. "Katsoppas Börje, nämä kaksi piskuista tulivat yht'aikaa ylioppilaaksi viime keväänä. Eivätkö ne ole aikapoikia? Kaarle on kahdenkymmenen ja Waltteri yhdeksäntoista vuotias. Meidän lapsemme ovat syntyneet kaikki vallan yhdessä rypeessä. He ovat kaikki tyyni yhtä vanhoja melkein. Ei vaan, *ei* Hakvin, hän on vaan kuusioista vuotias, vaan ensi kesänäpä ehkä hänkin hankkii valkean lakin itselleen."

"Vai niin", sanoi Börje välinpitämättömästi.

"Nii-iin, kyllä hänessä on pontta, vaikka mieli kuohuukin sangen usein väliä reunojensa ylitse."

Kamreeri löi Kaarlea olkapäähän.

"Tässä on lääkärin alkua, ja tuosta tummatukkaisesta tulee lakimies. Näinä päivinä lähtevät he täältä Lundiin. Kenenkäs kanssa tuo pieni sitten saa jankuttaa?"

Tuo pieneksi kutsuttu oli jo ennättänyt muuttua hyväksi. Hän halasi isää kaulasta ja he rupesivat kävelemään edestakaisin laattialla.

"Marianne, kuules, tuo vapaaherratar lienee oikea ylimys", sanoi Börje.

"Hänen isänsä oli nahkuri ja hänen nimensä oli Eskilsson. Hän oli hirmuisen rikas ja parooni oli hirmuisen köyhä, siinä on koko historia ennen häitä. Kun on nähnyt hänen kasvonsa, tietää myöskin häiden jälkeisen historian. Parooni raukka — hän sitten pääsi siitä vihdoinkin ja viimein ja se oli vallan

hyvä hänelle, sillä hänellä ei ollut liian hauskaa. Hän sai ristineen ajella vaunujen jälessä."

"Minä olisin antanut hänen mennä maailman loppuun saakka vaunuineen, vaan en itse suinkaan olisi seurannut", sanoi Börje.

"Parooni voi kuitenkin vallan hyvin, hän söi itsensä kuoliaaksi", sanoi Waltteri katsahtaen ilkeästi Kaarleen.

"Hän söi suuren osan vaimonsakin rahoja", lisäsi isä.

"Mutta eikö häntä mahda olla ikävä pitää luonaan?"

"Ei suinkaan, hänellä on vielä kylläksi varoja maksaa kaksi kertaa niin paljon kuin muut vuokralaiset", vastasi kamreeri, "hän on paras äidillämme."

"Näetkös, Marianne", sanoi Börje hiljaa ja kumartui eteenpäin, "minä olen vakuutettu siitä, että jollei hänen nimensä olisi ollut Eskilsson eikä hänen isänsä olisi ollut nahkuri, niin ei hän läheskään olisi niin kopea kuin nyt."

"Kuinka niin?"

"Onnen kohottamien kanssa käypi siten usein. Senpätähden minäkin olen niin peloissani."

"Minkätähden sitten?"

Börje ei vastannut, katseli vaan häntä kasvoihin ilkamoiden. Hän ei tahtonut lausua lempisanaansa: — talonpoika.

Ja samassa tuli rouva Björk tuoden viiniä ja appelsiinejä.

Vähän ajan perästä sanoi Börje jäähyväiset ja lähti ravintolaan, jossa hän asui.

Hänen mentyään katselivat perheen jäsenet kysyvin katsein toisiansa.

"Noh, oletko tyytyväinen Marianne?" kysyi Kaarle.

Marianne seiso i pöydän vieressä ja hypisteli ajatuksiinsa vaipuneena kirjailtua pöytäliinaa.

"Tietysti, eihän minun muutoin olisi tarvinnut suostua. — Etkö pidä hänestä?" lausui hän kääntyen Waltteriin, joka oli perheen ennustava tietomies.

"Kyllä maar, näyttääpä hän siivolta." Äänessä oli jotain myöntäväistä. Marianne tiesi veljensä pitävän parempana jotakuta tieteellisesti sivistynyttä miestä tai ainakin jotakuta, jolla olisi ollut toisenlainen käytöstapa. Marianne tuns i hieman nöyryytystä, eikä Börje ollut hänestä enää sama kuin aamupäivällä. Hän ei voinut olla asiata ajattelematta toisten kannalta.

"Minä pidän hänestä oikein paljon, se on varmaa," sanoi rouva Björk, "eihän se mitään tee, vaikkei hän olekkaan keikailija, kyllä hän sen vuoksi voi olla hyvä."

"Ja kyllä hän sievistää itseänsä, siihen hänellä on varoja," sanoi Kaarle.

"Minä taas olen vakuutettu, että hän on oleva hyvä meidän pikku Marianneamme kohtaan," sanoi isä.

"Ja ajatelkaamme kuinka sinun luonasi saamme syödä maamansikoita sokurikerman kanssa!" sanoi Hakvin ja nyhkäisi Marianneaa kylkeen.

4.

Oli seuraavana päivänä. Aamulehdessä oli ilmoitus; niin pian kuin Börje tuli, vaihdettiin sormuksia, ja aamiaisen jälestä juotiin lasit. Sitten meni kukin suunnalleen, ja kihlatut jäivät yksikseen. Ja puolipäivä-junassa piti Börjen lähtemän. Hän ei voinut olla kauvemmin poissa kotoansa.

Marianne oli nojallaan lepotuolissaan; hänen edessään istui Börje ratsastaen tuolillansa. Viimeksi mainittu näytti iloiselta ja voimakkaalta ja nuortealta; nuo kaksi olivat oikeita vastakohtia. Toisella oli kaikessa jälkiä alituisesta ulkona olemisesta; toinen oli samalla turpeavartaloine n ja voimaton.

Mariannea voi ajatella mietona ja pehmeänä, kuin olisi tuossa ollut vaan joutsenen höyheniä, mutta ei koskaan enempääkään, ei koskaan pirteätä elämää suonissa, ei koskaan voiman lämmintä punaa poskilla. Hänen silmissään kimalteli nyt kuitenkin himmeä loiste, kun hän tuossa oli nojallaan ja katseli noita auringon paahtamia kasvoja.

Hän ei olisi koskaan tahtonut kenellekään tunnustaa, että sulho hänen mielestään nyt näytti kauniilta, hän ei olisi koskaan tahtonut myöntää rakastuneensa tähän yksinkertaiseen tyynimieliseen ihmiseen, jolla hän tiesi ei olevan hienoja kasvopiirteitä ja jonka käytöksessä hän tiesi voivan ilmestyä hienoa kömpelyyttä. Mitä hän toisille voi myöntää, oli siinä, että hän "piti hänestä," "piti arvossa" häntä. Sillä jos Marianne olisi nimittänyt tunnettaan sulhoansa kohtaan, niin olisi siihen pitänyt tulla myös vähä armoittelua, hänen hyvä aistinsa ei saanut kärsiä siitä, että hän olisi sanonut sulhoansa moitteettomaksi mieheksi Tämmöistä hän tunsi heti kun oli sulhonsa kanssa toisten läsnä ollessa, vaan kun he olivat kahden kesken, oli tuo kaikki kadonnutta. Silloin katseli hän häntä omilla silmillään, muutoin toisten. Ja jokainen puutteellisuus hänessä synnytti Mariannessä kärsimyksen tunteen.

Sentähden oli hän nyt kaksinkertaisesti onnellinen tuossa loikoessaan paksu kihlasormus kädessä ja katsellessaan noita rehellisiä, luotettavia kasvoja. Tosin oli hänellä vaaleat silmät, vaan kuinka ystävälliset ja kirkkaat! Ja kuinka pehmeä oli hänen nuorekas, taajakiharainen partansa! Hän oli saanut luvan polttaa sikaria täällä itse kaikkein pyhimmässä. Hän veteli silloin tällöin hiljaisia haikuja, muutoin piteli hän sikaria sormiensa välissä. Kuinka vahva oli tuo käsi! Ruskea, vallan nahkaruskea täysinäisine suonineen. Marianne ojensi ujusti kättänsä ja silitti sitä. Tuossa pienessä liikkeessä oli niin paljo arkaa ujoutta, ettei Börje voinut olla sitä hymyilemättä.

"Niin, ei se ulkopuolelta ole karkea," sanoi hän, ikäänkuin tyydyttääkseen Mariannen uteliaisuutta, "vaan sisäpuolelta se on kova." Börje käänsi kätensä.

Marianne veti sen luoksensa aina vaan nojallaan kuten ennenkin. Hän olisi toivonut aina vaan olevan kuten nytkin, ja ettei tarvitsisi muita ihmisiä maailmassa löytyäkään, kuin he kahden. Silloin! — — — Hänen silmänsä välkähtivät ja Börje huomasi sen.

"Mitä sinä ajattelit?" kysyi hän. Mutta toinen ei tahtonut sitä sanoa ja vastasi siis:

"Sinä sanoit kirjeessäsi, ettei sinulla ole yhtään ystäviä."

"Oh, eihän sitä saa ymmärtää niin vallan sananmukaisesti. Minä tarkoitin, ettei minulla ole oikein luotettavaa ystävää nyt, josta pitäisin, kuten välistä tapahtuu."

"Onko sulla ollut sellainen ystävä?"

"On."

Börjen kasvoille ilmutui lempeä ja salaperäinen hymy, silmät näyttävät katselevan sisäänpäin, kuin olisi hän ajatellut mennyttä onnea ja päiväpaistetta.

"Kerro minulle hänestä," sanoi Marianne kuten lapsi, joka pyytää kuulla jotain matkaseikkailua tai satua. Hän tunsi heränneen rakkauden määrätöntä halua saada, — kysellä, ilman että mitään jätettiin pois.

Börje veti savupilven sikaaristaan.

"Se oli melkein enemmän kuin tavallinen ystävyys," sanoi hän, "se oli luullakseni samaa minulle, mitä ensimmäinen rakkauden ailahdus on toisille pojille. Ihmeelliseltä tuntuu sitä nyt muistella. Tiedätkös, olen kuin olenkin täyttänyt kuusikolmatta, mutta siitä huolimatta tunnen melkein veden silmissäni, kun sitä aikaa ajattelen. Me olimme tovereita pikkukoulussa, hän ja minä, me olimme myöskin vierus-tovereita isommassa koulussa, heti kun tulin sinne. Hän oli minua vuotta nuorempi. Ja sitten oli hänellä semmoinen lukuhalu, että hän pantiin kouluun Lundiin, kun oli kahdentoista vanha."

"Mikä poika hän oli?"

"Hän oli äpärä. Hänen äitinsä oli palvelustyttö jossakin herraskartanossa, en tiedä missä, ja Pauli itse asui mummonsä luona, joka oli köyhän loisen leski ja asui vallan lähellä meidän taloamme. Hyvän päänsä oli hän varmaankin perinyt isältään, joka oli muuan nuori ylioppilas ja oli ollut vähän aikaa talossa kotiopettajana."

Marianne lensi tulipunaiseksi. Hän häpesi sulhasensa tähden, koska tämä oli hänen läheisyydessään puhunut sopimattomasta asiasta.

Börje oli puhunut tynesti kuin maailman viattomimmasta seikasta, vaan nähtyään Mariannen alakuloisuuden, koska ei tämä enää uskaltanut katsahtaa ylös, punehtui hänkin. Lämmin väri nousi

auringon paahtaman ruskean alle, ja levisi hänen hienoihoiselle otsalleen, sillä hän huomasi toisen olevan häpeissään hänen tähtensä.

Olihan hän puhunut täydellä luottamuksella. Pitihän Mariannen tulla hänen vaimokseen, eikä sitäpaitsi hänen vertaistensa silmissä ollut mitään loukkaavaa, vaikka puhuikin äpärälapsista.

Kiusallisen äänettömyyden jälestä jatkoi Börje sellaisella kiireellä kertomustansa, kuin olisi hän tahtonut saattaa toista unhottamaan, mitä oli tullut sanotuksi.

"Pauli ei ollut talonpojan lapsen näköinen. Hän oli näköjään kuin tyttö pojan vaatteissa. Toisilla pojilla oli aina tapana pilkata häntä kysymällä, oliko hänen kasvonsa olleet litistymässä kahden laudan välissä. Hän oli vaalea ja hoikka, kapeakasvoinen. ja hänellä oli suuret ruskeat silmät. Hän ei ollut koskaan oikein terve. Luulempa melkein, että tämä juuri veti minua häneen."

"Kuinka niin?"

"Niin näetkös, sillä kun me toiset olimme ulkona leikkitantereella ja melusimme, niin istui hän melkein aina jossakin nurkassa ja oli viluissaan; minä luulen melkein, että hän paleli keskellä kesää. Ja sitten voi hän keksiä semmoisia pieniä hauskoja leikkejä itselleen. Hän leikkeli eläimiä ja muuta kaunista nähtävää lantuista ja perunoista, hän rakenteli pieniä sieviä puutarhoja hiekkiaan, kerran oli hän tehnyt pienen auran, joka ei ollut kuin puolen korttelin pituinen, ja se vallan hurmasi minua. Ja tuota kaikkea minä ihailin.

"Välistä tulivat isot pojat sotkemaan hänen puutarhaansa tai rikkomaan hänen lelujansa, ja silloin tappelin minä niiden kanssa. Minun mielestäni oli hauska tapella. Ja siten tuli tavaksi, että minä ja Pauli leikimme yhdessä, joten hänellä oli aina joku, joka suojeli, mitä hän oli pannut järjestykseen. Ja minä olin ylpeä hänen puolestaan. Minä näin, että hän oli sukkelampi kuin muut pojat. Meillä oli hyvä matka kouluun; hän ja minä kuljimme aina yhdessä. Ja äiti varusti aina minun eväskorini niin, että sieltä liikenä joku pieni pala Paulillekin, sillä hänen mummonsä oli köyhä, eikä hän koskaan ollut niin hyvissä oloissa kuin minä. — Sillä tavalla se kävi.

"Jos tietäisit, milloin tahansa ajattelen häntä, kun hän oli pieni, näen minä hänen aina puettuna pieneen, mustaan samettimekkoon, jonka hän oli saanut herraskartanosta ja joka hänellä oli ensiaikoina pikkukoulua käydessämme. Hän näytti minun mielestäni prinssiltä, minun mielestäni oli hän paljoo ylhäisempi kuin minä ja minä kuvailin aina mielessäni jonkun tulevan häntä ottamaan viedäkseen hänet suureen komeuteen. Kuinka minä muistan sitä samettimekkoa! Se oli viimein kulunut, jotta siinä näkyi pieniä ympyriäisiä pilkkuja harmahtavan pumpulikudoksen päällä — ja se oli vallan kiiltävä hihan suista ja kyynäspäistä. — Niin näetkös, kun hän sitten oli kahdentoista vuotias, panivat pappi ja koulumestari toimeen rahankeräyksen hänelle ja sitten pantiin päivätöitä, ja hän pääsi Lundiin kouluun. Kuinka minä itkin! Minä tahdoin myöskin mennä opiskelemaan. Äiti olisi kyllä päästänyt, vaan isä ei suostunut millään ehdolla. Hän oli antamaisillaan minua selkään, kun en tahtonut olla vaiti asiasta, ja viimein siitä ei enää hiiskuttu. Niin, siihen aikaan en vielä ollut niin Pauliin ihastunut, kuin sitten. Se oli silloin, kun me molemmat olimme varttuneet ja hän oleskeli loma-ajat kotona. Hän oli pitkä ja huokuva silloin, hänen olennessaan oli pehmeyttä, kuin olisi hän ollut nainen, ja sitten oli niin omituista puhua hänen kanssansa. Sieluineen ja ruumiineen oli hän antautunut opintoihinsa, ja hän puhui aina niin, että kaikki tuli selväksi, kun hän vaan siitä puhui, minä oikein jumaloin häntä. Kerran tuli hän hyväksi ystäväksi erään tuttavansa kanssa, joka oli ylioppilas ja kotiopettaja paroonin perheessä. Ja sinne meni Pauli häntä usein tervehtimään. Minä luulin tulevani hupsuksi sinä suvena. Minä taisin maata ja itkeä yöt läpeensä, sentähden että ajattelin hänen ylönkatsovan minua tietämättömyyteni tähden, ja sentähden että minä mielettömästi kadehdin hänen uutta ystäväänsä, jolla oli, mitä minä kaipasin. Ja kuinka minä luin sinä kesänä!"

Börje vaikenä, vajonneena menneisyyteen.

"No, kuinka kävi?" sanoi Marianne.

"Kuten aina käy. Minä rauhoituin. Mutta me olimme kirjevaihdossa kauvan aikaa — useita vuosia."

"Etkö nyt koskaan ajattele häntä?"

"Kyllä, välistä ihmettelen missä hän mahtaa olla."

"Etkö tiedä sitä?"

"En, niin se on eri historia. Vaan koska olen edellisen kertonut, voin tämänkin kertoa. Vähää ennen kuin Pauli pääsi ylioppilaaksi kuoli hänen mummonsä ja hänen äitinsä muutti tämän pieneen asuntoon, joka siivottiin ja tuli oikein sieväksi, ainakin sisältä, sillä Paulin äiti oli kelpo ihminen ja ansaitsi paljon ihmisten kankaita kutomalla. Mutta kuinka olikaan, oli Pauli Lundissa ahtaissa oloissa. Hänen oli välistä

ikävä, ja silloin kirjoitti hän minulle pitkiä kirjeitä. Minä olin silloin kansanopistossa. Hän ihaili kaikkea hienoa ja kaunista, hän oli murheissaan, kun täytyi asua sellaisessa pienessä hökkelissä, kuin hänellä oli. Hänen mieltänsä kaivoi nähdessään tovereinsa ylvästelevän rahoillaan, vaikkei hän saanut syödä edes vatsaansa täyteen. Hienolta hän aina näytti. Yhden ainoan kerran kävin häntä tervehtimässä. Vaan muutoin en tahtonut mennäkään Lundiin; eihän hänellä, joka oli ylioppilas, voinut olla hauskaa kävellä minun kanssani. Kelpo mies oli hän ja oli juuri suorittamaisillaan kandidaatti-tutkinnon. Silloin keikahti hän naimisiin ja matkusti ulkomaille."

"Vai meni hän naimisiin!"

"Niin. Hän oli vaan yhdenkolmatta vuotias. Hän nai rikkaan vanhanpiian, joka häneen oli ihastunut. Sitten on kulunut joku neljä vuotta."

"Eikö hänestä koskaan kuulu mitään?"

"Ei. Hänen äitinsä kuoli pari vuotta sitten, Paulilla oli tapana lähettää hänelle rahoja, niin kauvan kuin äiti eli, vaan nyt ei hänellä ole ketään, kelle kirjoittaisi."

"Missä luulet hänen oleskelevan?" kysyi Marianne, joka alkoi tulla uteliaaksi.

"En voi tietää. Ainakaan Ruotsissa ei hän ole ollut sitten, kun lähti."

"Luuletko koskaan enää näkeväsi häntä?"

Heidät keskeytti rouva Björk, joka astui sisään salaisesti kurkistettuaan, ettei tullut häiritsemään mitään arkatunteista kohtausta kahden kesken.

"Börje, onko se sinun täyttää tottasi, että matkustat puolipäivä-junalla?" sanoi hän.

"On, äiti hyvä, se on aivan välttämätöntä. Minä en voi viipyä. Ja minä toivon, ettei viivy kauvan, ennenkuin minun ei enää tarvitse lähteä pois Mariannen luota, minä tarkoitan ennenkuin hän on kotonani Tomtössä. Vai kuinka?" Hän kumartui alas ja katseli Marianne, joka ei vastannut. Tästä ei ollut niin suloista puhua häistä kuin kihlauksesta.

"Niin, minun pienet kyyhkyläiseni," sanoi rouva Björk iloisena kuten aina, "minun on todellakin mieleni paha, että täytyy häiritä teitä, vaan minä teen sen vallan käytännöllisistä syistä, joiden johdosta minun anoppimuorina täytyy tiedustella Börjen mieltä. Niin esim., milloin olette ajatellut häät pidettäväksi?"

"Minä soisin mielelläni pidettävän ne Marraskuussa," vastasi Börje, "vaan en ole kysynyt Mariannelta."

"No, mitä sanot?" Äiti kääntyi tyttärensä.

"Siitä saavat äiti ja Börje keskustella," vastasi tytär hieman väsyneenä ja alakuloisena, vaan hän pienessä alakuloisuudessaan halusi ainoastaan muiskua, ulospäin pistettyihin huuliinsa ja otsalleen, jossa näkyi semmoisia, jotka olivat ryppyjä olevinaan.

"Ei, lapsikulta; se ei ollenkaan sovi," sanoi äiti päättävästi, "kyllä sinunkin täytyy sanoa tahtosi, senhän voit ymmärtää."

"No siis, Marraskuun lopussa."

"Minulla ei todellakaan ole paljoa aikaa käytettävänä," sanoi rouva, "ja sentähden täytyy minun tiedustella sinulta, Börje, mitä sinulla on talouden alalla ja mitä ei."

"Ah, äiti hyvä, minulla on luullakseni kaikki, mitä tarvitaan, ja mitä puuttuu, voin hankkia; älkää niiden tähden ruvetko aivojanne vaivaamaan. Äitini on hankkinut minulle sänky- ja liinavaatteita niin runsaasti, että tuskin tiedän mihin enemmän sovittaisin, jos niitä vielä tulisi lisää."

Rouva Björk siunasi sydämmessään tuota talonpoikaisvaimoa, sillä hän tunsu liian hyvästi miehensä raha-asiat, että olisi voinut pöyrityksestä ajatella näitä kaikkia menoja ja kuinka olisi mahdollista lainata rahoja niihin kaikkiin.

"Kaksi huonetta ovat ilman kaluja," lisäsi Börje, "vaan ne panen minä kuntoon heti, kun Marianne on käynyt siellä ja lausunut ajatuksensa asiasta ja esineistä. Milloin saan teitä odottaa sinne?" Hän kääntyi puoleksi Marianneen ja puoleksi anoppiinsa.

"Ah, se oli totta!" huudahti Marianne, "neljäntoista päivän perästä olen minä nuodetyttönä erään serkkuni häissä. Silloinhan on selvää, että sinut kutsutaan minun parikseni. Muista se."

Börjen kasvot näyttivät hullunkurisesti närkästyneiltä.

"Mitä hittoa se noita ihmisiä koskee, jos minä olen kihloissa sun kanssasi!"

"Kyllä, se koskee koko sivistynyttä maailmaa, ethän sinä olisi muutoin ilmoittanut sanomalehdessä. Ja se merkitsee niin paljo, että sinä olet nyt hyvä ja esiinnyt loistavasti, kuuletkos!"

Leikkipuheessa oli enemmän totta, kuin äänestä olisi luullut. Marianne oli salaa peloissaan, kuinka vapaasti hän voisi käyttäytyä tällaisessa juhlatilaisuudessa. Jonkinlaisella tuskalla laski hän lukua mielessään, oliko Börje nuorin morsiuspojista, jolloin hänen olisi täytynyt pitää puhe nuodetytöille, vaan kaikeksi onneksi oli morsiamen veli nuorempi.

"Sinun täytyy varmaankin olla valkoisissa," sanoi Börje, "minä olen varma, että semmoinen puku sopii sinulle tavattoman hyvin. Sinun muotosi tuntuu, kuin sopisi sille ainoastaan harso ja pitsit."

"Oh, sinä vekkuli! Sinulla on tapana tarkastella naisten pukuja!" huudahti Marianne iloisesti hämmästyen, ja hänen silmissään leimahti niin, ettei Börje ollut semmoista ennen nähnyt.

"Niin," sanoi hän, "se on totta. Minä katselen mielelläni hienosti vaatetettuja naisia, minä en koskaan voi päättää, mitä heillä on yllä, mutta minä tiedän aina, onko se kaunista vai ei. Ja häissä ovat valkeat länningit minun mielestäni kauniita, se on niin puhdasta ja juhmallista mielestäni ja sopii oikein hyvin semmoiseen tilaisuuteen. Aivan valkea puku ja nuoret viattomat kasvot — ne ovat jotain nuorta, jotain hurskasta, eikä kuitenkaan tarvitse turmella iloaan sillä, että näin vaatetettu menisi luostariin."

Hän nauroi vähäsen, ikäänkuin ujostellen omia sanojansa.

Rouva Björk katsahti häneen vähän kummastuneena. Ehkei hän sentään ollut niin sivistymätön, kuin luultiin.

"He aikovat menetellä meidän aikaisella tavalla, että kaikki juhllaisuudet tapahtuvat ennen häitä, sillä nuori pari lähtee matkalle kohta vihinnän jälkeen," sanoi Marianne. "Minun valkeata hamettani sinä et siis saa nähdä, ennenkuin vasta lopussa. Ensimmäinen ja komein pääjuhllaisuus on tanssijaiset majuri Follmerin luona. Ne ovat, kuten olen kuullut, ensi keskiviikosta kahdeksan päivän kuluttua. Siihen saa oikein ponnistaa neroansa ... sehän onkin jokaisen rouvaksi aikovan velvollisuus! Niin, niin, minä luulen kyllä saavani kokoon jotakin, jota voi näyttää. Huomenna valitsen kankaan. Sinistä, kuules! Eikö niin?"

"Kyllä, sininen on kaunista tuon vaalean tukan rinnalla," ja Börje katseillaan silitteli hänen hiuksiansa.

"Ja sinä et saa vilaustakaan nähdä minusta, ennenkuin perillä. Et — kuuletkos sinä!"

"Vai niin, sinä tahdot huikaista silmäni!... Vai sinistä? ja sitten pitäisi sulla oleman hopeata. Oletkos nähnyt eräänlaisia rannerenkaita muinaispohjolaiseen tapaan, hopeaisia kullattuine korkoteoksineen ... tiedäthän? — ja niihin on sovitettu tahkotuita teräsnauloja."

Äiti ja tytär olivat ihastuksissaan. Tiesipähän jotakin! Voi toki, kuinka helpottavan huokauksen keralla heidän kaikki ennakkoluulonsa pakenivat! Hän ei ollut, kun kaikki pääsi ympäri, läheskään semmoinen moukka, kuin he olivat pelänneet.

"Ah, ne ovat kauniita!" huudahti Marianne mielissään.

Börje ei puhunut mitään, hän vaan nauroi.

S.

Vasta Börjen lähdettyä, tuli tapaus oikein selville.

Marianne on kihloissa. Ja sitten tulivat kaikki tuumailut. Äiti oli väsymätön, hän ihmetteli ja kyseli ja punnitsi. Hänen tapansa oli menetellä aina aivan käytännöllisesti. Hän ihmetteli, minkälaisia huonekaluja sulhasmiehellä mahtoi olla, minkälaisia sukulaisia, mitä lahjoja Marianne saisi, kuinka Börje järjestäisi talouskassan, ja tuhansia muita asioita. Hänen mielestään oli Marianne vallan liiaksi toimeton ja haluton. Nythän oli jo aika herätä vallan hereilleen, kun hänellä kohta olisi koto omasta kohden. Tuolla toimeliaalla rouvalla oli lukemattomia neuvoja annettavana tyttärelleen, vaan väsynein kasvoin lykkäsi Marianne ne luotansa; tuo kaikki oli hänelle vallan liiaksi monimutkaista. Hän olisi

mielummin käyskennellyt ympäri ja ajatellut, vaikka tuskin tiesi mitä. Hänessä itsessään oli jotain särkynyt, josta hän ei voinut päästä selville, ja hän luuli tarvitsevansa lepoa. Ollessaan yksin Börjen kanssa, tunsikin hän hiljaista tyytyväisyyttä, ja mieli tuntui niin levolliselta; vaan heti kun eivät enää olleet kahden kesken, tai kun hän tuli toisten seuraan, oli mielen tasapaino poissa, ja sen sijaan tunsikin hän kalvavaa levottomuutta, jonka vuoksi hän ei uskaltanut katsoa ihmisiä silmiin samalla tavalla kuin ennen; se oli jotakin sellaista, kuin hän olisi tuntenut, ollessaan puettuna epämukaviin vaatteisiin.

Äidin arvelut ja kysymykset kaivelivat auki pieniä, helliä haavoja, ja juuri sentähden ne vaivasivat häntä; hänellä ei ollut ollenkaan rohkeutta ottaa niitä harkitakseen. Ainoastaan Börjen kanssa tunsikin hän sitä, kuin olisivat he aina olleet tuttavilla, vaan kohta kun Börje oli poissa hänen silmistään, tuntui sulho oudolta henkilöltä. Mitä taisi hän silloin vastata kaikkiin näihin kysymyksiin?

Mutta olipa seikkoja, joihin Mariannenkin täytyi ottaa osaa, ja ne olivat pukukysymyksiä, sillä häät piti oleman Marraskuussa, ja ompelijaa täytyi ajoissa puhutella. Sitä paitse ei ollut kysymyksessä ainoastaan hänen omat häänsä, vaan ennen niitä hänen serkkunsa sekä niihin kuuluvat juhllaisuudet. Isä, jonka sitten ei enää tarvinnut häneen kulutuksia tehdä, oli antanut hänelle avonaisen valtakirjan, jota hän käyttikin. nyt hyvällä omallatunnolla, sillä hänkin tiesi, miten isän kulungit pienenisivät hänen kodon jätettyään.

Samana päivänä, kuin Follmerin tanssijaisten piti tapahtuman, tuli Börje kaupunkiin. Hän ja Marianne olivat pari kertaa kirjoittaneet toisilleen, vaan eivät nähneet toisiansa ensimmäisen yhtymisen jälkeen.

Kaksi vanhinta veljestä oli matkustanut Lundiin alkamaan yliopistollisia lukujansa. Ainoastaan Hakvin oli kotona. Börje huomautti, että hän oli kanan näköinen, jolla on juuri pahin sulkasato. Marianne selitti tämän johtuvan siitä, ettei hänellä ollut ketään torakumppania. Kuinka olikaan, liittyi Hakvin varsin peittelemättä lankoonsa, joka hiljaisessa ilossaan käyskenteli haarat hajalla ympäri hiljaisiin liikkein, kuin olisi hän pelännyt rikkovansa jotakin. Missä tahansa Hakvin sukkeluuksineen oli esillä, siellä oli Börje valmiina säestämässä häntä hyväntahtoisella naurullaan.

Edellisellä kerralla ei oltu ollenkaan jouduttu käymään vieraisissa, se oli nyt tehtävä. Börje oli muassa, mitään muuta vastaan sanomatta, kuin murtaen suutansa vähän ilveellisesti Mariannelle. Hän ei ollut kömpelö, vaan ei myös ollenkaan yrittänyt näyttää luontevuutta käytöksessään. Marianne ei voinut hänestä ylpeillä, vaan hänen ei tarvinnut häntä hävetäkään.

Börjessä oli jotakin arkaa hienotunteisuutta, joka esti häntä näyttämästä hyväilyjään, ja Mariannella oli hauskaa, kun sai osoittaa hänelle pientä mielivaltaa, juuri sentähden, että Börje itse oli niin sävyisä. Hän sivali poskeansa hänen olkapäähänsä, hän kiersi kätensä hänen kaulaansa, hän pörrötti hänen tukkaansa, hän tunsikin halua suudella häntä ihan eräiden arvostaan arkojen vanhojenpiikojen nenän edessä, nähdäkseen ainoastaan, miltä se Börjestä tuntuisi, vaan hän ei sentään uskaltanut; hän aavisti, että Börje sen panisi pahakseen.

Ennenkuin taas menivät kotia, ehdotteli Börje, että mentäisiin jalokivien kauppiaille valitsemaan rannerengasta, jonka hän halusi lahjoittaa Mariannelle. Kun olivat tulleet kotia, näytteli Marianne todellisella ihastuksella kokonaista varastoa muinaispohjolaisia koristuksia, jotka oli Börjeltä saanut. Se kohotti Börjen arvoa.

Puolisen jälkeen saivat kihlatut vihdoinkin hetken istua rauhassa ja jutella, kunnes oli aika ruveta pukeutumaan.

Oli penikulma matkaa herraskartanoon, ja sinne piti ajettaman hevosilla ja vaunuilla. Marianne saatiin odottaa; vanhemmat istuivat jo vaunuissa, ja Börje seisoikin astinlaudan vieressä, kun hän tuli. Börjestä tuntui, kuin ei Marianne koskaan olisi näyttänyt niin kauniilta hänen silmissään kuin nyt. Hän oli kääriänyt ympärilleen maahan saakka ulottuvan viitan ja päässään oli hänellä pitseistä ja nauharuusuista tehty vaaleahko teaatterihuntu. Hän oli pitänyt kiirettä, jonka tähden hänen poskensa olivat ruvenneet hieman rusottamaan, ja nuo säännöttömät, pienet kasvot näyttivät sanomattoman viehättäviltä pehmeässä kehyksessään. Sivumennen pudistivat he toistensa kättä, Mariannen nojautuessa sulhoonsa vaunuihin noustakseen, ja hieno parfyymi löyhkähti Börjen ohitse, kuin melkein tuntumaton kukan tuoksu.

Börje istui peräistuimella vastapäätä morsiantaan. Appivaari oli tahtonut mennä ajajan istuimelle, sillä häntä halutti "ajaa häkissä", sanoi hän. Alussa juteltiin, vaan vähitellen vaikenen keskustelu. Börjen päähän johtui paljo omituisia ajatuksia, tuossa puolihämärässä istuessaan ja katsellessaan Marianne.

Tämä ei ollut toisten tyttöjen kaltainen, joiden kanssa Börje oli tottunut seurustelemaan rauhallisissa pappisperheissä ja kelpo maanviljelijöiden luona. Börje oli ollut monissa tanssijaisissa, joissa naisilla oli ollut ainoastaan pitkähihaiset villahameet yllä. Vaa tuon avaran pehmeän viitan alta, jonka sisustettu

silkki vuori kääntyi näkyviin hieman polven kohdalta, pistäytyi esiin Mariannen toinen käsivarsi; se oli se käsi, jossa hän piteli viuhkaansa, ja pitkän hansikkaan yläpuolelta pilkoitteli esiin käsivarren hieno iho. Kanteen ylitse työnnettynä ympäröi Börjen rannerengas tätä hansikasta, joka laskeutui hienoihin poimuihin ranteessa, vaan ylempänä ympäröi tasaisesti kaunista käsivartta. Hän ei koskaan uskonut naisilla olevan samalla kertaa noin pyöreitä ja hienoja käsivarsia, paitse teatterissa, ja siellä luuli hän ne olevan jollain tavalla maalattuja.

Niin, tuossa hänellä nyt se oli! Marianne oli joka kohdassa vallan toisesta maailmasta kotoisin, kuin mihin Börje oli tottunut. Ja tämä juuri hurmasi häntä.

Börjen intohimoja oli teatteri ja soitanto. "Se on sielun viljelemistä," oli hänellä tapana sanoa. Joka kerta kuin taiteilijoita Tukholmasta kävi Skoonessa, sovitti hän sentähden matkansa kaupunkiin, ja joka kerta kun hän kävi Kööpenhaminassa, meni hän kuninkaalliseen teatteriin. Hän katseli mielellään ranskalaisia puhenäytäntöjä, joissa naisilla oli pitkät laahustimet, jotka pyörähtelivät heidän liikkeittensä mukaan, varsinkin suurissa murhenäytelmissä. Sarah Bernhardtin oli hän nähnyt, ja häntä jumaloitsi hän kunnioituksella, johon oli sekoittunut ihailua ja kauhistusta; hänestä oli Sarah Bernhardt kaunis käärme, joka voi lumota ja hävittää. Ja niin olivat kaikki naiset teatterissa — toiset suuremmissa toiset pienemmissä määrässä; ne olivat hänen muistissaan jotain lumottua, todellisesti melkein olematonta.

Mutta nyt oli siitä tullut todellisuus, sillä tuossahan — niin lähellä, että hän melkein voi siihen käsin tarttua — istui hän, tuo ruumiilla varustettu ihanne, jota hän tähän asti oli voinut jumaloida ainoastaan matkan päästä. Hänet valtasi sama tunne, jonka hän tavallisesti tunsu teatterissakin: jonkinlainen kuume veressä, loiston ja huvituksen himo, kiihottavien nautinnoiden himo, hienouden ja ylellisyyden himo; — sanalla sanoen himo kaikkeen, mitä rahalla voitiin saada.

Sillä rahoja hänellä oli! Hänellä oli mitä nämä haluavat, kaikki nämä, jotka käyvät hienoissa vaatteissa kohteliaine tapoineen, kaikki nämä, jotka halveksien katselevat niitä, jotka eivät ole saaneet sivistystä kuin he. Hän ajatteli sitä riemumielin ja näin tehdessään tunsu hän kävelevänsä kiusauksen partaalla, jolloin nautinto oli juuri se väristys, jonka putoamisen pelko vaikutti.

"Marianne! Minä voin antaa sinulle kultaa ja hohtokiviä, jos tahdon," — tulivat äänettömät sanat hänen mieleensä. Ne olivat muodottomia sanoja, joita tunteet käsittävät, tuntematta vielä niiden kieltä; hämääriä aavistuksia, jotka liikkuvat tavallisen tuntemisen rajan ulkopuolella, nostaen häntä — hänen tietämättään kuinka — itsetietoisen olemisen seuraavalle portaalle. "Marianne, minä voin kääriä sinut samettiin, joka hiljaa ja pehmeästi ympäröi sinun kaunista vartaloasi. Minä voin vaatettaa sinut välkkyvään, kahisevaan silkkiin. Kuka sanoo minun syntyneen työtä tekemään? Minulla on rahoja, Marianne! Minä voin elää ja nauttia."

Hän nojautui taaksepäin pehmeisiin vaunutyynyihin, joilla hän ensin oli istunut suorana ja jäykkänä, ikäänkuin peläten niitten houkuttelevaa mukavuutta. Hän tunsu kurnivaa nälkää, — nautinnon nälkää, silmien nälkää niiden kauneutta etsiessä.

Mitä oli hänen tähtensä suuta soitettu hänen työnraatamisensa, yksinäisyytensä, itsensä kidutuksen johdosta? Hän katseli Mariannen kättä. Tämä käsi ei ollut koskaan tarttunut siihen, mitä Börjen oloissa sanottiin työksi. Vaan se käsi oli luotu rahoja tuhlaamaan, se käsi oli luotu muiskuja sekä hyväilyjä varten. Luulikohan hän, ettei Börje siitä tietänyt! Luulikohan hän Börjen olevan tyynen ja maltillisen, sentähden että tämä siltä näytti? Hän kumartui eteenpäin tietämättänsä ja kuiskasi: "Marianne!"

Tämä katsahti kysyen häneen, vaan kun hänellä ei ollut mitään lisättävää, nyökäytti Marianne vaan päätänsä.

Äiti oli vaipunut nurkkaan ja nukkui.

"Vaimoni? Minun vaimoni?" ajatteli hän edelleen, vaunujen vieressä tietänsä ja ikkunaruutujen hiljaa helistessä. Tuo sana soi vakavalta hänen kuvituksessaan, siinä oli jotakin puhdasta ja kunnioitettavaa, rauhallista, eikä siinä ollut kuumaa kiihkoa. Marianne talonemäntänä Tomtössä, — hänen oli vaikea sitä ajatella. Hän luuli melkein käyttäneensä väkivaltaa häntä kohtaan siinä; se oli sama kuin viedä hänet maahan, jonne hän ei ensinkään kuulunut. Ja tätä tuumiskellessaan menivät hänen ajatuksensa uudelle uralle. Jos hän olisi köyhä mies, olisikohan Marianne silloin suostunut hänen vaimokseen? Tässä ajatuksien käänteessä tunsu hän toista nälkää kuin äsken, — tunsu lämpimän, terveen luonnon nälkää uskollisuutta saavuttaakseen, ollakseen rakastettu ainoastaan itse tähtensä ja koetellakseen persoonallisen luotettavuuden pysyvyyttä. Tiesipä hän liiankin hyvin, että Marianne oli sanonut "jaa" ainoastaan hänen rahojensa tähden, että tämä piti hänestä ainoastaan sentähden, että hänellä oli kädessä voimaa tehdä elämä suloiseksi hänelle, ja koska Marianne tiesi hänen halusta sen tekevän. Mutta tässä tunsu hän itsensä aivan köyhäksi, — hän, joka äsken olisi voinut ostaa maailman.

Hän ojensi esiin ison työhön tottuneen kätensä, hiljaa ja vaatimattomasti kuin almun anoja. Marianne katsahti taas kysyvästi häneen, ja huomattuaan hänen tarkoituksensa, veti hän esille toisen kätensä ja pisti sen Börjen käteen. Börje istui ja painoi kättä aivan hiljaa Mariannen polvea vastaan katsellen ääneti hänen kasvojansa. Itse liikkeessä, jolla hän kumartui eteenpäin, ilmautui hienotunteisen luonteen koko itsetiedoton sulous. Marianne piti sitä jonakin, josta ei voinut päästä selville, jonakin käsittämättömänä vetovoimana.

Börje ei voinut kysyä, pitikö Marianne hänestä. Sellaiseen kysymykseen olisi toinen ainoastaan myöntänyt, ja sitä juuri hän ei tahtonut. Börje olisi toivonut hänen tahtovan silittää häntä poskelle tuolla hienolla hansikkaalla ja sanovan: "Börje-rukka." Sitä hän parhaiten kaipasi.

Marianne koetti katsella häntä kasvoihin, vaan hämärässä näkyivät juonteet ainoastaan epäselvinä, eikä hän voinut nähdä muuta kuin Börjen silmät, jotka kirkkaina olivat luodut häneen. Hänet valtasi jokin, ei tiennyt mikä, ja antaessaan viuhkan liukua niin alas kuin side ulottui, kiersi hän oikean käsivartensa Börjen kaulan ympäri. Tämä tunsu sen niskassaan ja hivutti poskeansa siihen, hän olisi luopunut paljosta, saadakseen sanoja ristiriitaisten, kummallisien tunteittensa selvittämiseksi, jotka liikkuvat hänen sydämessään. Mutta hienoon värähtelevään mielialaan ei sopinut se jokapäiväinen puhe, jota hän oli oppinut, ja siten täytyi hänen olla ääneti, vaan hän tunsu olevansa omituisesti sidottu. Pudistettuaan tuota pientä kättä vaipui hän takaisin soppeensa.

Heti sen jälkeen oltiin perillä. Kun vaunut seisahtuessaan portaiden eteen vähän heilahtivat, heräsi anoppimuori.

Kun päästiin avaraan etuhuoneeseen, johon päällysvaatteet jätettiin, auttoi Börje morsiantaan riisumaan vaippaansa, jolla aikaa kätevä palvelija auttoi rouva Björkiä.

Kun Börje oli saanut nauaan teatterihunnun, tarttui hän vaippaan, Marianne putkahti siroasti ulos sen sisältä, kuin perhonen kotelostaan, ja pyöräytettyään laahustinta jalallaan, asettui hän täysin valmiina voiton hymy huulilla Börjen eteen.

Tämä jäi seisomaan silmänräpäykseksi tyhjä viitta käsivarrelle, kasvot tulipunaisina. Oli kiusallista nähdä tuon suuren, voimakkaan miehen punehtuvan melkein kyyneleisiin saakka, ja Marianne astui oitis korkean kuvastimen eteen nähdäkseen, oliko puvussaan tullut mitään epäjärjestykseen, vaan kaikki oli paikoillaan.

Hän oli puettu vaaleansiniseen, isokukilliseen silkkihameeseen, johon oli sovitettu tummansinistä samettia. Miehestä lyöttäytyi tarkoin vyötäisiin kuin haarniska. Olkapäillä oli se pyöreä kaulan kohdalta, vaan takaa ja edestä oli se auki muodostaen alaspäin pitkän suippenevan huipun. Hihoista ei ollut jälkiäkään. Päinvastoin, kangasta oli siinä sullottu yhteen, niin että koko olkapää jäi paljaaksi ja näytti pyöreänsä vielä olkaniveleen yläpuoleltakin. Neulos oli siinä reunustettu ainoastaan silkipunoksella, joka oli niin ahdas, että painui melkein ihon sisään. Olkapään ja kaulan ympärillä ei näkynyt liinavaatetta hituistakaan, joten katselijasta tuntui, kuin hänellä ei olisi ollut alusvaatteita ollenkaan hameen alla, vaan että se oli pantu hänen paljaan ruumiinsa ympärille.

Asia ei paremmaksi tullut, vaikka alushameet kahisivat, vaikka laahustimen alta pilkoitteli esiin tukittain valkeita reunuksia; täytyi aina nähdä tuon alastoman kaulan ja paljaat käsivarret, jotka yhtyessään tuohon tummaan samettiin, näyttivät melkein inhottavan alastomilta.

Mariannella oli lyhyt kaula ja jokseenkin korkeat olkapäät, vaatetus teki mahdolliseksi nähdä niiden hienon muodostuksen. Väkisinkin täytyi tuon kauniin takaraivan pistää silmiin vallattomine hiusten pitimiehin, josta vaaleauntuvainen tukka laskeutui kuin varjo kaulalle, jossa se hienoni. Hänen kaulansa oli niin pehmeän valkoinen, kuin olisi se sivelty näkymättömällä valkojauholla; ei missään olisi se paremmin tullut näkyviin, kuin sametin tummalla pohjalla. Kokonaisuus tuntui täydelliseltä ja koskemattomalta, kuin suurissa pehmeissä orvonkukissa.

Börjen mielestä oli hän niin kaunis, että henki ei tahtonut hänessä kulkea. Mutta samassa loukkasi häntä puvun julkeus. Hänestä tuntui, kuin hänen sisällisin tunne-elämänsä olisi tuotu yleisön nähtäväksi. Hän tointui äkkiä, mutta häpesi huimaustaan. Ja juuri tätä häpeää vastaan taisteli hän suurella epätoivolla, sillä siinä oli nöyryytys hänelle itselleen: se oli todistuksena hänen tottumattomuudestaan hienon maailman tapoihin. Sentähden hän niin tulisesti punehtui; hän luuli Mariannen voivan nähdä hänen ajatuksensa.

Vaan tällä ei ollut pienintäkään aavistusta herättämänsä vaikutuksen laadusta; sentähden oli hänelle mahdotonta käsittää Börjen alakuloisuutta. Hän luuli Börjen pitävän pukua liian kallisarvoisena, ja hänen ensimmäinen ajatuksensa oli rauhoittaa sulhoansa.

Börje oli pannut vaipan nauaan ja seisoi nyt aivan hänen vieressään.

"Älä pelästy minun ulkoasuani," kuiskasi hän hyväillen ja kääntyi, "minä en läheskään maksa niin paljo kuin luulet."

"Rakas Marianne, en minä arvostele sinun pukuasi," sanoi hän.

Ehkä jossakin teatterissa olisi puku hänen mielestään ollut kaunis, vaan tässä, — kun hän seisoi näin lähellä, että näki tarkasti pienimmänkin värein ihossa — nyt se oli hänen mielestään ihan ruma eikä hän tietänyt minne olisi pannut silmänsä. Mutta hän koetti pakottaa vastenmielisyyttänsä, hän tahtoi tottua. Mikä ahdasmielinen raukka hän olisi, jos loukkautuisi siitä, mitä koko maailma piti sopivana!

Appi ja anoppi olivat jo valmiina, ja Börje tarjosi käsivartensa morsiamelleen. Hänen kasvoilleen oli ilmautunut melkein tyly totisuus, joka vallan muutti hänen muotonsa, vaikkei hänellä siitä ollut aavistustakaan.

Marianne tarvitsi välttämättömästi ystävällisiä ja iloisia kasvoja ympärillään, ja Börjeen äkkiä tullut totisuus ahdisti häntä. Hän ei voinut löytää lepoa, ennenkuin näki sulhonsa taas hyvänä. Tervehdysmenot, puhelu ja tanssipyyntöt saivat kuitenkin aluksi hänen toiselle tuulelle, niin että hänellä ei ollut paljon aikaa ajatella sulhoansa. Börje ei varsin mielellään tanssinut, sillä se kävi häneltä huonosti, vaan sen valssin kestäessä, jonka hän ainoastaan tanssi morsiamensa kanssa, kuiskasi tämä pienellä hemmoitellun tyytymättömyydellä ja maikailevin kasvoin hänelle:

"Minä olen vetäytynyt pois toisesta polkasta saadakseni oikein rauhassa lörpötellä sinun kanssasi, sinä pahanilkinen poikanulikka! Tiedä, että on suloista olla tuolla kasvihuoneessa, ja niin kauvan kuin toiset tanssivat, saamme me olla yksinämme. Pidä silloin minua silmällä."

"Kiitos," vastasi toinen lyhyesti, ja he lopettivat.

Valssin loputtua kulki Börje ensin ympäri miesten tupakkahuonetta, vaan siellä oli tukala olla, sillä hän ei koskaan lyönyt korttia, eikä tuttavilla hänellä ollut melkein ketään. Poltettuaan sikaarinsa loppuun, pujahti hän sentähden uudestaan tanssialiiniin, jossa toki oli jotain katseltavaa, ja erään akkunan vierestä löysi hän oivallisen nurkan, josta saattoi nähdä kaikki. Tanssittiin juuri lansiääri-katrillia, ja hän kiintyi kiintymistään sitä katselemaan. Hän asetti tuolinsa mukavasti, vetäytyi akkunan varjostimen suojaan ja nojasi kyynäpänsä akkunalautea vasten. Oli niin mieleistä, ajatteli hän, istua siellä näin yksinään ja kenenkään näkemättä katsella tuota ihmisryhmää. Tämä häntä juuri miellytti, ja hän seurasi kaikkea uteliaiin tarkkaavin silmin. Tanssi kävi luontevasti, varsinkin se katrilli, johon Marianne otti osaa, ja Börjeä huvitti nähdä, kuinka vuorot johtuivat toisistaan ja liittyivät toisiinsa, aina ilman mitään epäjärjestystä. Jokainen pani parastansa, ja paljo joutilaita seisoivat oven suussa katselemassa. Laahustimia pyöräyteltiin kuninkaallisella suloudella ja kumarrukset olivat sulavia kuin hovimiesten. Kaikki vaikutti Börjeen. Löytyi sangen paljo hänelle mieluista: valot, kukkaset, tanssipuvut, upseerien kultareunaiset univormut, vaan ennen kaikkea sotilasmusiikki. Se pani tahtiin hänen ajatuksensakin kuten tanssivien askeleet. Vaan hänen mielestään ei tämä kaikki kuitenkaan sopinut hänelle. Hän tunsikin aina olevansa vieras, joka kuului ulkopuolelle. Ei hänen mieleensäkään olisi voinut juolahtaa ottaa osaa tämmöiseen tanssiin, tai että hän voisi liikkua samalla tavalla kuin nuo nuoret luutnantit. Vaan tämä oli hänestä kaunista katsella. Nuo kankeat univormut, jotka tekivät kantajainsa miehekkäät vartalot siroiksi ja hienokasvuisiksi, sopivat hyvin yhteen naisten pitkien laahustimien ja alastomien jäsenien kanssa. Vaan tämä kaikki teki ilman ikäänkuin kuumaksi, uneliaaksi, huimaavaksi, joka vaikutti kaipausta johonkin, — johonkin rikkaampaan, täydellisempään, monipuolisempaan. Hän ajatteli jotakin kaukana, kaukana, jotakin, jota hän ei ollut koskaan nähnyt, vaan ainoastaan halunnut: kirkasta, tummansinistä taivasta, mäntyjä ja oliivipuita, kaikki nämät lämpimän, lämpimän auringon paisteen valaisemina. Kaikki, mitä Börje oli ainoastaan salaa uskaltanut toivoa, oli suotu Paulille. Niin oli aina käynyt. Tuntui kuin tällä pienellä köyhällä pojalla samettimekkoineen olisi Aladdinin lamppu kädessään. Ja missä hän nyt oli? Kuinka paljon mahtoi hänellä olla havainnoita ja kokemuksia! Hetkeksi vetäytyi jotain surumielisyyttä Börjen tasaisen, iloisen luonteen ympärille. Aina piti toisten oleman häntä korkeammalla, aina piti hänen tuntea itsensä köyhemmäksi kuin muut. Minkätähden? Ja kaikkia oli hänen sangen vaikeata unohtaa. Mitä hän kerran sai mieleensä, se juurtui sinne, kuin esimerkiksi Marianne. Kuinka oli hän ponnistellut unohtaaksensa häntä ennenkuin kirjoitti hänelle ensimmäisen kirjeen! Vaan se ei ollut hänelle mahdollista. Hän näki Mariannen edessään satoja kertoja päivässä, hän näki tämän lihavan vartalon, tämän taaksepäin taipuneen niskan ja tämän lyhyen kaulan. Hän kaipasi häntä kuin vettä. Tuli aina pahempi ja pahempi olla, kunnes hänen täytyi kirjoittaa. Eläminen tuntui hänestä mahdottomalta häntä näkemättä. Ja nyt piti Mariannen tulla hänen omakseen. Koko elämänsä iän saisi hän pitää hänet läheisyydessään, nähdä näitä jahnustelevia, huolimattomia liikkeitä, kuulla hänen vienoa, hyväilevää ääntänsä.

Hän oli joka tapauksessa onnellinen.

Hän istui katsellen Marianne. Tämän iloa näytti jokin häiritsevän, näyttipä kuin hän ei olisi huolintu tai ei olisi voinut olla niin hilpeän iloinen kuin muut nuoret tytöt. Vaan Börjestä oli tämä paljo

kauniimpaa. Hänen mielestään oli kaikki, mitä Marianne teki, kaunista. Ja nähdessään nyt häntä vähän loitompaa, ei hänen paljaat olkapäänsä olleet enää niin vastenmielisiä, vaikka selkääkin näkyi hyvin alhaalle suippenevasta aukosta. Ainoastaan välistä kouristi hänen sydäntänsä, kun hän näki jonkun silmien katsahtavan näihin pehmeisiin olkapäihin ja käsivarsiin; vaan se ei ollut mustasukkaisuutta, se oli äkkinäistä halua, että saisi heittää vaipan hänen ympärilleen, ettei hän olisi niin alastonna.

Ja samalla liikkui hänessä jotain hämää, kuin hän haluaisi, että Marianne voisi jakaa itsensä, niin että olisi Marianne, jonka edessä ei Börjen tarvitsisi arastella, vaan joka voisi istua hänen vieressään tuon toisen akkunavarjostimen takana ja jolle hän olisi voinut uskoa kaikki ajatuksensa, kaikki jota hän ei voinut sanoin selittää. Kun Marianne oli hänen luonsa, tuntui hänellä olevan äärettömän paljon hänelle sanomista; vaan kun hän katseli häntä edessään ja hän sai puhua, mitä tahtoi, silloin haihtui kaikki pois, ja hän löppötteli paljaita hulluuksia, joista hän ei itse edes väliä pitänyt.

Marianne oli nähnyt Börjen ja antanut siitä tiedon salaperäisellä vihjauksella. Kun tanssi oli lopussa, tuli Marianne hänen luoksensa ja he menivät kasvihuoneeseen, joka oli huoneiston peräpäässä. Ilma ulkona oli lenseä, kostea ja ikäänkuin täynnä kasvien hengitystä. Marianne oli kääriyt hartioilleen joutsenen untuvilla reunustetun tanssivaipan.

Pyramiidin muotoisen kukkapöydän takana oli pieni sohva. Marianne heittäytyi siihen, ja Börje istahti hänen viereensä.

"Sinä tulit varmaan pahoille mielin äsken," sanoi Marianne. Hänen silmänsä kävivät punaisiksi reunoista, ja tuntehikas suu vetäytyi pieneen hengeeseen nuhteluun. Hän istui katsellen alaspäin hypistellessään viuhkansa plymireunustusta.

Tuossa se Börjellä taas oli, liikkeineen, koko olentoineen; tämä, joka voi kiertää hänen päänsä vaikka ympäri.

"En minä suuttunut", sanoi Börje matalalla äänellä. Tuntui kuin olisi hänen verensä pyörryttävän onnen työntämänä syöksähtänyt hänen sydämeensä.

"Tunnusta vaan!" Marianne loi silmänsä ylös leikkilinen väike silmässä. Vaan sitten muuttui hän totiseksi, kääntyi ja laski kätensä hänen olkapäillensä.

"Minä tahdon vaatettaa itseni kauniiksi, että *sinä* pitäisit minusta," sanoi hän ja katse muuttui taas itkeneen näköiseksi.

Börje ei voinut vastata, vaan hän veti Mariannen luoksensa, joka samassa silmänräpäyksessä heitti kätensä hänen kaulaansa. Tanssivaippa soljui laattialle, ja kaikki mitä puhuttiin, oli katkonaisia kuiskauksia.

* * * * *

Kun oli pari päivää lepoaikkaa tanssijaisten ja itse häiden välillä, niin oli päätetty, että Marianne äitinsä seuraavana päivänä Börjen seurassa tulisi katsomaan nuorten kotia. Yhden aikaan piti matkustettaman. Mutta Marianne vaan makasi ja makasi, ja kun hän makasi, käveli koko talo varpaillaan ja koko talo puhui kuiskien. Börjellä ei ollut mitään muuta tehtävää kuin yhä katsoa kelloansa. Kun se oli yksitoista, kysyi hän anopiltansa kainosti, eikö voitaisi Marianne herättää. Vaan tämä rohkea ajatus herätti hämmästyä.

"Marianne-rukka, kyllä hänen täytyi saada maata unensa loppuun!" sanottiin. Ja Marianne-rukan annettiin maata.

Börje ja appivaari olivat jo suurustaneet kauvan sitten, sillä kamreerin täytyi mennä konttooriinsa kaupunkiin, ja Börjellä oli aina tapana nousta aikaisin.

Vihdoin kahdentoista aikaan tuli Marianne kahville. Hän oli sangen väsyksissä, ja äiti lellitteli häntä kuin olisi hän ollut kapalovauva.

Kahvin juotuaan ja kun hänen huoneensa oli pantu järjestykseen, heittäytyi hän lepotuoliinsa. Liian väsyksissä kun oli, ei hän tahtonut puhua, vaan makasi hiljaa pää nojautuneena Börjen olkapäähän, silloin tällöin ojentaen käsivarsiansa hyväiltäviksi. Suloinen raukeus tuntui joka jäsenessä ja miellyttävä huumaus; ei ollut mitään levottomuutta, ei mitään huolta; hänellä tuntui olevan suoja kaikkia elämän melskeitä vastaan; itse levon tunne oli nautintoa. Hän ummisti silmänsä, ei liukahuttanut ollenkaan itseänsä enää; hän olisi tahtonut viettää koko elämänsä tässä häiritsemättömässä levossa. Ja tässä muka oli täysin luotettava todistus siitä, että hän rakasti Börjeä. Tämä ei ollut mikään Rochester, vaan todellisuus, oli tulevaisuus paljasta rakkautta, olipa vielä hän, joka julki julisti salaiset unelmat lainvoimaisiksi.

Börje katseli välistä kelloansa, ajatteli junaa ja kuinka Marianne ennättäisi tulla valmiiksi. Ja sitten tuli rouva Björk katsomaan tytärtänsä.

"Ehkei maksa vaivaa, että matkustat tänäpäivänä, pikku tipuseni," sanoi hän hellästi.

"Niin, voinko odottaa huomiseen?" kysyi Marianne ja katsahti Börjeen muuttamatta asentoansa.

"En voi. Meillä on koelypsy huomenna aikaisin."

Arveluttava hiljaisuus syntyi

"Voinhan minä matkustaa kotia, ja sinä ja äiti saatte tulla huomenna," sanoi Börje.

Ja niin päätettiin.

Marianne tunsi varsinaista kaihoa, kun Börje lähti. Jotakin tuli kuolleeksi ja kylmäksi, eikä hän tietänyt, millä saisi kulumiaan odotusaikansa; hän ikävöi saada aina olla hänen yhteydessään, joka hetki. — Väliajat olivat niin kolkosti vastenmielisiä.

Mitä Börjeen tulee, niin lähti hän sillä tunteella, kuin ei olisi ollenkaan saanut tavata Marianne. Hän kyllä voi nähdä hänet edessään, milloin tahtoi, ja hän tunsi vielä yhtäläisesti janoavansa hänen läsnäoloansa, vaan lisäksi oli tullut joku tyhjyyden tunne. Hänen mielestään olisi hänellä pitänyt olla jotain säästössä yhdessäolosta, jota ei ollut, joka siis näytti hukkuneen. Ehkä se johtui siitä, että hänen oli niin vaikea pukea ajatuksensa sanoihin, sillä hyväilystä huolimatta olivat he suorastaan vieraita vielä toisilleen. Vaan kyllä se haihtui vähitellen häiden jälkeen. He kun oppisivat uskomaan kaikki toisilleen. Kuinka paljo heillä olisikaan sanomista!

Vaan kotia päästyään ei hänellä ollut enää yhtään aikaa mietiskellä. Huomiseksi piti kaikki pantaman järjestykseen, että Tomtö miellyttäisi vieraita.

Hän itse tietysti tuli asemalle vastaan ottamaan. Satoi aikalailla, ja hän oli jalkapeitteen pannut tarkasti peräistuimen yli, ettei se olisi kastunut. Pystykauluksin ja kädet taskuissa seisoi hän keskellä vesiroisketta, kun juna seisahtui asemasillan viereen. Hän näytti niin tyytyväiseltä, kuin hän olisi ollut ankanpoikanen, joka rankkasadetta sangen hartaasti on odottanut.

"Onko sulla avovaunut?" sanoi anoppimuori päästyään paraplyymi hatun päällä odotushuoneeseen. Marianne seisoi niin kaukana kuin mahdollista ettei olisi tullut märäksi, ja kurotti nauraen huuliansa eteenpäin suuteloja varten.

Börje melkein säpsähti kysymyksen kuultuaan. Avovaunut? Hänen mieleensä ei voinut koskaan juolahtaa muiden ajattelevan, että hänellä muuta olikaan. Olikohan sanoissa salainen muistutus?

"Niin, minulla on avovaunut," vastasi hän nyreissään. Luulivatko he hänellä. — talonpojan pojalla — olevan umpivaunuja ajeltavina.

Mutta hevosistaan oli hän ylpeä ja syystäkin. Niistä ei kuitenkaan näyttänyt kukaan huolivan, ja se harmitti Börjeä. Kyllä niistä olisi kannattanut sanasen lausua! Vaan Marianne ei suinkaan semmoista huomannut. Olipa tämä sentään raskasta, ajatteli Börje. — Hänen oivalliset varsansa!

Börje ajoi itse tietysti. Ja niin lähdettiin.

Sade rapisteli paraplyymejä, eikä koko matkalla Marianne eikä äiti joutuneet muuta ajattelemaan, kuin miten suojelisivat sateelta itseänsä. Kuitenkin näkivät he seudun olevan paljasta ja aukeata.

"Tästä alkavat minun tilukseni," sanoi Börje ja ojensi piiskaansa. Naiset tosin katsahivat ympärilleen, vaan kaikki oli samanlaista kuin alkumatkakin.

"Ja tuolla on Tomtö." Hän näytti taas. Tie oli kääntynyt, joten valkea asuinhuoneisto näkyi pilkoittelevan viidakosta.

"Se näyttää hauskalta," sanoi Marianne rauhoittuneemmalla äänellä.

"Niin todellakin," todisti äiti.

"Ja näetkös tuota pitkää ulkonevaa rakennusta? Siellä ylhäällä on semmoisia hauskoja vinttikamaria, ja sinne olen minä aikonut vielä rakentaa verannan puutarhaan päin. Sinne tulee oivallisia huoneita pojille, kun ne suvella tulevat meitä katsomaan."

"Oi, se veranta tulee vallan lumoavaksi siellä!" huudahti Marianne iloisena.

Jos Börje olisi ollut valtioviisas, ei hän koskaan olisi voinut löytää mukavampaa keinoa saadakseen

mielialan paremmaksi, kuin juuri puhumalla veljien kesänvietosta, sillä sen johdosta saatiin silmien eteen pitkä jakso hauskoja tulevaisuuskuvia.

Tie kääntyi taas ja pitkän puistokäytävän läpitse ajettiin taloon. Sillä oli avara piha, joka melkein yliympäriinsä oli rakennettu, ja johon istutuksia oli asetettu puoliympyrään asuinhuoneen edustalle, joka oli vähän korkeammalla kuin maanviljelysrakennukset. Pitkältä holvatulta kivisillalta, jota myöten ajotie kulki pääovelle, päästiin portaita myöten tuohon pieneen puoliympyrän muotoiseen kasvitarhaan Sementistä tehty suoja-aita oli tätä laitosta varjelemassa, ja kummallakin puolen alaspäin portaita kohosi kaksi suurta ruukkua isolehtisine kasvineen. Kaikki oli haravoitu, siivoa ja järjestyksessä, vaan sateen huuhtelemana näytti synkältä ja ilottomalta.

"Onpa ikävää, kun on tällainen ilma," sanoi Börje tyytymätönnä, "ei mikään näytä miltään."

Vaunujen jyrinän ja koiran haukunnan kuultuaan tuli renki ottamaan hevosia. Börje johdatti vieraansa isoon valoisaan etuhuoneeseen, etehistä ei ollut. Vastapäisestä ovesta tuli sisään muuan vanhan puoleinen nainen.

"Tässä on emännöitsijäni," sanoi Börje esittelyksi, ja emännöitsijä niiasi, eikä nähtävästi tietänyt pitkö antaa kättä vai ei. Hänen kapeat kasvonsa terävine nenineen näyttivät leppeiltä, vaan hänen vilkkaista silmistään loisti vastustamaton uteliaisuus.

Sukkelasti vilkuen näyttivät nämä silmät katselevan kaikkea mitä oli uutta nähtävänä: vieraiden kasvoja, tapoja, käytöstä ja pukua, — pienimpään erikoisseikkaan saakka, — jolla aikaa avuliaisuus pysyi aina muuttumatonna hänen kasvoissaan.

"No, mitä sanotte neitsyt hänestä?" sanoi Börje toverillisesti, "luuletteko, että voin vetää tasaisesti hänen kanssansa?"

"Ei minun sovi sanoa ajatustani." vastasi neitsyt vaatimattomasti, vaikka tunsikin tulleensa hyvilleen, "mutta kyllähän minä tahtoisin sanoa *tervetulleet Tomtööhön*, jollei sitä pidettäisi liian rohkeana."

"Kiitos, kiitos," vastasi Marianne sangen ystävällisesti, mutta vähä huolimattomasti.

Börje avasi oven asuinhuoneeseen ja emännöitsijä palasi keittiöön.

Harvaan kalustetun huoneen kautta tultiin vierassaliin. Äiti ja tytär katselivat tutkistellen ympärillensä. Tämä huone oli kuin sadat muut semmoiset, se oli suuri — sen mukaan kuin kapineita oli tässä avarassa huoneessa — vaan siellä ei ollut mitään somaa, ei mitään mukavaa. Huonekalut olivat tavallisinta laatua ja seisoivat järjestyksessä pitkin seiniä kukin määrätyllä kohdalla. Mariannen mieltä rupesi ahdistamaan, eikä äitikään ollut niin puhelias kuin tavallisesti.

"Onhan sinulla jotenkin hauskaa ja mukavaa — nuorenmiehen asunnoksi," sanoi hän.

"Hoo, minun huoneeni, joita on kaksi, ovat etuhuoneen toisella puolella," vastasi Börje, "minun luonani käy paljo väkeä: renkiä, työntekijöitä ja sen semmoisia. Vaan tällä puolella pääsee Marianne niitä kaikkia näkemästä. Tässä on ruokakamari."

"Onhan se tilava ja mukava," lausui anoppi, koska täytyi jotain lausua.

"Niin; äiti on sen järjestänyt," vastasi Börje. Tämä "äiti" tuntui vastenmieliseltä rouva Björkistä, vaikkei hän tietänyt syytä siihen.

Siellä oli suuria kaappia, leveä ravintosäiliö, kunnollisia tammikaluja, vaan ei yhtään leikkausteoksia, ei mitään somaa, sanalla sanoen: kokonaisuus ei näyttänyt miltään.

"Tiedätkös, että äiti on varustanut nämä kaapit meitä varten," lisäsi Börje kääntyen Marianneen, joka koetti olla muassa ja tyytyväinen.

"Käykö sinun äitisi usein täällä?" kysäisi hän umpimähkään saadakseen jotain puhetta alkuun.

"Ei, ei hän tosin käy. Minä tahdoin, että hän olisi muuttanut luokseni, kun sain talon haltuuni, vaan siihen en saanut häntä suostumaan. Hän hoki aina, että menisin naimisiin sen sijaan, hänen mielestään ei ole koskaan hyvin, kun anoppi ja miniä asuvat samassa talossa."

"Kuinka niin?" sanoi Marianne. Mutta rouva Björkin silmissä tuon talonpoikais-eukon arvo nousi.

"Hän sanoo niin," vastasi Börje, kuin tässä olisi jo syytä kyllin.

Kahvipöytä oli jo katettu, ja tässä silmänräpäyksessä tuli emännöitsijä sisään kannuineen.

"Minä luulen kyllä kahvin maistuvan hyvältä näin hirmuisen rankalla ilmalla," sanoi Börje vetäen tuolia esille vieraita varten. Istuttiin ja emännöitsijä poistui, vaan mitään vapaampaa keskustelua ei tahdottu saada käymään. Kaikki tunsivat ahdistusta, josta ei kukaan voinut päästä. Molemmilla puolin epäröittiin, oli paljo saatettava uuteen kuntoon, ja sitä oli vaikea ottaa puheeksi. Börje tunsu vaistontapaisesti, että häntä aiottiin saada johonkin suostumaan. Mariannen mielestä oli tämä huone niin autio, että häntä värisytti täällä asuminen, ja hänen äitinsä istui ja mietti, kuinka parhaiten voisi ottaa puheeksi uusien huonekalujen hankkimisen. Hän tunsu sangen vähä vävy-poikaansa eikä tiennyt, kävikö laatuun puhua suunsa puhtaaksi hänen kanssansa.

Hän yskähti, leikki teelusikallaan ja koetti näyttää huolettomalta.

"Koska ei Marianne tarvitse mitään myötäjäisiä, niin onhan luonnollista, että isä tahtoo ottaa osaa uusien huonekalujen hankkimiseen ja muuhun semmoiseen," aloitti hän. Ettei Börje käsittäisi häntä vallan sanojen mukaan, siitä oli hän varma alusta alkaen, ja tämä oli ainoa keino päästä asiaan näyttämättä liikaa vaativalta.

Börje punehtui. Hän tunsu appensa rahallisen kannan, vaan ei uskaltanut siihen viitata. Sehän voisi loukata.

"Kiitoksia, sitä ei ole ollenkaan tarvis," sanoi hän kahvipöydästä noustaessa, "niiden huoneiden, jotka jo ovat kalustetut, toivoisin jäävän entiselleen, vaan täällä on vielä kolme muuta," hän kulki edelleen huoneiston läpi — "tämä saa olla Mariannen työhuoneena, eihän tässä ole ainoatakaan huonekalua, ja tänne voi hän valita oman päänsä mukaan; minä en tee mitään muistutusta. Ja tässä on makuukamari. En tännekään ole ostanut mitään kaluja, voidaanhan siitä sitten sopia. Näetkös — Marianne — toinen akkuna aamupäivän puolella ja toinen suoraan etelään. Eikös tämä huone miellytä sinua?"

"Miellyttää."

"Ja kun me sitten saamme puutarhan oikein järjestykseen ... kas, eikös tule hauskaa? Vehreätä aina akkunaan asti, ja puisto tuolla perällä! Eikös ole, kuin asuisi metsässä?"

"Kyllä, onhan tuo kaunis näkyala," sanoi anoppimuori.

"Ja täällä — toinen syrjähuone — myöskin suoraan etelään. Näin valoisa ja raitis! Vaan voimmehan vähän lykätä tuonemmaksi sen kalustamista. Eikös niin, Marianne? Onhan hyvä odottaa ja katsoa, mihin tätä parhaiten tarvitaan." Hänen silmänsä välkähtivät iloisesti, ja Marianne vetäytyi hämillään taaksepäin.

Tultiin takaisin samaa tietä.

"Tästä, työhuoneestasi, voit nähdä koko pihan, jossa saat nähdä minun käyvän ulos ja sisälle talleissa ja rehusuojissa ja josta minä voin nyökätä päätäni sulle joka kerta kun menen akkunan sivu. Tässä tulee sinulle kaikkein hauskin olla, tästä näet kaikki, mitä tapahtuu ja aivan vastapäätä näet kasvipenkkejä. Ne ovat suvella täynnä kukkasia, ja oikein hienoja kukkasia."

Hän oli vallan innostunut, ja tyytyväisyydestä loistivat hänen kasvonsa hänen puhuessaan.

Sitten mentiin hitaasti takaisin vierashuoneeseen.

"Tuolla seinällä on tilaa piaanolle," jatkoi Börje, "ja sen saat sinä valita, minä en ymmärrä semmoisia asioita. Eli ehkä tahdot mieluummin piaanon työhuoneeseesi, vaan minun mielestäni tulee se siten ehkä ahtaaksi; täällä avarassahan on huokeampi laulaa."

"Niin, niin on."

Keskustelu vaikenä taas. Naiset katselivat permanttoa, jossa ei ollut mattoja, huonekaluja, jotka näyttivät hyvin jyhkeiltä, valkeita akkunavarjostimia, jotka täydensivät heidän mielestään tämän poroporvarillisen kokonaisuuden. Börje ei voinut olla huomaamatta tätä äänetöntä arvostelua. Vaan hän ei puhunut mitään

"Etkö luule voitavan muuttaa näitä kaluja johonkin toiseen huoneeseen, kun kuitenkin ostat uusia?" aloitti rouva Björk uudestaan, "vieraishuone tai salonki..."

Hän jätti lauseensa kesken, sillä Börjen kasvoihin ilmautui jotakin, joka käski hänen olemaan varuillaan. Hän oli varmaan talonpoikaissaituri, jota täytyi houkutella. Hänen Marianne-rukkansa! Kyllä hänen olisi vaikeata monta kertaa. Semmoinen kulkee perintönä, ja kun ei lapsuudessa saada mitään oikeita käsityksiä, niin... Mutta häntä lohdutti naisen suuri suostuttamiskyky ja taito.

Marianne huomasi Börjen olevan tyytymättömän, hän hiipi hänen luoksensa, pisti kätensä hänen

käsivarrellensa ja rupesi kulkemaan hänen vieressään. Börje tarttui hänen käteensä, vaan oli yhä ääneti.

Kuinka paljo risteili hänen päässänsä ajatuksia! Jospa hän olisi voinut puhua, kuten tahtoi! Vaan sitä ei voitu enää auttaa; hänen täytyi koettaa keksiä sanoja, vaikka kuinkakin kömpelöitä, sillä ellei hän voinut Mariannelle sanoa mitään kaikesta tästä, niin ei hän koskaan olisi häntä ymmärtävä. Ei ollut mitään pelastusta: hänen täytyi koettaa.

"Älä ole vihainen, vaikka tahdonkin kaikki olemaan näin yksinkertaista," alotti hän. Sen jälkeen hän vaikenä ja jatkoi hetken ajateltuaan:

"Näetkös, en minä tahdo komeilla ja olla kaikessa kuin hienot ihmiset; siihen ehkä voisin hankkia rahoja, mutta olenhan minä vaan maanviljelijä, ja..."

Hän vaikenä taaskin äkkiä. Hän häpesi omaa kykenemättömyyttään. Minkätähden hän ei voinut puhua, vaikka hän pilkusta pisteeseen tiesi, mitä tahtoi sanoa! Ja vihoissaan omalle itselleen lähti hän nyt puheessaan eteenpäin päistikkaa semmoista vauhtia, kuin olisi hän lukenut kuulutusta.

"Niin, näetkös, useimmat ajattelevat vaan, kuinka saisivat hienoa ympärilleen, ja kuinka voisivat elää ajanmukaisesti, ja kuinka heillä olisi yhtä hyvästi kuin sillä, ja sillä. Eikä se käy laatuun ajan pitkään. Täälläpä he istuvat, minun naapurini, oikealla ja vasemmalla, velassa korviin saakka. Ja pehtoorilla pitää olla yhtä hienoa kuin herrasmiehelläkin, ja talonpoika tahtoo yhtä hienoa kuin säätyhenkilökin, eikä tahdo olla toisesta jälellä, vaan kaikki pitää oleman niin hienoa, niin ajanmukaista, niin oivallista, ja kaikki ponnistavat viimeiseen saakka, saadakseen vaan sitä mitä muutkin. Ja kun ei enää jakseta, niin tulee kalikkamarkkinat ja he alkavat taas uudestaan velassa ja ylpeydessä ja kurjuudessa. Eikä siitä tule koskaan mitään muuta, niin kauvan kuin ei mies ole hattunsa arvoinen, eikä elä varojensa mukaan tai niinkuin häntä halutaa, kysymättä kuinka toisilla on tapana. Vieläpä ihmistenkin tähden, näetkös, ei ollenkaan sovi ympäröidä itseänsä semmoisella ylellisyydellä. He kyllä muutenkin luulevat erotiuksen meidän ja heidän välillä olevan liian suuren. Mutta kaikista pahin on se, että heitä opetetaan elämään leveämmin kuin varat myöntävät. He ovat kuin lapset, valmiita apinoitsemaan kaikkea mitä näkevät. Ympäröimällä itsensä ylellisyydellä vahvistaa jokainen heidän uskoansa, ettei muka kukaan ihminen voi vapaasta tahdostaan mistään kieltäytyä. Ja kun ihmiset eivät vähääkään luota vapaaseen tahtoonsa, — se juuri on turmiollista. Minun työmiehieni on hyvä olla. Jos tahtovat säästää, voivat he saada jotakin vanhojen päivien varaksi, vieläpä lapsilleenkin. Naineet, joilla on perhe elätettävänä, saavat monesti enemmän kuin naimattomat, sillä näiltä menee kaikki koreihin vaatteisiin tai juomatavaroihin. Jos minä nyt itse olisin heille huonona esimerkkinä, kuinka voisin minä vaatia heiltä enemmän ymmärtäväisyyttä kuin itseltäni? Näetkös, Marianne, juuri sentähden täytyy minun pysyä vanhoillani."

Marianne oli vaiti. Tämä oli ikävää ja yksipuolista oppia — tämä — arveli hän. Mitä tekemistä heillä oli torpparien kanssa!

Börje katsahti häneen sydämellisen lämpimästi. Hän luuli morsiamensa nyt ymmärtävän häntä. Vaan tämän välinpitämättömät, vähä väsyneet kasvot rankaisivat hänen intonsa kokonaan. Hän huomasi puhuneensa tyhjään.

Anoppi oli istunut akkunan luona vähän matkan päässä kuuntelemassa. Nyt kääntyi hän ja katseli Börjeä neuvova äidillinen hymy huulilla.

"Sinä olet haaveksija Börje," sanoi hän lyhyesti.

Ja Marianne katsahti häneen silmillä, jotka sanoivat kaikki anteeksi antavansa.

Börjen mieli tuntui kummallisen tyhjältä. Koko hänen sielunsa tuntui muuttuneen yhdeksi ainoaksi onteloksi. Jospa hän vaan olisi voinut sanoa Mariannelle kuinka heikko hän todellisuudessa oli, kuinka kaikki tämä, josta hän tahtoi kieltäytyä, häntä houkutteli ja veti puoleensa! Jospa Marianne tietäisi, kuinka kovasti hän taisteli sitä vastaan. Hän oli melkein luullut Mariannen olevan häntä vahvemman ja auttavan häntä elämään, kuten hän tahtoi, eikä kuten hän välistä tunsu itsensä kiusatuksi.

"Etkö halua tulla katsomaan minun huoneitani?" sanoi hän päästäkseen toiseen asiaan. Olihan hän sanonut mitä tahtoi, ja sitten se oli sanottu. Sitä ei hän aikonut enää toistaa.

He seurasivat häntä etuhuoneen läpitse hänen työhuoneeseensa. Siellä oli avaraa ja valoista, kaksi paria akkunoita pihalle päin.

"Näetkös, minä voin jotenkin tarkasti valvoa asioita sisälläkin ollessani", sanoi hän, "maanmiehen täytyy asua aina niin, että hänen akkunansa ovat pihalle päin."

Morsian ja anoppimuori katselivat ympärillensä. Kaikki oli järjestyksessä, vaan kaikki tarkoitti

enemmän hyötyä kuin hauskuutta. Kuitenkaan ei puuttunut jonkinlaista komeutta laitoksissa, ja huone oli miellyttävämpi kuin muut, sentähden että se näytti asutulta.

Vanhanaikaisen sohvan yläpuolella riippui kaksi kaunista metsästyskivääriä ja laukku, kirjoituspöydän alla oli mustakarvainen vasikannahka mattona, vaan siinä ei ollut mitään sisustusta eikä ompelusta. Yhden seinän täytti suuri kirjakaappi; Marianne astui heti sen luokse. Se sisälsi melkein yksinomaan maanviljelyskirjoja, aikakauslehtiä, historiallisia teoksia ja muuta semmoista. Ei ainoatakaan romaania.

"Tarvitseeko lukea *näin* paljon, ennenkuin tulee maanmieheksi," sanoi Marianne käännähtäen pienellä, vallattomalla liikkeellään.

"Ei, kyliä voi olla ilmankin, ellei ole halua."

Sileäkarvainen lintukoira oli noussut pöydän alta, vasikan nahalta, ja ojennettuaan kerran miellyttävästi jäseniänsä, tuli se vieraiden luokse, heiluttaen häntäänsä kummallekin puolen, kuin pehmeätä vapaa.

"Oh, Marianne — taputa sitä. Se pyytää sitä sinulta," sanoi Börje. Hänen äänensä soi välistä hyvin kauniisti. Muuten oli se vähän yksitoikkoinen ja raskas. Marianne kumartui ja taputteli kädellään koiran päätä.

"Se on kaunis," sanoi hän.

"Hän on ollut paras seuratoverini täällä Tomtössä. Fokki-poikani, menettäkö rouvaakin tervehtimään... Niin tuolla sisällä on minun makuuhuoneeni. Se on melkein köyhemmän näköinen kuin tämä, niin että siellä ei ole mitään nähtävää."

"Kah, sinä pidät kukkasista, näenmä!" huudahti anoppi hyvillä mielin.

"Niin, minä rakastan hupsusti kaikkea, mikä kasvaa", vastasi Börje iloisesti, "vaikka hävitän rikkaruohoa, on mulle mieluista nähdä se aikansa kasvavan lihavana. Se näyttää ainakin maassa olevan elinvoimaa."

"Kuinka tämä puu on kaunis. Onko se joku palmulaji?" sanoi Marianne ja näytti korkeata kasvia, joka seisoi yksinään pienellä pöydällä.

"Palmuko!" nauroi Börje. "Arvasinhan minä, ettei pieni kaupunkilaisneiti voisi sen nimeä tietää. Se on vaan hamppu. Mitä luulet! Eikö se ole kaunis?"

"Tämä on kummallista. Tuoltako hamppu näyttää?"

"Niin," jatkoi Börje vilkkaasti, "kun sen näkee näin kunniasa ruukussa, ei sen luule olevan niin vähäpätöisen kasvin; tuohan näyttää vallan komealta. Mutta se onkin kaunis kappale. Tämä on naaraspuoli; koirashamppu on toisenlainen. Vaan tähän ei koskaan voi kuitenkaan kasvaa siemeniä, sillä hampussa kasvaa eri sukupuolet eri varsissa, ja tähän seisoo aivan yksinään."

"Vai niin se on, siitä en tietänyt." Marianne koetti näyttää huolettomalta, vaan hän ei tietänyt minne loisi silmänsä. Börjellä oli sentään hirvuihin tapa puhua kaikesta!

Börje on katsellut häntä suoraan ja vilkkaasti kasvoihin. Vaan nyt punehtui hän ihan tulipunaiseksi. Pitikö tuo talonpoika sitten hänessä aina pysymän!

Marianne käveli ympäri huonetta.

"Onko sulla tapana lukea tätä?" sanoi hän laskien kätensä Melinin ison raamatun kannelle, jossa oli hopeahakaset ja joka oli toisella pienellä pöydällä.

"Ei. Mutta äidillä on samanlainen," vastasi Börje.

"Senkö vuoksi sitä sitten vaan pidät!" Marianne oli nauramaisillaan kohti kulkua.

Börje katsahti häneen luotettavimmilla silmillään.

"Nii-in," sanoi hän pitkään. Hän ei voinut keksiä, mitä siinä oli omituista. Hänen mielestään oli tämä vallan luonnollista.

Illemmalla, kun rouva Björk — jonka perheenemännälle kuuluvat toimet olivat vallanneet — kulki ympäri ruokakamarissa ja aitoissa neitsyt Kristiinan kanssa, saivat nuoret olla yksinään.

Marianne oli koettanut asettua niin mukavasti kuin mahdollista vierashuoneen sohvalle, ja Börje asteli ajatuksissaan edestakaisin laattialla.

Hänen iloisen luottamuksensa taivaalle oli laskeutunut vähitellen pilviä, hän oli ruvennut miettimään kihlaustansa. Hän ei silmänräpäystäkään ajatellut sen purkamista, vaan häntä oli ruvennut epäilyttämään, että oli sitonut Mariannen. Hän oli mielestään koronkiskuri, joka rahan tähden oli saanut velallisen valtaansa.

"Marianne, minä ikävöin piaanoa; tahtoisin sinun kuulla laulavan täällä," sanoi hän äkisti ja arvelematta, "valitse semmoinen heti kun tulet kaupunkiin."

"Kiitoksia Börje!"

Marianne oli juuri istunut ajatuksissaan kalustellen työhuonettansa, ylellisesti ja somasti. Siitä oli hän tullut paremmalle tuulelle.

Tumma hämärä vallitsi huoneessa, vaan joka kerta kun Börje kulki akkunan ohitse, kuvastui hänen voimakas, sopusuhteinen vartalonsa sen valoisaan taustaan. Se ei ollut mikään vastenmielinen kuva, ja jotenkin pystyt olkapäät näyttivät kauniiltakin.

"Börje, mitä sinä ajattelet kävellessäsi?" sanoi Marianne vienolla äänellään.

Börje meni hänen luokseen. "Lapsukainen, minun mielestäni tehdään syntiä sinua kohtaan. Minä huomaan, ettet sinä oikein viihdy täällä Tomtössä. Ei sinusta ole hauskaa elää minun luonani; sinun tulee ikävä."

Börje otti tuolin sohvan luokse ja istahti siihen. Hiljaisuus heidän ympärillään vaikutti ihmeellisesti mielialaan, — ja tämmöinen tumma harso kaiken ympärillä! Marianne pisti kätensä hänen kaulaansa.

"Mutta minä pidän sinusta," vastasi hän.

Börje ei lausunut mitään, istui vaan hiljaa ja ajatteli, mutta innokkaasti, tutkistellen, kuin onni tai onnettomuus olisi riippunut hänen sisällisen taistelunsa puhkeamisesta juuri nyt, tässä silmänräpäyksessä. Hän mietti ja mietti, hän ajatteli mielessään samaa toiselta ja toiselta puolen. Kuinka voisi syntyä mitään yksimielistä heidän välilleen, kun he molemmat olivat niin perin pohjin erillaisia? Kuinka voisi kaksi niin eri luontoa yhdistyä? Oliko ehkä Börjen ajatus, ohjata hänen taipumuksiansa tai muodostaa niitä oman tahtonsa mukaan?

Ei koskaan, ei koskaan! Hän rakasti Marianneä juuri semmoisena kuin hän oli kaikkine hienoine tapoineen ja kaikkine, mitä hän ei hyväksynyt, vaan mikä samalla hurmasi häntä. Ei, ei hän tahtonut häntä toiseksi. Vaan ei hän myöskään voinut luopua oman elämänsä määrätystä suunnasta. Ja vaikka hän voisikin siitä luopua, niin hän ei tahtonut. Päinvastoin, hänen täytyi tahtonsa koko voimalla taistella semmoisia kiusauksia vastaan: — Tähdätä vakaumuksellaan toiseen ja elämällään toiseen? Ei, ei. Ja kuitenkin täytyi tästä päästä. Niin, tie häämöitti. He jakaisivat valtakuntansa ja eläisivät kumpikin alallaan. Börjen suvun tuttavuuteen, hänen työhönsä ja koko hänen menneisyyteensä ei Marianne saisi perehtyä. Marianne saisi olla semmoinen kuin oli. Ja kun he molemmat olivat nuoria, elämästä iloitsevia ja vapaita, eikö siinä ollut yhteyttä kylläksi!

Hän oli tehnyt päätöksen, ja hän tunsu kuohuvan nuoruudenilon virtaavan sielunsa ja ruumiinsa läpi.

"Marianne," huudahti hän aivan äkisti, "sinulla on kirjoja, kukkia ja soittoa, ja sinun luoksesi tahdon minä tulla oppiakseni nauttimaan kaikkea ihanaa. Sinä teet pienen nurkkasi taikalinnaksi. Sinä saat nähdä, että sinun täytyy täällä viihtyä!"

6.

"Marianne, tahdotkos istua tähän?" sanoi Waltteri nousten keinutuolista Mariannen sisään tullessa.

"Kiitos," vastasi tämä ystävällisesti nyökkäyttäen päätänsä ja istahti tarjotulle sijalle.

Noin viikko oli kulunut serkun häiden jälkeen, ja molemmat veljet olivat tulleet edellisenä iltana Lundista kotiin ollakseen sunnuntain kotona. Koko perhe oli koolla, paitse isä, joka oli ulkona. Nyt piti käytettävän tilaisuutta, että kukin saisi sanoa, mitä hänellä oli mielessä, sillä perheeseen sijoitetuista vuokralaisista ei ollut ketään saapuvilla, ja aamupäivällä myöhempään odotettiin Börjeä.

Mariannen perhe oli eräänlainen tasavalta, jossa kaikilla oli äänestys-oikeus.

"Niin, sitähän mun pitikin sanoa sulle, Marianne," sanoi äiti äänellä, joka ilmoitti, että hän oli

ainoastaan kutsunut tytärtänsä jo alettuun keskusteluun, "että sinun kaikella muotoa täytyy ottaa selko Börjen ja hänen sukulaistensa välistä. Onpa sangen kummallista, ettei hän koskaan mainitse siitä mitään. Teidän pitäisi toki menemän hänen äitiänsä tervehtimään."

"Oh, rakas äiti, siinä voi minun mielestäni Börje menetellä kuinka itse tahtoo, eihän minun semmoista tarvitse hänelle esitellä," huomautti Marianne.

"Niin kyllä, mutta kyllä sinun ajoissa pitäisi hankkia tieto, mikä siinä on," lausui puolestaan Waltteri, joka käveli edestakaisin laattialla, "kun hän niin yksipäisesti on siitä puhumatta, voi olla mahdollista, että hänellä on siihen syytä. Semmoista ei koskaan voi tietää edeltäpäin, ja jos siinä olisi jotakin, josta sinä vielä saisit vastenmielisyyttä —"

"Mitä se muuta olisi, kuin että hänen sukulaisensa ovat talonpoikia ja että hän häpeää niitä!" lausui Kaarle, joka makasi sohvalla supi suorana ja tuprutteli savuja sikaaristaan.

"Siinä arvaat Kalle veli hullusti," sanoi Waltteri, "Börje ei ole se mies, joka häpeää olla talonpojan poika."

Hakvin oli istunut sanomalehti auki edessään ja nenä siihen painuneena, nyt laski hän sanoman alemmaksi ja katsahti ylös ulkonevilla, likinäköisillä linnunsilmillään.

"Äh — kunpahan hän ei olisi yhtä hieno kuin joku teistä!"

Waltteri seisahtui ja katsahti häneen, nauroi sitten musertavalla ylenkatseella, kääntyi ja pitkitti kävelyänsä.

"Pidä mielessäsi, ettet vielä ole sitoutunut," jatkoi hän puhuen Mariannelle, "vaan jos sitten huomaat joutuneesi johonkin sietämättömään asemaan, niin et voi siitä koskaan päästä."

Hakvin oli kuunnellut häntä taistelua haluavin silmin ja lensi nyt tulipunaiseksi.

"Sinun pitäisi hävetä — pitäisipä toki — kun taas tyrkytät esille sinun tavallisia ketunkoukkujasi!"

"Onko se ketunkoukku, kun tahtoo katsoa eteensä?"

"Ja Börje on kymmenen prosenttia parempi mies, kuin sinusta tulee ikänäsi," jatkoi tuo innokas puollustaja.

"Katsoppas tuota kiusankappaletta, joka ei anna kenenkään puhua sanaakaan rauhassa!" huudahti Waltteri närkästyneenä.

"Niin, kyllähän sinä voisit antaa Waltterin puhua lauseensa loppuun," lisäsi äiti kääntyen tuolillaan ja katsellen nuhdellen Hakvinia.

"En suinkaan minä tahdo sekaantua hänen armonsä puheeseen," murisi Hakvin ja ryhtyi jälleen lukemaan, "pane vaan mylly käymään uudestaan."

"Minä luulen, että sinä otat asian puheeksi, pikku sisko-rukkani," sanoi Waltteri.

"Niin, on kovin kiusallista kaikkea kaivella."

Waltteri hymyili.

"Se on isiltä perittyä, björkiläistä laiskuutta!"

Hän teki pienen vertaavan liikkeen Mariannen ja sohvalla loikovan tupakoivan veljen välillä.

"Hyvä Waltteri, minä *teen* sen!"

"Niin, äläkä ole noin pahoillasi, pikku Nanne, minä en siitä enää puhu."

Syntyi hetken hiljaisuus. Waltteri asteli yhä edestakaisin.

"Äiti," sanoi hän äkkiä, "te saatte todellakin toimittaa niin, että isä tekee tuon vekselin, josta eilen puhuin."

"Niin, hitto vieköön!" huudahti Kaarle ja nousi sukkelasti istumaan.

"Näin ollen kirjoittaa Kustaa-eno luonnollisesti mielellään alle," jatkoi Waltteri samalla tynnellä äänellä, "eikä sitten taida olla vaikeata saada toista nimeä lisäksi."

"Ehkä Börjekin kirjoittaa," lausui Kaarle.

"Oletko hupsu!" huomautti Waltteri. "Miltä se näyttäisi, jos häntä pyydetäisiin nyt nimeänsä siihen kirjoittamaan? Ei, ukko-rukka, ei käy päinsä."

"No sitten saadaan joku toinen."

"Samanlaisen huomautuksen on minulla jo ollut kunnia tehdä."

"Mutta kuulkaapas, pojat, eiköhän kävisi laatuun, että asuisitte molemmat yhdessä huoneessa. Sehän tulisi aina halvemmaksi."

"Ei, äitiseni, ei käy."

"Miks'ei?"

"Luuletteko voivani lukea, kun tuo tulee laahaten perässään kaikki tuttavansa?" Waltteri katsahti Kaarleen, joka istui sohvassa tukka pystyssä takaraivolla kuin uroskyyhkyn harja. "Silloin saisin olla Lundissa ijankaikkisesti, eikä minulla ole siihen yhtään halua."

"Mutta, Kalle, lueskelethan sinäkin?" Äiti katsoi huolestuneena vanhinta poikaansa.

"Tottakai p—ru vieköön minä luen!" vastasi tämä harmillisimmassa unenpöppörössä.

"Huh, Kaarle, kuinka sinä kiroot!" huudahti äiti ja tukki korvansa käsillään.

"Niin, jos minä luen tai en, niin en ainakaan siedä, että sinun niin sanotut ystäväsi sotkevat piloille kaikki varpaani, se on varmaa."

"Näyttää kuin ne eivät sinulle sopisi!"

"Ehkä."

"Voitko sanoa seurustelevani muiden kuin hienojen poikien kanssa."

"Hienojenko? Niin, jos sinusta on hienoa, että joku tulee näyttäen sinettisormusta nyrkissään ja osaa seurustella kyypparien ja tupakkienkelien kanssa."

"Ei kaikkien ole pakko paljaasta ylpeydestä olla itseensä tyytyväisiä, kuten suuret hanhenpojat!" Kaarle rupesi näyttämään vihastuneelta verikoiralta.

"Tarpeetonta on puhua minun yksityisestä asiastani," vastasi Waltteri ylpeästi.

"Ehkä on myös tarpeetonta puhua, että sinä — — —." Kaarle oli hyökännyt ylös sohvasta. Hänen leveissä kasvoissaan vahvoine alaleukoineen ja paksuine jurohuulineen näkyi jotain raakaa ja hävytöntä.

Waltteri oli seisahtunut. Hän kiinnitti jäykän ja läpitunkevan katseen veljeen, pakottaen hänet vaikenemaan. Sen jälkeen ryhtyi hän taas keskeytettyyn kävelyynsä, vaan hänen kasvonsa olivat hieman vaaleammat kuin ennen.

"Uh, tämä oli kauheata jankutusta!" valitti rouva Björk äänellä kuin tämä olisi jotakin uutta.

"Minua vaan suututtaa, että Waltterin aina pitää soimata kaikkia toisia," nurisi Kaarle ja heittäytyi jälleen sohvalle.

"Niin, anna sen nyt olla. Sinä et ehkä itsekään tahdo asua minun kanssani," sanoi Waltteri suopeammin.

"En, en mistään hinnasta."

"Niin, mitä sitten tarvitsee kiistellä? — — Noh, Marianne, millä sinä olet huvitellut Huldan häitten jälkeen?"

"Oi — ajatteles! — minä olen valinnut komean piaanin, joka on lähetetty Tomtöön ja jonka Börje on jo maksanut."

"Toivotan onnea! No, vielä?"

"Minä olen tilannut viehättävimpiä huonekaluja työkamariini ja ostanut paksuja, kauniita gobelintapeettia. Nyt on vaan kysymyksessä hakea niihin sopiva matto — matto koko laattian yli."

"Kyllä, luullakseni sinne tulee hienoa! — Vaan sanos: saatko mitään seuraa?"

Marianne näytti huolestuneelta.

"En melkein mitään."

"Sen arvasin."

"Mutta minä saan kirjoja ja nuotteja niin paljon kuin haluttaa, ja sitten minä matkustan tänne kotia välistä."

"Tietysti — ja mieux vaut seul que mal accompagn [2] — mutta kyllä se sent an on laihaa el m a ."

Sanoman takana puhisi Hakvin suuttuneena.

"Laihaako? — kun hänellä on niin kelpo mies, ja hevosia ja lehmiä, ja..."

Hakvinin keskeytti hele  nauru, jonka p asti Walteri ja Marianne.

"Niin, Hakke on kummallinen," sanoi Walteri s vyis sti, "hän istuu seitsemännellä luokalla, ja kun kuulee hänen puhuvan, ei koskaan maailmassa voi k sitt a, kuinka hän on p ssyt sinne."

"En minä ole itseäni *puhunut* sinnek an!" Hakke aikoi olla vihainen, vaan hän tuli vet neeksi suutaan nauruun, ja sitten oli turhaa jatkaa. "Mutta jos sinä Marianne menet Börjeä vastaan ottamaan, niin on nyt aika," sanoi hän sen sijaan.

Marianne katsahti kelloon ja nousi paikalla.

"Noh, kuinka h at pidet an?" kysäisi Walteri.

"Syod an aamiainen, ja me lähdemme heti."

"Ulkomailleko?"

"Emme — Tomt oh n."

Puhe taukosi ja Marianne meni panemaan p allysvaatteita ylleen.

Hiljakseen vihellellen ja luontevimmilla askeleillaan meni myös Hakvin eteiseen, jossa hän täydessä toimesta rupesi etsim an takkinsa.

"Marianne — hm — en suinkaan minä saa tulla mukaan?" sanoi hän viimein odotettuaan turhaan ehdotusta hänen puoleltaan.

"Kyllä, saathan sinä tulla."

Ja niin he lähtivät.

Börje näytti iloiselta ja ihastuneelta astuessaan alas vaunusta, vaan luonnollisesti ei hän mill an hellemm ll  tavalla tervehtinyt morsiantansa; hän kammoi semmoista. Hakvin näytti enemmän säteilevän ilosta kuin Marianne; hän lörpötteli alinomaa. Börje ja hän tunsivat tulevansa hyvin toimeen toistensa seurassa. Kun tultiin vastap at  tullikamaria, sanoi hän kuitenkin luvanneensa tavata erästä toveriansa, jonka tähden hän heitti hyvästi ja lähti toiselle suunnalle: hänen täytyi mielest an olla tarkkatunteinen ja j tt a heidät yksikseen.

Marianne oli tarttunut Börjen käsivarteen, ja v ltt akseen kivikatuja lähtivät he kotia kohden tehden pitkän kierroksen kaupungin k velypaikan läpitse.

Usein taisi sattua, että Börje oli  aneti pitkät hetket; hän nähtävästi ei pitänyt keskustelusta väliä, paitse kun hänellä oli jotain varsinaista sanottavaa. Mariannella oli sentähden aikaa ajatella kuinka p ssisi alkuun.

Maa oli kostea, siellä t all  oli kellastuneita lehtiä. Ilma oli täynnä lahoavien lehtien hajua, vaan se oli puhdasta ja kylm a; silloin tällöin tuulahteli pieniä, raittiita ja tuoreita puuskauksia.

"Mutta kuules, eiköhän meidän pitäisi mennä tervehtim an sinun äitiäsi?" sanoi Marianne viimein.

Börje katsahti häneen terävästi, tynesti, kuten hän yksist an osasi.

"Mitä me siellä?" sanoi hän kuivasti.

"Mutta ajattelehan, että meidän pitäisi tulla tuttaviksi."

"Miksikä sitten?"

"Onhan hän sinun äitisi."

"Mutta hän ei ole sinun."

Marianne oli vaiti silmänräpäyksen. Teeskentelemättömyys Börjen käytöksessä pani hänet kahdelle päälle, ja hän katsahti häneen rukoillen ja kyynelsilmin, jommoisiksi hänen silmänsä voivat tulla pienimmästäkin asiasta.

"Mutta Börje, minkätähden et tahdo?"

Börje huomasi häntä pahoittaneensa.

"Sen sanon sinulle," vastasi hän lempeästi, "te kaksi ette ymmärtäisi toisianne. Te olette niin erinlaisia."

"Mitä tarkoitat?" sanoi Marianne arasti.

Börjen täytyi olla vaiti ison aikaa. Hän ei voinut sanoa, että äiti pitäisi Marianneä hyödyttömänä korunukkena, hän ei voinut sanoa sen kaivelevan aina hänen sydänjuuriansa, jos näkisi nämä kaksi — joista hän piti enimmin maailmassa — tapaavan toisensa ainoastaan herättääkseen joka sanallaan kasvavaa, salaista vastenmielisyyttä toisiansa kohtaan. Hän ei voinut sanoa, että jos hän näkisi heidät yhdessä, täytyisi ehkä hänen uskollisuutensa valita heistä toisen.

"Minun äitini on tavallinen talonpoikais-eukko," sanoi hän hiljaa, "*minä* pidän hänestä, koska hän on äitini, mutta sinulle luonnollisesti hän ei voi tulla miksikään."

"Eikö meille siis nyt tule kaikki yhteiseksi?"

Marianne ei ensinkään aavistanut, kuinka hän kiusasi toista.

"Kyllä, kaikki mikä meillä *nyt* on," vastasi Börje, "mutta kaikki, mikä on ollut, ei koskaan voi tulla yhteiseksi, — minä tarkoitan sitä aikaa, jolloin emme vielä tunteneet toisiamme; ja siihen kuuluu äitinikin."

Börjen äänessä oli jotakin, joka kummallisella tavalla liikutti Marianneä, ja hän katsahti kerran hänen kasvoihinsa. Ei hän ymmärtänyt, mitä hänessä liikkui, vaan vaistontapaisesti rupesi hän pitämään hänestä enemmän sentähden.

"Mutta näyttää sängen kummalliselta, että minun täytyy pysyä aivan vieraana anopilleni," sanoi hän hetken kuluttua.

"Hyvä Marianne, jos ajatellaan miltä mikin näyttää, niin tullaan vaan raukoiksi." Hänen äänessään oli kärsimättömyyttä.

Marianne tunsu rohkeutensa menneen. Minkätähden häntä aina ahdistettiin kotona kysymyksillä! Nyt oli hän tuossa yhtä viisaana kuin alkaessaankin.

"Mutta sinun veljesi —"

"Rakas Marianne — mitä huolta sinulla on!"

"Mutta ellet sinä tuntisi minun vanhempiani, etkä veljiäni, etkä — — —"

"Kun sinä asut kotona perheessäsi, niin enhän minä voinut olla tulematta tutuksi heidän kanssaan, vaikka olisin tahtonutkin. Vaan minun sukulaisteni ja sinun laitasi on vallan toinen. Minun veljeni ja minä emme ole koskaan sopineet yhteen. Me emme missään ole samaa mieltä, me olemme kuin vesi ja öljy. Sitäpaitsä on hän naimisissa, — kauhean rikkaissa naimisissa. Ja nyt sanon sulle yhden asian — Marianne — ihmisiä löytyy, joista minä pidän, ja toisia, joista minä en pidä. Ja jos nämä minusta pitäisivätkin, niin en voi heitä sietää sittekään. Minun kälyäni en ole koskaan voinut kärsiä, ja hän tietää sen."

Marianne katsoi häneen kummastellen. Oliko tämä tuo sävyisä, ystävällinen Börje! Hänen mielensä valtasi aavistus, että Börjen luonne oli pitkävihainen ja se pelotti häntä.

"Onko sinun kälysi tehnyt sinulle mitään pahaa?" kysäisi hän aralla äänellä.

"Ei. Mutta hän on nauta. Minä en voi kuulla hänen puhuvankaan, en nähdä hänen käyvän, enkä tulla hänen pariinsa. Hän on tyhmä, — niin olen itsekin, ja sen voin siis antaa anteeksi — mutta hän on ylpeä, ja sitä — — — sitä — — —! Niin, — ja sitten ei hän ole ollut hyvä äitiä kohtaan."

Hän veti helpottavan hengähdyksen saatuaan viimeisen sanotuksi, niin vaikeata oli sitä saada esille.

"Mitä hän sitten on tehnyt äidillesi?"

"Oh, näetkös, ne ovat ainoastaan pikku-asioita — hullutuksia, joita en voi luetella. Eikä äiti ole koskaan valittanutkaan. Mutta he ovat koettaneet kalvaa hänen eläkettään niin paljo kuin mahdollista ja — niin, sanoja on lausuttu, jotka — — —"

Hän katseli kävellessään alas, kun puhui, hänen kasvoilleen oli ilmautunut ryppyjä ja ne olivat ruvenneet näyttämään vähän vihaisilta, joten tulivat rumiksi. Äkkiä hillitsi hän itseään.

"Ei äiti sillä ole tehnyt mitään!" sanoi hän pikaisesti, "sillä äidillä on toimeentulonsa, vaikkei hän saisikaan mitään eläkettä, mutta — siitä näkyy mieliala; ja sentähden pidän minä heistä sen verran kuin pidän."

"Mutta häihin heidät luonnollisesti kuitenkin täytyy kutsua?"

"Tietysti. He kyllä tulevatkin, — tahtovat ehkä näyttää olevansa hienoa väkeä," sanoi hän harmillisesti, "mutta *äiti* ei tule, siitä olen varma."

"Mutta Börje, tuo kuuluu kuin sinä et tahtois! Taikka kuinka voit sinä tietää, ettei hän tule?"

Marianne näytti vallan pelästyneeltä, vaan Börjen kasvoille levisi kaunis hymy.

"Äiti tekee kaikki mitä häneltä pyydän," sanoi hän matalalla ja pehmeimmällä äänellään.

Marianne tunsu hirmuisen halun kavahtaa hänen kaulaansa, niin keskellä kävelypaikkaa kuin olivatkin; sillä kasvot tuommoisina oli Börje niin kaunis, että —

"Mutta minkätähden sinä et tahdo?" Nyt katseli hän häntä kasvoihin vallan iloisena ja luottavaisesti.

"Äitini on tavallinen talonpoikaisvaimo. Hänellä ei ole mitään tekemistä teidän kanssanne. Ei kiitoksia!" Börje näytti taas ystävälliseltä. Tuo äskeinen oli vaan haihtuva pilvi.

"Mutta juuri sentähden, että sinä niin paljon pidät äidistäsi, voit arvata, että minäkin mielelläni tahtoisin hänet nähdä."

"Niin joskus, mutta ei nyt. Kas niin kyyhkyseni, nyt emme vaivaa enää asialla päätämme."

Vihdoin olivat he eteisessä ja saivat tilaisuuden vaihtaa muiskua, jota he molemmat kävellessään jo olivat pitkän aikaa salaa ikävöineet.

Sitten ei Börjen suvusta enää puhuttu.

Oli eräänlaisia huolia, jotka Mariannelle, heti hänen isoksi tultuaan, saattoivat kärsimyksiä alituisesti. Ne johtuivat siitä, että hänen kauneudentuntonsa ei voinut sietää mitään rumaa, ja häntä vaivasi kaikki, mikä oli puutteellista ja mautonta. Siinä tuli kysymykseen sekä hänen kotonsa huonekalusto että hänen oma vaatetuksensa.

Mutta samalla hän tiesi, että pieninkin nauhapätkä maksoi rahaa, eikä hänellä suinkaan ollut mitään tuulesta temmattuja ajatuksia isänsä rahallisesta kannasta. Hän tiesi kaiken, mitä tahtoi hankkia, tulevan isältä, — ostettavan hänen vaivannäöllään. Ja hän ymmärsi, ettei sellainen taloudenpito voinut menestyä ajan pitkään, sentähden oli hänestä jo siitä saakka, kun hän rupesi vähän ajattelemaan, tuntunut, kuin hän kävelisi epäluotettavalla pohjalla. Tulla kihlatuksi jonkun rikkauden kanssa, oli sentähden samaa, kuin ensi kerran isosta aikaa vetää vapaasti henkeänsä.

Hän ei tuntenut helpotusta ainoastaan itse tähtensä. Isä oikaisi jo itseänsä sorean vävympöjän turvissa, äiti näki kauvan harkitut tulevaisuustuumansa täyttyvän, veljet kulkivat uneksien loma-aikoja maalla, ratsuhevosia, vattupensaita, ja heinäniittyjä. Kaikkien silmissä loisti sanomaton kiitollisuus Mariannetta kohtaan, ja hänen mielensä uiskenteli sulotuntein siinä epäjumaloivassa hellyydessä, jonka hän entistä suuremmissa määrässä tunsu itseänsä ympäröivän.

Mariannella ei ollut koskaan ollut rahoja niin viljalta käytettävänä kuin nyt, vähä enemmän tai vähemmän ei paljoa vaikuttanut asiaan, kun isän joka tapauksessa piti tehdä laina varustuksiin. Melkein koko kihlausajan kuului eräästä sivukamarista ompelukoneen ahkera nakutus; taitava liinaompelija istui siellä työssä päivät pääksytysten.

Marianne itse piti päähuolta kaikesta. Hän oli äidin mielestä ihastuttava ja sen hän lausui salaa niin monelle kuin kuulla tahtoi. Hän oli kauniimpikin kuin ennen. Silmien väri oli tullut vakavammaksi, eloa ja pehmeyttä kaikkiin liikuntoihin. Ja mitä kaikkea somaa hänellä oli tuhlattavana näihin epälukuisiin ihonuttuihin, aamupukuihin, makuuvaatteisiin ja mitä ne kaikki olivatkaan! Nauraen ja hyräillen kulki hän päivät tämmöisessä pitsien, kirjailtujen rimsujen ja hienoksi silitettyjen reunuksien sekamelskassa.

Joka lauantai-ilta tulivat veljet kotiin, ja sunnuntaisin Börje. Viimeksi mainittu katseli tätä kauneutta kolmanneksen hyvillään, kolmanneksen häpeilläään ja kolmanneksen vihoissaan, kuten uroskoira katselee pentua. Mutta veljein puolelta sai Marianne osakseen mitä vilkkainta osanottoa ja mitä rajattominta ihastelua kaikissa näissä asioissa.

Perheen naispuolinen seurapiiri tuli vilkkaaseen liikuntoon lähenevien häiden johdosta, eikä päivääkään mennyt ilman vierailuja. Mariannen hyvä onni vaikutti yhtä suurta myötätuntoisuutta kuin hänen komeat kapionsa uteliasta ihastusta.

Waltterille oli sängen hupaista olla läsnä näissä naisvierailuissa, tai — vielä hupaisempaa — onkia viereisessä huoneessa erinomaisempia sanoja, varsinkin kun hän välistä sai kuulla sitä ja tätä, joka ei ollut ollenkaan aiottu hänen korviinsa. Hän oli tehnyt sen huomion, että oli jommoinenkin erotus vanhempien ja nuorempien naisten ihastuksen välillä.

Aivan nuoret tytöt katselivat asiaa oikein sydämellisen iloiselta kannalta, ja kiintyivät yksinomaan niihin kauniisiin esineihin, joita saivat nähdä, ja heidän kaakotuksensa kaikui yhtä raittiisti kuin koulussakin; viehkeä hymy nousi aina Waltterin somiin kasvonjuonteisiin heitä kuunnellessaan: "kah Marianne, kuinka se on hirmuisen hienoa!" — tai "kah tuommoista koruompelua!" — tai "mikä hurmaavan kaunis paidanedusta — katsokaa, tytöt!" — tai "oi, jospa olisi tuollainen yörojy!"

Vanhemmat sitä vastaan, jotka jo olivat tulleet 30 ja 40 välille, osoittivat tunteellisempaa käsitystä. Toisten mielestä oli Marianne tulevan ajan marttyyri, toisista oli hän jonkinlainen ihmelapsi — "ah, herra Jumala, meneekö tuommoinen lapsi naimisiin!" tai "ajatteles häntä morsiuspuvussa!" — tai "niinniin, niinniin, se on tärkeä askel astua!" — Vaan näiden kaikkien mielestä oli hänen ympärillään jonkinlainen sumu. — *Morsian* — itse sanassa tuntui olevan jotain erityistä.

"Hih, hih!" sanoi Hakvin koirankurisella tavallansa, "on juuri kuin heidän pitäisi nähdä keskiyön auringon nousevan: täytyy olla varuillaan, koska se ei nouse toista kertaa, jos makaa liaksi."

Lisäksi tuli näiden vierailujen hyvittelevä puoli, se seikka, että äiti — tuntien kodon niin pian kadottavan Mariannen — antoi koko hellyytensä tulvia melkein naurettavalla tavalla.

Olisi sietänyt olla vahvempi pää kuin Mariannen, pysyäkseen selvänä tämän kaiken keskellä. Aamusta iltaan kahlaili hän ympäri näissä ihailujen osoituksissa, jotka eivät koskaan tahtoneet ottaa vähetäkseen, ja hän tunsu lopuksi kuin aikosi hän muuttaa johonkin taivaalliseen, kirkastettuun olemiseen, jonka ainoa tarkoitus maan päällä oli tuhata lempeitä hymyilyjä ympäri käydessään. Täydellä todella koetti hän tuudittua jonkinlaiseen keinotekoiseen tietämättömyyteen, saadakseen sitten muutamien jalojen sielujen kanssa puhtautena ja viattomuutena rukoilla sitä, jota käytännöllinen elämä olisi väittänyt anteeksi antamattomaksi ajattelelattomuudeksi.

Vaikka Mariannella todellakin oli aavistusta siitä mitä kutsutaan "naisen tarkoitukseksi," joka hänellä luultavasti oli — koska hän oli nainen — niin siihen ei suinkaan saanut sekoittaa sitä vähäpätoista ja jokapäiväistä katsantokantaa, joka käsityksessään avioliitosta antaa tilaa utteralle työlle, vieläpä lasten kasvatuksellekin; vaan *jos* hän ajatteli jotain häiden toiselta puolen, niin oli se vaan jotain määrätöntä, kuin ahdas hämärä värähtelevien, lemmellisten kuiskauksien ympärillä, — jotain Marlittin romaanien ja Knut Ekvallin taulujen keskivälissä, tai ehkä kummastakin yhteen sulanutta.

Äiti, joka — kaikessa mikä ei koskenut hänen lastansa — osoitti tervettä ymmärrystä, näki tässä kiihotetussa mielialassa ainoastaan pyhän neitseen kaltaista ihanuutta. Ja tässä häntä mitä hartaimmin tuki vapaaherratar, jonka erinomaiseksi suosikiksi Marianne yht'äkkiä oli tullut, ja joka jokaisessa sopivassa tilaisuudessa pudisti hänen kättänsä, kallisti tunteellisesti päätänsä sivulle, katsoi häntä vedet silmissä ja lausui venyttäen "saa-aa-daas nähdä" värähtelevällä, kirkkaalla kurkkuäänellä.

"Aivan kuin pieni karitsa," huomautti Hakvin. Tuo hyvä nainen ei vähääkään aavistanut, kuinka suuria ilon hetkiä ja naurun honotuksia hän valmisti Waltterille, sekä täten että vielä enemmän, kun Waltterin onnistui saada korviinsa muutamia sanoja hänen puheestaan rouva Björkin kanssa. Hän liikkui yksinomaan korkeammissa piireissä, koska siellä luultavasti oli yksin sopivaa hänen "säädylleen."

Eräänä päivänä, kun Hakvin tuli vierashuoneeseen, tapasi hän Waltterin siellä seisomassa kuin kiinninaulattuna, nähtävästi vahtia pitäen. Hänellä oli sanomalehti kädessä pelastuskeinona, vaan näytti Hakvinille hartahimpia hiljaisuuden merkkejä. Tämä — joka ei suinkaan tahtonut kieltää, kun jotain hauskuutta oli tekeillä — hiipi veljen viereen, ja toisesta huoneesta kuului selvään vapaaherrattaren ääni.

"Onpa oikein liikuttavaa nähdä Marianne lumivalkeana ja viattomana, kuten hän on. Niin, rouva Björk, siinä näkyy, mitä huolellinen kasvatusta saa aikaan, vieläpä meidänkin aikoina. Luulen voivani sanoa, että — niin morsian kuin hän onkin — ei hän ajattele mitään! Hänellä on oikea kyyhkysen mieli. Kuinka minä tulen liikutetuksi kuullessani näitä uusia periaatteita, että muka nuorien tyttöjen pitäisi

tietämän kaikkea mahdollista, — lukea anatomiaa ja mitä ajatella voidaan. Mikä raakuus ajan hengessä! — Sepä olisi juuri maukasta näin hyvin kokeneille nuorille nuorikoille."

"Maukastako? — Ei poikanuija, meidän vapaaherrattaremme on tietämättään todellakin sikamainen, ja minun täytyy suojella sinua, ettet saa kuulla häntä enempää. Se voisi vahingoittaa sinun kyyhkysen mieltäsi." Walteri tarttui veljensä päähän ollen häntä suojelevinaan. Hakvin oli kaatumaisillaan, kun koetti riuhtaista itseänsä irti, rupesi tirskkumaan ja ilmaisi molemmat.

Börjesta oli tämä ja alituinen yhdessäolo Mariannen perheen kanssa verrattava kiirastuleen. Mutta hänen ainaiset lohdutusajatuksensa olivat joko: "tämä on sentään sielunviljelemistä," tai myöskin: "naimisissa se kyllä tasaantuu." Ja siten oli hän aina ystävällinen ja iloinen, sillä hänen mieleensä ei koskaan voinut juolahtaa näyttää loukkautuneelta siitä, mitä ei lausuttu huonossa tarkoituksessa, varsinkin kun häntä persoonallisesti kohdeltiin suurimmalla tarkkaavaisuudella. Että viattominkin keskustelu häntä voi salaa kipeästi haavoittaa, siitä ei kukaan huolinut; siitä ei tiedetty.

Monesta ihmisille hyvin tunnetusta seikasta hän ei ollut koskaan kuullut puhuttavan, ja semmoisia oli sängen monella eri alalla: saattoi olla kysymyksessä oopperat ja vieraat taiteilijat, muinaiset maalaustaiteilijat ja hienot viinilajit, tunnetut kirjailijat ja oikeudet omituisine nimineen. Oli ulkomaalaisia sanoja, joiden merkityksen hän tunsu, vaan joita hänen huolellisesti täytyi kiertää, koska hän mahdollisesti olisi lausunut ne väärällä korolla. Eikä hän mistään hinnasta tahtonut tulla läheisimpiensä salaisen naurun esineeksi. Useammin kuin kerran huomasi hän kuitenkin, että keskustelua koetettiin sovittaa hänen kantansa mukaan, että kohtelias appi otti puheeksi sanomalehtiä ja valtiopäiväkysymyksiä, viljan hintoja ja maataloutta koskevaa.

Mariannen veljillä oli tapana nimittää kaikkia, jotka eivät olleet saaneet alkeissivistystä, "housuiksi", ja paljas sana vaikutti Börjeen kuin olisi häntä lyöty vasten kasvoja, hän tunsu sairaankaltaista arkuutta kaikkea kohtaan, joka pilkkasi tietämättömyyttä. Hänen nopea käsityksensä oli aina valmis sanomaan julki, mikä hänessä itsessään oli puuttuvaista, mutta hän ei kyllin selvästi älynnyt, kuinka suuressa määrässä se, mitä hän toisissa kadehti, oli tyhjää loistetta. Hän salaa vainusi itsessään olevan jotakin, jota Marianne häpesi, mutta hyväsydämisessä perusteellisuudessaan etsi hän syytä aina liaksi syvältä.

Hän luotti liaksi vähäisen somiin vaatteisiin, kalleihin sikaariin, piukkahansikkaisiin, huolimattomaan jockey-takin käytäntöön, ratsuopetukseen ja ahtaisiin housuihin. Vaan jos hänelle olisi ollut tämä selvillä, olisi hän kenties nähnyt niissä paljoa enemmän, joka häneltä nyt jäi näkemättä.

Jotain oli aina, joka vaikutti, ettei hän koskaan tuntenut perehtyneensä Mariannen ympäristöön, vaikka hänen onnistuikin siltä näyttää. Hän oppi pujahtamaan keskusteluun, vaan ainoastaan koneellisella, melkein poissaolevalla tavalla, ja huolimatta tiheistä käynneistään jäi ja pysyi hän vieraana uusille sukulaisilleen.

Olipa vieläkin yksi seikka, joka asettui heidän välilleen:

Börje oli kuten useimmat talonpoikaispojat, kasvatuksensa kautta tullut arvossa pitämään rahaa, joka taipumus rajoittui kunnioitukseen. Hänen mielestään oli se koottua, lippaaseen pantua työtä, se oli jotakin, jota ei koskaan tarpeettomasti saanut panna menemään. Ei tullut kysymykseen, oliko jollakulla enemmän kuin hän itse tarvitsi, ei ollut puhetta, miksi koottu voisi kasvaa, hänestä tuntui vaan kuin se olisi uskottua omaisuutta — tulevan suvun hyväksi — jota tuhlaamalla saattaisi onnettomuuden niskoillensa. Se oli polvi polvelta perinnöksi jäänyttä hankkimisvelvollisuutta, vanhempien lapsiinsa istuttamaa kauhua, ettei saanut tuhjata Jumalan antimia, jonkinlaista taikauskkoa, sitkeätä ja juurtunutta, jommoisena se aina ilmautuu rahvaassa.

Mariannen perheessä oltiin vallan toista katsantokantaa. Siellä pidettiin säästäväisyyttä kaikkein parhaimmassa tapauksessa välttämättömänä pahana huonojen rahasuhteiden vallitessa, vaan muissa tapauksissa jonakin alhaisena, melkein naurettavana omaisuutena.

Tämä loukkasi Börjeä samalla tavalla, kuin olisi pilkattu uskontoa.

Hänestä tuntui sitä paitse sotivan vallan vasten luontoa, että ihmiset taisivat tuntea perikadon riippuvan langasta päänsä päällä, eivätkä kuitenkaan koettaneet sitä torjua. — Ja hänen kälynsä, — nämät juuri varttuneet pojat — ne olivat nautinnonhimoisia ja huolettomia kuin pääoman omistajat! Heillä olisi luullut olevan summattoman perinnön odotettavissa, — niin ylenkatseellisesti puhuivat he pikkusummista. Vaan Börje ei arvellut olevansa ollenkaan oikeutettu sekaantumaan tähän asiaan ja oli sentähden vaiti.

Häät piti pidettämän eräässä hotellissa, sillä perheen huoneistossa ei ollut yhtään kylliksi tilavaa salia vieraille.

Herra ja rouva Björk olivat mestareita laitoksissaan, ja tässä tilaisuudessa ei säästetty vaivaa eikä

rahaa. Heidän mielestään palattiin nyt takaisin menneeseen aikakauteen.

* * * * *

"Niin, Marianne, nyt olet valmis," sanoi rouva Björk pöyhitellen silkkihameensa laahustinta ja ottaen muutaman askeleen taaksepäin saadakseen selville, minkälaisen kokonaisuusvaikutuksen morsiuspuku synnytti.

Äiti ja tytär katselivat toisiansa silmänräpäyksen. Heidän silmistään säteili sydämellisin hellyys, vaan kumpikaan ei uskaltanut sanaa lausua peläten kyöneleiden rupeavan vuotamaan. Ja Mariannen silmät tulivat niin punaisiksi, kun hän itki. Ei nyt saanut ajatella eroa, vaan ainoastaan että vieraat olivat koolla tuolla sisällä ja, että se, jos morsianta sanottaisiin rumaksi, oli melkein yhtä hirmuista, kuin olisi ollut ruma koko elinaikansa. Sentähden koetti kumpikin näyttää toisilleen olevansa iloinen; kumpikin tahtoi vahvistaa toista.

"Kas, kuinka siro ja kaunis minun äitini tänään on!" sanoi Marianne lempeällä äänellä. Ja hänellä olikin syytä niin huudahtaa, sillä huolimatta yhdeksästä neljättä vuodestaan ja ankaran työteliäästä elämästään, oli rouva Björkille jäänyt koko joukko nuoruuden etuoikeuksia. Hänen ihonsa oli vielä raitis ja sileä, melkein tuoreempi kuin Mariannen, eikä yhdelläkään tytöllä voinut olla kirkkaampia silmiä kuin hänellä. Tummassa sileäksi kammatussa tukassa ei ollut pienintäkään harmaata juovaa, ja hänen pieni päähineensä luonnollisine sulkingeina ja syreenin värisine seppeleineen teki oivallisen vaikutuksen. Hän näytti vallan toiselta seurapuvussa, kuin kotona kävellessään. Häneen tuli jotain nuorempaa, iloisempaa, sirompaa, eikä hän näyttänyt niin paksulta mustassa laahushameessaan.

Mariannelle oli suuri nautinto nähdä somina rakkautensa esineitä, ja siksipä hänen silmänsä mieltymyksellä tarkastelivat tuota pehmeätä atlassikangasta, joka ympäröi äidin lihavanläntäistä vartaloa. Mutta kun ne hyväilevällä hellyydellä seisahtuivat noihin tuttuihin kasvoihin, jotka niin tarkkaan osasivat salata tuskansa ja sallia ainoastaan ilon loistaa, tahtoi liikutus hänet voittaa. Lapsuuden ja nuoruuden vuosien muisto tuli hänen mieleensä, ja koko se rakkaus, jota koto oli täynnä, valtasi hänet vastustamattomalla kiitollisuuden tunteella. Hän olisi tahtonut puhua tällä hetkellä, hän olisi tahtonut pyytää anteeksi kaikkia niitä väsyneitä askeleita, jotka äiti hänen tähtensä oli polkenut, hän olisi tahtonut tunnustaa monet salaiset itsekkäisyytensä, sovittaa kaikki lapselliset yksipäisyytensä, vaan hän ei uskaltanut: silloin olisivat kyöneleet tulvineet.

Hän kääntyi, otti nenäliinansa pöydältä vierestään ja painoi silmänsä siihen pakottaen huulensa hymyilemään.

"Kuuleppas, Börjen veli ja käly kun ovat tulleet!" sanoi äiti sukkelaan saattaakseen häntä toisiin ajatuksiin.

"Minkälaisia he ovat?" kysäsi Marianne iloissaan avusta.

"Mies on kuin iso patruuna, vaimo on niin paksussa atlashameessa, että sen luulisi pysyvän pystyssä itsestään. — — — Niin, nyt sanon kai nuodetyttöille?"

"Sanokaa vaan, äitikulta."

Äiti kääntyi ovelsa katsahtaakseen viimeisen kerran tytärtään.

Hän ei ollut entisen näköinen: morsiuspuku loi jotain kalseata ja vakavaa häneen. Valkea se oli päästä jalkoihin, ruumiin mukainen leukaan saakka, — hiat pitkät, valkoiset, hansikkaat pitkät, valkoiset; ainoastaan myrttiseppeleen tumma väri poikkesi tästä kaikesta sekä hunnun hienosta sumusta.

Nähdä hänen tuossa seisovan jäykkänä ja yksinään tässä suuressa tummilla väreillä sisustetussa huoneessa kummallisena vastakohtana valkeassa puvussa sen hämärälle kokonaisuudelle, — se tuntui melkein pelottavan juhlalliselta. Tuossa hän seiso i tien haarassa, naisen tärkeimmän tienviitan vieressä. Tähän olivat he häntä seuranneet lemmellisellä huolella, tästä hän lähti eteenpäin, yksinään — tai ei ainakaan heidän seurassaan.

Yhden ainoan silmänräpäyksen kesti valtaava liikutus, — kun ovi sulkeutui ja äiti seiso i sen ulkopuolella, tukien itseänsä raskaasti lukkoon; kerran vaan teki kokoontunut tuska, kaiho ja levottomuus hyökkäyksensä. — — — Puoliso, lapset, palkolliset ja koti! — oliko häntä valmistettu näitä velvollisuuksia täyttämään? Ja kuka oli häntä valmistanut? — — — Yksi ainoa kauhistuttavan vastuunalaisuuden isku; ja sitten se oli ohitse.

Tulee niin kummallisia ajatuksia tämmöisenä päivänä! Rouva Björk pyyhkäisi otsaansa ja avasi nuodetyttöjen oven.

Iloisina, kun pääsivät odottamasta, putkahtivat he ulos, salavihkaa ravistaen harsohameitansa, ja

sipsuttelivat korkeakantaisilla silkkikengillään. Nämä ohuet puvut, paljaat olkapäät ja raitisväriset kukat vaikuttivat hyvää. Tämmöisen seurueen piti lieventämän vakavaa juhlallisuutta. Rouva Björk oli iloissaan, kun Marianne oli päättänyt hankkia nuodetyttöjä itselleen. Kukkavihkoineen ja valkoisine hameineen tekevät he kokonaisuuden viehättäväksi. Parhaimmalla tuulella palasi hän juhlasaliin, josta hän oli ainoastaan pariksi minuutiksi pistäytynyt Marianneen katsomaan, kun ompelijatar oli saanut hänet valmiiksi puettua.

Mariannesta tuntui hyvältä, kun tytöt astuivat sisään, sillä mieli siitä kävi iloisemmaksi. He olivat kaikki levottoman iloisia eikä alallaan istuminen voinut tulla kysymykseenkään; he kävelivät edes takaisin, kuiskutellen hiljaa toisilleen ja Mariannelle. Käytävästä kuunneltiin askeleita, ja kenenkään huomaamatta heitti aina joku katseen kuvastimeen. Sulhanen ja nuodepojat voivat tulla minä silmänräpäyksenä tahansa.

Oli päätetty, että Börje itse tulisi tuomaan Mariannen.

"Nyt ne tulevat", kuiskattiin. Samassa kuului koputusta ovelta, joka sitten aukeni.

Syntyi aika hälinä: tervehdittiin, naureskeltiin salaa, vertailtiin rosettien väriä, ja lopuksi kehittyi pieniä iloisia tervehdyksiä, kun kukin sai omansa. Vaan tästä ei Marianne huolinut vähääkään; hän oli oitis astunut Börjeä vastaan.

Börjen tavaton vaaleus häntä ensin tuskautti, vaan annettuaan hänelle kätensä ja katsottuaan häntä silmiin, näki hän hänen silmistään kuvastuvan niin syvän ja todellisen ilon, että se häneenkin tarttui ja poisti häneltä tavalliset ajatukset. Ensi kerran tulivat ulkonaiset laitokset paljaiksi sivuseikoiksi, ensi kerran eläissään huomasi hän näiden ulkonaisten siteiden yhdistävän voiman, joiden nyt piti liittämän heidät yhteen, ei ainoastaan häiden komeudeksi eikä uutuuden viehätyskaksi, vaan ainaseksi. — Ainaseksi? Mikä sana! Vaikea ymmärtää mahdottomuutena. — Pois koko iäkseen, pois kotoa ja sukulaisista, pois yksin hänen kerallaan! — tuon yksinkertaisen, vaatimattoman Börje Olssonin keralla.

Vaan hän tunsu lapsen tahdotonta luottamusta katsellessaan näitä turvallisia, viehättämättömiä kasvoja ja hänen silmiensä kehän täytti kaksi suurta, lämmintä kyyneltä, joita hän ei tahtonut estää — lämmintä, nuoskeata kevätpisaraa, jotka olivat tulleet sopimattomaan aikaan, jolloin ei ollut elinvoimaista maata niitä vastaan ottamassa.

Hän laski kätensä Börjen käsivarrelle, he astuivat hiljaa käytävään, ja heidän taakseen muodostui jono.

Kun Börjen vihittäessä piti lausuman määrättyt sanat Mariannelle, tapahtui jotain tavatonta siinä tilaisuudessa, nimittäin että hän kääntyi ja katsoi nuorta vaimoansa, ei tahdottomasti eikä juhlallisesti, vaan yksinkertaisesti ja luonnollisesti, kuin he olisivat olleet omassa huoneessaan, kaukana muista ihmisistä, ja aivan kahden kesken tehneet tämän sopimuksen. Tuo iloinen turvallisuus Börjen käytöksessä tarttui Marianneenkin, ja katsoessaan melkein hymyillen hänen vaaleanharmaisiin silmiinsä, vastasi hän puolestaan tavallisella hennolla äänellään: "minä Marianne Elisabet Björk, otan sinut, Börje Olsson."

"Tuommoinen kevytmielisyys oikein liikuttaa," kuiskasi joku vanhanpuoleinen neiti lähimmälle naapurilleen, "seisoa tuossa ja virnistellä toisilleen, sen sijaan kuin pitäisi ymmärtämän kääntyä pappiin. Monissa häissä olen ollut, mutta koskaan en ole nähnyt kenenkään käyttäytyvän tuolla lailla."

"Niin, minun on koko hartauteni haihtunut," valitti hänen naapurinsa puolestaan, "sulhanen on hirvuisen ihminen; hän ei liene ikäänään nähnyt häitä ennen."

"Niin Marianne-rukka, minä todellakin pelkään, että hän saa raa'an jätkän mieheksen."

Vaan nuodetyttöjen rivin päässä seisojien viimeisenä nuori punaposkinen tyttö valkeissaan, hän katseli nuorta paria ja hänen silmänsä loistivat. Hän ainakin ymmärsi tämän käsityksen vihkimisestä. Vaan hänellä ei ollut ketään, kelle olisi kuiskannut.

Kun pappi oli sanonut aamenensa, syntyi onnittelujen hälinä, jolloin kaikki tunkeutuivat nuoren parin ympärille.

Börjen veli ja käly esiteltiin Mariannelle.

Kasvonjuonteiltaan ja muodoltaan oli veli vähän Börjen näköinen, vaan tunteellisuus kasvoissa oli aivan toinen, sillä hän näytti itseensä tyytyväiseltä, pohalta ja vähän olevinansa olevalta maailmanmieheltä.

Hän ravisti voimakkaasti Mariannen kättä katsellessaan häntä itseensä luottavalla uteliaisuudella.

"Ja veljenvaimo kun ei ole meitä kunnioittanut ainoallakaan vierailulla kihlusaikanaan!" sanoi hän.

"Se olikin niin lyhyt, että kiireessä tuskin huomattiin, minne päivät katosivat," vastasi Marianne.

Vaimolla oli kauniit, vähä karkeat kasvot, vaan hän liikkui kuin virtahevonen. Hän oli oikein lastissaan kultakoristuksia.

"Onpa ikävää, että meidän häälahjamme tuli niin vähäpätöiseksi," sanoi hän tyytyväisellä äänellä, joka vivahti vähän alentuvaisuuteen.

"Se on kauniin sokurirasia, minkä nähnyt olen," sanoi Marianne tavallisella ystävyydellään, "ja sitä kantava kuva sopii oivallisesti pöytäkalustoon."

"*Sitähän* me juuri tahdoimmekin," keskeytti käly, "mutta äiti ennätti meitä ennen!"

Börje seiso vieressä, oli vaiti ja koetti salata suuttumustaan. Hän joutui suunniltaan jo kuullessaan tämän pitkäveteisen, ahdistetun äänen.

Onnittelujen perästä mentiin juhla-aterialle. Luonnollisesti oli viiniä runsaasti ja maljoja useita. Waltteri piti loistavan, leikkilisen puheen nuodetyöille, joka herätti vilkasta suosiota. Se oli hänen "maiden-speech"insä,"[3] ja vanhemmat olivat itkemäisillään ylpeydestä, niin täydellisesti muokattu ja hienonnettu se oli.

Kaarle milloin palveli nuoria tyttöjä kaikkein uljahimmalla kohteliaisuudella, milloin vetäytyi hän herrojen tiheimpään ryhmään, jossa hän ahmien mätti suuhunsa, mitä herkullisia ruokia vaan sai käsiinsä. Hakvin käyskenteli ympäri uudessa hännystakissa, joka näytti häntä haittaavan. Kerta toisensa perästä hiipi hän Börjen luokse ja kuiskasi hänelle korvaan jonkun muistutuksen. Heidän välinsä oli aivan toverillinen, ja Hakvin näytti tänäpäivänä ihailevan Börjeä enemmän kuin koskaan ennen; hänen silmäyksessään oli oikeata hellyyttä.

Viiden aikaan piti nuoren parin matkustaman, ja vähää ennen vetäytyi Marianne vaihtamaan morsiuspukuansa tavallisiin matkavaatteisiin.

Silmänräpäys ennen lähtöä kokoontuivat hänen omaisensa erääseen sivuhuoneeseen sanoakseen jäähyväiset vieraiden häiritsemättä. Isä, joka koko ajan oli ollut mitä iloisin isäntä, tuli pian toisen näköiseksi; kuin aivan odottamaton uutinen, vaikutti häneen Mariannen lähtö. Kerrassaan synkkeni hänen ilonsa, ja kaipaus tuli sijaan. Hänelle oli mahdotonta pidättää kyneleitänsä. Kirkkaina ja nopeasti vierivät ne hänen poskillensa, alas pehmeille, tummanharmaille viiksille, vääristämättä yhtäkään hänen kasvonsa juonnetta. Hänen surussaan ei ollut yhtään tuskaa, kyneleet olivat helposti liikutetun mielen helposti pudottamia vesipisaroita, semmoisia, jotka itsestään kuivuvat jälkiä jättämättä.

Hän ei voinut sanaakaan sanoa, hän ainoastaan suuteli Marianne ja silitteli hänen tukkaansa suurilla, pehmeillä käsillään.

Puoleksi avoimen oven ulkopuolella seiso Börje hattu kädessä ja odotti. Tämä hetki oli hänestä sanomattoman kiusallinen. Nämä kyneleet melkein sanoivat häntä rosvoksi, joka aikoi viedä saaliinsa pois.

Kun Marianne syleili äitiänsä, ei hän enää voinut ajatella itsensä hillitsemistä eikä ollenkaan punaisia silmiä. Vaan äiti siveli häntä tynnyttäen olkapäille ja pakotti itsensä hymyilemään. Hän ei itkenyt, silmät kiilsivät vaan enemmän kuin muutoin ja hän räpytti niitä usein.

"Et saa itkeä lapseni, sinä saat pääsi kovasti kipeäksi," sanoi hän pehmeimmällä ja karskimmalla äänellään. Marianne tarttui hänen käteensä ja vei sen intohimoisesti huulilleen; — tämän pienen, työteliään, valkoisen käden, joka ei koskaan tullut työstä rumaksi eikä koskaan sitä pelännyt.

Kaarle pyyhkieli useita kertoja kasvojansa ja näytti sangen neuvottomalta. Hän oli niin liikutettu — joko sitten viinistä tai mielenliikutuksesta — että silmien valkeus erosi ihon väristä kuin kaksi värirotua.

Hän vaan suuteli Marianne tietämättä mitään tilaisuuteen sopivaa lausetta.

Waltteri oli vaalea ja liikutettu. Hän otti Mariannen käsivarsilleen, kuin olisi tämä ollut paljon nuorempi sisar, nosti hänen leukaansa ja katseli häntä kasvoihin, kuin ei hän saisi nähdä niitä pitkään aikaan.

"Jumala antakoon sinulle onnea, Marianne!" kuiskasi hän hiljaa, kuin olisi hän hävennyt omia sanojansa.

Hakvin seiso vieressä vuodattaen raskaita kyneleitä. Koko hänen hännystakilta lainattu

arvokkaisuutensa oli kadonnut; hän oli ainoastaan lapsi, jonka täytyi erota ylpeytensä ja ihailunsa esineestä. Marianne — hänen sievä Mariannensa — lähti pois. Eikä Börje enää kävisi heillä niin usein kuin ennen, sen tiesi hän. Jos he olisivat matkustaneet maailman loppuun, eivätkä enää koskaan palanneet, ei hänestä ero olisi tuntunut vaikeammalta kuin nyt.

Kun Marianne tuli hänen luoksensa, heitti hän molemmat käsivartensa tämän kaulan ympäri, ja ääni puoleksi tukehtuneena hänen päällysvaatteeseensa kuiskasi hän:

"Marianne ... Marianne ... ole hyvä Börjelle!"

Liikutettu mieliala voi keveästi heittäytyä toisesta liiallisuudesta toiseen; niinpä nytkin purskahti Marianne keskellä kyöneleitänsä nauruun.

"Mitä hän sanoi?" kysyi Waltteri, joka jo taasen oli tyyni ja hillinnyt itsensä.

Marianne kuivasi silmiänsä, suonenedontapaiset nyyhkytykset tahtoivat sekaantua hänen tuntehikkaaseen iloonsa. Hänen täytyi purra nenäliinaansa voittaakseen naurunpuuskansa.

"Niin, sen pidämme minä ja Hakke salaisuutenamme," vastasi Marianne silmäillen hyväntahtoisesti nuorinta veljeä, jonka kättä hän pusersi jäähyväisiksi. Huuteleminen oli mahdotonta: hänen kasvonsa olivat aivan kyneleiden vallassa.

"Aika taitaa olla jo vähissä?" sanoi Marianne Börjelle, joka päällystakki napissa ja nähtävästi vähän levottomana seisoj ja odotti ulkopuolella.

"Niin se on aina."

Lähdettiin kiireesti odottaville vaunuille. Suuri joukko vieraita seurasi vartiostona asemalle.

Täällä oli vielä lyhyt erokohtaus, ja sitten olivat mies ja vaimo yksinään, matkalla kotiaan.

Vaunussa ei ollut ketään muita kuin he, kuiva, vastenmielinen ilma ympäröi heitä, ja lampun värähtelevä tuli valaisi epäselvästi heidän kasvojensa juonteet. Marianne nojasi istuessaan päänsä Börjen olkapäähän, kummallakaan ei ollut halua puhua.

Kun he astuivat junasta kotiasemalle, ravisti Börje itseänsä sekä löi jalkojansa maahan, kuin olisi hänen oikein varmaan tarvinnut tuntea kovaa maata allansa.

"Kas niin, Marianne," sanoi hän helpommin, "nyt olemme kohta kotona." Hän asetti kätensä Mariannen olkapäille ja vei hänet odotushuoneeseen. Ennenkuin juna lähti oli Börje itse kantanut ulos Mariannen matkakirstun, ja sitten istuivat he vaunuissa; Börje levollisena ja tyynenä ja aina tyytyväisempänä, mitä lähemmäksi tultiin hänen kotiansa; Marianne ylenannetun viluttavin tuntein. Ilta oli rankka, tuuli puhalsi läpi luiden ja ytimien.

"Onko sinun vilu, Marianne?"

"Ei."

Börje kääri vaipan paremmin hänen ympärilleen.

Börje ja Marianne istuivat etupuolella. Börje ajoi itse ja renki istui joutilaana takana. Marianne pelkäsi vaunuissa eikä hän voinut käsittää, kuinka Börje taisi nähdä tien. Silloin tällöin singahti kipinä hevosten kavioista.

"Kuinka sinä voit nähdä?"

Börje nauroi

"Eihän ole ollenkaan pimeä. Pelkäätkös?"

"En."

Vaan Mariannen mielestä ajoi Börje hirmuista vauhtia ja lisäksi kuorsahteli toinen hevonen ja heilutteli päätään aina juostessaan.

"Se tietää, että olemme tervetulleita," sanoi Börje.

Vaan Marianne luuli sen ennustavan pahaa.

Kun he ajoivat piilipuu-käytävää, näkivät he kartanolta punaisen, loimottavan hohteen.

"Ah katsos! Siellä on tervatynnyreitä." Mutta Marianne värisytti. Tuo näytti vallan kamalalta kolkkona, harmaana iltana ja lisäksi luikerteli kellahtava, kiiriskelevä savu pitkin maata, ja sen povesta vilkahteli punainen tulenkieli, joka sitten ponnistihe taas huikaisevan kirkkaana ylöspäin.

"Eikö tuo ole kaunista?" sanoi Börje, "he ovat keksineet sen omasta päästään."

"On."

He lähenivät nopeasti. Tervatynnyrit olivat asetetut molemmin puolin ajotietä kartanolle, ja kun hevosten piti mennä niiden välistä, säikähti toinen, kohosi pystyyn ja tunkeutui toiseen päin. Marianne tunsu itsensä puolikuolleeksi pelästyksestä.

"Nonoh, noh, noh," puhui Börje rauhoittaen hevosia, jotka näkyivätkin häntä ymmärtävän. Pelästynyt koki vain kaunista kaulaansa ja tanssi siten eteenpäin toisen rinnalla.

"Katsoppas, noin viisas!" sanoi Börje lempeästi, "ja se onkin vaan varsa, jonka minä itse olen opettanut."

Marianne ei voinut vastata. Hän piteli suonenedontapaisesti kiinni vasemmalla kädellään vaunujen istuimesta.

Kiviruukkuihin kasvitarhaan vievien portaiden kummallekin puolelle oli pantu kaksi korkeata tulisoihtua, jotka loimottaen valaisivat koko rakennuksen ja kivikäytävän, ja joiden valossa kauvempana olevat kuuset näyttivät vielä mustemmilta ja salaperäisemmiltä. Herkästi värähtelevät liekit loivat Börjen kasvoin heleen hohteen ja kuvastuivat hänen silmiinsä kiiluen kummallisesti.

Takajalat polvistuen ja kaviollaan kolistellen seisahtuivat hevoset. Kun renki otti ohjokset ja Börje hyppäsi auttamaan Marianne alas, heittäytyi tämä melkein hermottomasti vaunuista.

"Pelkäsitkö — sydänkäpyni?" sanoi Börje nauraen ja asetti hänet maahan.

"Pelkäsin," kuiskasi toinen vavahtaen.

Muuan koira hyppäsi naurahdellen ja ilosta uikuttaen pystyyn heitä vastaan, ja emännöitsijä seiso avonaisessa porstuan ovesa tuon harhailen värähtelevän tulen loisteessa, joka lelutellen kuvastui hänen terävänäiseen muotoonsa, jota hampaaton, kireä hymy suun sopissa kaunisti. Mariannen pelästyneessä mielikuvituksessa näytti hän vankilan vartijattarelta.

"Hyvää iltaa, hyvää iltaa!" huusi hän iloisesti, vaan häveliäästi varuillaan ja sysi toisella kädellään koira syrjään, joka nyt hurjasti huristen hyökkäsi hänen kimppuunsa, ikäänkuin kertoakseen herransa olevan jo kotona.

Joka ainoassa akkunassa oli valoa, koko pitkä huonerivi näytti tuijottavan silmät selällään Marianne.

"Tämän ovat he itse tehneet, aivan itse päästänsä," sanoi Börje hyvin hiljaa vaimolleen. Hän tuntui olevan liikutettu ja tyytyväinen.

"Kiitos kyydistä, Ola," huusi hän sen jälkeen rengille ja sitten menivät he sisään.

Pienessä etuhuoneessa riisuivat he turkkinsa. Kaikki ovet aina makuukamariin asti olivat selki selällään, ja joka paikkaan oli sytytetty kynttilöitä ja lampuja.

Börje hykersi käsiään, hän oikein säteili ilosta.

"Kiitoksia, neitsyt, kiitoksia, kiitoksia! Oikein sielusta saakka tekee hyvää, kun tulee kotia."

"Ei ollenkaan kestä!" puheli neitsyt iloisesti hyvillään, "eihän tämä ole juuri niin mitään. Eihän tämän vähempää kukaan voinut panna toimeen."

Hän kokosi huolellisesti emäntänsä päällysvaatteet kokoon ja kurkisti ihmetellen tuon pienen vaipan silkkihienoa karvasisustaa vetäessään sitä yltä pois.

Marianne irroitti hattuneulansa ja pani pienen päähineensä kaiken muun päälle, jota neitsyt piteli seisoen käsivarrellaan. Sitten koetteli hän olivatko hiukset joutuneet epäjärjestykseen, jonka jälestä he astuivat vierashuoneeseen, tähän kolkkoon, jylhään vierashuoneeseen, jota Marianne kammoi ja joka oli aivan muuttamatta. Kattolamppuun oli pantu valkea, ja Marianne astui kuvastimen eteen. Hän näki kasvonsa ainoastaan varjossa, vaan kuitenkin hän näki olevansa vaalea, että silmät olivat reunoista punaiset. Matka oli ollut hirvuihin.

Kun neitsyt oli saanut turkit etuhuoneessa naukaan järjestykseen, tuli hän sisään ja veti

rullavarjostimet akkunoihin niin että joka akkunasta kuului tahdinmukainen surina. Katsottuaan pitkään viimeisen kerran emäntänsä mustan atlashameen selkää, meni hän keittiöön, tehden itsekseen päätöksiä huomioistaan.

Hän oli siinä erikoisasemassa, joka seuraa valtaa, ja piikojen kanssa keskusteleminen oli hänen mielestään hänen arvoansa alentavaa.

Vaan iloisuus hänen kasvoistaan katosi hänen ulos mennessään. Ei sanaakaan — ei sanaakaan lausunut tuo uusi emäntä hänen kaikesta vaivastaan, ja kuitenkin oli hän viime aikoina jatkanut päivänsä öillä, ja kuitenkin tiesi hän, että vaikka etsittäisiin silmä kourassa, niin ei koko talosta löydettäisi ainoatakaan hämmähäkin verkkoa, ja hän tiesi, että... Tässä sekaantuivat hänen ajatuksensa katkeriin, epämääräisiin mietelmiin.

Muuan piika seiso keittiön ovesa ja kuiskutteli rengin kanssa, joka oli ollut asemalla. Neitsyt meni heidän ohitsensa lausumatta ainoatakaan sanaa tai muistutusta. Vaikka emäntä olikin ylpeä ja vaikka se tuntuikin raskaalta, niin ei se heihin koskenut. Hyvästi voivat he tuossa seisoa ja kuiskutella, *hänellä* ei ollut mitään puhumista.

Kun Marianne kääntyi kuvastimesta pois, näki hän Börjen katselevan häntä jonkinlaisella surumielisellä tunteella.

Börje tiesi vaimonsa mielestä täällä olevan yhtä tyhjää kuin ennenkin, vaan hän oli myöskin varma, että semmoinen tunne aikaa voittaen haihtuisi.

"Marianne," sanoi hän ja levollinen tyytyväisyys palasi jälleen hänen kasvoilleen, "nyt toivon voivani sanoa ja puhua sinulle, vaikka se olisikin vaan kymmenes osa siitä, mitä ajattelen. Minä sanoisin sinulle toivovani, että sinä viihtyisit luonani, ja että sinä päivä päivältä aina pitäisit enemmän meidän Tomtöstämme. Paljon enemmän sanoisin sinulle, mutta pahinta on, että minun on niin vaikea lausua ajatuksiani. Ainoa ihminen, jonka kanssa olen voinut puhua maailmassa, oli Pauli ... niin ja äiti, tietysti. Mutta äidille saa puhua vallan toisella tavalla: vallan suoraan eikä ollenkaan oikealle eikä vasemmalle. On paljo ajatuksia, joista ei voida puhua sillä tavalla, vaan sinä, Marianne — jolta ei koskaan puutu sanoja, vaikka tahtoisit mistä puhua, sinä saat minua taluttaa."

Hän katseli Marianneä hymyillen itsellensä pilkkaavaisesti ja hyväntahtoisesti.

Marianne ei voinut mitään vastata, vaan kiersi käsivartensa hänen kaulaansa ja tunki kasvonsa hänen takkinsa poimuun kuin kesy kissanpoikanen lämmintä etsiessään.

Börje olisi toivonut hänen katsovan häntä silmiin ja sanovan, mitä itse ajatteli. Tätä hän aina ihmetteli. Hänestä tuntui kuin Mariannen täytyisi aina kulkea omassa maailmassaan, joka oli rikkaampi kuin hänen, ja hänkin toivoi pääsevänsä sen sisälle. Hän luuli tässä silmänräpäyksessä omistavansa kaikki, mitä maailmassa hän voi toivoa, paitse juuri tätä ihmisolentoa, joka niin turvallisesti painoi päätänsä hänen rintaansa vastaan. Hän tunsu vaistontapaisesti, että Mariannen nyt piti häntä auttaman. Vaan tämä oli vaiti ja hyväili ainoastaan hänen kaulaansa pehmeillä käsivarsillaan. Ja Börjellä oli sellainen luonne, että hän ainoastaan vähäisen hetken taisi viipyä sellaisessa mielialassa.

"Ei, nyt menemme katselemaan huoneita," sanoi hän iloisesti asettaen Mariannen käden käsivarrelleen, "tuntuupa vähä kuin olisimme vieraita toisillemme, vai kuinka? — jos olemme oikein vilpittömiä."

Marianne nauroi. Tuntui hieman helpottavan, kun Börje otti tuolla tavalla totuutta sarvista kiinni.

"Niin, — mutta sehän on hullua," sanoi Marianne.

"Niin, kyllähän se niin on. Minun pitäisi muka nyt olla jonkinlainen isäntä, ja sehän on takaperoista, kun sinä olet rouva talossa."

Börjen mieltä pahoitti, että Mariannesta tuntui tyhjältä olla omaisistaan erotettuna. Vaan hänkin tunsu samanlaista painoa mielessään. He kävelivät kaikkien huoneiden läpi. Kohta kun he vaikenivat, syntyi semmoinen kummallinen hiljaisuus yliympäri. Börje tiesi, että niin kauvan kuin he näin yksinään täällä kävelivät, ei koskaan tulisi eloa tähän kotiin. He eivät ollenkaan voineet sitä täyttää. Mutta asia paranee, ajatteli hän itsekseen ja katseli vähän kärsimättömästi tulevaisuuteen. Ja sitten oli hän nauramaisillaan. Minusta tuntuu juuri kuin tahtoisin, että lapset juhlapuvussa ottaisivat minua vastaan hääpäivänäni! — Vaan sitä hän ei voinut lausua Mariannelle. Se loukkaisi häntä ja hän punehtuisi noin, että hänen oli kiusallista sitä katsella.

"Mitä sinä myhäilet?" kysyi Marianne.

"Niin, minä vaan ajattelen, ettei tämä käy laatuun, saammehan me niin hauskaa, kuin vaan itse

teemme, eikä yhtään haus Kempaa. Tule vierashuoneeseen, Marianne, ja soita jotakin oikein pontevasti. Ja vaikka ei meidän talossamme juodakkaan paljon viiniä, niin voimmehan tehdä poikkeuksen häpäpäivänämme."

Börje kutsui viiniä sisään ja "ylioppilaskauraa," ja sitten istahdettiin vierassaliin. Börje tiesi, että mieltä täytyi vähän virkistää ja että Marianne antoi tämän velvollisuuden hänen täytettäväkseen. Hän alkoi ponnistaa iloisuuttansa ja lörpötteli alati. Ensiksi keikaili Marianne hemmoitellun lapsen alakuloisuudella, vaan vähitellen viehättyi hän mukaan, ja molempien iloisuus tuli teeskennellystä luonnolliseksi.

Seuraava päivä oli sunnuntai. Börje oli pistänyt vaatteet yllensä ja kierrellyt talleissa ja navetoissa saadakseen aamun kulumaan, ja Marianne makasi vielä, vaikka kello oli vähää vaille yhdeksän.

Börje oli niin kärsimätön, ettei tiennyt mitään keinoa, sillä hän aikoi Mariannelle tehdä oikein oivallisen ehdotuksen, josta tämä varmaankin saisi huvia, vaan hän ei tahtonut häntä häiritä.

Viimeisen tunnin puoliskon oli hän vaan käynyt edestakaisin ruokahuoneessa ja ikävöinyt hänen tulevan. Aamijaispöytä oli niin houkutteleva, kuin suinkin voi ajatella, ja hiilillä tuoksui kahvi lämminnä. Oltiinhan jo kaukana aamupäivää, puolipäivä lähenei. Kuinka voi hän maata vielä!

Kauvemmin ei Börje enää voinut hillitä kärsimättömyyttään. Varpailaan hiipi hän makuukamarin ovelle ja raotti sitä, kuten hän jo monta kertaa oli ennen tehnyt, vaan Marianne makasi vielä. Asiata ei voinut auttaa, hänen täytyi puhua hänelle ehdotuksestaan! Ja hän hiipi Mariannen sängyn viereen ja istahti sen syrjälle makaajan huomaamatta. Börje oikein loisti ja säteili. Eihän tämmöistä kaunista päivää saanut kokonaan nukkua!

Hän tarttui Mariannen pieneen käteen, joka oli peiton päällä ja näytti vielä pehmeämmältä ja kauniimmalta kuin muutoin. Hän nosti sitä ylös ja puri aivan hiljaa etusormeen, niin että Marianne havahtui. Kaikkein ensiksi näki herännyt Börjen naurunhaluiset silmät.

"Huh, sinä hirviö, olit pelottamaisillasi minut kuoliaaksi," nauroi hän kuin hyvä, äsken herännyt lapsi.

"Sinäpä vasta olet hirmuisin unikeko, minkä eläissäni olen nähnyt," torui toinen, "minähän olen täällä käynyt kuin tulisilla hiilillä kolme tuntia ja odottanut sinua ylös."

Marianne ei vastannut mitään, makasi vaan katsellen Börjeä vallattomasti hymyillen. Ohuet hiukset riippuivat hänen otsallaan yhdistyen pehmeihin kutriin hänen korviensa ja kaulansa ympärille.

Börje oli onnellinen, niin hurjasti onnellinen. Ja tänä päivänä tahtoi hän tehdä Tomtön kodikkaaksi Mariannelle; sitten pitäisi ujouden katoaman ja koko elämän muuttuman makianleivänpäiviksi.

Marianne makasi ja katseli ympärilleen. Tämän huoneen oli hän sisustanut oman makunsa mukaan, täällä oli loistoa ja mukavuutta, jota hän halusi. Pehmeät matot, kattomaalaukset, marmoorinen pesulaitos, kaikki ihastutti häntä, ja nyt, täydessä päivän valossa, joka raukeana tunkeutui sisään varjostimien lävitse, nyt oli hän valmis nauramaan kotimatkaa ja sen turhamaista tuskaa.

Hän oli molemmin käsin tarttunut Börjen käteen ja leikki sen kanssa. Hänestä oli sangen hauskaa, kun omansa olivat valkeat ja Börjen ruskeat. Hänestä oli kaikki hauskaa, Ajatteles, tämä oli hänen oma kotinsa! Ja kaikki nämät kauheat rahalliset huolet olivat lopussa. Hän tunsu sanomatonta kiitollisuutta Börjeä kohtaan. Sen suruttoman, huolettoman elämän, joka nyt alkoi, sai hän häneltä lahjaksi. Ja sitten tunsu hän vielä jotain lisäksi maatessaan Börjen silmien päiväpaisteessa. Kenenkään mielestä hän ei nimittäin ollut koskaan ollut niin kaunis, kuin hän nyt oli Börjen mielestä. Hän katseli itseänsä hänen silmillään, hän ihaili itseänsä Börjen silmillä.

Hänen miellytyshimonsa rajat olivat laajenneet: kaikki oli luvallista.

"Ei, nouse pian ylös, sinä laiskuri!" sanoi Börje jääden itse istumaan voimatta vastustaa kiusausta, joka houkutteli hänet levittelemään Mariannen pieniä, taipuvia sormia kädessään saadakseen niitä oikein katsella. Oli kaunista katsella tätä pyöreätä rannetta hienon pitsiompelun ympäröimänä, ja käsivarsiakin saattoi nähdä vähän matkaa ylöspäin. Tämä maukas liinakomeus lumosi hänet. Marianne tiesi sen, hän arvasi, kuinka suloiselta hänen täytyi näyttää näiden valkoisten keveiden pitsien ja koruompeluksien keskellä, jotka äkkiä vaihtuivat loistavan punaiseen atlaspeittoon, joka teki ihonvärin läpinäkyvän valkeaksi, kun käsi ja ranne oli sen päällä.

Börje katseli kaikkea uteliaasti ja halukkaasti, hänen entinen ujoutensa oli poissa.

"Noh, etkö tahdo nousta! Meillä on jotain tehtävää tänään, josta et vielä tiedä."

"Mitä sitten?" Hän pani silmänsä selälleen, teatterineron koko vilpittömyydellä.

"Sitä et saa tietää ennenkuin tulet suurukselle, pidä nyt sentähden kiirettä."

"Niin, mene sinä vaan."

"Ja jollet sinä kiirehdi, niin minä koputan ovelle."

"Koputa vaan, kas niin!"

Tanssivin askelin jopa hyräillenkin astui Börje ulos sulkien oven perässään. Hän käveli tuon pienen soman työhuoneen läpi, jossa askeleet eivät kuuluneet pehmeällä matolla ja jossa äsken sytytetty tuli suhisi pesässä. Huone oli ollut valmis viikkoa ennen häitä, vaan hän ei ollut voinut käydä siellä eikä myöskään makuukamarissa. Tämä hienous kaikki oli loukannut häntä, kuin olisi se ollut jotakin, johon hänellä ei ollut oikeutta. Vaan nyt se ei hänestä enää siltä tuntunut, ja tultuaan ruokakamarin kynnykselle kääntyi hän takaisin ja alkoi kävellä pitkin huonetta odotellessaan Marianne.

Hänen mielensä ahmi näitä pehmeitä värejä, sively tätä lämmintä mukavuutta, nautti tätä naisen kaunistushimoa, joka kaikessa ilmutui hallitsevana. Tämä ei ollut hänelle enää vierasta, ei enää loukkaavaa, päinvastoin, se synnytti hänessä vallan uuden omistushalun. Sillä kaikki oli hänestä ainoastaan lisäys Marianneen, ja Mariannekin oli hänen.

Kädet selän takana käveli hän edestakaisin kuulematta omia askeleitansa. Ennen aavistamaton hengellinen ja ruumiillinen vapaus valtasi hänen, sillä nyt hän tiesi olevansa onnellinen. Eikä se onni ollut puhjennut minuutiksi, sitten kuihtuakseen, vaan koko elinajaksi, kukoistaakseen, kehittyäkseen ja kasvaakseen; se onni oli juurtuva, luova silmukoita tulevien päivien varaksi; se onni oli hänen oman terveen luontonsa suuri, elinvoimainen onni.

Jotain aivan uutta oli ilmestynyt hänen liikkeisiinsä. Hän ei ollut enää tuo saamaton Börje Olsson, joka aina tunsu itsensä auttamattomaksi tultuaan työstään ja jokapäiväisistä toimistaan.

Nyt ei hän ollut mitään muuta kuin äsken nainut nuori aviomies, jolla tuolla oven toisella puolen oli pieni vaimo valkeisiin puettuna — pitseissä ja valkea päästä jalkoihin asti — pieni vaimo, jonka mielestä hän ei enää ollut ruma eikä kykenemätön eikä saita. Hän oli tullut uudestaan luoduksi: hän oli semmoinen, jommoisena hän oli itsensä nähnyt säteilevien suurien silmien kautta, jotka vuorotellen painuivat kiinni ja laajenivat aina pitkin hienoine ripsineen ja kyynelien jälkiä reunoissaan; — ne olivat suuret lämpimät naisen silmät, jotka sanoivat, että Börje Olssonia voi rakastaa.

Ja sentähden ei hän enää tuntenut itseänsä köyhäksi, sentähden ei hän tuntenut itseänsä vieraaksi tässä huoneessa, sentähden hän ei hetkeäkään ajatellut eripuraisuutta eikä sovintoehdotuksia, sentähden hän ainoastaan nautti kulkiessaan ympäri tässä pehmeässä ylellisyydessä.

Se sopi nyt hänelle. Sillä nyt tahtoi hän tyydyttää elämän suloisuuksien nälkäänsä, yhtä hyvähän oli, kävikö se hänen omalla tai Mariannen tavalla.

Uusi mieliala herätti jälleen muiston lapsuuden ystävästä. Börje tunsu saavuttaneensa jotakin, jota hän oli kadehtinut Paulilta. Hän ei tietänyt mitä se oli; se oli vaan hämärä tunne siitä, että hän oli tullut samoille aloille kuin Paulikin.

Mutta tämän kaiken keskelle tunkeusi muuan epämääräinen ajatus: — muuan yksinkertainen, tummapukuinen vanha vaimo. Hän sysäsi kuvan syrjään tarpeettomana varoituksena. Hän näki vallan selvästi, ettei tämä kaikki tekisi häntä huonommaksi, vaan päinvastoin rikkaammaksi, paremmaksi. Sen hän näyttäisi — tulevaisuudessa.

Sitten aukeni ovi. Marianne seiso i tuossa.

Hänellä oli yllä valkoinen pitsillä kiehkuroittu aamupuku, johon oli ommeltu vaaleansinisiä rosetteja, vaaleansiniset atlassitohvelit joutsenenhöyhenisine reunuksineen ja ihonväriset silkkisukat, — ei kenkiä, vaan ohuet, pehmeät pienet tohvelit, jotka vetivät käydessään laattiata kuin haaremissa. Ja sitten aamuraittiit, vaaleanveriset, pienet, hyväilevät, rakastuneet kasvot.

Börjen valtasi salamannopea halu sulkea toisten huoneiden ovet, pitääksensä häntä täällä sisällä piilossa kuin tuntematonta prinsessaa. Hän pelkäsi viedä häntä semmoisena, kuin hän tavallisesti oli jokapäiväiseen elämään, kaikkien nähtäväksi. Hän oli kuin Börjen sydämen salaisuus, hän oli kuin mielikuvitus, jota koetetaan salata toisilta, sentähden että sitä täytyy uskoa.

Marianne huomasi tuon nopean välkähdyksen hänen silmissään ja se täytti hänen sydämensä onnellisuudella. Rakastettuna juuri kuten itse tahtoi! — kuten nainen, yksinomaan kuten nainen — tahdottomana, vastustamattomana esineenä.

"Suurus on odottanut," sanoi Börje. Oli kuin hänen oman äänensä sointu olisi saattanut hänen

entiselleen.

He astuivat ruokahuoneeseen ja istuivat pöytään. Täällä talvipäivän valossa, näiden jäykkien raskaiden tammikalujen rinnalla, joissa ei ollut mitään leikkaustyötä, näytti valkea pitsipuku ihmeelliseltä. Oikein vilutti sitä katsellessa. Ja Börje tunsu tulewansa hämilleen, jos joku palkollisista olisi tullut sisään. Hän tiesi heidän käsittävän asian niin, kuin hän olisi istahtanut pöytään kylläkin likelle paljaalla paidallaan olevata, sekä että tämä loukkaisi heitä kuin tyhmyys hänen puoleltaan.

Börje piti suuressa arvossa palkollistensa hyvää ajatusta hänestä, hän ei voinut päästä vastenmielisestä tunteestaan.

Marianne piti asianaan kaataa kahvia kuppeihin.

"No, mitä minun piti saaman tietää?" sanoi hän tarttuen kannuun.

Börje oli ääneti silmänräpäyksen.

"Niin, minä tahdoin, että kutsuisimme muonamiehet vaimoineen tänään päivällisille meille."

Marianne lakkasi äkkiä kaatamasta ja katsahti häneen kauhistuneena.

"Niin kai," vastasi Marianne ja istahti nähtävästi rauhoittuneena.

"Mielelläni olisin tahtonut kutsua lapset mukaan, vaan heille ei ole tilaa, niitä on semmoinen siunattu joukko."

Hän loi silmänsä kupistaan hetkeksi.

"Vaan sitten minä ajattelin, että lähettäisimme niille jotakin sen sijaan."

"Siinä olet tehnyt kiltisti," sanoi Marianne huolimattomasti kiittäen, ikäänkuin kaikki olisi ollut semmoista, joka ei voinut hänelle kuulua.

"Minä tahtoisin tämän päivän pysyvän muistopäivänä, jolloin sinä tulit meidän luoksemme."

Marianne tunsu olevansa alakuloinen. Hän ei tietänyt, mitä piti vastata. Vaan sitten ojensi hän itsensä ja taputti Börjeä kädelle.

"Ja sitten tahtoisin minä mielelläni että sinä olisit jakamassa mitä he saavat lapsille vietäväksi. Minä autan sinua. Minä tiedän tarkalleen, kuinka monta mukulaa heillä on. Muuten se ei ole mikään helppo asia: täytyy muuttaa numeroita hyvin usein."

Marianne oli nauramaisillaan.

"Niin, se on hirveätä," sanoi Börje leikillisesti, "täytyy toivoa sen muuttuvan, muuten tulvaa niitä maan yli kuin heinäsiirkoja."

"Mihin aikaan ovat päivälliset?"

"Lyönnilleen kello kaksitoista. Oletko silloin vaatteissasi?"

"Olen."

Suuruksen jälkeen oli Börjellä tekemistä laskujen y.m. kanssa, ja Marianne leikkasi auki parin uusia kirjoja, joiden avulla hän aikoi saada ensimmäiset päivät kulumaan. Hän istui työhuoneessaan, mukavasti nojallaan sohvassa jalat jakkaralla.

Häntä häiritsi emännöitsijä, joka sisään tullessaan lausui hyvän huomenensa sekä ystävällisesti että arvokkaasti. Parasta oli aina olla alussa varovainen, ajatteli hän. Hän yskähti hiljaa ja omituisesti.

Hän osoitti arkatunteisuuttaan emännälleen tullessaan nyt juuri sisään, kun Börje oli ulkona. Ei tietysti pitänyt herroja totuttaa pistämään nenäänsä kaikkiin talouden toimiin. Nuori rouva ei luonnollisesti voinut vielä olla aivan tottunut semmoisisissa asioissa, hänestä täytyi sentähden olla parasta hoitaa taloudellisia toimia, sill'aikaa kun herra oli poissa, sillä niiden silmissä voi pian tehdä virheen.

"Niin, minä en ole voinut kysyä teiltä, rouva, edeltäpäin päivällisruasta, niin että tänään saan tehdä kai puolista siitä, mitä mulla oli — — — hm — varmaankin siitä?"

"Hyvä neitsyt, niin saatte aina tehdä; minä en välitä vähääkään, mitä saamme päivälliseksi."

"Niin, mutta kyllä — — —"

"Oh, olettehan te jo tottunut!"

"Niin, mutta — — —"

"Enhän minä mistään tiedä!"

"Tulette kai, rouva, sitten katsomaan kellariin ja ruokakamariin?"

"Kyllä kai, mutta eihän kiirettä."

Neitsyt poistui äärettömästi kummastellen ihmeellistä emäntäänsä sydämessään.

Mariannesta tuntui aika pitkältä Börjen ulkona ollessa, ja kun hänellä ei enää ollut halua lukea, meni hän pukeutumaan.

"Sinä olet oivallisen näköinen," sanoi Börje hetken perästä sisään tullessaan. Hän sively kädellään Mariannen selkää tunnustellen villakankaan pehmeyttä. Ja hän piti paljon tummista väreistä.

Börje heittäytyi sohvalle ja silmäili sanomalehteä. Marianne istahti piaanon viereen ja soitteli. Äkkiä hypähti hän pystyyn kuullessaan jonkun soittokellon malmisen kaiun, niin että katonkannattimet tärisivät.

"Mitä se on!" huusi hän.

"Päivällisellehän vaan soitetaan."

"Uh, onko se vaan vellikello? Sillä on ruma ääni," sanoi Marianne pyyhkäisten käsillään ohauksiaan, kuin poistaakseen vastenmielistä vaikutusta.

Börje piti paljon tuosta kellosta, jonka malminen kaiku kuului kauvaksi kedolle ja vallan toiselta kuin tavallinen päivälliskello. Hän tuli melkein loukatuksi.

"Ei, Marianne, ei sillä ole ruma ääni, tule ulos kartanolle, niin saat kuulla."

Hän otti Marianne kädestä ja veti hänen ulos kivikäytävälle pitkin istutuksia.

"Noh, onko se ruma?"

"Ei-i-ei."

"Ah, tiedätkös, minun mielestäni on se sangen kaunis," sanoi Börje kietoen käsivartensa Mariannen vyötäisille, kuin suojellakseen häntä tuulelta, "minä ajattelen aina, kuinka paljon hyvää työtä se on jo soittanut talosta ulos ja taloon. Se on kuin koko talon isäntä. Kun se soi, täytyy meidän kaikkien totella, minunkin."

He astelivat hitaasti sisään; Börje jatkoi puhettaan vieraskamarissa.

"Se on ollut ennen laivakellona, jonka minä olen ostanut haaksirikkoisen laivan huutokaupasta." — Hän asettui akkunan eteen selkä Marianneen päin. — "Kaksi miestä oli pudonnut laivasta sinä yönä, jolloin laiva ajelehti kiinni tuonne Skanörin särkkään."

Tässä seisahtui hän hetkeksi.

"Minun mielestäni on tuossa kellossa jotain juhlallista," jatkoi hän. "Minä en tiedä kuinka laita on, mutta kun välistä kuulen sen noin soivan, tuntuu minusta niin omituiselta. Onpa kuin se voisi jotain kertoa. Ja välistä öisillä, kun tuulee, jotta ryskää nurkissa, heilauttelee tuuli kieltä kelloon, niin että välistä kuuluu pieniä kolkkauksia. Silloin maatessani rupean ajattelemaan kaikkia merellä kulkevia, jotka ovat ulkona ulapalla, kun minä makaan hyvällä vuoteellani, ja minä ajattelen, miltä mahtaa tuutua, kun sumua on niin sakeassa etteivät lyhdytkään voi näkyä sen lävitse, vaan kaikki on pimeätä kuin säkissä niin ettei voi nähdä kättä edessään ja laivakello kolkahtelee, ja jokainen mies liikkuu henkensä kaupalla. — — — Ja sitten ajattelen minä niitä kahta, jotka putosivat mereen sinä yönä. Ne olivat varmaan nuoria rivakoita miehiä kuten minäkin. Ja he ajattelivat varmaan elävänsä vielä monta vuotta. — — — Tuon kellon äänen he kuuluivat viimeiseksi."

"Huu, Börje, — minä pelkään pimeätä täällä ainoastaan *tuon* tähden."

Börje kääntyi kummastuksissaan. Marianne oli tukkinut korvansa käsillään ja katseli nuhdellen häntä silmäin reunat punaisina.

Börje ei ollut voinut ajatella häntä pelottavansa. Hänen mielestään oli vaan "vellikello" varsin halpa-arvoinen nimi, ja hän koetti sitä puolustaa, joka hänelle itselleen oli rakas. Hän oli aivan tietämättään puhunut vähän kansan huimalla, pimeitä rakastavalla hartaudella, — sillä, joka on sepittänyt kaikki tonttukertomukset.

"Älä niistä huoli; ne ovat vaan minun omia, tyhmiä ajatuksiani," sanoi hän.

Marianne oli ääneti, hänen mielensä oli tullut kummalliseksi, hän tunsu jotakin eilispäivän tuskasta.

"Panepas esiliina vyöllesi, niin menemme väen luokse," sanoi Börje äkkiä toimessaan, "nyt ne mahtavat olla täällä."

Marianne meni ja palasi pian vyöllään valkea, pitseillä koristettu vaatelappu, joka oli olevinansa kyökkiesiliina.

Börje oli ihastunut eräänlaisiin leveisiin, kotikutoisiin ja kirjavaraitaisiin esiliinoin. Häntä olisi ilahuttanut, jos Mariannella olisi ollut semmoinen yllä, sillä se olisi tehnyt hänet sangen viehkeäksi ja tyynesti kodikkaaksi, juuri hänelle sopivaksi, vaan hän ei tahtonut siitä mitään puhua. Ei Mariannen pitäisi muuttaa makuansa hänen mielensä mukaan!

He menivät keittiöön. Siellä oli paljo tilaa, ja hieno höyry henkäili heitä vastaan, kun he lähestyivät takkaa.

Neitsyen kasvot kirkastuivat. Olipa hyvä, että nyt tulivat, kun kupari- ja tina-astiat vielä olivat mitä kirkkaimpia ja liuskalaitaiset paperit olivat vielä kaikilla hyllyillä oikein valkeita ja kauniita. Hän oli ylpeä, sillä hän tiesi, ettei kauniimpaa keittiötä voisi löytyä. Ja piiat olivat iloissaan, kun eivät olleet tehneet työtänsä turhaan.

Marianne katseli ympärilleen. Patoja ja pannuja ja vormuja oli kauheat joukot. Börje käveli ja myhähteli. Äiti ja hän olivat antaneet laajentaa ja parantaa keittiön, ruokakamarin ja kaiken semmoisen heti Börjen saatua talon haltuunsa. Hänen nuori vaimonsa, semmoisen kerran löydettyään, ei ainakaan saisi mitään syytä valittaa! Ja nyt käveli semmoinen hänen vieressään.

"Tule Marianne ja kurkistakaaamme väentupaan," sanoi hän. Ja he menivät sinne.

Pitkä pöytä oli sinne katettu; sen peittona oli ihmeellisen pitkä, kapea liina, jonka toisessa päässä oli leveä taiteellinen punos, eräänlainen reunustus, joka paikalla veti puoleensa Mariannen huomion. Börje huomasi sen.

"Se on aivan vanhanaikaista," sanoi hän hymyillen. "Äiti otti huvikseen pari tämmöistä liinaa kankaansa päästä. Me käytämme niitä aina jouluna väelle. Noh, miltä tuntuu?"

Niin, miltä se hänestä tuntuisi! Huone oli pitkä ja iso, penkkiä seinillä ja pöydän vieressä, ja pöydällä oli suuria limppuja ja yksinkertaisia sarvilusikoita.

Mitä olisi hänen pitänyt sanoa. Hänestä oli kaikki tyyni kummallisen vierasta. Vallan karkeata ja kömpelöä.

"Kyllä," sanoi hän vaan. Se voi sopia joka paikkaan.

Joka kerta kun hän sattui kääntämään selkensä piikoihin, olivat nämä varuillaan saadakseen häntä katsella. Ja hänen tapansa taivuttaa niskaansa taaksepäin ja työntää huuliansa eteenpäin mielistelevään, vähäiseen tyytymättömyyteen, teki hänen heidän silmissään ylpeäksi, vaikka hän vaan tunsu olevansa ikävässä asemassa. Hän ei ollenkaan tietänyt, kuinka arvostella tätä kaikkea, tai mitä häneltä vaadittiin, tai mikä oli soveliainta.

He menivät taas keittiöön, jossa neitsyt ja joku piioista ammensivat ruokaa suuriin astioihin, niin että höyry tuprusi heidän ympärillään.

"Mutta, Marianne, luullakseni et ole koskaan nähnyt ruokakamaria!" huudahti Börje, "sanokaa — neitsyt — voinhan edes kerran päästä sisään kaikkein pyhimpään."

Tämä asetti vadin pois kädestään ja juoksi avaamaan ovea. Hän oli aivan ihastunut nuoreen herraansa. Sepä vasta oli mies! Se oli toista kuin tuo posliininukke.

Marianne astui tahdottomasti suureen kylmään huoneeseen ja katseli ympärilleen. Hyllyjä ja ruukkuja kaikki seinät täynnä, kehloja ja ruusia, hän ei voinut edes ajatella kaikkea, mitä siellä löytyi.

"Ja tästä mennään kellariin," jatkoi Börje innokkaasti nostaen erästä luukkua laattiassa, "katsoppas, eikö ole mukavata? Eikä sinne tule koskaan vesi sisään."

Marianne kurkisti alas; mitä muuta hän olisi tehnyt! Mutta hän ei voinut ymmärtää, mikä Börjeä miellytti kaikessa tässä.

"Kas tuolla ne ovat!" huudahti Börje matalalla äänellä, kun kyökistä kuului monen kenkäparin tallustusta ja poljentoa, "mutta parasta on olla heitä tervehtimättä, kunnes ovat syöneet puolista, ja siihen kuuluu aikaa."

"Missä on lasten osa?" huusi hän keittiöön.

Neitsyt tuli sisään tuoden muassaan parin suuria seuloja, jotka olivat täynnä limppuja, pieniä vormukakkuja sekä medisterimakkaraita. Börje ja Marianne jakoivat näitä pieniin kaseihin, yhden kullekin lapselle ja koko joukko kakkuja pantiin päällimmäiseksi. Börje oli iloissaan kuin pieni poika, hänestä oli nähtävästi tämä tavattoman hauskaa, Marianne nauroi, vaan hänen oli vaikea osata oikeaan.

"Minä takaan, että ne ihastuvat," sanoi Börje nyhkäisten Marianne hieman kylkeen, "sinä saat vaan seisoa nurkassa ja katsella heitä — mukuloita minä tarkoitan."

Ja sitten rupesi hän laskemaan. "Niilo Ollilla on seitsemän ja Pietari Laurilla on kolme ja Pietari Heikillä on viisi. Hannes Jepellä on kaksi," ja sitten hän nauroi.

"Tokko minä tiedän sitä! Minä muistan useimpien nimetkin."

Ja hän kertoi matalalla äänellä pieniä historioita, jotka olivat tapahtuneet kartanolla, kuin olisi hän istunut koulun penkillä toverin vieressä ja kenenkään huomaamatta käyttänyt pientä joutohetkeä lörpöttelemiseen. Mariannenkin houkutteli hän mukaansa, jotta hänkin innostui, ei niin paljo hänen kertomuksiinsa kuin hänen tapaansa, joka oli niin vastustamattoman kuivakiskoisesti hauskaa, ja Börje nauroi, kuin hän olisi tahtonut peittää omaa iloisuuttansa.

"Niin, nyt on oikein," sanoi hän laskettuaan kaikki kasat, "Marna saa tulla ja kantaa ne sisään!"

Joku piiosta tuli sisään, sai käskyn ja vei ruoan asianomaisille mammoille.

Börje pyysi vähän vettä kyökistä pestäkseen käsiään, vaan Marianne meni makuukamariin. Kun hän siellä viipyi hetken, tuli joku piiosta pyytämään häntä ulos; väki oli syönyt ja tahtoi kiittää.

Börje puheli seisoen erään jätkän kanssa, kun Marianne tuli.

"Niin, tässä on rouvani," sanoi hän, "ja tämä on päärenkimme, Niilo Ollinen, ne toiset opit tuntemaan sitten vähitellen, sillä minä tiedän, ettet kuitenkaan voi muistaa kaikkien nimiä."

"Kiitoksia paljo, rouva," sanoi mies ja ojensi kätensä kumartaen vinoon ja kömpelösti kuten tottumaton ainakin. Marianne ojensi hänelle kätensä kuitenkin jonkinlaisella vastenmielisyydellä, hän ei ollut koskaan ennen ottanut kädestä tämmöistä työmiestä, jonka kädetkin olivat hirmuisen karkeat.

Hänen jälestään tuli hänen vaimonsa.

"Kiitoksia, rouva," ja hänkin puristi Mariannen kättä tanakasti ja hätäisesti työhön tottuneella, kovalla pienellä kädellään, ja sitä tehdessään niiasi hän — salaman nopeudella — kuin olisi vieteri ponnistanut hänet ylöspäin, kun häntä oli ensin painettu alas laattiaan.

Samalla tavalla meni rivi päästä päähän.

Marianne katsahti alas näihin käsiin. Hän kauhistui niitä kuollakseen. Toiset olivat ryhmyisiä kuin puun kuori, toiset paksuja ja tunnettomia kuin anturanahka ja toiset kostean lämpöisiä, niin että hän oli menehtymäisillään niitä koskettaessaan. Ja hänen täytyi kuitenkin olla olevinansa, kuin ei se olisi mitään hirveätä. Jollakulla rengillä oli käsi täynnä suuria, korkeita, harmaita, pinnalta rikkinäisiä syyliä. Jos nuo tarttuisivat ja hän saisi semmoisia käsiinsä! Hän olisi kirkaissut alas katsoessaan, vaan hän ei uskaltanut Börjen tähden, joka seiso i hänen vieressään ja jonka mielestä kaikki oli kuin pitikin. Sitä paitse huomasi Marianne, että kysymyksessä oli yhtä ankara käytöstapa, kuin niissäkin piireissä, joissa hän oli kasvanut, vaikka se oli toisessa muodossa täällä. Eikä hän voinut ruveta vastustamaan kenenkään ihmisen ajatusta siitä, mikä oli oikea.

Börje huomasi Mariannen olevan sangen tukalassa tilassa, vaan se ainoastaan huvitti häntä: — Marianne, joka muutoin oli aivan varma! Börje olisi nauranut; hän oli niin tyytyväinen.

Mutta kun viimeinen oli mennyt sanoen "kiitos rouva" kauheine nyrkkineen, oli Mariannen voimat lopussa. Hän oli niin heikkohermoinen, että hänen koko ruumiinsa vapisi, ja sanaakaan sanomatta meni hän makuukamariin, jossa hän sukelsi pesuastiaan ja ihan epätoivoissaan hieroi itseänsä vedellä ja saippualla.

Keittiössä, ihmisten joukossa, jotka olivat kuin sieluttomia eläimiä, ja kömpelöitä joka liikkeessään, — tämmöistäkö elämää Börje hänelle tarjosi! Viimeisinä päivinä oli hänen mielialansa alituisesti vaihtunut, tullut liikutetuksi ääriä myöten: pieninkin seikka voi panna hänen kyöneleensä virtaamaan. Ja kuten hyökylaine loiskahti taas liikutus hänen sydämessään; hän muisti kaikki eiliset: pelästyksen kotimatalla, kuinka autiota täällä kaikki oli ensi kerralla käytäessä, vieraan tunteen, joka piileskeli jokaisen esineen takana tässä talossa ja valtasi hänet heti, kun Börje ei ollut saapuvilla suojelemassa, viimeksi nämä tuntemattomat kasvot, oudot tavat — — — ja sitten nämä kädet, nämä kädet! Niiden kosketus ja muoto vainosi häntä kuin matelijaeläin, josta ei voi päästä vapaaksi ja jota kohtaan jonkun inho kasvaa mielettömäksi peloksi.

Hän itki joko harmista tai pelästyksestä, sillä häneltä oli pyydetty jotain mahdotonta, yliluonnollista.

Börje löysi hänet pienestä työhuoneesta; hän oli ryöminyt sohvan nurkkaan ja taisteli nyyhkytyksiensä kanssa.

Börje säpsähti, ja hän meni hänen luokseen.

"Armaani — mikä sinun on?"

"Oh, Börje," hän nousi istumaan sohvalle ja vavahteli inhosta, — "uh, semmoisia käsiä!" Hän katsahti omiaan, kuin niissä olisi ollut jälkiä siitä, mikä oli hänessä herättänyt kammoa.

"Käsiäkö?" toisti Börje kummastellen ja tyytymättömänä, "oliko sinusta tukalaa tarttua heitä käteen?"

"Rakas Börje, älä suutu. Minä en voi asiata auttaa," sanoi Marianne rukoillen ja ojensi samassa kätensä lepyttääkseen häntä.

Börje ei tarttunut siihen eikä vastannutkaan. Hän tunsu vastenmielisyyttä. Tämmöinen tyhjänpäiväinen ruikutteleminen herätti hänessä ylenkatsetta.

Joka ainoassa tilaisuudessa, jolloin Börje maksoi jotain suurempaa palkkarahaa, kiitettiin häntä kädenlyönnillä. Ja hän tiesi, mikä kuolettava loukkaus olisi vetää kätensä takaisin. Hän pani sangen pahakseen, että Marianne oli tuntenut salaista haluakaan tehdä semmoista. Hän puhisi harmista.

"Semmoista ei tämän perästä tapahdu," sanoi hän synkästi.

Mikä hullu hän oli ollut, joka oli iloinnut saavansa yhdellä kädenlyönnillä syntymään ystävällisen välin hänen ja talonväen kanssa. Börje oli unohtanut, ettei hänen ollut Mariannen, eikä Mariannen ollut hänen. Vaan hän uudisti erään lupauksen, jonka hän oli tehnyt jo kerran ennen: toinen ala täytyi löytyä hänen työlleen, toinen hänen vaimolleen; hän tietäisi jakautua näiden välillä. Hänen ei ollut Mariannen eikä Marianne ollut hänen.

7.

Jo seuraavana päivänä sai Börje puhutella vanhaa emännöitsijäänsä. Aina siitä saakka kun Marianne oli näyttänyt, ettei välittänyt mitään päivällisruoasta, oli mainittu ylimys hautonut kulkiessaan salaista tyytymättömyyttä mielessään uuteen asemaansa talossa. Hänen mielestään oli tämä yhteentöytäys sekä vakavaa että tärkeätä laatua. Olla emännöitsijä saamatta mennä rouvan luokse kysymään kaikkia asioita, — sitä piti hän varsin vääränä ja epämääräisenä, niin että hän todella alkoi ajatella muuttoa puolesta vuodesta, vaikkei hän ollut semmoista tehnyt kuin yhden ainoan kerran koko elämässään. Hänelle ilmestyi niin monta selittämätöntä pulmaa ja kysymystä, että kaikki rupesivat pyörimään hänen päässänsä, varsinkin kun hänellä ei ollut yhtään luotettavaa ystävää lähellä, sillä mummo Sjöblomin luokse ei hän päässyt ennenkuin ensi sunnuntaina vasta. Keneltä hän saisi talonrahat, kenelle hän veisi laskut ja keneltä hän saisi määräyksiä?

Tätä ajatteli hän kauvan ja levottomasti, sillä välttämättömästi tarvittiin rahoja karkeaan suolaan.

Börje istui huoneessaan ja kirjoitti, kun tämä pieni nainen tuli sisään tepsien sinisissä villasääryksissään. Hänellä oli pieni punainen liekki kummallakin poskella paljaasta mielenliikutuksesta.

"Minä kysyisin teiltä, herra, mistä saisin pyytää talousrahoja?" kysyi hän äänellä, joka oikein värähteli sielun levottomuudesta.

Börje katsahti ylös. Silmänräpäyksessä älysi hän aseman.

"Olipa hyvä, että tulitte," sanoi hän tyynellä, ystävällisellä äänellä, "minä halusin juuri puhutella teitä."

Hän vaikenä vähän ja ajatteli.

"Näettekö, minun vaimoni on kasvatettu kaupungissa eikä ole ollut ollenkaan maalla. Hänellä olisi vaan vaivaa, jos menisitte hänen luokseen, parasta on noudattaa vanhaa tapaa. Minä annan rahoja, ja jos jotain on, niin tulkaa minun luokseni."

"Voi poloinen päiviäni! Keneltä kysyn minä ruokaa?" puhkesi neitsyt kauhistuksella puhumaan.

Börje veti iloisesti suutaan nauruun.

"Ettehän ole siitä koskaan ennenkään mitään kysynyt."

"En, mutta kun rouva on talossa!"

"Ei se tee mitään erotusta; hän on hyvillään, kun pääsee kaikesta siitä."

Neitsyt seiso ja hivutteli tuolin selkälautaa toisella etusormellaan. Hänellä oli paljon sydämellä, mutta se ei voinut päästä ulos.

Börje huomasi, että tällä tavalla menetteleminen emännällisissä velvollisuuksissa oli neitsyn mielestä perin hullua, melkein ylenkatseellista.

"Minun vaimoni on heikko, hän ei jaksaa puuttua sellaisiin asioihin," sanoi hän melkein tylästi lopettaakseen kerrassaan kaikki selitykset.

Neitsyt pelästyi, sillä hän kunnioitti suuresti nuorta isäntäänsä, ja saatuaan kiireesti rahoja suolaan lähti hän huoneesta.

Siitä päivästä oli Marianne vapaa taloudellisista kysymyksistä, hän sai seurata mieltänsä ja olla kuin jonkunlainen perheeseen yhdistetty vuokralainen miehensä kodissa.

* * * * *

Marianne sanoi Börjelle, että Börje oli hänen ensimmäinen rakkautensa. Ja hän puhui totta. Sillä kyllä hänellä oli ollut "mielitettynsä", vaan niillä ei ollut koskaan ollut todellista elon lämpöä, luottamusta tai mitään antamista omasta minuudestaan. Se oli ollut vaan jonkinlaista leikkiä, jonka todellisuus oli ainoastaan sen ankarassa arvostelamisessa, mikä takauksena tuli hänelle voitoksi vaihtokaupassa.

Mariannen huikentelevaisuus johtui aina hänen lapsuudestaan, siitä ajasta saakka, jolloin hän vielä oli niin pieni, ettei kukaan ihminen voinut ruveta epäilemään rakastajataiteilijaksi. Siinä hän ei koskaan mennyt mielikuvitusta etemmäksi, ja niin irtonainen kuin rakastamistaito siellä olikin, yhtä arka se oli sanoissaan. Vaikka se oli viimeiseen asti kiihtynyt romaanien lukemisesta ja seuraelämän huvituksista, ei hänessä ulkonaisesti huomattu mitään erotusta. Marianne ei koskaan silmänräpäyksikään voinut poiketa sopivaisuuden ankarimmista määräyksistä. Mieluummin olisi hän kuollut, kuin kärsinyt pilkkuakaan maineessaan.

Solmun tähän kaikkeen suljettuun rakkauteen oli avioliitto avannut. Ja tämän tähden luuli hän rakastavansa Börjeä.

Hän yhä vielä teki silmukan silmukan perästä siihen romanttisuuden verkkoon, jonka hän oli kehrännyt kuin kotelon ympärilleen. Ja todellinen Börje oli yhtä vähän hänen rakastamansa kuin joku muu tietty henkilö, jonka hän ennen oli ympäröinyt unelmillaan. Rakkaus oli saanut ruumiillisen esineen, siinä oli kaikki. Hän ei rakastanut Börjeä, vaan hänen hyväilyjään. Häntä itseään hän ei edes tuntenut; hänen ajatustensa juoksu, hänen koko mielensä suunta olivat vallan vieraat Mariannelle, eikä hän ajatellut ollenkaan edes *päästä* häntä tuntemaan. Ja muodostamatta mitään omia ajatuksia antautui hän alkamaan uutta elämää, eläen vanhoissa unelmissaan uutta todellisuutta ja vajoten veltoihin menettelytapoihin kuin untuvavuoteelle.

Hän oli onnellinen sen mukaan kuin hän käsitti onnea, ja hän luuli tämän kestävän koko elämän läpi.

Siinä maailmassa, jossa hän nyt eleskeli päivänsä, ei löytynyt mitään muuta kuin mitä hän sanoi rakkaudeksi. Jos se sammuisi tai kuluisi pois, silloin ei olisi mitään, mikä antaisi elämälle sisällystä. Ehdottomasti ei mitään. Hakkaus oli sekä tarkoitus että välikappale, se oli kaikki itsensä kautta ja itsensä hyväksi. Mitä tahansa siihen muuta tunkeutuisi, oli vihollista ja vierasta, ja joka hetki, kun ei Börje ollut hänen luonansa, oli hänestä vaan odotusaikaa, jonka hän sai kuluttaa kuinka tahtoi.

Sellainen oli avioliitto hänestä.

"*Rakastaa* myötä- ja vastoinkäymisessä," sanoi itse kirkko. Ja sillä sanalla oli hänen mielestään ainoastaan se merkitys, joka sillä oli — romaaneissa.

Börjen luontoperäinen hienotunteisuus yhdistyneenä hänen päätökseensä antaa Mariannen seurata omia halujansa saivat aikaan, ettei Börjenkään menetystavassa esiytnyt mitään, joka olisi Mariannen herättänyt.

Mariannella ei tosin ollut aikomustakaan antautua talouden toimiin, kun hänessä itsessään ei ollut niihin halua eikä Börjekään sitä vaatinut, vaan hän oli liian hyvin kasvatettu, että hän olisi paljastanut työttömyytensä. Olihan hänellä monenlaisia mielenkuvitus-töitä, sekä nypylöimistä että muuta, jolla hän voi saada ajan kulumaan. Ja hän piti todellakin itseänsä esimerkillisenä pikku-vaimona.

Yhdessä kohden oli Börje näyttäytynyt taipumattomaksi: Marianne oli, näet, toivonut saada tehdä tuttavuutta seudun aatelisperheiden kanssa. Vaan sen Börje jyrkästi kielsi, eikä siinä auttanut pienet kujeetkaan, joita Marianne oli koettanut.

Börje puolestaan oli käyttänyt koko houkutusvoimaansa saadakseen Marianne opettelemaan shakkipelin salaisuuksia, vaan Marianne näytti joka kerta istahtaessaan shakkilaudan ääreen opetettavaksi niin perin pohjin onnettomalta, että Börje pian luopui kokeestaan ja tyytyi vanhaan vastustajaansa, kylän apteekkariin.

Joka sunnuntai-ilta ja välistä keskellä viikkoakin pelasivat he pitkät hetket, jotka olivat Mariannen kauhuja. Hän oli kuolla ikävyydestä heitä katsellessaan ja otti sentähden tavaksi istua toinensä selin heihin.

Mutta shakkipeli oli nyt kerran tullut Börjen intohimoksi, eikä sitä voinut auttaa. — "Se on sielun viljelemistä," sanoi hän.

Nyt, kun Mariannen ei tarvinnut lainata kirjoja tuttaviltaan, tai ostaa niitä kieltämällä itseltään jotakin muuta sen sijaan, vaan taisi vapaasti tilata niitä Börjen jo muutenkin isolle kirjalaskulle, nyt hän oikein ahmi romaaneja.

Mutta koskaan hän ei valinnut mitään karkeata eikä säädytöntä. Zolaan ei hän olisi koskenut pihdeilläkään, ja Strindberg oli hänelle niin tuntematon kuin olisi hän kirjoittanut kreikkaa; Marianne tiesi hänen olevan Punaisen Huoneen kirjoittajan, ja siinä oli hänelle kylläksi.

Eivätpä edes "jännittävät" romaanit hänelle maistuneet. Ei, se olisi ollut jotain naurettavaa, kuten rakastuneiden jankutus *Molly Bawn'issa* tai kyyneleihin asti liikuttava, kuten *Cometh up as a flower*, jossa tunteellisuus oli kääritty uskuntoon kuin hautajais- makeinen surupaperiinsa, Jos paperi häntä miellytti, vaikutti sen makeinen.

Hän oli houkutelut Börjeä lukemaan hänelle ääneen, että Börje tällä tavalla olisi tutustunut muutamiin hänen lempikirjoihinsa. Marianne oli juuri valinnut teoksen "*Som ett blomster*", josta hän oli tätä varten hankkinut itselleen ruotsalaisen käännöksen.

Ensimmäiset illat kuluivat hyvästi.

"Vilkas tyttö," sanoi Börje.

Vaan kun Diak lähti matkaansa ja murhe alkoi, silloin nakkasi Börje kirjan sohvalle sanoen:

"Ei, hyi hitto! Tuota voi naiset lukea, vaan minusta se ei ole mitään."

Tuskin hän oli sanansa lausunut, kun hän katui niitä, suuteli Marianne kädelle ja pyysi nauraen anteeksi. Vaan kirjaan hän ei enää koskenut.

Mariannea loukkasi se, että Börje halveksi, mitä hän ihaili, ja hän kuljeskeli alakuloisena useita päiviä, vaikkei antanut Börjen siitä huomata mitään.

Jos Mariannen ulkonainen elämä olikin täydellisesti muodostunut uudeksi, niin oli Börjen laita toisin. Hänen jokapäiväiseen elämäänsä oli tullut vaan uusia aineksia, siinä kaikki. Hän itse oli vanhoillaan.

Ensi aikoina häiden jälkeen oli hän tosin varastanut itselleen niin paljon joutoaikaa kuin mahdollista saadakseen olla Mariannen luona, vaan silloinkin hän lausui nauraen:

"Muista, eukko, että tämä on kuherruskuukautta: tämmöinen laiskuri minä en tahdo olla elinaikani."

Vaan Marianne luotti pieniin viehätyskeinoihinsa: hän ei halunnut mitään muutosta.

Talvisin ei Börjellä ollut paljoa puuhaa maanviljelyn alalla; täytyi ainoastaan jättää esille eläinten

rehua, toimittaa viljatilauksia ja muuta, sekä jokapäiväinen peräänkatsanto. Vaan hän työskenteli usein kamarissaan, milloin laskujen, milloin muun kanssa.

"Kunpahan minä voisin ymmärtää, minkätähden sinä tuota kaikkea luet," huudahti Marianne välistä. Börje luetteli silloin paljo hyödyttömiä asioita niinkuin: lakiteoksia, laveita selityksiä linnuista ja hyönteisistä, kemiaa, maanpinnan tutkimuksia ja sen semmoista; tai myöskin luki hän saksalaisia kirjoja suuren sanakirjan avulla. Ja hän näkyi tutkivan väsymättömästi, mitä vaan sai käsiinsä. Häiritsemistä hän ei suorastaan ollenkaan suvainnut.

"Mutta mitä se *hyödyttää*?" puhkesi Marianne välistä puhumaan kärsimättömästi.

Ja sitten loi Börje silmänsä kirjasta hiukset latvaa myöten pystyssä ja silmäterät supistuneina ja omituinen hämmennys kasvoissa.

"Siitä oppii jotakin."

"Mutta mitä sinun pitäisi oppia? Sinähän tiedät kaikki mitä tarvitseekin."

Silloin ainoastaan loi Börje silmänsä Marianneen aina vaan tällä vähän kylmällä katseella, josta voi huomata puoleensa haalivaa ymmärrystä, ja sitten hän sanoi:

"Minä tulen heti."

Ja sitten sai Marianne joko mennä tai jäädä? sillä tuolla tavalla oli mahdotonta Börjen kanssa tulla toimeen.

Marianne huomasi sitä paitse, ettei Börje ollut ollenkaan hyvillään, kun hän tuli hänen huoneeseensa. Sentähden tottui Marianne odottamaan, kunnes hän tuli itsestään. Börje oli silloin aina siistinyt itsensä ja oli vallan toisen näköinen, kuin uudestaan sulatettu. Ja Marianne istahti hänen polvelleen, pörrötteli hänen tukkansa ja kujeili kuin vallattomin lapsimukula; hän oli huomannut Börjen siitä pitävän enimmin. Kaikki mikä kuului hienompaan tapaan, sitä ei Börje käsittänyt.

Vaan sitten tuli kevät ja sen mukana maanviljelijän kiire; Börje oleskeli aina ulkona.

Börje ruskettui, niin että kulmakarvoista hiusten juureen jäi ainoastaan valkea juova, kädet olivat ruskeat; hän oli ruskea syvälle kaulaan saakka.

Kotia tullessaan oli hän väsyksissä, meni aikaisin maata ja makasi kuin tukki aamuun asti kello neljään, jolloin hän sukelsi vaatteisiinsa kuin nurkka olisi palanut. Milloin herätti hän Mariannen loiskutellen vettä pesuvadissa, milloin mätkien saappaitaan laattiaan. Se oli Mariannen mielestä hirmuista elämää. Hän oli valmis itkemään, kun ei saanut maata rauhassa aamuisin.

Ja sitten teki Börje mitä kauvan oli halunnut: hän muutti vanhaan makuukamariinsa.

Siellä tunsu hän itsensä vapaammaksi, siellä saattoi hän pukea heti aamulla työvaatteet ja pitkät saappaat jalkaansa, siellä voi hän muuttaa vaatteita ennenkuin meni Mariannen luokse, eikä täällä tarvinnut hänen koskaan kävellä hiljaa: hän oli oma herransa.

Marianne puolestaan sai vapaammin maata ja lukea iltasilla, eikä kynttilän valon tarvinnut vaivata Börjen silmiä.

Kun työteliäs elämä siten yhä enemmän veti Börjen mukaansa ja Marianne jäi enemmän yksikseen, alkoi hän muistutella pyhänä pidettäviä merkkipäiviä. Niin tapahtui *silloin*, ja niin tapahtui *silloin*. Hän oikein epäjumaloitsi heidän ensimmäistä rakkauttaan, toisteli hyväily sanoja, joita Börje oli keksinyt, himo elää samaa elämää kuin ennenkin kuihdutti häntä.

Sitten keksi hän pieniä pukukujeita ja keikailemisia saadaksean Börjen mukaansa, kuitenkin oli kaikessa teeskenneltyä välinpitämättömyyttä. — "Ei maar meneppäs nyt maata, Börje!" — ja sitten taas pieniä lirityksiä piaanolla, sillä Börje piti musiikista, tai jäähyväismuisku, joka tuli jokseenkin pitkäksi, ja tuhansia pieniä erinlaisia silmäniskuja. Välistä Börje viipyikin myöhäiseen, vaan välistä sanoi hän: "ei maar, nyt *täytyy* minun mennä; huomenna on työpäivä."

Tällä tavalla oli Mariannen jokapäiväiseen elämään tullut pieni kiihottava epätietoisuus: onnistuiko hänen vietellä Börje viipymään vai eikö? Nyt voi hän ikäänkuin mitata lumousvoimaansa kellon minuuttiviisarin mukaan. Viehätyskeinoilla oli pieniä esteitä voitettavana, ja Mariannen avioliiton romaani oli lumoavampi kuin koskaan ennen; siihen oli tullut lisäksi, mitä siitä ennen puuttui — jännitystä.

Vaan tästä kaikesta huolimatta ei hänellä eikä Börjellä ollut mitään sanottavaa toisilleen. Eihän Marianne voinut kertoa hänelle, kuinka hän ajatteli pieniä pyydyksiä Börjeä varten, eikä hän voinut

puhua ojituksista eikä tekolannoituksesta. Mitä tiesi hän kalista taikka fosfoorihapoisesta kalkista, tai mitä Börjen tarvitsi panna turvemultansa joukkoon?

Kaipasivatkohan he sitä? Kun he suutelivat toisiansa, eivät he kuitenkaan ajatelleet turvemultaa, ja suutelemisella lausuivat he paljoa selvemmin ajatuksensa, kuin pitkällä puheilla. Börje tuli kyllä toimeen ojiensa ja multiansa kanssa, ilman että Mariannen tarvitsi niistä huolehtia.

Niin tuli suvi.

Kesäkuun alussa tulivat Mariannen veljet. Hakvin oli päässyt ylioppilaaksi, saanut valkoisen lakin, nenälasit sekä pilkkasanoja veljiltään.

"Tiedättekö, miltä nuo nenälasit näyttävät?" sanoi Kaarle. "Ne ovat juuri kuin sellainen lasareetin instrumentti, jolla nipistetään ihosta pieniä syyliä irti."

Sillä "syyliä" oli hyväksytty nimi Hakvinin nenälle. Sen omistaja oli tietysti aina valmis itkemään Kaarlen keksinnön ilkeyttä. Mutta Waltteri lohdutti häntä sillä ilahuttavalla totuudella, että Kaarlen oli ensi kerran elämässään onnistunut pusertaa itsestään joku sukkeluus.

"Sittepä se tulikin sen mukaan," murisi Hakvin.

Hänestä tuli Börjen alituinen seuralainen; hän hankki itselleen suuren sauvan, jommoinen Börjelläkin oli, kääri housunlahkeensa saapasvarsien yläpuolelle ja vaelsi miehekkäästi ympäri maita.

Hänen kunnioituksensa lankoa kohtaan tuli veljien alituisen pilkan esineeksi, vaan tässä tapauksessa ei se häneen koskenut.

Hän oli kaikkein ymmärtäväisimmän näköinen, haasteli pöydässä maanviljelyksestä ja poltti piippua Börjen kamarissa. Hän oli haravoinut kokoon äärettömän joukon maanviljelyksessä käytettäviä sanoja, ja puheenparsia, joita hän käytti niin päin seiniä hullusti, että Börje oli nauruun menehtymäisillään. Vaan Börjellä oli etuoikeus, Börje sai nauraa. Vaan jos toiset siihen yhtyivät, katsahti Hakvin heihin ainoastaan ylenkatseellisesti kuin olisi hän sanonut: Niin, kyllähän Börje on minun mestarini, mutta te toiset, mitä variksia te olette *minun* rinnallani!

Ulkona omalla alallaan oli Börje iloisempi ja puheliaampi, kuin hän oli ollut koskaan kaupungissa käydessään.

Hän oli tullut lihavaksi, ja hänen käytökseensä oli tullut vielä leveämpi vakavuus kuin ennen.

Mariannen mielestä oli hän tullut aina enemmän jokapäiväiseksi, ja hän oli melkein mustasukkainen Hakvinin tähden.

"Hän on kuin herneköynnös puukengän kannassa," sanoi Börje itse nauraen Vaan mieleessään oli hän iloinen tälle koirankaltaiselle uskollisuudelle ja se näkyi kaikessa. Hän etsi Hakvinille parin pitkävartisia saappaita, joilla hän saisi käydä pellolla mukana, hän antoi hänelle juurihatun, ettei hänen olisi tarvinnut sateessa kulkea ylioppilaslakillaan, ja kun Hakvin oli saanut jotain maanviljelyksen alalta kenkensä kantoihin, oli Börje aina saapuvilla ilmoittamassa hänelle siitä.

Illalla eivät he koskaan eronneet ilman että Hakvin sanoi:

"Börje, mitäs me huomiseksi keksitään?"

Ja Börje jutteli hänelle huomispäivän tehtävät.

Tästä "me"-sanasta sai Hakvin sietää lukemattomia kokkapuheita, vaan hän ei voinut sitä heittää kertaakaan sanomatta.

Maaelämän yksinäisyydessä oli Marianne niin tuudittunut rakkauteensa, että Börje oli hänen mielestään tullut vallan toisenlaiseksi kuin ennen. Börjestä oli tullut hänen rakkautensa unelma, ruumiilliseksi muodostuneena, ja sentähden oli hän näyttänyt hänestä kauniilta. Hän oli luulotellut itselleen Börjessä olevan kaikki täydellisyydet.

Vaan samalla kun veljet tulivat ikäänkuin talouden jäseniksi, oli kuin huntu olisi revitty rikki. Marianne ei katsellut enää rakkauttaan omilla silmillään, vaan *heidän*. Mieheensä oli vaan Börje Olsson — Börje Olsson yksinkertaisesti, eikä mikään satuprinssi eikä romaaniiruhtinas.

Hän tiesi, ettei Waltteri suinkaan olisi huolinut Börjen auringon polttamasta ihosta eikä hänen kovista käsistään, hän tiesi ettei Kaarle olisi tahtonut käydä niin vaatetettuna kuin Börje; niin, että Börjen ihailija Hakvin olisi tuntenut itsensä sangen onnettomaksi, jos hänen latinan ja kreikan tietonsa olisi voinut pyyhkiä yhtä helposti pois hänen muististaan kuin hänen laudaturinsa ylioppilastodistuksesta.

Tämä tunne, että veljet salaa halveksivat Börjeä, teki Mariannen olon heidän läheisyydessään tuskalliseksi: hän ei uskaltanut näyttäytyä Börjeä kohtaan semmoisena kuin ennen, ei piitannut niin paljoa hänen ystävällisistä sanoistaan eikä hyväilyistään, sillä hän ei millään muotoa tahtonut näyttää omistavansa Börjeä kohtaan samoja tunteita, kuin tällä oli häntä kohtaan. Hän ei ajatellut sitä, että jos nainen häpeää rakkauttansa siihen mieheen, jonka vaimoksi hän on antautunut, niin on tämä todistuksena siitä, ettei hän rakasta miestänsä semmoisenaan.

Waltteri on kaltaisensa: täsmällinen ja ahkera, huolellinen ja säännöllinen.

Hän oli kiinnittänyt riippumaton ulos puistoon, niin että hän voi harjoittaa opintojansa ja nauttia maailmasta samalla kertaa.

Jonkinlainen kylmyys vallitsi aina hänen ja Börjen välillä, vaan Börje piti Waltteria arvossa, sentähden että hän todella piti tehtävästään huolta, ja Waltteri oli tarkkaavainen Börjeä kohtaan, kuin olisi hän kunnioittanut vanhempaa arvossa pidettyä miestä. Vaikka Börje hyvin tunsikin sen salaisen halveksimisen, joka Waltterissa oli kaikkia kohtaan, joilta puuttui yliopistollista sivistystä, niin ei hän kuitenkaan ollut hänelle pahoillaan sentähden, ja hän arveli itseksensä, että jos hän olisi saanut saman kasvatuksen, olisi hänen käsityksensä ollut kentiesi sama.

Vaan Kaarlen kanssa oli laita toinen. Börjessä löytyi lujaa ja vanhaa sekä myötä- että vastamielisyttä, eikä hän koskaan ollut voinut Kaarlele sietää. Tämän koko esiintymisessä oli jotakin, joka pani Börjen veren kiehumaan. Vaan Kaarlella ei ollut siitä pienintäkään aavistusta. Sellaista hän ei koskaan huomannut, paitse kun sitä erittäin hänelle osoitettiin, ja Börje ponnisti kaikki voimansa salatakseen vastenmielisyttänsä, jota kuitenkin sadat pikkuseikat ärsyttivät. Kaarlella oli tapoja, joiden noudattamiseen hän tunsii olevansa täydellisesti oikeutettu, vaan jotka voivat Börjeä kiusoittaa sappitautiin saakka. Niinpä esim. taisi hän — vaikka oli ruumis kuin jättiläisellä — maata ja nukkua kello yhteentoista tai puoli kahteentoista, ja Börje tunsii oikeen luontoansa kääntävän vaan ajatellessaan tällaisista luonnotonta laiskuutta. Nähdessään hänet sentähden siihen aikaan kun väki tuli puolisolalle astelevan rappuja alas vierashuoneesta, sulavasti ojennellen komioita ulottimiansa upouudessa, somassa, ruumiinmukaisessa trikoopuvussa — nähdessään hänen tuolla tulevan kulettaen valkoista kättänsä pitkin kaidepuuta, helkuttimet heiluen kellonperissä ja unien jäännös nyreillä huulillaan, silloin juuri tahtoi harmi kuohua reunojensa yli ja hän tunsii halua hyökätä hänen kimppuunsa, ravistaa häntä olkapäistä ja huutaa hänen korviinsa: "Kuka maksaa sinun vaatteesi, sinä tyhjäntoimittajan päiväläinen? Sinä olet loiseläinen, syöpäläinen. Kenen työ hankkii sinulle elatuksen? — sinulle, joka et koskaan ole laskenut rikkaita ristiin suurilla käsilläsi todellisessa työssä, sinulle joka et koskaan yhtenäksään päivänä ole ansainnut itse leipääsi!"

Ja kun Börje välistä puolenpäivän jälkeen tuli kotiin oikotietä puiston läpi, näki hän aina samaa: Kaarlen makaavan selällään nukkuen kirja auki rinnallaan tai maahan pudonneena.

Jopa Mariannekin, joka — vaikka makasikin yhdeksään asti, tietysti — voi ainakin pysyä valveella, kunnes oli taas aika mennä maata, arveli tämän olevan liian mieletöntä.

"Rakas Kaarle, sinä vallan turmelet itsesi tuolla makaamisella," sanoi hän eräänä päivänä, "minä vakuutan, että siitä tulee sairaus lopuksi."

"Mitä sinä lörpöttelet! Minä makaan ja luen."

"Etpä sinä lue. Minä olen nähnyt sinun monta kertaa siten makaavan."

"Jos sinä kutsut ihmisiä maalle saadaksesi jonkun toratoverin, niin ei sinun ainakaan olisi tarvinnut *minua* kutsua."

"Kaarle sinä!"

"Niin, Marianne. Vaan älä sinä huoli sekaantua semmoisiin asioihin. Mitä sinä ymmärrät minun opintojani?"

Ja sitten hän jatkoi kuten oli alkanutkin.

Hän oli käydessään nurkunut, ettei ollut mitään seuraa, — ei yhtään tyttöä. Hän käveli ja oli ikävissään, ja juuri sentähden ei hän tietänyt muuta neuvoa kuin nukkua, sillä se oli hänen yleislääkkeensä kaikkea vastaan. Vaan kun hän usein kävi asemalla postia noutamassa, onnistui hänen viimein tulla asemanhoitajan kahden sisaren tuttavaksi; — ne olivat nuoria tyttöjä, jotka aina arvelivat nousevansa arvossa pari prosenttia, kun voivat ilmautua jonkun ylioppilaslakkin seurassa. Siitä päivästä lähtien ei Kaarle enää niin usein maannut riippumatossaan, olipa välistä poissa koko iltapäivät. Sattuipa eräänä päivänä, että hän myöhästyi kahviltakin, jonka seikan Waltteri selitti sangen vakavan laatuiseksi merkiksi. Hän katseli taikauskosella halveksimisella semmoista kurjuutta kuin "tyrkytellä itseänsä."

Sillä tavalla tuhlassi vaan aikaa ja teki itsensä naurettavaksi. Hän oli mitä kohteliaain naisia kohtaan sattuessaan heidän tielleen, vaan hän ei koskaan heitä etsinyt.

Hakvin oli sitä paitse saanut tietää, että Kaarrella oli tapana käydä eräässä tanssipaikassa lähitienoolla, johon seudun nuorisoa kokoontui lauantai-iltais. Waltteri nyrpisti ylpeästi nenäänsä saatuaan tietoa veljensä käytöksestä, vaan Kaarle, joka alussa oli vähä hämillään, oli pian päässyt entiselleen, ja nytpä saatiin kuulla, että hänellä oli kokonaiset aarteet hullunkurisia kertomuksia kotoisin tanssipaikalta. Hakvin innostui:

"Luulenpa, että lähden mukaan!"

"Sen annat kauniisti olla tekemättä," sanoi Börje.

"Miksi niin?"

"Se ei sovi ollenkaan sinulle. Jos minä olisin joku renki siellä, niin en suinkaan neuvoisi hienoja herroja pistämään sinne nenäänsä."

"Mitä se tekisi?"

"Sinnekö menisit irvistelemään kaikkea ja houkuttelemaan tyttöjä pois heidän säädystään, panemaan ylpeyttä ja teeskentelyä heidän päähänsä. Ikäänkuin ei rahvas olisi ihmisiä kuin tekin. Jos minä olisin joku heistä ja mulla olisi morsian siellä, niin eipä se herra, joka tahtoisi siellä olla mukana, saisi selkäänsä nutun päälle, sen minä tiedän."

"Enpä tahtoisi ketäkään heistä neuvoa koettamaan," sanoi Kaarle ja ojensi rehevää, hyvin muodostunutta ruumistansa.

Börje nauroi ja katsahti häneen.

"Vähän tiedät, kuinka vedät meille vertoja," sanoi hän.

* * * * *

Vähän jälkeen tämän keskustelun sattui, että emännöitsijältä loppui kotitekoinen vehnäleipä ja kahvin kanssa oli ainoastaan tavallisia korppuja, jotka olivat ostetut kylän leipurilta. Kaarle oli tullut kahville, kun toiset jo olivat poistuneet pöydästä, vaan Börje seisoi vielä kartanolla avonaisen akkunan vieressä puhellen muutamia sanoja Hakvinille, joka istui ruokahuoneessa. Waltterikin oli vielä sisällä, vaan Marianne oli jo vetäytynyt takaisin huoneeseensa.

"Talonpoikais-korppuja!" sanoi Kaarle puoliääneen. Hän ei missään tapauksessa luullut Börjen voivan sitä kuulla. Vaan tämän valppaat aistimet olivat aina valmiit käsittämään, mitä niiden läheisyyteen tuli, ja hän oli saanut sanoista selvän. Kiivaasti astui hän akkunan sivu ja tuli huoneeseen.

Hän oli aivan vaalea, niin paljo kuin saattoi erottaa auringon paahtamasta ihosta, joka muuttui keltaiseksi ruskeasta.

"Herra lankoni," sanoi hän matalalla äänellä, jota hän koetti tehdä ivallisen tyyneksi, vaan joka vapisi raivosta, "jos minun vähäisessä huoneessani on jotain, joka liian paljo on ristiriidassa sinun elintapojesi kanssa, niin pyydän minä kaikella muotoa, ettet kiusaa itseäsi minun tähteni täällä-olollasi."

Ei kukaan ollut heistä koskaan kuullut hänen puhuvan tällä tavalla. Tuo tyynimielinen Börje! Tuntuipa kuin olisivat silmät pyörineet ympäri vihasta ja huulet vaalenneet parran alla.

"Sinä käsität minua väärin," sanoi Kaarle sangen hämillään, "juuri sentähdenhän minä sanoin, kun täällä on kaikki niin hyvää ja oivallista, kuin..."

"Niin, minä käsitan. Ja kun *yhden* ainoan kerran sattuu olemaan sitä, johon suuren joukon ihmisiä minun arvostani ja säädystäni täytyy tyytyä, niin pitää kohta tuo *talonpoika* syljettämän minulle vasten kasvoja!"

"Minä en ajatellut sinua. Minä ajattelin vaan korppuja. Kotona on meillä tapana niitä aina kutsua talonpoikais-korpuiksi."

"Niin Börje, minä olen aivan varma, ettei Kaarle tarkoittanut mitään pahaa," välitti Waltteri, "vallan helpostihan saattaa tuommoinen sana tulla suuhun, vaikkei se mitään tarkoitaakaan."

"Kyllä, siinä on tarkoitusta. Siinä oli solvaus, joka pistäytyi esiin noin äkkiarvaamatta, ja tuota solvausta en minä voi kärsiä. Minä ja väkeni olemme talonpoikia, vaan sitä en häpeä, mutta te — oppikeikarit — te luulette, että kaikki hyleksittävä on nimitettävä meidän nimellämme, sentähden että

se meille voi olla kylläksikin hyvää, ja sentähden että niin kauvan kuin me panemme suomme säkkiä myöten, niin kauvan on teillä jotain leikattavaa valtion palvelukseen tultuanne. Vaan jonakuna kauniina päivänä voimme me ehkä pyytää, että hienotkin ihmiset kurkistaisivat säkkiinsä, ennenkuin avaavat suunsa liian ammolleen. Tämä piti minun vaan sanoman."

"Kuinka noin voit suuttua pikkuseikasta, jota ei oltu aiottu loukkaukseksi?" sanoi Waltteri tyynesti.

Kaarle näytti, kuin hän olisi saanut lihapalan kurkkuunsa. Hän nieleskeli ja nieleskeli kasvot punaisina ja tuijottaen Börjeen.

"Älä siitä huoli, Waltteri," sanoi Börje, "etkö luule tietäväni, että jos tarkkaa tehdään, niin olen minä toista rotua kuin sinä, ja minulla on toinen veri kuin sinulla, vaan sentähden, etten ole vetelehtinyt missään yliopistossa."

Hän meni.

Vähän ajatteli hän tämän olleen tyhmästi tehdyn, vaan samalla tunsu hän helpotusta saatuaan puhua suunsa puhtaaksi.

"Hänelläpä on todellakin kummallisia ajatuksia, kuka häntä halveksisi sentähden ettei hän ole oleskellut yliopistossa!" sanoi Waltteri Mariannelle, joka seiso huoneensa kynnyksellä ja oli kuullut kiistan.

Hakvin oli koko ajan ollut ääneti kuin hiiri ja hiipi nyt kartanolle, kuin olisi hän saanut ämpärillisen vettä niskoilleen. Börjen viimeisissä sanoissa oli jotakin, jota hän häpesi.

"Niin, mikä maailmassa häneen tuli? Eihän hänellä ole muutoin tapana esiytyä tuolla tavalla," sanoi Kaarle pitkittäen taas kahvinjuontiansa; teossa näyttäen perättömiksi kaikki syytökset talonpoikaiskorppujen halveksimisesta.

Marianne meni jälleen kamariinsa, vaan hänen mieleensä juolahti lause, jonka hän oli kuullut kahden piian keskustelusta: "jaa, kun herra ottaa pahan pään, ei se koskaan malta mieltänsä, ja silloin on samantekevää, seisooko toinen päällään vai puntillaan; ei siinä auta, vaikka mitä tekisi."

Illallispöydässä ei Börje näyttänyt sentään olevan suutuksissa. Hän ainoastaan katsahti Kaarleen vastahakoisesti. Vaan siitä päivästä lähtien ei ollut koko kesänä kahvin kanssa muuta kuin kyläleipurin korppuja. Kaarle ei luultavasti ollut ainoa, joka muutoksesta oli pahoillaan, sillä neitsyt oli mestari leipomataidossa.

Tämä vihastuneen mielen purkaus oli ensimmäinen, jonka Marianne oli nähnyt miehessään, vaan kun hänen kuten tavallisesti tarvitsi lepyttää, osoitti hän Börjelle vielä suurempaa hellyyttä. Vaan Börje näytti niin tyyneltä ja välinpitämättömältä, että Marianne alkoi epäillä, tokko Börjen rakkaus olikaan oikeata laatua. Börje samoili ympäristössä äsken kuorittu keppi kourassa Fokki kantapäillä ja Hakvin usein juoksujalassa sivulla innokkaasti lörpötellen. Sattuipa usein tämmöisissä tilaisuuksissa, kuin ei Börje olisi muistanutkaan, että pienessä somassa työhuoneessa häntä istui viehättävä pieni vaimo odottamassa.

Vaikkei olisi mitään syytäkään ollut lepyttää Börjeä, niin ei Mariannen luonne suinkaan ollut niin vaatimaton, että hän ilman muuta taisi luopua pienistä rakkausvehkeistä, joita hän kutoi herransa ja miehensä kanssa. Hänen köynnöksen tapainen hellyytensä ei suinkaan ollut vähentynyt, vaikka hän koetti sitä salata veljiltä.

Kaksipuolisuus hänen tunteissaan vaikutti hänen käytökseensä huomattavaa levottomuutta. Hän vartioitsi Börjeä voidakseen kenenkään huomaamatta lausua hänelle sanan tai hyväilläkseen häntä. Mutta Börjessä ei näkynyt mitään muutosta eikä hän välittänyt Mariannen pienistä tempuista, joilla tämä koetti saada muutaman silmänräpäyksen olla yksinään hänen kanssaan, vaikka Marianne juoksikin monta kertaa puistoon häntä tapaamaan hänen oikotietä tullessaan.

Mutta Waltteri oli tullut tarkkaavaisemmaksi. Mariannen ja Börjen välillä oli jotakin, joka teki hänet uteliaaksi, ja hän rupesi heitä vähän vakoilemaan.

Puistossa oli muuan kiilanmuotoinen ja tiheäpensainen osa, joka pistäytyi kahden pellon väliin. Paikka oli hyvän matkan päässä siitä, mihin Mariannen veljet olivat kiinnittäneet riippumattonsa. Tätä tietä oli Börjellä usein tapana kävellä väen luota tullessaan.

Mariannen istuessa täällä eräänä päivänä pienen luolan pohjukassa, niin ettei kukaan voinut hänen huomaamattansa mennä ohitse käytävällä, tuli Waltteri paikalle käyden siitä ohitse.

"Kas, täälläkös sinä istut, pikkusisko!" huudahti hän luolaan tullessaan.

Hän tiesi kyllä Mariannen täällä istuvan Börjeä odottamassa, vaan hänellä oli usein halu tehdä pientä kiusaa. Ja sitäpäitse oli hän äärettömän utelias, hänellä oli vastustamaton halu urkkia kaikki tietoonsa.

Hän astui luolaan, istahti ja rupesi lörpöttelemään hitaasti ja vaan aikansa kuluksi teroitellen lyijykynää.

Marianne ja hän juttelivat niitä, näitä joutavia. Marianne toivotti häntä mielessään pippurien maahan, sillä hän ei ollut nähnyt Börjeä koko päivänä muualla kuin päivällispöydässä.

Äkkiä nojautui Waltteri eteenpäin ja katsahti veitikkamaisesti ja tarkkaavasti Marianne silmiin.

"Marianne," sanoi hän matalalla äänellä, "sanoppas minulle vaan yksi asia, vaan yksi asia, vaan puhu suusi putisten puhtaaksi: rakastatko sinä todellakin Börjeä?"

Marianne lensi tulipunaiseksi, kuin olisi hän saatu kiinni jossakin pahanteossa. Waltteri katseli häntä yhä ikäänkuin peläten yhdenkään Mariannen kasvonjuonteiden värähdyksen jäävän häneltä huomaamatta.

"Hyvä — en, mutta minä pidän hänestä," vastasi Marianne katsellen alaspäin ja leikkien hameensa rosetilla.

"Siinäkö kaikki?" toisti Waltteri.

"Niin, tarvitaankos enempää?" siskon äänessä ilmutui kärsimättömyyttä.

Waltterin huulilla tuntui pyörivän pieni hymy.

"Onpa omituista, kuinka vähän teillä naisilla on tietoa itsestänne," sanoi hän nousten, "mutta ehkäpä se onkin meidän onneksemme."

"Mitä tarkoitat!" huudahti Marianne melkein kiivaasti. Veljen äänessä oli ollut jotain loukkaavata.

Hän vaan naurahti, kuten hänellä oli tapana lyhyesti ja itsekkäästi sekä lähti menemään.

Juuri tähän aikaan kohtasi Börjeä onnettomuus: hänen apteekkarinsa lähti seudulta pois syväksi suruksi ja kaipaukseksi shakkivastustajallensa.

Mariannella oli sydäntä selittää sitä puhtaaksi voitoksi; siten pääsi hän heitä näkemästä tuolla istumassa nenä riippuen kuviodensa yläpuolella ja "näyttäen syvämietteisiltä, ettei muka kukaan tulisi ajatelleeksi kuinka tyhmää se oli."

Mutta Waltteri, joka oli niitä, jotka tahtovat kaikkea maistella ja joutuvat kaikkeen, selitti haluavansa kesän jällellä olevaksi osaksi ruveta apteekkariksi ja opetella pelaamaan. Viidessä minuutissa oppi hän siirrot, mutta se ei luonnollisesti häntä auttanut; hän joutui tappiolle joka ainokainen kerta. Mutta sitten ryhtyi hän asiaan tieteellisesti, hankki itselleen suuren englantilaisen teoksen shakkipelistä ja pari saksalaista samanlaista. Sittepä sai Börje tietää kenen kanssa oli tekemisissä, ja sotaonni tuli niin vaihtelevaksi, että peli koko kuumeentapaisella jännityksellään viehätti heitä molempia. Börje kunnioitti shakkipeliä suuresti, kuten matematiikkaakin. "Se on sielun viljelemistä," — niinhän hänen sananpartensa kuului. Vaan kun hänellä ei ollut muuta tieteellistä perustusta, kuin minkä sai parista sangen vajanaisesta shakkikirjasta, koska hän luki ainoastaan saksaa, vähän vaikeasti sitäkin, eikä hänellä ollut niin paljon aikaa kehittääkseen taitoansa, täytyi hänen turvautua käytäntöön ja ajatella suunnitelmia ja salateitä omin päinsä.

Jos Mariannella olisi ollut kymmenes osa Waltterin huomiokykyä luonteessaan, olisi hänellä ollut paljon huvitusta näiden uusien pelitoverien katselemisessa.

Heidän ottelunsa tapahtuivat enimmäkseen ulkona luonnon helmassa, sillä Waltteri piti puhtaana häviönä jokaisen neljän seinän sisällä vietetyn hetken. Sillä kerran maalalle tultuaan tahtoi hän siitä saada hyötyä vahvistamalla auringolla, raittiilla ilmalla ja ulkona-ololla ruumiillisia voimiansa.

"Niin, täytyä vaan tahtosi, jos siitä edes vähän kostut," sanoi Börje tavallisesti, sillä Waltteri oli laiha ja vaaleaihoinen. Vaan se oli hänen ruumiinsa rakennuksessa, että kasvojensa juonteissa oli jotain voimakasta, jäntevää.

Tämä jäntevyys ei ollut missään selvemmin nähtävänä kuin näissä hiljaisissa shakkiotteluissa, jotka olivat Hakvinin ja Mariannen epätoivon hetkiä.

Välistä istuivat he mäen rinteellä, jossa puisto oli tiheintä ja rauhallisinta, korkeiden kuusien suojassa, jotka seisovivat heidän ympärillään kuin taaja punaisenruskea pylväsrivi tummanviheriäine, värähtelevine kattomaalauksineen; sinne, tänne tuikahteli auringon paiste ja taivaan sini, ja vähän

kauvempänä yliympäri joka suunnalla ympäröi heitä lehtimetsän mehevä vehreys. Täällä he istuivat nojautuen kyynärpäillään karkeata harmaata pöytää vasten unohtaen kaikki muut paitse omansa ja vihollisensa salatiet. Heitä ympäröitsi pihkahöyryllä täyttynyt ilma niin ihmeellisen ääneti ja hiljaa, kuin ainoastaan saattaa tapahtua näin tiheässä kuusistossa, ja heidän jalkojensa alla oli ikäänkuin karheana, lämpimänä villamattona keltaisia, kuivia havunneulasia; tuntuipa kuin he olisivat näiden pitkien, äänettömien taistelujen aikana ensikerran huomanneet olevansa ystäviä toisilleen. Joku shakkipelin halveksija ehkä tälle naurahtaa, vaan asia oli siten: he oppivat pitämään toisiansa arvossa. Ja kun he tässä äänettömyydessä koettivat punnita toinen toisensa vertailevaa aprikoimiskykyä ja tarkkanäköisyyttä, tulivat he toisiansa lähemmäksi, kuin pitkien, joutavien keskustelujen avulla. He oppivat vasta hiljaisuudessa ymmärtämään toisiansa.

Marianne ei käsittänyt muuta kuin ikävyyden, ja kuitenkin olivat nämä kaksi vallan erinlaisia luonteita.

Börjellä oli pystyt olkapäät, voimalliset kasvot maalaisine juovineen, jotka ilmaisivat vaivalloista ajatustyötä; hänen nahkaruskeat kätensä olivat pistetyt karkeaan itsepäiseen tukkaan, jonka olisi luullut itse heittäneen hatun päästä maahan.

Oivallinen vastakohta tälle raskaalle, työkelpoiselle voimalle oli tuo nuori vastapelaaja vaaleine kasvoineen, terävine tarkkaavaisine silmineen, suljettuine huulineen, joiden olisi luullut kuuluvan kokeneelle miehelle; hänellä oli luonteenmukainen pää, jota peitti mustan kiiltävät lyhyeksi leikatut hiustyngät. Nuo kapeat luiset kädet, joihin leuka nojautui, olivat niin hieno- ja valkeaihoiset kuin naisen kädet, vaan näyttivät rautakourin pitelevän kiinni, mihin tarttuivat.

Vaan ei aina valittu hiljaista kuusi-istutusta taistelupaikaksi, Börjen lempipaikka oli juuri metsän rinteessä, josta niitty alkoi. Sieltä saattoi hän nähdä kartanolle sekä sinne käyvälle tielle, ja sinne räkitti aurinko. Silloin veti Walteri olkihatun korviinsa saakka, sillä hän ei tahtonut ruskettua, vaan Börje työnsi hattunsa takaraivalle, sentähden että hänen oli kuuma ja hän tahtoi, että tuuli jäähdyttäisi hänen otsaansa; ja niin makasivat he ruohostossa shakkilautaa välillään, Börje melkein aina vatsallaan käsivarret työnnettyinä kuin paalut maata vasten.

Välistä sattui niin, että Marianne ja Hakvin tulivat sinne tuoden kahvia Kaarle saattojoukkona perässä kuin jonkinlainen kuorma-aasi. Ja kun siellä oli sangen hyvä loikoa ja peli oli loppunut, syntyi välistä pitkä ja hauska keskustelu, jolloin pelaajat jäivät pitkäkseen vastapäätä toisiansa jutellen vilkkaasti kuin kaksi toveria, sillä aikaa kuin toiset hääräsivät edestakaisin kahvin ympärillä.

"Ei maar, minä olen päättänyt, etten koskaan mene naimisiin," sanoi Walteri erään kerran.

"Ohoh, kyllä sinun mielesi muuttuu, hyvä veikkoni," sanoi Marianne, joka juuri meni sivuitse.

"Minkätähden sinä et menisi naimisiin?" kysyi Börje loikoen vanhalla tavallaan ruohostossa, s.t.s. kantapäät ilmassa ja hattu takaraivalla.

"Nii-iin," vastasi Walteri kuivasti, vaan leikillisellä ivalla, "kun seitsemän surun ja kahdeksan murheen kautta on onnistunut saamaan leipäpalan käteensä, niin lieneepä harmillista nähdä, että muut tulevat sen syömään."

"Muutko? Ketä niillä tarkoitat?"

"Vaimoa ja lapsia, tietääkseni."

"Eipäs, hyi hitto! Vanhat nuoretmiehet kuuluvat maan raateleviin eläimiin. Ja toiseksi, mitä iloa siitä on, että käy ja harhailee tuolla yksinään?"

"Niin, näetkös, silloin saattaa olla varaa elää ihmisiksi. Ei, minä en nai. Katsoppas isää vaan. Kuinka huoletonna hän olisi voinut elää, ja nyt on hän harmaantunut ainoastaan rahallisten huolien tähden. Nyt on hän tottunut kuulemaan meidän telmivän ja pauhaavan ympärillään; ellei hän olisi siihen tottunut, ei hän sitä kaipaisikaan. Joka tapauksessa on isä tavattoman onnellinen aviomies, aivan poikkeus. Mutta useimmat syödään vaan elävältä ilman pienintäkään korvausta."

"Niin, en minäkään huoli muijasta!" huudahti Hakvin heittäytyen ruohostoon.

"Sinä, tahdotko sinäkin tulla suutasi soittamaan?"

"Niin, naisten tähden, ne on niin — ne on niin — —." Hän ei vielä ollut oppinut mitä hänen piti sanoa, mutta hän katsoi korkeasti ylön naissukukuntaa.

"Sinä, kananpoika, voit olla vaiti," sanoi Walteri.

Vähää ennen, kuin veljesten piti matkustaman pois, tulivat vanhemmat Tomtöön. Tämä oli heidän ensimmäinen vierailunsa Mariannen häiden jälkeen. Heidän oli sangen vaikea päästä.

Äiti tuli sangen hämilleen huomattuaan kuinka Marianne oli kaikkien talousasioiden ulkopuolella. Hän tunsu sen johdosta kauhistusta, kuin olisi hän saanut tietää, että tyttärensä oli ylenkatseellisesti kielletty osaa ottamasta johonkin pyhään juhlamenoon.

"Rakas lapseni, tämä ei ikänä käy laatuun."

Mutta tuo rakas lapsi kumarsi päänsä alas ja pisti huulensa törrölleen. Näkihän äiti, että kaikki kävi hyvin; ei ollut mitään muistuttamista.

Niin, mutta eihän voinut otaksua, että aina olisi käsissä niin luotettava emännöitsijä.

Kyllä, mutta voitiinhan niitä saada; rahalla saatiin palkollisia, ei se ollut vaarallista.

Mutta mitä Börje ajatteli?

Hän ei siitä pitänyt väliä.

Ja eikö hänestä itsestä tuntunut vieraalta olla tässä asemassa? Eikö hänestä tuntunut, kuin olisi mennyt toisen pöydästä syömään?

Ikävää oli, että äiti torui, ja sentähden ei asia enää tullut puheeksi.

Rouva ei voinut muuta kuin ihaila vävypoikaansa — hän oli muka kaava kaikille aviomiehille. Ja kun hänen muka tarvitsi korvata jotain tyttärensä puolesta, ei hän oikein tietänyt millä tavalla ilmaisisi niitä ystävällisiä tunteita Börjeä kohtaan, jotka hänen sydämessään hallitsivat ja kuinka suuressa arvossa hän piti Börjeä.

"Kuinka hyödyllisesti ja työteliäästi sinä osaat elää, Börje, oikein huvittaa sitä katsella. Etkö koskaan väsy alituisesta työstäsi?"

"Hyvä äiti, tuskinpa voi työkse kutsua, mitä minä teen; hyvin voipa maanviljelijä elää oikeastaan laiskurin elämää. Saa vaan katsoa että kaikki tekevät tehtävänsä. Minä melkein häpeän itseäni."

"Mutta Hakvin sanoo sinun itse tarttuvan työhön monta kertaa."

Börje katsahti nauraen käsiinsä, jotka aurinko oli paahtanut, mutta jotka olivat hyvin hoidetut.

"Niin, mitä se on! Voinhan minä mennä ulos ja auttaa vähäsen innostuttaakseni tuolla ulkona raatavia tai näyttääkseni, etten pelkää iskeä kiinni ja että olen yhtä vahva kuin hekin. Mutta minä voin sitten tulla sisälle ja levätä sohvallani, jos haluttaa, niin ettei siitä ole mitään puhumista. Toista on raataa aamusta iltaan; se on työntekoa. Hiljaisuudessa ihailen minä renkiäni."

Rouva Björkille tuli vedet silmiin; Börjen ääni soi niin omituisesti, siinä oli jotain ystävällisen käden tapaista, joka silittää väsynyttä päätä, jotain hyväksyvää, joka sanoo: minä tiedän, että olet täyttännyt tehtäväsi kunnollisesti. Ehkä siinä oli jotakin, jota hän itse tarvitsi, koska se häntä liikutti.

Appivaari käyskenteli ympäri ja näytti iloiselta, mutta oikeastaan ei hän hyvin viihtynyt, hän ei sietänyt Börjeä, tuota poroporvarillista sielua, visukinttua. Pöydässä ei ollut viiniä eikä mitään hauskuutta.

Parhaimmalla tuulella oli hän ulkona Börjen kanssa, kun oltiin katselemassa peltoja ja avaroita kenttiä tiheine lainehtivine viljoineen.

"Tuosta tulee rahaa!" sanoi hän tyytyväisenä; hän ymmärsi ainoastaan sen puolen asiasta.

Viimeistä päivää Tomtössä oltaessa oli sadeilma, ja kun iltapäiväkahvi oli juotu, sijoituttiin sentähden vierashuoneeseen. Kaikki olivat siellä paitse Hakvin.

Kun oli vähän aikaa istuttu ääneti, otti kamreeri sikaarin suustaan lausuen:

"Kuuleppas, Börje, minä tahtoisin puhua pari sanaa sinun kanssasi asioista."

"Tahdotteko, että menemme minun kamariini."

Appi katsahti ympärilleen. Huoneessa oli vaan hänen omaisiansa,

"Kiitos, ei ole tarvis; voinhan hyvin täälläkin puhua."

Hän oli juuri istuessaan punninnut, olisiko parasta puhua asiasta Börjen kanssa kahden kesken, tai muiden läsnäollessa. Hän oli päättänyt menetellä jälkimmäisellä tavalla, sillä keskustelu sen kautta ei saisi niin tuttavallista muotoa, ja siten olisi helpompi välttää viisastelevia kysymyksiä. Hän yskähti ja sanoi:

"Minä tahdoin vaan kysyä sinulta, etkö lainaisi minulle jonkun neljätuhatta kruunua."

Börje, joka oli astellut laattialla edestakaisin, seisahtui.

Waltteri nousi ja lähti ulos.

"Nykyään ei ole mulla ollenkaan irtomaisia rahoja; ne ovat maissa ja sitoumuksissa."

"No niin, sitten kelpaa sinun nimesi rahojen sijasta."

Tämän lauseen kohteliaisuutta ei Börje ollenkaan älynnyt; hän katseli sitä yksinomaan sen nurinpuoliselta kannalta.

— Vai niin, siinäkö nyt oltiin? Hän tiesi, mitä tarkoitettiin. Hän nyt kaiketi oli se — tuo rikas vävy-poika — jonka piti auttaman lankojansa pääsemään maailmaan! Siihen hän kyllä kelpasi. — Ja sumun tavalla sukeltivat hänen muistiinsa kaikki pienet ylpeyden osoitukset ja kaikki tuhlaustavat, joita hän oli nähnyt näissä nuorissa herroissa, ja jotka häntä sanomattomasti harmittivat ja olivat hänellä tykkänään vieraita. — Vai niin, nyt piti heidän kiivetä hänen olkapäilleen päästäksensä ylös, ja sitten sylkeä häntä silmiin vielä ylemmäksi päästyään. Hän oli nähnyt semmoista.

"Voisihan ottaa kuoletuslainan jostakin säästöpankista," jatkoi appi, kun Börje yhä oli ääneti.

"Mutta teillä ei ole vähintäkään syytä lainata rahoja."

"Kyllä syytä on!" Tuo vanha herra ei voinut olla vetämättä suutaan nauruun kultuansa noin yksinkertaisen lauseen. "Mutta kyllä sinulla on hyvä niin sanoa, kun et tunne minun asemaani."

"Minä tunnen sen vallan hyvin voidakseni päättää. Kuoletuslainan, sanotte. Vaan teillähän on määrätty palkkanne, joka ei voi tulla suuremmaksi ja joka markasta markkaan kulutetaan joka vuosi. Milläs te sitten lainaa kuoletatte?"

Börje puhui tyynellä kuivakiskoisuudella, joka tuntui vastenmieliseltä. Appi oli kiivaasti vastaamisillaan mutta hillitsi itsensä, ja ainoastaan tukala hiljaisuus vallitsi muutamia silmänräpäyksiä huoneessa, kuin olisi siellä lausuttu jotain sopimatonta.

"Mutta todellisuus pitää paikkansa, ja minun täytyy hankkia rahoja vastatakseni kaksi vekseliä; sitä paitse on minun ensi vuonna kustannettava kolme ylioppilasta Lundiin."

Börje oli kahdella päällä kulkenut edestakaisin muutaman kerran huoneessa, kun hän seisahtui.

"Kuuleppas Kaarle, minulla olisi pari sanaa sanottavana isällesi."

Kaarle nousi ylpeästi ja meni kasvot synkkinä matkaansa.

"Sanokaapas, onko todellakin teidän tarkoituksenne niillä tuloillanne, jotka saatte palovakuutusyhtiöltä ja asioimistoimistostanne, kustantaa kolme poikaa yliopistoon? Vieläpä kolme sen tapaista poikaa, jommoisia minun lankoni ovat."

"Mutta, herra Jesus, mitä sinä tahtoisit, että tekisin. Kun Herramme on antanut jollekulle lapsen, eihän sitä taida työntää juuri kadullekaan!"

"Ei suinkaan. Mutta ei kaikki lapsia saaneet voi tyrkyttää heitä lukutielle."

"Niin, mutta kun *minun* poikani nyt ovat sen valinneet!"

"No jos he sen ovat valinneet, niin antakaa heidän sillä kunnostaakin itseänsä."

"Kyllähän sinä tiedät, ettei siellä kunnosta kukaan itseänsä tyhjin käsin," muistutti vanha herra närkästyneenä.

"Sitten täytyy kulkea toista tietä."

"Sentähdenkö, ettei isä viitsi panna kahta rikkaa ristiin lapsensa tähden?"

Börje vavahti näitä sanoja kuullessaan, vaan ei lausunut mitään.

"Ei, tiedätkös, niin kurjan itsekkääksi en vielä ole tullut."

"Minä en tarkoita niin pahaa, kuin ehkä kuuluu," sanoi Börje lempeämmällä äänellä, "enkä minä puhu niistä, joilla on erinomaiset lahjat tai vastustamaton halu."

"Mutta minä luulen juuri minun pojillani olevan sekä lahjoja että halua."

"Niin minäkin luulen — Waltterilla ja Hakvinilla. Mutta mitä tähän Kaarleen tulee" — vaikka henkensä olisi ollut kysymyksessä, ei Börje olisi voinut olla käyttämättä tätä puoleksi ylenkatseellista lausetta — "niin voitteko todellakin uskoa että häntä halu pakottaa opintoja harjoittamaan? — minun luullakseni hän lukee saadakseen vaan jotakin *tietää?* Ja luuletteko hänellä olevan suurempia lahjoja lääkäriksi, kuin esim. sepäksi tai nahkuriksi?"

"Et suinkaan luule minun antaneen hänen ottaa ylioppilastutkintoa, tullakseen sepäksi tai nahkuriksi!"

"En — sillä ei olisi kylläksi kunnioitusta, sillä, näettekös. Vaan kuinka pian luulette hänen pääsevän lääkäriksi sillä tavalla, jolla hän nyt hoitaa lukujaan? Ja mitä luulette sen tulevan maksamaan?"

"Puhukaamme Jumalan nimessä muusta asiasta!"

"Kuten tahdotte!"

Syntyi hetken hiljaisuus. Tuon ihmisen kanssa oli pahempi tulla toimeen, kuin herra Björk koskaan oli uskonut.

Marianne istui ja katseli käsityöhönsä, vaan oli itkemäisillään, rouva Björk neuloi kuumeentapaisella kiireellä. Hän oli entisensä näköinen, vaan hänen poskillaan oli kaksi punaista pilkkua.

Börje astui akkunan eteen ja asettui katselemaan, kuinka sade virtaili ulkona.

"Vaan me eksyimme aineestamme," jatkoi vanhus tukehuttaen vastenmielisyytensä: "tahdotko antaa minulle nimesi?"

Börje kääntyi, ettei loukkaisi kohteliaisuutta, vaan jäi paikalleen seisomaan selkä akkunaa kohden.

"Minulla ei ole ollut koskaan tapana mennä takaukseen," sanoi hän tyyneästi, "ja minä en tahtoisi tehdä sitä paitse yhdellä ainoalla ehdolla, että nimittäin uskotte minulle koko asemanne ja että näen siinä jonkun mahdollisuuden sitä parantaa."

Kamreeri rupesi rykimään. Hän rypisti kasvojansa silmänräpäyksen, kuin olisi niihin jotain roiskahtanut. Mikä ääni! Hän aikoi todellakin anastaa itselleen jonkinlaisen holhoojavallan, tämä talonpoikaispatruuni, tämä — — — Ei, tämä lähestyi jo hävyttömyyttä.

"Minä tulen kyllä toimeen asemassani, kun pääsen vekseleistä. Kuoletuslainalla olen autettu."

"Te teette uusia vekseleitä, sillä pojat maksavat liian paljo, ja velkaa kasvaa joka syrjälle. Ei ole oikein totuttaa pojat saamaan kaikki lahjaksi ilman pienintäkään vaivaa. He eivät opi tuntemaan työn eikä rahan arvoa. Ja sitäpaitse on koko menetystapa nurinpuolinen. Te, joka oikeastaan ette ole tehnyt velkoja, otatte niistä yksin vastataksenne, näin luonnottoman painon alla täytyy aseman päistikkaa kukistua, velkojat saavat siitä kärsiä ja varsinaiset velantekijät ovat vapaita kuin ei asia heitä ollenkaan koskisi, sentähden että he ovat heittäneet *heidän* velvollisuutensa *teidän* niskoillenne. Sillä tavalla he eivät ikänä opi edes tietämään, mitä puolestaan vastaaminen onkaan. Vaan opettakaa heitä supistamaan tarpeensa, tekemään työtä ja vastaamaan omasta puolestaan."

"Supistamaanko tarpeensa? Sinä tarkoitat elämistä puolilla ruokaosuuksilla tai —"

"Hoh, minä olen kuullut Waltterilla viime lukukautena olleen parihuoneet hallussaan. Eiköhän sellaiselle pojalle olisi yhdessä kylläksi!"

"Siihen asiaan ei kenelläkään ole oikeus sekaantua. Waltteri antaa oppitunteja ja hän itse maksaa vuokran toisesta huoneesta."

"Kyllä hänen tulonsa niistä sentäänkin tarvittaisiin. Niin, ja Kaarle sitten. Antaako hänkin oppitunteja?"

"Ei."

"Sen kyllä tiesin! Älkää uskoko hänen ryhtyvän työhön, niin kauvan kuin hän siitä voi jollain tavalla

päästä. Sen kimppuun käy hän vasta sitten, kun ei enää saa hyvää ruokaa ilmaiseksi."

"Mutta et suinkaan tahdo, että hän menisi ojaakaan kaivamaan?"

"Minä tahdon, että hänen pitää ajatella, ettette voi hänestä enää huolta pitää. Minulla oli tuttava, joka melkein itse hankki toimeentulonsa Lundissa, ja aina siitä saakka kun hän oli kuudennella luokalla. Hän oli lisäksi heikko poika, jonka kentiesi olisi tarvinnut säästää itseänsä."

Börjen ääneen ilmaantui hellyyttä Paulia muistellessaan.

"Muutoin tulen minä näinä päivinä kaupunkiin, joten sitten saamme asiasta lähemmin puhua," lisäsi Börje.

Jäätyään sen jälestä vähän aikaa yksin Mariannen kanssa, meni hän hänen luoksensa.

"Älä itke," sanoi hän lempeästi, "tämän täytyi tapahtua ennen taikka myöhemmin. Te olette eläneet kuin teidän isänne olisi rikas mies, ja semmoinen kostaa itsensä. Minä olen varma, että hänellä on hirvuisen velka maksettavana."

"Mutta, Börje, sinun, jolla on hyvästi varoja, sinun pitäisi auttaa häntä!"

"En koskaan tee silmät kiinni, enkä koskaan sidotuin käsin."

"Mutta, voithan ajatella, että isälle on vastenmielistä tulla sinun edessäsi vastuunalaiseksi. Ja mitä se sitten olisi, jos osoittaisit häneen sen verran luottamusta, että kirjoittaisit nimesi; eihän hän salli sinun mitään kadottaa."

"Marianne, minun asioihini et saa sekaantua."

Ääni oli äkäinen. Ensikerran tuns Marianne yhteellisyyden puutteen luettavan hänen syykseen. "Minun" lausuttiin. Marianne oli Börjen asioiden ulkopuolella, kuten hän oli hänen töittensä ulkopuolella.

Tämä oli nöyryytys, kuin olisi Börje nuhdellut Marianne varojen puutteesta, ja hän oli loukannut hänen kaikkein arinta kohtaansa. Marianne lakkasi paikalla itkemästä, vaan koko iltana ei hän puhunut Börjelle sanaakaan.

Vieläpä muutamia päiviä omaistensa lähdettyäkin Tomtöstä oli Marianne nyreissään, eikä tämä näyttänyt vähintäkään vaikuttavan Börjeen.

Marianne oli luullut Börjen tulevan anteeksi pyytämään, vaan sitä ei kuulunut.

Seuraavana sunnuntaina matkusti Börje kaupunkiin. Marianne tiesi hänellä olleen isän kanssa jonkinlaisen asioiden tarkastuksen ja hänessä hehkui kärsimättömyys saada tietää sen seurauksia, vaan Börje ei siitä mitään puhunut, hän toi terveisiä kotoa ja oli ystävällinen kuten tavallisesti, vaan hänellä ei näkynyt olevan mitään aavistusta, että jokin oli epäkunnossa. Ja Marianne oli kuitenkin ikävöinyt pientä mielenosoitusta. Hän oli ollut siitä varma. Eihän hän ollut viimeisinä päivinä ollenkaan osoittanut tavallista hyväilemistapaansa. Ja hänestä oli aivan mahdotonta, ettei Börje kaipaisi niitä hellyyden todistuksia, jotka olivat tulleet Mariannen jokapäiväiseksi leiväksi.

Marianne oli tuuminut itsekseen, että Börjen tultua kotiin kaupungista sen piti tapahtuman. Vaan niin ei käynytäkään. Hänellä ei ollut kerrottavana mitään jalomielistä tekoa eikä hän sanonut: "Marianne, minä en voi elää ilman sinun rakkauttasi."

Börje istahti pöytään ja söi hyvällä ruokahalulla. Marianne istui ruokaa kaivellen eikä syönyt melkein mitään. Hän luonnollisesti oli loukattu puoliso, ja sen hän näyttikin mitä taitavimmalla tavalla: hän pysyi syrjällä, näytti olevansa sydämensä pohjasta loukattu, hymyili viehättävänä suruissaan, vaan kaikki sai hän turhaan kuluttaa tämän auttamattoman miehen tähden, joka siitä ei ollut ollenkaan millänsäkään. Marianne inhotti, liikutti sellainen välinpitämättömyys. Vaan pahinta oli, että Marianne vastustamattomasti tuns tarvitsevansa rauhantekoa, sekä ettei hän tietänyt millä tavalla menetellen säilyttäisi sotakunniansa. Börjelle näytti selvästi olevan saman tekevää, vaikka tämä kestäisi sekä päiviä että viikkoja. Marianne aprikoi päässään satoja eri hyökkäyskeinoja, hänen täytyi pakottaa linna antautumaan. Mutta voi, kaiken piti voimattomana ponnahtaman takaisin, iskettyänsä tähän inhottavaan mielen tyyneyteen. Hänellä olisi ollut halua itkien parkua ja lyödä jalkojaan permantoon, vaan silloin olisi hän vaan mennyt tiehensä sanaakaan sanomatta, sen Marianne kyllä tiesi.

Aterian loputtua nousi Börje ylös, astui akkunan luokse ja rupesi siitä taas katselemaan kartanolle. Marianne tiesi hänen pian lähtevän taas toimilleen. Hänen päässänsä suhisi kaikki sekamelskassa. Hän

häpesi nöyryyä, ja kuitenkin tunsu hän vastustamattomasti kaipaavansa hyväilyä.

Pehmeillä askeleillaan meni hän kahdella päällä Börjeä kohti. Tämä seisoi aivan liikkumatonna, vilkaisi vaan vähän sivulle ja katseli sitten taas kartanolle. Marianne pidätteli henkeänsä ja luuli Börjen varmaan kuulevan, kuinka hänen sydämensä tykytti. Marianne luuli menehtyvänsä häpeästä, vaan sentään nosti hän hiljaa käsivartensa ja lasu sen hänen kaulansa ympärö.

Börje ei näyttänyt joutuvan vähääkään hämilleen — itserakas olento kun hän oli — hän kääntyi vaan aivan tyyneesti ja pani kätensä Mariannen vyötäisille.

"Vai niin, sinä olet nyt kävellyt harmissasi neljä päivää," sanoi hän. Ja sitten hänen silmänsä nauroivat ja parran alta paistoi koirankurisin leikillisuus. Marianne tunsu itsensä vallan pieneksi, vallan pieneksi. Hän tunsu Börjen katselevan häntä kuin pientä naurettavaa matelijaa. Vaan Börjen täytyi antautua, hän ei voisi vastustaa. Ja sitten pani hän toisenkin käsivartensa hänen kaulaansa ja viettelevimmällä hymyllään katseli häntä kasvoihin, ja hän tiesi huuliensa olevan pehmeät ja hienot. Voiko sitä vastustaa?

"Älä toisella kertaa siitä huoli pikku-muijani, sillä siitä tulee sinulle vaan kaksinkertaista vaivaa, sillä sinun täytyy ensiksi tehdä itsesi pahaksi ja sitten taas hyväksi," sanoi Börje vieden pilkaton kätensä Mariannen kasvojen yli, niin että untuvaiset hiukset laskeutuivat silmille, josta Mariannen täytyi ne työntää pois kädellään nähdäkseen. Hän ei tietänyt ollenkaan, mitä sanoa.

"Niin, ja sitten on vaikeata kääntyä, ja kuitenkin sinun täytyy," jatkoi Börje nauraen. "Näetkös nyt, että sinun oma asiasi on, jos kävelet ja olet mökkeissäsi."

Ja koko ajan pelkäsi Marianne, että Börje lähtisi, vaan niin ei käynytäkään, vaan kun Marianne näytti niin viettelevältä, kumartui hän todellakin alaspäin ja suuteli häntä.

Mariannella oli ollut niinä päivinä, joiden kuluessa hän koetti juroudellaan taivuttaa Börjeä anteeksi pyytämään, niin ikävä, että oli tyytyväinen, kun rauha solmittiin millä ehdoilla tahansa. Sillä tässä asemassa, jossa hänellä ei ollut ainoatakaan ihmistä puhetoverina, kävi ikävyys sietämättömäksi. Börje ei ollut ainoastaan luopunut siksi aikaa siitä huvituksesta, joka oli hyväilevän viekastelemisen pienissä vaihetuksissa, vaan hän oli kaupanpäällisiksi horjumattomalla mielen tyyneydellä kestänyt tuon kylmäkiskoisuuden paasto- ja koetus-ajan, johon Marianne oli suvainnut hänen tuomita, sitä juuri eivät Mariannen voimat kestäneet. Sentähden oli hän iloissaan, kun ei tarvinnut urkkia mitään isän raha-asioista, joiden johdosta Börje ei ollut lausunut sanaakaan. Hän tunsu jo yhdestäkin koetuksesta saavansa osakseen vaan salaisia nöyryytyksiä, jos koki miestään pakottaa, vieläpä samassa määrin, kuin semmoinen koetus oli Börjeen mitään vaikuttamatta.

Vaan jos Marianne oli rauhan ilossa uneksinut avioliittonsa ensimmäisten aikojen palaavan, niin tuli hän parissa päivässä huomaamaan tämän olevan erehdyksen.

Talon hoito, kunnalliset asiat y.m.m. vaativat Börjen ajan niin tarkkaan, että hän voi olla Mariannen luona ainoastaan ruokahetkensä ja iltansa. Sitäpäitsee täytyi Mariannen jakaa illat kasan sanomalehtien kanssa. Ja nyt oli hän väsyksissä kuin hinaajahöyry koetettuaan Börjeä viehättää vanhaan lemmelliseen elämään. Börje söi, makasi, nauroi, lasu pientä pilaa ja hyväili vaimoansa, aina vaan samalla iloisella tyytyväisyydellä, kuin ei olisi niin mitään maailmassa, jota hän olisi halunnut. Tämä horjumaton tyytyväisyys kiihotti Marianneä, hän tunsu alkavansa yhä enemmän halveksia tällöistä tyytymättömyyden puutetta. Yksitoikkoisuus tarttui hänen sormiinsa pahemmin kuin liima, päivät matelivat niin hiljaa kulkuansa, että puolisen ja illan välillä oli kokonainen ijankaikkisuus, vaan Börje ei huomannut mitään; ei huomannut heidän asuvan erämaassa ja koko maailman olevan nukkumaisillaan heidän ympärillään. Päinvastoin, Marianne näki hänen kiiruhtavan paikasta paikkaan kartanolla keppi kädessä Fokki kantapäillä ja niin pirteässä toimessa ja hyvillään, kuin olisi hänellä ollut hupaisimpia asioita päässänsä ajateltavana, vaikka Mariannella oli niin ikävä loppumattomassa hyppystyössään ja inhottavissa koruneuloksissaan. ettei tietänyt mihin kääntyä. Tämä kaikki harmitti häntä, kuin olisi se ollut järjetöntä, kohtuutonta. Jos Börje olisi huomannut kuinka ikävä heidän välinsä oli, olisi Mariannen ollut vähää helpompi sitä kantaa, vaan hän oli aina tyytyväinen, aina tyytyväinen. Hänestä näytti tämä kaikki olevan hauskaa.

Tämä ei voinut olla mitään muuta kuin hämmästyttävää hengen köyhyyttä ja ahdasmielisyyttä. Hauskaako? Vaikka siihen paikkaan olisi voinut kuolla!

Mutta Börje ajatteli tietysti, ettei ollut mitään parempaa, kuin kävellä samoilla pitkävartisilla saappailta yli rapisevien sänkipeltojen tai kolisevien ajokaluju välissä. Hän ei luullut elämällä olevan korkeampia tarkoituksia kuin koelypsy ja hevosten ruokkiminen, ja kun oli kauneudesta kysymys, ei hän tietänyt muuta kuin kiiltävät karjat ja mainehikkaat hevoset. Hänen silmänsä oikein loistivat sanoessaan: "Marianne, katsoppas tuota lehmää, katsoppas, kuinka sirostit muodostunut. Noin pieni

hieno pää!" Ja Marianne näki julmimman, tyhmimmän hirviön, joka mulkoili häneen hirmuisilla lasisilmillään, jotta hän olisi huutaen pakoon juossut, jollei siitä olisi seurannut häpeä tulla naurun alaiseksi. Mutta Börje rupesi häntä inhottamaan, sentähden että hän voi sanoa lehmiä kauniiksi. Marianne uskalsi tuskin astua ovesta ulos — niin kovasti kammoi hän jo niitä tavatakin.

Hän ihmetellen ajatteli, että hän niin kauvan oli ollut huomaamatta kuinka typerä Börje oli. Ja hän ajatteli suurella sääliväisyydellä omaa sokeuttansa ensimmältä. Hän oli väärin häntä tuominnut. Hän oli luullut hänessä olevan enemmän, kuin hänessä olikaan. Vaan nyt oli hän tullut havaitsemaan hänen sisällisen köyhyytensä. Hän ymmärsi Börjen voivan elää vuodesta vuoteen tässä yksitoikkoisuudessa siitä masentumatta, koska hänellä ei ollut muka hänen hienompaa käsitystänsä ja koska hänen järkensä ei tuntenut niin syvältä kuin Mariannen:

"Mit' elo jalomp' on, sen raskaampi sen tuska."

Marianne oli tullut romaanirakastajan viimeiseen soppeen: hän oli *yksinään*, häntä *ei ymmärretty*.

8.

Sen kylmäkiskoisuuden ohella, joka oli päässyt itämään Börjen ja Mariannen välillä, tuli Mariannelle kummallinen tuska lisäksi. Hän pelkäsi tulevansa vanhaksi. Hän ei ollut sitä koskaan ennen ajatellut. Vaan nyt, joka kerta kun hän katseli itseänsä kuvastimessa ja hyvillä mielin tarkasteli kasvojensa juonteita tai oivallisesti täyteläisen vartalonsa muodostuksia toista toisensa perästä, valtasi riemu koko hänen sielunsa, sillä hän tunsu olevansa nuori, vaan tämä nautinto oli kehittynyt ahnaaksi himoksi juurruttaa muistiinsa jokaisen hiukkasen tästä nuoruudesta tulevien päivien varaksi.

Hän tunsu pelottavan selvästi, että se kauneus, joka vielä raittiina rehotteli, oli määrätty kuihtumaan; jokainen kulunut päivä vei sitä mennessään sen loppua lähemmäksi. Kaikki muu oli arvotonta tämän suuren, kolkon tiedon rinnalla, että nuoruutta voitiin laskea minuuteissa ja että se pakeni ... pakeni! Hänen oli siltä vielä paljoo enemmän saatavaa — kokonaisia rikkauksia vielä. Hän tahtoi valloittaa niitä — etsiä niitä, löytää ne! Mistä — mistä? Ja kuumeentapaisessa innossaan leimahti hänen mielensä ilmi tuleen vaihuakseen seuraavassa silmänräpäyksessä entiseen raskaaseen, unettavaan lepoon, välinpitämättömyyteen.

Kaikki oli nyt vanhaa, ja vaikka hän olisikin elänyt eletyn uudestaan, ei hän olisi tullut tämän rikkaammaksi.

Aika soljui hänen sormiensa välistä kuin auringon kuivaama hiekka: pitkään, keskeytymättä, kuolettavan yksitoikkoisesti. Ennen oli hän ylpeillyt vaan sen johdosta, kuin olisi hän luotu alituisesti nuori ollakseen, ja vahingonilon hymyllä oli hän katsellut kaikkia niitä, jotka huolehtien saivat vuosia yli kahdenkymmenen niskoillensa ja joutuivat siihen ikään, johon ei yksikään nainen toivo pääsevänsä. Nyt vetäytyi hän itse aina lähemmäksi tuota turmiollista rajaviivaa. Kolme vuotta — mitä siinä oli? Ne kuluivat yhtä kauhistavan tasaisesti, pitkäveteisesti. Ja mitä jäisi hänelle säästöä tästä kalliista, palkitsemattomasta ajasta? — Ei mitään! Ei mitään!

Tyhjyyttä täyttääkseen ja tuskaansa vaientaakseen oli Mariannella yksi ainoa keino: romaanien lukeminen. Mielikuvituksessa eli hän sitä elämää, jota todellisuus ei suonut hänelle, ja tämä nuori vaatimattoman hellämielinen nainen, joka eli niin maailmasta erillään, ettei olisi tahtonut sormellansakaan koskea mitään, jota voitaisiin sanoa siveettömyydeksi, vaihtoi itse teossa rakastajaa yhtä usein kuin kirjaakin, sillä hän teki itsensä aina samaksi naispuolisen päähenkilön kanssa ja ahmi romaanien rakkauskertomusta, kuin lapsi imee peukaloansa, vaikkei siitä lähtenyt ravintoa, lähti siitä ainakin lohduitusta jonkinlaista.

Siten istui hän eräänä päivänä alkupuolella Syyskuuta ryömittyänsä ylös sohvan kulmaan jalat peitossa hameiden alla. Iltapuolen lämmin oli raskas huoneessa ja heliotroopin tuoksu sekaantui hikiseen ilmaan.

Marianne oli ryhtynyt eräasen lempi-romaaniiinsa, jota hän luki toiseen kertaan. Se sopi sängen hyvästi hänen mielialaansa. Siihen oli oikein heltyä. Lisäksi vielä oli se niin siveellinen, että sen lukeminen tuntui puhtaalta hyvältätyöltä ja sen rakkaushistoria saattoi semmoista nautintoa ja tyytymystä, jota pyhimys saa harjoituksesta. Semmoiseen ymmärsi Marianne panna arvoa.

Ja hän luuli lukevansa omaa historiaansa:

Dick painaa minua aina lähemmäksi rintaansa. Yötuulonen huokailee. Ehkä tuudittelee se siivillään jotakin elämästä väsynyttä sielua tuonne ylitse kaukaiseen, kaukaiseen maahan. Se suutelee nuokkuvia

ruusuja, kuiskailee heidän korviinsa monta haaveksivaa, vienoa satun, joita me emme huomaa emmekä ymmärrä.

— "Oi Dick" — kuiskaan minä — "minä pyydän Jumalalta saada kuolla.
En koskaan, *en koskaan* tule enää niin onnelliseksi."

Dickin voimakkaat jäsenet vapisevat.

— "Älä puhu kuolemasta, armaani!" —

Noin viehättävää kieltä! Yötuulonen tuuditteli, huokaili ja suuteli!
Dickin voimakkaat jäsenet vapisevat! Kaikki tämä hurmasi Marianneä.

Ja edelleen hän kulki — hän itse aina vaan — taivaallisen ihanaa oli vuodattaa kyöneleitä mielikuvituksessa runollisimman eron johdosta. Ja sitten tuli enkelin kaltaisinta kaikesta: nuori kukka kuihtui murtuneena, vaan vielä suloisena — tietysti, ja ainoastaan Dickin kukka-ajatuksilla täyttämänä, hänen, joka kyllä ryhtyisi jonkun keralla johonkin rakkauskujeeseen tuolla ylhäällä Isän Jumalan tykönä, kun täällä on surusta kuollut.

Marianne oli niin kiintynyt historiaan, että hän luuli tuntevansa kuinka hän itse haihtui sumuksi; niin suuren aatteellisuuden avulla pitäisi tulla oikein läpinäkyvästi kirkastetuksi, niin oikein että kivisydän olisi sulanut sen vieressä.

Velkaa, virheitä, vastuunalaisuutta; tekoja ja tekojen seurauksia niitä siellä ei ollut! Siellä tapasi vaan sallimuksen, kuten ainakin, kun on kysymyksessä puhdas sankaritar ja surullinen loppu. Ja hän oli *puhdas*. Vaan hänen miehensä, tuo kömpelö, hyvätapainen...

Mitä ajatuksia nämä olivat?

Hän nosti päätänsä ja katseli ympärilleen huoneessa; hänen silmänsä näkivät kaikki sumuun kietoutuneena; ne eivät olleet muuhun tottuneet kuin pieniin mustiin kirjaimiin. Hän ojensi kätensä ylös ja työnsi hiukset otsaltaan. Siellä sisällä tuntui olevan kuuma, kuin olisi veri seisahtunut ja ainoastaan noussut päähän. Ja sen ohessa tunsu hän ahdistavaa vastenmielisyyttä, joka tuntui nuhteelta ja johon oli yhdistynyt huumaava inhon tunne kuin juopumuksen jälkeen, ja tyhjiys, ja tyhjiys, — tyhjiys sielun sisällä, kuin *ei* elämä enää voisi jaksaa ryömiä eteenpäin, vaan kaikki kuollut näivetystautiin.

Hän asetti päänsä sohvan selkälaudalle ja antoi kätensä vaipua alas avonaiselle kirjalle.

Se ei ollut mitään ajattelemista, vaan hänen aivoissaan liikkui sumukuvia, jotka pyrkivät järjestymään ajatuksiksi. Sen keskus kokonaisuudessaan oli jotain häpeätä. Vaan hän taisteli sitä vastaan.

Mistä hän nuhtelisi itseänsä? Kirja oli hyvä; sen koko henki oli uskonnollinen. Siellä ei ollut yhtäkään saastaista sanaa, ei ainoatakaan karkeata ajatusta.

Ei, nyt tiesi hän! Kirjassa ei ollut mitään vikaa. Vaan hän oli väsynyt elämäänsä, sillä hän oli onneton. Hän tahtoi kuolla kuin kukka, hänkin; sillä häntä ei ymmärtänyt kukaan. Ei kukaan — ei kukaan!

Nyyhkytyksettä virtasivat hänen kyöneleensä, virtasivat ainoastaan työttömyydestä, virtasivat, kun niillä ei ollut muuta tehtävää.

Ei edes vaunujen jyrinä kartanolla voinut häntä havauttaa. Jos sieltäkin tuli vaan vieraita, ei niistä olisi mitään iloa. Hän vihasi naapuriensa rouvia; seurustella heidän kanssaan ja olla neuvottomana, kun pisteliäästi kyseltiin piioista ja kankaista, lehmien lypsystä ja puutarhan hoidosta, — se oli vielä pahempaa kuin yksinään ja ymmärtämättömänä oleminen.

Vaan askeleita kuului lähenevän huoneen läpitse, ruokasalin läpitse — kiireisiä askeleita. Ovi lensi auki. Hän tuijotteli Börjeen.

Tämän kasvot olivat vaaleat, vaan silmistä loisti ilo ja hämmästys, hän veti syvään henkeänsä ja tavoitteli sanoja. Viimein sai hän suustaan:

"Pauli on tullut!"

Ääni tuntui notkuvan kokoontuneen riemun painosta.

"*Pauli*," toisti hän itsepäisästi, kun Marianne ei näyttänyt ymmärtävän.

"Kuka Pauli?"

"Mutta Marianne!" Äänessä oli nuhtelua, kuin olisi Marianne kieltänyt tuntevansa itse Börjeä. Kuinka

oli mahdollista, ettei Marianne iloinnut tämmöisestä riemusta! Sitä ei Börje voinut ymmärtää.

Marianne oli noussut ylös ja katseli häntä silmät selällään, odottain selällään. Tuon tyynen ihmisen rajattomassa riemussa oli jotain tarttuvaista.

"Oletko unohtanut, mitä kerroin sulle Pauli Sandellista?"

"Ahaa, sametimekko!"

"Hän juuri."

Börje sai häntä kädestä kiinni ja veti häntä antamatta hänen vilaistakaan kuvastimeen, perässään ruokahuoneen läpi vierassaliin. Marianne tuli nauraen, tukka pörrössä ja vedet silmissä.

Pöydän ääressä seisoj nuori herra, — tai häntä olisi voinut ehkä sanoa lapseksi, joka ulkoilmassa oli kasvanut liian nopeasti, niin vähän miehekästä näkyi hänessä.

"Tässä näet vaimoni."

Marianne tunsi olevansa hämillään. Herra näytti hirmuisen hienolta, eikä hän ollut lapsi. Marianne oli ainakin hieman huolimattomasti puettu; ja se oli tyhmästi.

"Tervetuloa. Hyvin tehty tulla meitä katsomaan."

Vieraan käsi tuntui hienolta kuin Mariannenkin; hän kokonaisuudessaan muistutti vähän sisiliskon pehmeätä hoikkaa ruumista; hänellä oli pitkät kädet, leveä suu ja puoliavoimet, suuret, loistavat, ruskeat silmät. Ne tuikkivat päivän valossa kuin kaita säde — kuin uiskenteleva tumman ruskea hohde, mustien silmäripsien varjossa.

Hänen kasvonsa olivat vaaleat, sirot, ja niiden pinta näytti läpinäkyvän hienolta; otsa oli korkea, ja siinä häämöitteli suonia nahan alta; se oli omituisen paljas, kuten niillä, jotka ovat ruvenneet tulemaan kaljupäisiksi.

Tukka oli musta ja harva, kammattu otsalle ja lyhyeksi leikattu. Ylähuulessa oli hienot, kähärät untuvat ja huulet olivat kapeat, mehunpunaiset, kuin kaksi pitkää pensselin jälkeä.

Hän oli puettu luonnottoman pitkään takkiin, joka oli kiinni aina leukaan asti, jonka tähden hänen olennossaan ilmautuva heikko, nuortea voimattomuus pisti vielä enemmän silmiin. Koko mies katosi tähän takkiin, jonka hihat ulottuivat aina käsien päälle saakka.

"Tuskin voin käsittää, että Börje on nainut." — Hänellä oli hento ääni, joka värähteli surulliselta näinkin mitättömässä lauseessa, ja hänen puheensa murti vähän epävarmasti, joten kaikki mitä hän lausui vaikutti omituista mieltymystä. — "Minulla ei ollut pienintäkään aavistusta hänen naimisestaan kotia tullessani. Hänen äitinsä kertoi minulle asiasta... Ja minä, jolla tullessani oli jällellä kaikki vanhat oikeuteni vaatimukset häneen nähden!"

"Oikeuksienneko? Niin, Börje, hän tunnustaa minun hyväkseni."

"Älkää millään muotoa varustauko riitelemään," nauroi vieras, "minä ehdottelen pientä rauhallista jakoa. Koskaan en minä salli, että te hänet kokonaan viette minulta."

"Kyllä me katsomme, mitä voimme tehdä."

"Niin, ja rauhan ehtoihin lisää minä. että teidän täytyy niin vähän kuin mahdollista panna pahaksenne minun tuloani. Sillä kuka tietää kuinka voisi käydä, jos isovaltias Börje joutuisi johonkuhun valtiolliseen pieneen ahdistukseen."

"Koukuttelemisia keskellä rauhanhierontaa! Te ette näykkään olevan mikään valtioviisas!"

"Saadaan nähdä. Niin vähän pahaksenne kuin mahdollista — siis. Onko siitä sovittu?"

"Niin paljon hyväksemme kuin mahdollista. Niin." — He pudistivat nauraen toistensa käsiä, kun Börje istui ja myhäili mustaan partaansa.

"Onpa kummallista, Pauli; sinä näytät mielestäni nuoremmalta nyt kuin viimeksi sinut nähdessäni," sanoi hän.

"Niin. Lienen ehkä tietämättäni saanut haltuuni jonkun Idunan omenan.[4] Ihmiset arvaavat kaksikymmentä, korkeintaan yksikolmatta. — Minä olen todellakin saanut lahjaksi tämän lapsellisen ulkomuodon."

Hän ummisti silmiänsä, niin että tuo kiiltävä juova tuli vielä kapeammaksi, ja kummallekin puolen suuta ilmautui kaksi neulan hienoista juovaa, — jotka naisessa olisivat merkinneet mennyttä nuoruutta.

"Äitisi lähetti terveisiä sulle, Börje. Minä menin heti hänen luoksensa, sillä en voinut tietää, missä sinä olit."

"Missä ... missä sinun vaimosi on?" kysyi Börje.

"Hän kuoli kaksi vuotta sitten."

Syntyi surkuteltava hiljaisuus.

"Sinulla ei ole ollut tapana kirjoittaa kellekään tänne kotiin?"

"Ei äidin kuoltua."

"Etkö ole kirjoittanut ylioppilastovereillesi?"

"En kellekään. Ihminen saa niin erinlaisia pyrintöjä, joudutaan niin kauvaksi toisista. He eivät olisi ymmärtäneet minua enkä minä heitä."

"Miten sait päähäsi tulla minua katsomaan? Olemmehan mekin kaiketi joutuneet erillemme toisistamme?" sanoi Börje koettaen salata tyytyväisyyttä, joka paistoi hänen kasvoistaan; hän tahtoi näyttää vaatimattomalta.

"Sinun laitasi oli toinen. Meitä ei sido toisiimme sivistyksen yhteellisyys. Me olemme kasvaneet yhteen jo lapsuudessa. Me olemme painuneet toinen toisemme katoamattomimpaan muistiin. Ei kumpikaan meistä voi ajatella menneitä aikoja toista muistamatta. Sitäpaitse on juuri erinlaisuus meitä pakottanut yhteen; siinä ilmautuu täydellisentymisen laki, näetkös. Vaan kirjeiden kirjoittaminen ei olisi korvannut persoonallista tapaamista, sentähden en kirjoittanut. Vaan monta kertaa olen minä ollut ikävilläni, mutta sinulla ei luullakseni ole ollut koskaan semmoista." Hänen silmissään välkähti jotakin, joka niissä näkyi usein: kujeiluako vai hellyyttä, mahdotonta oli päättää kumpaako.

"Ikävöinytkö? En, en olekkaan. Mutta kyllä minä olen muistanut sinua."

"Et sinä voikkaan ikävöidä. Sinä olet aina tyytyväinen siihen, mitä sulla on. Ja minusta ei ole hyvää mikään muu, kuin se mitä minulla *ei* ole."

"Niin kai. Etkä sinä koskaan soimaa muita kuin itseäsi. Minä sanon sulle, Marianne, älä koskaan usko hänen olevan semmoisen kuin hän tuossa lavertelee olevansa."

"Olisipa pikemmin syytä sinulla koettaa istuttaa vaimoosi vähän luottamusta vanhaan ystävääsi, kuin tällä tavalla kylvää eripuraisuutta alusta alkaen. Hyvä rouva Olsson, vuovatkaa itsellenne vähän myötätuntoisuutta minua kohtaan, älkääkä huoliko siitä mitä Börje mahdollisesti näkee hyväksi puhua, sillä nyt — kun te valitettavasti olette tullut hänen vaimokseen — on minulle suorastaan mahdotonta pitää teitä vieraana. Minusta tuntuu kuin olisitte tullut osalliseksi meidän välistämme ja kuin minä voisın puhua teille yhtä hyvin *en bon camarade*[5] kuin hänellekin."

"Minä en ole ollenkaan vieras teille, ja taidanpa melkein sanoa tunteneeni teidät yhtä kauvan kuin Börjenkin, sillä meidän ensimmäiseen keskusteluamme otti hän aineen teistä."

Pauli räpäytti ruskeita silmiänsä, kuin olisi auringon valo niitä huikaissut.

"Niinkö hän teki! — Vanha Börje, sinä olet aina samanlainen ... voitko sinä heti ajatella minua?"

Hän ojensi hänelle hienon, pitkänomaisen kätensä, jota Börje pudisti.

"Mitä äiti-eukko teki kun siellä kävit?" sanoi Börje tahtoen vaihtaa keskusteluinetta.

"Hän itki ja keitti kahvia. Ja sitten sain minä munia ja liikkiötä puoliseksi. Paikat hyppi ja killiisi ja kolisi aivan kuin entisinä aikoina, ja ahmien hengitin minä taas sitä ilmaa, vaikka en minä voinut syödä paljoa liikkiöstä: maku muuttuu, näetkös. Vaan muuten oli kaikki kuten ennenkin, tuntui vaan tyhjältä, kun sinä olit pois. Joka hetki luulin sinun astelevan etehisessä."

"Herra Jumala, niin. Minunkin mielestäni on sanomattoman hauskaa käydä kotona, sillä äiti asuu vielä vanhalla paikallaan."

"Niin, vaan minun kotonani, äitini pienessä hökkelissä on kaikki toisin. Uusia ihmisiä... Ja äidin aituuksessa, jonka hän piti aina semmoisessa siivossa, siellä rehotteli nyt reunoilla nokkosia ja takkiaisia. — Naurat ehkä, mutta minun sieluani viilsivät nuo takkiaiset. Se oli mielestäni melkein

pahempaa kuin äitini kuolema."

Börje yskähti, ja yskähti uudestaan, kuin olisi hänen kurkkuunsa jotain istahtanut. Ehkä *hänenkin* äitinsä aituuksessa joskus kasvaisi takkiaisia ja nokkosia ja sitten olisi...

"Minä tahdoin äitiäsi mukaani tänne," jatkoi Pauli, "vaan en saanut häntä siihen suostumaan millään ehdolla."

Börje lensi tulipunaiseksi kuin olisi keksitty paha tekemästä, vaan hän ei vastannut.

"Muuten oli hänellä kangasta kuteilla. Siinä oli hänen tuttavansa, sanoi hän, rukki tai kangaspuut. Niissä oli kangasta sulle."

Börjen omatunto näytti aina olevan rauhaton. Hänen ystävänsä katseli häntä vähän uteliaasti.

"Noh, rouva Olsson, kuinka viihdytte maalla?" sanoi Pauli sukkelasti, kun huomasi ettei Börjeä miellyttänyt aloitettu aine.

"No niin, noin vaan. Mutta Börje oleskelee paljo ulkona, ja silloin tuntuu vähä yksitoikkoiselta. On niin hirmuisen hiljaista. Muutoin viihdyn hyvästi."

"Niin — kyllähän siihenkin kai väsy. Vaan viime aikoina olen minä vallon hassusti ikävöinyt äännettömyyttä ja hiljaisuutta... Siinä mahtaisi olla paratiisi, ajattelen nyt."

"Sinä et koskaan viihtysi maalla."

"Minäkö! — Haluaisinpa kävellä munkkiviitassa ja sandaaleissa, jos vaan löytyisi miellyttävä vanha luostari minua varten; sen pitäisi olla jonkun pesän, jossa olisi Maarian kuvia ja kapeita käytäviä ja lisäksi sypressiä kasvava puutarha."

"Niin, sitä et sinä voi saada täällä."

"No mutta hiljaisuutta voin ainakin saada, ja siinäkin on jo jotakin. Huomaan jo vanhentuvani. Muutama vuosi sitten olisin ajatellut vallon toisin!"

"Eikä kauvan viivy, ennenkuin ajattelet taas samalla tavalla. Mutta missä olet ollut nämä viisi vuotta?"

"Kulkenut paikasta paikkaan vuodenaikojen ja ilmojen mukaan. Kesän Itaaliassa, talven Pariisissa, suven Alpeilla, syksyn Reinillä ja jäännökset — niin, ja sitten yhden talven Korsikassa ja yhden Algier'issa: minun vaimoni oli rintatautinen."

Hän luetteli tätä kuin ulkolukua.

"Lienette nähnyt hyvin paljon!" huudahti Marianne.

"Hoo, maailma on kaltaisensa joka paikasta. Ei siinä ole mitään erotusta, vaikka alussa luulee."

"Ai ai, te olette kyllästynyt!"

"En suinkaan. Minä olen väsynyt kuulemaan höyryvihellyksiä ja rautatien merkkejä. Minä tahtoisin elää semmoista elämää kuin esimerkiksi te täällä, — kirjojeni ja itseni kanssa. Se mahtaa tuntua ihmeellisen levolliselta. Minä tahtoisin koettaa, miltä se tuntuu."

"Pidättekö kirjoista?"

"Voin sanoa, että minä elän niistä."

"Sinun pitäisi nyt osaaman koko maailma ulkoa, kun olet niin paljon lukenut."

"Ohoh, ei ole aikaa mihinkään; elämä on suunnattomasti kasvanut: kun elää, ei ennätä lukea, ja kun lukee niin ei ennätä elää. Minä olen koettanut hutiloida molemmin puolin, joka on virhe. — Joko kokonaan kirjakoi tai kokonaan ihminen."

"Hölön tölön!"

"Oletteko huomannut, kuinka virkistävästi se vaikuttaa, kun Börje sanoo tuon 'Hölön tölön!' Se on kuin yksi ainoa vesiryöppy kylmässä kylvyssä, siitä päästyä täytyy välttämättömästi tulla selville. — Minä olen juuri aprikoinut, vieläkö sinulla oli tapana sanoa siten, aivan tuolla äänellä."

"Minä opin sen sanomaan sinun tähtesi, ja jos sen nyt kuulet uudestaan, on se oma syysi: — se on

tarpeellista," sanoi Börje leikillisesti.

"Hjaa, minä jään kyllä aina kaltaisekseni! Vaan sinä olet tullut miehekkäämmäksi. Tahtoisinpa sanoa sinun tulleen Börje Olssonimmaksi kuin olitkaan... Rouva Olsson, emmekös ole yhtä mieltä että hän on hyvin kaunis mies?"

Marianne punehtui.

"Luonnollisesti tulee *minun* sanoa että hän on kaunis. Sehän kuuluu minun velvollisuuksiini."

"Jos minä olisin nainen, olisin minä sitä mieltä kaikista velvollisuuksista *huolimatta*."

"Tietysti!"

Börje näytti pitävän näitä sanoja oikeina parjauksina.

Pauli nauroi ja katsahti häneen:

"Tai ehkä kiellät olevasi oikea luonnonmukaisen kasvatuksen perikuva? Jos minä olisin ennustaja, sanoisin minä tulevaisuuden kuuluvan sinulle ja sinun vertaisillesi. Jumala, kuinka vahva sinä mahdat olla!"

Hän oli mennyt Börjen luokse ja asettanut kätensä hänen olkapäilleen koettaen niitä ravistaa.

Börje antoi pidellä itseänsä, kuten kauniin lapsen vallattomuudet annetaan anteeksi.

"Minä sanon sinulle jotakin, Börje," sanoi Pauli heittäytyen eräälle tuolille, "ennenkuin tapasin äitisi, oli minulla soma tuuma."

"Mikä sitten?"

"Näetkös, minun mielestäni oli vallon varmaa, että sinä olit ostanut itsellesi suuren maatalon. Tämä oli yhtä välttämätöntä, kuin parran tuleminen sinulle. Sinua ei voinut ajatella ilman näitä kahta lisää. Vaan minä en luullut sinun ennättävän naimisiin vielä. Minä ajattelin aina: joutavia, hän ei tule valmiiksi."

"No niin, ei suinkaan se tehnyt erotusta, olinko naimisissa vai en?"

"Kyllä, näetkös, minä olin ajatellut pyytää luoksesi asumaan koko talveksi."

"Sisään!"

"Niin. Tiedätkös, minä olen mielestäni kuin vanha kapsäkki, jota koko maailman rautateiden ja tullien virkamiehet ovat potkineet; sen täytyy joko saada olla alallaan tai mennä palasiksi."

"No niin, minkätähden et voi tulla sitten luokseni asumaan, vaikka olenkin naimisissa?"

Börje hypähti pystyyn tuoliltaan, vaan istahti heti taasen.

"Niinkö luulet! — Kolmas henki kahden kyyhkyläisen pesässä? Ei, se ei sovi."

"Kuherrusaikamme on loppunut jo kaavan sitten; me olemme jo vuoden olleet naimisissa."

Pauli katsahti Marianneen surullisesti ja ilveellisesti.

"Minun puolestani voitte kyllä jäädä," vastasi tämä nauraen.

"Niin kai, niin. Mutta tunkevaiselta minä näytän joka tapauksessa. Nuorelle miehelle minä sitä vastoin olisin tullut halutuksi seuratoveriksi... Kuulettehan, että kun onnittelen ystävääni, tulee siihen joukkoon aina pieni sivuisku itselleni. Eikä Ola Börjen äiti suinkaan ollenkaan aavistanut, kuinka kovasti hän töyttäsi tätä kapsäkkiä puhuessaan naimisesta."

"Kas vaan, tepä olette kohtelias!"

"Rouva Olsson, — löytyy tuskia, jotka tekevät jonkun täydellisesti kärsimättömäksi... Minä olin luullut voivani ottaa Börjen siitä, mihin olin hänet jättänyt, ja sillä aikaa olette te kaapannut hänet haltuunne. Voinko minä siis olla kohtelias?"

"Niin, voittepa sanoa teillä olevan vieläkin yhden syyn jäädä, kun hänen seuransa huvittavaisuus on lisääntynyt minun tuloni kautta."

"Oivallisesti, Marianne."

"Älkää minua houkutelko: — minulla ei ole mitään voimaa vastustaa."

"Minä sanon sinulle yhden asian," jatkoi Börje, "meillä on neljä vierashuonetta, ja ellet sinä niistä pidä, on minulla kaksi suurta huonetta tuolla alhaalla sivurakennuksessa; ne ovat olleet meijeristin varalle, vaan kun meillä ei semmoista ole, ovat huoneet joutilaita."

"Minunko kalustettavakseni?" Hänen silmänsä suurenivat.

"Niin, ja tapiseerattavaksesi, jos sinulla on halua siihen."

"Hehei! Ja minä saan laittaa kaikki oman pääni mukaan?"

"Tietysti. Itsehän saat maksaa."

"Oh, maksut! Niistä en mitään huoli. Kunhan vaan viihdyn."

"Kyllä täällä olo tulee hyvin vaikeaksi teille, joka olette tottunut suuren maailman vaihetuksiin ja huveihin. Te olette tottunut näkemään teatteria, kuulemaan musiikkia ja katselemaan taideteoksia. Te saatte täällä hirmuisen ikävää. Meillä ei ole täällä mitään."

"Minä haluan ainoastaan lepoa, mistään muusta en minä huoli."

Hän puhui kummallisen hiljaa, vallan toisella äänellä, jossa aina oli ollut koko puheen ajan leikillisyyttä itse surussakin.

Börje katsahti häneen. Hänen koko olennessaan, jos katseli joko vaaleita kasvoja tai käsien velttoutta eli hänen raukeasti kokoon painunutta vartaloansa, — kaikessa ilmutui ylellinen väsymys. Börjen valtasi sääliväisyys. Hän tiesi, kuinka hyvin Paulin kuumeentapainen luonne voi jännittää tuota heikkoa ruumista viimeiseen asti, antaaksensa sen sitten kerrassaan luhistua kokoon, kuten nyt.

"Minä olen iloinen, kun tulit tänne, se tekee luullakseni sinulle hyvää," sanoi hän yksinkertaisella sydämellisyydellään.

Pauli, joka oli istunut silmät maahan luotuina, katsahti Börjeen, ja ensi kerran näki Marianne nämä silmät täydellisesti auki. Hän oikein hämmästyi niitä nähdessään, niin kauniit ne olivat; niiden emalji oli loistavan sinervä ja niiden väri oli ruskea ja hieno kuin sametti. Nämä silmät hallitsivat koko tuota hoikkaa ruumista ja noita kapeita kokoon pusertuneita kasvoja, sellaisia silmiä ei ollut kahdella tuhannesta. Ja näistä silmistä, jotka muutoin taikamaisesti tirkistelivät silmäkarvojen välistä kummallisen välinpitämättömällä tarkkaavaisuudella, — niistä loisti nyt hartahin innostus, kun hän melkein lapsellisella reippaudella ojensi toisen kätensä Börjelle ja toisen Mariannelle.

Itse se suoruus, jolla hän osasi antautua tuollaisen hellemmän mielialan valtaan, osoitti, kuinka vähän hän oli tottunut ojentamaan turhaan kättänsä.

"Börje, olinpa kuitenkin unohtanut, kuinka paljon sinusta pidän! Juuri tännehän minun pitikin tulla."

9.

Heikkohermoisen naisen hehkuvalla innolla ryhtyi Pauli huoneitaan kalustamaan. Kaikki piti tapahtuman sukkelaan, nyt heti, silmänräpäyksessä!

Muusta hän ei puhunut, muuta hän ei ajatellut. Hänen tuntui tarvitsevan oman haluttomuutensa vaivaamana puhaltaa tulta hehkumaan lakkaamatta, ettei välinpitämättömyys saisi jalansijaa. Hänellä näytti olevan taitoa hankkia itselleen puuhaamishalua ja jäntevyyttä. Tämä oli samaa kuin kananpoikia höyryllä hautominen: jos yksikin ainoa jäähtyi, olisi kaikki haihtuva tyhjiin.

Tapiseeraajia kirjoitettiin kaupungista, huonekaluja osteltiin, ja hän itse matkusti Kööpenhaminaan hankkimaan, mitä muuta tarvittiin. Ahnaana kuin lapsi kokosi hän kaikki ympärilleen, mistä hän piti. Kysyttiinpä koko hänen makunsa ja mielikuvituksensa runsautta kaikkia näitä reunuksia, varjostimia, tyynejä ja mattoja asetettaissa paikoilleen, puhumattakaan kaikista niistä taide-esineistä, joita hän oli koonnut matkoiltaan.

Näissä toimissaan oli hän itse kohteliaisuus kokonaisuudessaan, ei ainoastaan isäntäväkeä kohtaan, vaan kaikille, jotka hänen kanssaan joutuivat tekemisiin. Hän ei ollut vielä kolme päivää ollut Tomtöössä, ennenkuin palvelusväki piti häntä epäjumalanansa, josta hän sai kiittää loppumattomia kohteliaita sanojansa ja juomarahojansa.

"Puhdasta voittoa on päästä kotiin," sanoi hän, "he ovat täällä sangen vähään tyytyväisiä, oikeinpa huomaa etteivät he täällä ole tottuneet nylkemään huvimatkoilijoita."

Ilveellisen tarkasti piti hän silmällä, ettei Börje eikä Marianne saaneet nähdä vilaustakaan hänen pesänsä sisäpuolelta, ennenkuin se oli valmis, sillä hän tahtoi oikein nähdä heidän hämmästystään sekä niin loistavasti kuin mahdollista näyttää, mitä hän ymmärsi mukavuudella.

Jos voi sanoa Pauli Sandellilla olleen jonkinlaista uskontoa, niin oli tämä eräänlaisessa sairaanomaisesti kehittyneessä taiteen tuntemisessa. Sentähden tuskin mikään teos vaikutti häneen niin suuresti kuin Hamerlingin Ahasveri Roomassa, sillä tätä Neeroa hän ymmärsi.

Kuten monta muutakin uskontoa oli hänenkin loppunut — sen hengen sammuttua — niin että siitä jäi vaan tyhjä kuori sen tunnustajan käteen.

Pauli ei ollut koskaan voinut rukoilla yksinäisyydessä, ja nyt — saatuansa kylläksi jumalistaan, nyt halusi hän enemmän kuin koskaan nähdä toisten niitä rukoilevan. Hän sai siitä ikäänkuin heijastuksen muinaisesta minuudestaan; — siinä kaikki, mitä hänellä oli jäljellä.

Hänessä oli eräänlainen luontoperäinen ominaisuus, välttämättömyys — voimatta sentähden kuitenkaan antautua tykkänään millekään asialle — joksikin ajaksi tukehuttaa luonnollisen epäilemisensä ja antautua johonkin mielialaan, vaikka tiesikin sen iän lyhyden. Sentähden täytti hän kaikki mielitekonsa, ja se innostus, joka hänen näin onnistui saada aikaan, oli parahiksi niin suuri, että hän sai siitä sen määrän pontevuutta, kuin hän tarvitsi pystyissä pysyäkseen.

Eräänä päivänä Syyskuun loppupuolella sanoi Pauli päivällispöydässä:

"Arvoisat läsnä-olijat, kunnioittakaa minua siten, että tänä iltana kello puoli seitsemän astutte alas minun pieneen pesääni juomaan lasillisen minun huonejumalieni onneksi."

Kutsumukseen suostuttiin leikkiä laskien, ja kun oli pöydästä poistuttu, kuiskasi Marianne Börjelle:

"Emmeköhän hämmästyä häntä siten, että esiinnyimme juhlapuvussa."

Paulin tarkka korva oli kuullut kuiskauksen. Hän ei ollut kuitenkaan siitä millänsäkään, kääntyi ainoastaan poispäin vetäen huulensa pilkallisimpaan hymyynsä. Selvää oli hänestä, että tuo salainen kiihottaja oli Mariannen kärsimättömyys saada näyttää kuinka hän ymmärsi pukeutua, ja se keksintö, että kaiken piti käydä pilan muodossa sekä että Börjekin asiaan suostuisi, oli ainoastaan tekosyy, jolla hän koetti peittää asian oikean laidan. — Vai niin, hän tahtoi suurentaa hänen silmiänsä — eurooppalaisen! — Hän oli väliä liiaksi harjaantunut, ollakseen sitä huomaamatta.

Marianne oli käärinyt ympärilleen avaran kappansa pihan yli mentäessä. Pimeätä oli ja kävi tuuli, eteenedettyjen akkunavarjostimien takaa pilkoitteli valoa.

Heidän päästyään pieneen etehiseen, päästi Marianne kappansa sukkelaan auki, ja Börjen sitä pannessa naulaan avasi Pauli oven.

Värjättyjen lamppujen valo virtasi heitä kohden ja Pauli oli ottanut osaa heidän pilaansa ja pukenut itsensä hännystakkiin.

Tervehdittiin teeskenteleväisesti ja sirosti ja naurettiin, kun oli keksitty kokonaisuudelle näin juhlallinen ulkomuoto.

Marianne oli vaatetettu samaan pukuun, joka hänellä oli ollut Follmerin tanssijaisissa; ja kun hän sitä sen koommin ei ollut käyttänyt, oli se täydellisesti kuin uusi. Koska Marianne tiesi, kuinka mainion hyvin se juuri sopi hänelle, oli hän valinnut tämän puvun; ehkei koko talvena muutoin olisi tullut muuta tilaisuutta sitä näyttää. Mutta kuinka olikaan, tuntui kokonaisuus liian paljo naamijaisilmestykseltä ja liian vähä todelliselta ilolta; Mariannen ei ollut hyvä olla alastomine käsivarsineen ja paljaine kauloineen. Lisäksi oli Paulin silmäyksessä, kun se nopeasti tähystellen kulki ylhäältä alas, jotakin, joka tuntui hänestä yhtä vastenmieliseltä, kuin jääkylmä käsi olisi häntä sivellyt. Hän tunsu, ettei tältä tuntijaisilmältä jäisi näkemättä yhtäkään ainoata hänen vikaansa. Siinä ei ollut mitään lämpöä, ei mitään armoittelua, ja hänelle juolahti paikalla mieleen, että hänen olkapäänsä olivat liiaksi korkeat, hänen ryhtinsä liiaksi vallaton, hampaat pienet ja tummat, iho liiaksi raukea ja silmät reunoistaan punaiset. Hänen täytyi ajatella tätä juuri nyt kun hän oli esiintynyt kaunottarena. Hän ei voinut tehdä ainoatakaan liikettä tuntematta ahdistusta: hänestä tuntui kuin hän katselisi itse itseänsä jonkun toisen kylmillä, arvostelevilla silmillä. Vaikka hän näytteli osansa niin hyvin kuin taisi, tiesi hän kuitenkin koko ajan, ettei saanut matkaan mitään toivottua loistokuvaa.

Pauli sitä vastoin hallitsi koko asemaa. Börje oli myös huoletonna; hän näytti olevan kaikesta

hyvillään.

Tervehdittyä katsottiin huoneita.

Mitä Marianne oli ainoastaan hämärästi aavistanut huonettaan sisustaessaan, oli täällä pantu täytäntöön. Täällä oli mitä miellyttävintä hän koskaan oli ajatellut itsellensä, vaan ei mitään häikäisevää, ei mitään silmiin pistävää; kaikki oli sopusuhteista, kaikki oli kohtuullista, pyöreätä, sievää.

"Luuletteko minun huonejumalani viihtyvän täällä?" sanoi Pauli pehmeällä, vienolla äänellään.

"Minä en voi sanoa teille mitään kohteliaisuuksia. Ne olisivat vallan kömpelöitä tämän kaiken rinnalla. Mutta minä *voin* nauttia siitä, mikä on kaunista."

Mariannen käytökseen oli ilmautunut jonkinlaista nöyryyttä, jolla ei ollut mitään yhteyttä sen tarkoin mietityn vaatimattomuuden kanssa, joka oli hänen keikailemisensa pääaineiksia. Tämä ei ollut vapaaehtoista arkuutta. Hän tunsii olevansa kummallisen ujo tämän miehen läheisyydessä. Olipa, kuin tämä väsynyt, välinpitämätön katse olisi katsonut suoraan hänen sydämeensä ja nähnyt sen kaikki ajatukset. Niillä ei ollut mitään piilopaikkaa.

Börje ei huomannut mitään. Hän kulki haarat hajalla ympäri tähystellen kaikkea. Silloin tällöin teki hän jonkun kysymyksen, suoraan ja ujostelematta. Hän oli aivan varma käytöksessään, yksinkertainen ja luonnollinen. Marianne omassa pulassaan piti tätä tyyneyttä melkein suurena ansiona.

Börje ei voinut kylläkseen katsella paria espanjalaista vesimaalausta.

"Tuo on kummallista, tuo on kummallista," sanoi hän ihailen, "kuka nuo on piirustanut?"

"Enkö ole sinulle opettanut, ettei väreillä piirusteta," nauroi Pauli.
"Nämähän ovat vesimaalauksia, ja näethän sinä nimetkin."

"Vai niin. Onko hän sama, joka on kirjoittanut matkakertomuksiakin?"

"On."

"Sepä oli hupaista. Mistä olet nuo ostanut?"

"Englannista."

Ja niin kävi pitkin matkaa; Börje tahtoi saada selkoa kaikesta. Ja Pauli näytti olevan oikein tyytyväinen, kun sai hänelle selittää. Marianne sitä vastoin ei mitään kysynyt, hän pelkäsi näyttävänsä tyhmältä ja tietämättömältä.

Muun muassa oli jäljennöksiä kuuluisista veistoteoksista, roomalaiskuosisista bronssiastioista, sekä joukko ylellisyyskapineita.

"Muistoja matkoiltani."

"Täällä kuljetaan vallan kuin museossa", sanoi Börje, "mahtaa tuntua ihmeelliseltä, kun on nähnyt niin paljon."

"Oh, enpä tiedä. Olisin toivonut voineeni katsella niitä yhtä välittömästi kuin sinä; siinä olisi ollut toista nuorteutta!... Missä tahansa olen ollut, on mulla aina ollut muassani tämä kirottu oma arvosteluni, joka hävittää kaiken. Vaan itsestään ei pääse koskaan vapaaksi, kun on kerran saanut itsensä niskaansa... Niin, ja toiseksi olisin halunnut sinun tervettä muistiasi. — Rouva Olsson, oletteko huomannut, minkälainen muisti Börjellä on."

"Niin ... en tiedä. Kyllä luullakseni on se tavattoman hyvä."

"Hyväkö? Siinä on vallan liaksi vähä sanottu. Jos hänelle jotain kertoo, on se samaa, kuin piirtäisi sen kivitauluille. Minun muistini on kuin vesi: — siihen kuvastuu kaikki eikä siinä pysy mikään."

Kun kaikki oli katseltu, istahdettiin pieneen vastaanotto-huoneeseen, joka noja- ja lepo-tuoleineen, tyyntyineen ja mattoineen oikein houkutteli levähtämään.

Laseja sekä pulloja oli valmiina pöydällä ja Pauli itse piti huolta tarjoamisesta.

Börje katseli istuessaan kuinka hän avasi teräslankoja. Noin pienet, valkeat kädet! Niissä ei olisi luullut olevan voimaa ollenkaan.

Samppanja vaahtosi ja helmeili kirkkaissa pikareissa, jotka nekin muotonsa puolesta jälittelivät

vanhanaikaista kauneudenaistia. Börje kiintyi erittäin niitä katselemaan. Roomalaisia kemuja esittävissä taulussa oli hän nähnyt jotain sellaista.

Monivärinen valo, ylellisyys, kummallinen hiljaisuus, joka syntyi kun puhe vaan hetkeksikin taukosi, — kaikki teki Börjeen syvän vaikutuksen. Hän kuvaili olevansa kaukana Tomtöstä. Kokonaisuus oli hänestä kuin tuntematonta tuoksua, jota hän ahmi keuhkoillansa. Ei ilo, vaan surumielisyys hänet valtasi.

Pauli seisoi pöydän ääressä ja nojautui toiselle kädellensä sitä vastaan, nostaen toisella hitaasti lasiansa katsellessaan kohoovien helmien kimaltelevaa leikkiä siinä.

Lampun valo heijastui kuin iltarusko hänen pieniin, vaaleisiin kasvoihinsa ohuine huulineen ja ikäänkuin tushinvärisine kulmakarvoineen.

"Minulla on mielessäni sana, jota sinä, Börje, et luullakseni ymmärrä," sanoi hän luomatta silmiään ylös, "ja se sana on *väsytys*. Kuuman leikkuupäivän perästä, kun sinä olet ollut vaatteissasi kello neljästä aamulla ja pistellyt lyhteitä aumaan kilpaa renkien kanssa, voi kyllä sattua, että tunnet olevasi vähän väsyksissä. Et paljo — tietysti — mutta vähä. Ja sinä olet heittäytynyt sänkyysi ja nukkunut heti. Kun sinä sitten heräsit seuraavana aamuna, olit sinä ainoastaan entistäsi vahvempi. Oliko se väsymystä? — Se on melkein samaa, kuin mitä täällä sanotaan tuuliaispäästä, sillä tuuli voi joskus heittäytyä iloiseksi: nimi on tunnettu, vaan ei asia, sentähden käytetään nimeä väärin. Mitä sinä kutsut väsymykseksi on tuo suloinen ominaisuus koota uusia voimia, ei muuta mitään. Se on ihmeteltävin ruumiin ja sielun tasapaino, johon luonnon mestarikäsi on kaiken sovittanut paikoilleen ja josta tiedolla ei ole mitään hutiloimisen kautta turmeltu. Kiitä Jumalaasi Börje! — jos sulla semmoinen on... Kuuleppas, toisenlaista väsymystä on olemassa; se on meidän vuosisatamme suurena kirouksena — vainoavana, hermoja vaivaavana väsymyksenä, joka ei mihinkään lepoon tyydy, sentähden että se ei voi levätä, — sentähden että se on sen ominaisuuden kadottanut. Tantalus taisi siitä puhua, hän niin, ja me kulttuuri-ihmiset olemme kaikki hänen lapsiansa. Tavoitella, ja tavoitella tyhjää olemattomuutta, ei ole mitään, niin kauvan kuin *uskoo* sen olevan todellisuuden. Vaan tavoitella sitä, kunnes kaikki jäsenet uupuvat, jännittää viimeistä voimapisaraansa — kuihtuneinta jäännöstä, mikä jollakulla on — ja tavoitella sitä vielä sittenkin, vaikka päivän selvästi tietää sen olevan tyhjiyttä kaikki tyyni, — siitä, Börje, siitä kannattaa jotain puhua!... Kun tarvitsee ainoastaan heittäytyä rannalle nukkumaan, ja vaan nukkumaan, vaan ei voi saada itseänsä siihen taipumaan, vaan tavoittelee vielä tuota samaa petollista tyhjiyttä ... heikommin, heikommin, vaan aina samalla mielettömällä halulla..."

"Sinä puhut hulluja, Pauli."

"Rakas onnellinen luonnon lapsi!" — Pauli nauroi heleällä äänellä. — "Jospa tietäisit, kuinka minusta tuntuu hyvältä nähdä sinua! — Pane tyytymättömyys kasvoistasi ja ole iloinen. Minä tuon tämän juomauhrin huonejumalilleni ja rukoilen samalla, että syystä voisin kirjoittaa oveni yläpuolelle: *tässä lepää* —"

Hän täytti lasit jotta vaahto kohisi. Malja juotiin.

"Kas noin! Kerranpa sitä avataan sisällisen tunteellisuuden varaläppä", sanoi Pauli heittäytyen tuolille, "vaan älkää uskoko — jalo rouva — että kaikessa on tarkoitusta, mitä minä juttelen, vaikka se tuntuu hiukan syvämietteiseltä. Börjeä ei siitä tarvitse muistuttaa; hän tuntee minut."

Börje ei vastannut mitään, ei kieltänyt eikä vahvistanut. Hän istui ja katseli vaan huonetta ympärillään.

"Pauli, olen ajatellut yhtä asiaa", sanoi hän. "Loistoa ja ylellisyyttä, ja kaikkea muuta sellaista romua, vihaan minä kaikilla muilla vaan en kun sitä on sinulla. Kuinkahan sen laita on? Minun mielestäni on, kuin sinulla olisi suurempia oikeuksia, kuin muilla ihmisillä. Tämmöiseen", — hän ojensi kättään, "tämmöiseen näytät sinä olevan syntynyt."

"Rouva Olsson — papyrossi, suvaitsetteko? Vai ette. Hauskaa on, kun naiset tupakoivat. No mutta sinä, Börje? — Niin, en tiedä kuinka asian laita on. Minä luulen sen johtuvan siitä ajasta jolloin sinä ensin teit minun kanssani tuttavuutta: sinä olet tottunut näkemään minua erinlaisena kuin toisia, köyhempänä tai rikkaampana, kuinka tahtoo otaksua. Minä luulen sametimekon sen tehneen, sekä minun laihojen poskieni. Sinä opit suvaitsemaan minua enemmän kuin toisia."

Hänen ruskeat silmänsä saivat kauniin, avonaisen katseen ja hän puhui sangen matalalla äänellä, kuten aina, kun hän heltyi.

Sitten muutti hän äkkiä puheainetta ja rupesi kertomaan kaikenlaista matkoiltaan Börjen äärettömäksi huviksi.

Vaan koko ajan katseli hän Marianne, ei kiusallisesti, ei edes tarkkaavasti, vaan välinpitämättömästi, kuten joku ajattelematta katselee taulua istuessaan. Nuo heleän väriset käsivarret ja tuo pyöreä kaula eivät vaikuttaneet häneen enempää, kuin jos ne olisivat olleet kivistä. Marianne kirosi sydämessään tätä hametta, joka ei voinut suojella häntä näiden älykkäiden, kirkkaiden silmien edessä, joista vilkas ja terävä ymmärrys loisteli, joka pakotti häntä häpeämään niitä periaatteita, joita hän ei edes tunnustanut omikseen. Hän tunsi olevansa varsinaisessa ahdistuksessa tietäessään, että Pauli jonkinlaisella sivuhuvituksella istuessaan katseli, kuinka töin tuskin Marianne voi näyttää iloiselta.

Tässä silmänräpäyksessä Marianne tunsi kammaa häntä kohtaan.

Alakuloisen mielensä täydellinen salaaminen ei tahtonut olla hänelle mahdollista, vaan hän ponnisti voimiansa pelastaakseen sillä tavalla vähäiset pirstaleet siitä itseluottamuksesta, joka hänet oli pettänyt.

Äkkiä kumartui isäntä hänen puoleensa ja hymyn välkkyessä mustien silmäripsien välistä ojensi hän kättään ja lausui hemmoitellun lapsen äänellä:

"Saanko pyytää tuota viuhkaa!"

Tämmöisiä kummallisen nopeita ja kuitenkin pehmeitä käännteitä ilmaantui hänen käytöksessään.

Marianne päästi viuhkan siteestä ja antoi sen hänelle

Pauli oli hetken vaiti katsellen viuhkaa polvillaan ja silitellen sitä hiljaa hoikilla sormillaan, kuin olisi hän tahtonut tunnon kautta nauttia plyymireunustuksen pehmeystä.

"Kuinka kummallisia mielialoja voi johtua tämmöisestä pikkukapineesta," sanoi hän matalalla, hyväilevällä äänellään, jolla oli tottelevan soittokoneen koko hurmaava tunteellisuus, — "oletteko huomanneet, kuinka unelman kaltainen ihastus on siinä, että muisto tuo jotakin mieleen? — ei niin että ajatellaan jotakin varmaa tai nähdään joku tapaus, vaan siten että joku kokonaisuus vetäytyy jonkun mielikuvituksen ohitse. Kierkegaard sanoo: *Muistutteleminen ei suinkaan ole samaa kuin muistaminen*. Jos minä saan käyttää hänen lausetapaansa, niin sanoisin itselläni olevan huonon muistin, vaan että minulla on harvinainen kyky tilaisuuksien mukaan muistutella semmoista, jonka jo kauvan sitten olen unohtanut... Mutta sanokaapas, eikö juuri siinä ole ihmeellistä viehätystä?... Tavallisesti vaan joku mitättömyys sen herättää, — vieläpä joku paljas tyhjyyskin, vaan joka mielialansa kautta vie ajattelijan entiseen tunnemaailmaan takaisin, tosin vaan silmänräpäykseksi, mutta hengen muodossa, — vapaana kaikesta karkeasta ja painavasta. Se on ainoastaan tuoksua: varjo olleesta; — tahtoisinpa sanoa menneisyyden sielu, sen sisin ajatus... Oletteko sitä huomanneet?"

Hän vaiken, vaan ei vastausta odottaen, eikä kukaan vastannutkaan.

"Minulle ovat nämä muistuttelut olevaisia rakkaampia. Kun niitä vähimmin odotan, niin tulevat ne hiipien; ne liukuvat edelleen, kuin taikalyhdyn kuvat seinällä, ja silloin tunnen minä jotain hyväilevän lempeätä. Ajatusta se ei ole, pikemmin on se aistien raskasmielisyyttä. Se on aivan kummallisesti kudottua siitä, mitä mulla on ollut ja mitä kaipaen, ylellisyydestä ja puutteesta... Luulenpa sen olevan minulle suuremman arvoista kuin ilon. Ilossa on liaksi väliä eri aineksia: minä en viitsi sitä ollenkaan ottaa vastaan."

Marianne veti henkeänsä syvempään kuin ennen, eikä hän olisi henkensä hinnastakaan tahtonut luoda silmiänsä ylös. Tuo ääni, tuo ääni!

Semmoista on kuulla tuttua säveltä, tietämättä mistä se on muistiin tarttunut.

"Ha, ha, ha! Nauraisinpa aika tavalla, jos kohtaisin jonkun, joka tunteellisuudessa vetäisi minulle vertoja!" — Hän heitti päätänsä taaksepäin ja nauroi hiljaista nauruansa, kuten hänen oli tapana.

"Minä olen hullusti rakastunut viuhkoihin," — hän levitti sen tottuneella liikkeellä ja katsellen siihen alas, — "viuhka on oikeastaan se ainoa, jota minä kadehdin naisilta. Miehen kädessä se ei koskaan näytä miltään; sen laita on samoin kuin rannerenkaankin: siitä joutuu narriksi... Kiitoksia... Käsittämätöntä on kuinka paljo älyä voi piilottaa yhteen viuhkaan; melkein enemmän kuin yhteen päähän — välistä."

Hän antoi viuhkan takaisin kumartaen kohteliaasti vaan iva tunteellisissa suun sopissa.

"Koetelkaapas näin omituista pehmeyttä," — hän sively kädellään ilmaa kuin olisi hän siinä tuntenut viuhkavaatetusta, "se muistuttaa minulle jostakin, jota en enää koskaan näe. Minusta on kuin kuuluisi pari pehmeitä kenkiä astelevan matolla." — Hän sulki silmänsä. — "Vuoden perästä muistan ehkä tätä iltaa samalla tavalla, minä tarkoitan, vähä sillä mielialalla, joka nyt on kotelossaan, ja joka vasta todellisuuden mentyä saa siipensä. Silloin muistan minä tätä pientä pesää." — Hän katseli ympärilleen.

"Oikeastaan on nyt kaunis ilta. Eikös ole?"

"Hyvin kaunis." Marianne puhui yksitoikkoisesti ja katsellen alas viuhkaansa. Tämä hänen ujo, vaatimaton käytöksensä loi jotain lapsellisen nuorta hänen kehittymättömiin kasvonsa juonteisiin; hän oli nyt melkein kaunis, kun häntä kiusasi tunne, että oli ruma.

"Sinun pitää naida uudestaan, Pauli," sanoi Börje, "johan sitte on kauvan aikaa kulunut kun sinun vaimosi kuoli, eikä sulla ole siitä mitään hyötyä, että kuljet kuin mikä jöröjukka ihmisistä erilläsi."

"Minulla ei ole nyt juuri valmista rakkautta."

Tuo oli kuivaa ivaa, joka ei huolinut olla edes pistävä, vaan ilmaisi ainoastaan haluttomuutta. Mariannesta oli, kuin olisi hän ollut ilkeän vanhan ukon edessä.

"Täällä kotonakin puhutaan eroamisesta kun sanotaan toiselle jäähyväiset," sanoi Pauli, kuin ei välillä olisi mitään tullutkaan lausutuksi, jatkaen edellistä puheainettansa. — "Oh, mitä se on, kun erotaan Eslöfvissä ja tavataan ehkä taas Tukholmassa? Tiedetään, että ainakin *voidaan* taas tavata, voidaan antaa tietoja toiselle, löytää toisensa, — jos tahtoo. Vaan mannermaalla...! Kuten muuttolinut jonossa tulevat ne idästä ja lännestä, tuntevat tämän vieraan linnun sukulaisekseen, tapaavat toisensa kuin pitkän eron jälkeen, ymmärtävät toisiansa, iloitsevat... Ja kun heitetään hyvästi, ei tiedetä, nähdäänkö enää koskaan näitä kasvoja tai kuullaanko tätä ääntä, ja kukin tuntee kuin tuskaa, ensikerralla, — suurta autiota tyhjiyttä. Mutta siihen totutaan. Opitaan niin vähitellen sanomaan hyvästi, noin kun tuolla ulkonakin sanotaan. Ja joka kerta tuntuu se helpommalta. Kukin huomaa sen niin täytyvän olla, missä elämä on kehittynyt suureksi."

"Minua se ei miellyttäisi," sanoi Börje.

"Sinä tottaisit siihen, jos eläisit minun elämäni."

"Sitä en tahdo."

Syntyi hetken hiljaisuus. Pauli näytti, kuin olisi hän puhunut tulematta ymmärretyksi, — väliä tyytymättömältä, vaan haluttomalta vaivata itseänsä enää. Äkkiä loi hän silmänsä vilkkaasti ylös:

"Meillä on liian vähän opittu arvossa pitämään flirtatsioonia.

"Mitä sinä tarkoitat flirtatsioonilla?" sanoi Börje.

"Nyt panet minun pussiin: ruotsissa ei ole oikeastaan vastaavaa sanaa."

"Tarkoitatko sinä tyttöjen ympärillä liehumista tai kurttiisia?" sanoi Börje.

"Hirmuisen raskas sana niin hienolle käsitykselle. Yhtä hyvin voit ampua kolibrin kanuunalla."

"Se on melkein samaa kuin *hienonnettu kiinni-ottaminen*, se tulee asiata likemmäksi," sanoi Marianne, joka veti suutansa nauruun. Tässä oli hän tutulla alalla: naisromaaneissa kyllä tiedettiin, mikä flirtatsiooni oli.

"Tuo kuuluu niin hitonlaisesti poroporvarilliselta," huomautti Pauli virnistellen, "mutta antakaapas minulle sana, joka loistaa auringon paisteessa ja katoaa, joka vastaa jotakin, jota ei koskaan ajatella ottaa kiinni eikä pitää käsissä." — Hän piteli kättään yhdessä kohden ilmassa ravistellen sitä hieman ja katseli pää alaspäin kulmakarvojensa läpitse, kuin olisi hän tyhjässä avaruudessa keksinyt sen sanan, jota etsi. — "Se on samaa kuin älyn etevä leikki sen kanssa, joka peittää keskinkertaisuuden, se täyttää hetken, tuottamatta sille mitään rakkautta... Se on tyhjyys, joka uudistuu kuitenkin joka silmänräpäys. Ken ei tiedä mitä flirtatsiooni on, hän ei tunne naysiakaan.

"Minä kutsun sitä kurttiisiksi joka tapauksessa," sanoi Börje vakavasti.

"Voi, ei, ei, ei! Sinä tahdot tehdä sen kokonaan liian tuntuiseksi ... käsin kosketeltavaksi. Mutta löytyyhän sitä paljo muutakin, jota sinä et voi saada käsiisi. Ajatteleppas vaan istuvasi suljettuna suureen, vallan sysimustaan huoneeseen. Sinä et näe mitään — ainoastaan mustaa pimeyttä. Mutta pienimmästä oven raosta voi päästä auringon säde sisään. Se leijailee tyhjiydessä, ilman jalansijaa. Ja tuo säde vetää katseen puoleensa. Sinä istut ja tuijottelet siihen. Ja sitten sinä kerrassaan huomaat tämän sanan! Se tanssii siinä, se laskee ja nousee, se on ainoastaan auringon tomua — pölyä — vaan koskaan et sinä ole nähnyt niin montaa väriä heijastavaa timanttia, kuin nuo tuossa, siinä on kokonainen leikkivä maailma. Sinä iloitsit siitä, vaan sinä et voi siihen tarttua kiinni, etkä myöskään luule sen olevan mitään... Se on ajankulutusta sinun yksinäisyydessäsi, kimalteleva tyhjyys — flirtatsiooni."

"Semmoisella hienot ihmiset huvittelevat, kun ovat liian hienoja työtä tehdäkseen. Sillä *ei ole* mitään arvoa!"

"Sampanjan vaahdolla ei myöskään ole mitään arvoa, eikä sitä kuitenkaan juoda sen ollessa väljähtynyttä ja kuollutta. Elämä myös tarvitsee helmiä ja vaahtoa."

"Kyllä niin, hienoja ihmisiä varten." — Börjen ääni tuntui vihalta ja pisteliäältä.

"Ohoh. Monta sopimatonta avioliittoa solmitaan, vaan sentähden ettei tiedetä, että flirtatsiooni on seurahuviutus aivan kuin krokettipeli ja panttileikit. Niin lempo soikoon! Täällä kotona pannaan kaiken nimeksi tuo suuri sana *rakkaus* ja mennään sen vuoksi naimisiin. Tyhmyyksiä!"

"Minkä p—run tähden sitä sitten pitäisi naiman?" Nyt oli Börje suuttunut.

Pauli kohautti olkapäitensä kuin pariisilainen: ellet voi pysyä tyynenä, niin en tahdo puhua sinun kanssasi.

Börjen harmi taisteli hetken sävyisyyden kanssa.

"Niin, sinulle mahtaa se sopia vallan hemmetin hyvästi," sanoi hän nauraen, "sen kyllä käsitän."

Paulin silmistä loisti koirankurisuus.

"Luonnollista on, että minä sentähden sodinkin sen puolesta."

Marianne olisi tahtonut luoda silmänsä ylös, näyttääkseen Paulia ymmärtäneensä. Hän oli iloissaan kuin olisi Pauli löytänyt yhden hänen omista ajatuksistaan ja antanut sille muodon. Vaan hän ei rohjennut: — hän katseli noin kylmästi, kuin olisi hän sanonut hyvin tietävänsä, että Marianne oli tahtonut ihastuttaa kahdella valkealla käsivarrellaan, vaan istui nyt toiveissaan pettyneenä.

"Mutta se tekee jokaisen hengellisesti köyhäksi," sanoi Börje.

"Ei suinkaan. Kukin saa vaihdossa kymmenkertaisesti, kaksikymmenkertaisesti enemmän kuin muuten. Flirtatsiooniin tottumalla tulevat keskinkertaisimmatkin naiset johonkin määrin miellyttäväiksi. Niin kiihottavaisesti vaikuttaa se sieluelämään. Sinä et voi uskoa, kuinka valppaaksi tulee näistä pienistä paraati- ja hyökkäystempuista..."

"Minä en siitä huolikkaan! Sinä rupeat aina leikkiä laskemaan, kun minä puhun täyttä totta."

"Ei se ollut leikkiä. Annappas nyt kuulua mitä sinulla on vastaan sanomista!"

"Niin, minä tahdoin vaan sanoa, että kyllä minä ymmärrän, että nuoret ihmiset maailmaan päästyänsä ovat kuin varsat laitumella: he luulevat koko elämän olevan leikkiä. Silloin tietysti rakastutaan vähä oikealle vähä vasemmalle. Tuo on aivan kuin olla pitääkin, sillä ei kellään ole semmoista onnea, että kaappaisi oikean paikalla, eikä siellä ole ymmärrystä valita. Jos silloin menee ja tekee sitoumuksen koko elämän ajaksi, — olisi se kai tyhmyyttä. Senhän kautta me toki kaikki olemme kulkeneet, eikä siinä ole mitään hävettävää." — Hän hymyili ja silmäili Marianne. — "Mutta kun sitten tapaa jonkun, josta voi oikein pitää, niin silloin pitää käydä kiinni, eikä houria mitään flirtatsiooniä ja mitä kaikkea sinä siinä olet istunut puhumassa. Sillä jollei niin tee, menettelee samalla tavalla kuin olisi päästänyt käsistään solmun jossakin köydessä, sitten soljuu se eteenpäin niin hirmuisen nopeasti, ettei voi pitää varalta kuinka pitkältä sitä vetää. Ja sitten voi sattua, ettei sellaista solmua enää tulekkaan, josta voisi pitää kiinni."

"Entäs sitten?"

"Niin, sitten kun on jaellut itsensä tuhansiin pieniin palasiin, ei voi koskaan enää tulla kokonaiseksi, ja sitten ei *voi* pitää kenestäkään oikein, vaikka kuinka mielellään tahtoisi, vaan haluaa aina vaan uutta ja uutta. Ja joka kerta kun jotain uutta saa, tulee se aina enemmän entisen kaltaiseksi, ja lopuksi on kaikki tyyni vanhaa. Eikä siitä huolita, vaikka se heitettäisiin kintuille perässä. Ja sitten ollaan yksin, ja sitten muka on tuo kaikki kuluttanut ihmisen, joka vaan ajelehtii sinne tänne kuin ohjaamaton pursi. — Niin, enhän tiedä, kuinka tuon lentävän hollantilaisen laita on, vaan minun mielestäni vivahtaa hän vähä samaan sorttiin. Varo itseäsi vaan, Pauli."

Börje nauroi sangen pilkallisesti ja toinenkin tuli suutansa vetäneeksi hymyyn katsoessaan noihin vaaleihin, iloiseihin silmiin, jotka näyttivät olevan tyytyväisiä koko maailmaan.

"Niin — rouva Olsson — tämmöisiä me olemme: kiistelemme päivästä päivään ja tulemme siitä aina vaan paremmiksi ystäviksi. — Mutta älä luule, että olet todistuksillasi kumonnut mielipiteeni."

Aika oli jo käydä illalliselle.

Marianne, päästyään päarakennukseen, kiirehti huoneeseensa vaihtamaan tuota vihattua hametta jokapäiväiseen pukuunsa. Hän tunsu erehdyksensä kautta alentuneensa niin paljo Paulin silmissä, että asian parantamiseksi tarvittiin pitkiä ponnistuksia, ja niin ankaran kolauksen sai hänen itseluottamuksensa, että hän melkein mielikuvituksessaan luuli näkevänsä, kuinka hän vanhentui. Mutta sama se, Pauli saisi joka tapauksessa katsella häntä toiselta kannalta, kuin huono-onnisena keikailijana. Sen päätti hän saada aikaan. Pauli saisi nähdä, ettei vielä tuntenut Marianne Björkiä, joka vielä olisi hänen pakottava pyytämään mielessään anteeksi tämän illan tähden.

Näitä ajatellessaan oli hän muuttanut pukua. Hän satoi vyötäisilleen pienen esiliinan, joka mustan hameen päällä näytti sangen yksinkertaiselta ja vaatimattomalta. Pauli saisi nähdä koko asian olleen vaan leikkiä, — ettei Marianne ollut tahtonut saattaa häntä hämilleen, ei tavoitellut hänen ihailuaan.

Hän järjesteli hienot hiuksensa, jotka keveinä kuin utu laskeutuivat hänen otsalleen ja kaulaansa; sitte katsahti hän vielä kerran kuvastimeen vakautuakseen, että hän sieltä näki nuoret kasvot lapsellisine juovineen.

Hän saisi nähdä — tämä kaikkeen kyllästynyt herrasmies! — ettei Mariannen tarvinnut virittää ansoja häntä varten sekä ettei Marianne tietänyt missään pettyneensä.

Sinä iltana oli hän ystävällisempi Börjeä kohtaan, kuin hän oli ollut moneen aikaan, ja kun Börje myöhemmällä sanoi hänelle hyvää yötä, pidätti Marianne häntä saadakseen jutella Paulista. Börje tunsu ehkä paremmin hänet kuin Marianne, vaikeivät olleet nähneet toisiansa pitkään aikaan. Ja joka tapauksessa ei hän voinut jättää asiata silleen: hänen täytyi saada puhua Paulista.

Niin suuresti oli Paulin kummallinen käytös vaikuttanut Marianneen.

"Kuules, Börje, minkälainen hän oikeastaan on? — Marianne kysyi tätä niin huolettomasti, kuin vaan saadakseen jostakin puheen ainetta.

"Niin, sen sanon sinulle: hän teeskentelee naisten tähden; ne ovat aina olleet hupsuja hänestä pitämään, ja siten on hän tullut tuommoiseksi. Hän ei ole tyytyväinen kauvemmin kuin häntä katsellaan. Mutta se kyllä menee ohitse, kun hän on tottunut sinuun. Alussa hän luonnollisesti ei voi pitää aisoissa vanhaa ilveilemistänsä, vaan älä ole siitä milläsikään, kyllä se haihtuu sitten."

10.

Mariannelta oli puuttunut kaikki halu taloudellisiin toimiin. Hän istui pöytänsä, kun se oli katettu, vaan ei huolinut sen kattamisesta enemmän kuin ruoan laittamisestakaan. Häiritsemätön lepo oli korkeinta, mitä hän tavotteli, ja hänen ensimmäinen nälkänsä loistoa haalimaan oli ohitse.

Vaan Paulin huoneessa vietetyn illan perästä alkoi alituinen muutos. Hänen oman arvonsa tunto oli tullut sangen helläksi kaikkea kohtaan, joka olisi voinut synnyttää Paulissa huonompaa ajatusta hänestä, ja hän huomasi olevansa alituisen ja äänettömän arvostelijan läheisyydessä. Jos hän sentähden huomasi Paulin vaikka kuinkakin salaa pöydässä pyyhkivän käsiliinallaan jotakin pilkkua lasistaan, tai jos ei pöytäliina ollut hyväksi mankeloitu, tai lautaset hyvässä järjestyksessä, koski se häneen kuin olisi hän saanut nuhteen, sillä hän tiesi, että Pauli semmoisista häntä syyttäisi.

Mariannella oli, kun hän tahtoi olla jollekulle mieliksi, vallan vastustamaton kyky päästä toisten ihmisten tottumuksien ja tapojen perille, ja kun hän nyt kiihkeästi halusi päästä arvoon Paulin silmissä, ei kauvan viipynyt, ennenkuin hän oli vakoillut tietoonsa hänen pienimmänkin heikon puolensa.

Marianne tuli tarkkaavaiseksi ja täsmälliseksi, hänen silmänsä rupesi huomaamaan, mikä voi enentää hauskuutta, eikä mikään hänen kokeistaan sitä edistääkseen jäänyt palkitsematta, sillä vaikei Pauli kiittänyt koskaan sanallakaan, tunsu hän hyvityksen yhtä selvästi, kuin olisi Pauli kiittänyt häntä jokaisesta pienestä tarkkaavaisuudesta.

Pitkät hetket näki hän Paulin istuvan jonkun isolehtisen kasvin varjossa tai tähystelevän syksyisen kukkavihkon meheviä värejä, kuin olisi hän niistä ahminut ravintoa kirkkaisiin puoliavoimiin silmiinsä.

Hänen sieramensa suurenivat herkullisen päivällis-pöydän lähellä, eikä hänestä ollut yhdentekevää minkälaisesta kupista hän ryyppiskeli kahvinsa tai mistä lasista hän otti kolauksen vettä. Varomaton kolina pöydässä voi saattaa hänet huonolle tuulelle, jopa ärsyttää hänen hermojansakin, niin että hän väänteli jäseniänsä, ja kaunis valaistus Mariannen pienessä huoneessa voi muuttaa niin tykkänään hänen mielialansa, kuin olisi hän ollut toinen ihminen. Hän oli tunteellinen kuin kaasuliekki ja hänen hienoksi muodostunut taipumuksensa ulkonaiseen hyvinvointiin näkyi pienessä ja suuressa. Sentähden

tunsi hän lepoa Mariannen hiljaisessa huolenpidossa; tämä täytti ennakolta kaikki hänen toiveensa ja poisti kaiken, mikä olisi herättänyt vastenmielisyyttä. Pauli oli tästä kiitollinen, ja välistä hänen käytöksensä Mariannea kohtaan muistutti sairaan lapsen ärtyisätä mieltä.

Naisromaanit olivat joutuneet vallan epäsuosioon, lieneekö se sitten ollut seurauksena Paulin säälimättömästä arvostelusta, tai ettei hän niitä enää tarvinnut. Jos hän joskus luki, oli hänellä aina ranskalaisia kirjoja, joita hän lainasi Paulilta, niinkuin Bourget, Baudelaire, Maupassant ja Flaubert. Pauli oli ottanut kehittääksensä hänen kirjallista aistiansa, jonka hän huomasi olevan kaiken arvostelun alapuolella. Mariannen luonteen taipuvaisuus näkyi tässäkin, eikä Pauli olisi koskaan voinut ajatella etevämpää oppilasta.

Kun Börjellä oli paljon ulkotoimia, saivat Pauli ja Marianne useimmiten olla kahden kesken toinen toisensa seurassa, ja kun ensimmäinen kylmyys, joka oli Mariannen mielessä ollut Paulin huoneen vihkimispäivän illasta saakka, oli taasen haihtunut, tuli heidän välinsä tyyneksi ja avomieliseksi. Heidän mielialoissaan ja tunteittensa elämässä oli paljo yhtäläisyyttä; Paulin oli vaan aina enemmän kehittynyt kuin Mariannen. Heistä oli sentähden hupaista istua ja vertailla ajatuksiaan, irroitaa niitä omasta itsestään, lausua niitä kuultavaksi ja punnita niitä keskenään. Mariannesta, joka asioiden miettimisessä ei vetänyt Paulille vertoja, oli tämmöinen ajatuksien irroittelu ja toisen tutkittavaksi antaminen, oikein kiihdyttävää mielilyötä.

Börjen mieleen ei koskaan juolahtanut olla mustasukkainen, eikä hänellä siihen ollutkaan mitään syytä, sillä Marianne liittyi häntä lähemmäksi kuin koskaan ennen. Hänen hellyyden tarpeensa näytti tulleen kaksinkertaiseksi, vaan hänen luonteensa samalla kertaa raittiimmaksi. Börjen mielestä oli tämä seurauksena siitä, ettei Marianne enää oleskellut niin yksikseen. ja hän oli iloissaan Paulin tulosta. Se arkuus, joka Mariannea oli vaivannut veljensä läsnäollessa tunteitaan osoittaessaan, oli kadonnut jäljettömästi Paulin seurassa, sillä tämä ei ainoastaan pitänyt Börjeä arvossa, vaan sen ohessa häntä jollain tavalla ihaili; — se ilmutui lapsellisessa kummastelemisessä, joka loppui hartauteen ja jolle hän itse oli valmis nauramaan. Hän tunsi oikeata ylpeyttä ystävänsä puolesta, melkein kuin hänellä olisi ollut osaa hänestä, ja hänen suuri ilonsa oli näyttää Mariannelle, kuinka helposti Börje jaksoi nostaa suurimpiakin painoja; eikä Börjekään ollut vallan tunnoton tälle mairittelevalle tarkkaavaisuudelle, sillä hän ei ollut aivan vähäisen olevinaan ruumiinsa voimien puolesta, joilla hänen oli tapana innostuttaa työmiehiänsä. Sitä paitse ihaili nyt Marianne, koska Paulikin niin teki, montaa seikkaa, jotka hänestä ennen olivat näyttäneet kömpelyyksiltä. Sekä hän että Börje tunsivat huojennusta, kun heidän yhteiselämänsä oli tullut liikkuvampaa ainesta, ja Paulista tuli heille tuo hyvää vaikuttava johtaja, jonka toimi tavallisesti lapsilla on kodissa, jotka pienellä ajattelemattomuudellaan ja vaihtelevan mielensä avulla poistavat puutumuksen kodista. Börje tunsikin, ettei Pauli voinut poistua jättämättä tyhjää aukkoa jälkeensä, joka seikka vieläkin lisäsi hänen mielihyväänsä.

Mariannen pieni työkamari oli tullut heidän lempipaikakseen varsinkin Börjen ollessa ulkotoimillaan, sillä hän taas viihtyi parhaiten suuressa vierashuoneessa noiden jykkien huonekalujen keskellä.

Pauli ja Marianne olivat muuttaneet kaikki huonekalut toiseen asentoon jälkimmäisen kamarissa; Pauli oli sinne lahjoittanut joukon taide-esineitä kaunistukseksi, ja Marianne oli antanut muuttaa piaanonsa sinne. Pauli sanoi huoneen kokonaisuudessaan näyttävän jalokivisen rintaneulan samettikotelolta, vaan Börje kutsui sitä tapernaakeliksi.

Täällä istuivat Pauli ja Marianne tuntikausia, keskustellen matalilla äänillään Mariannella koruompelus käsissä. Juuri näillä hetkillä oli Paulin päähän pistänyt kutsua puhetoveriaan *Marianne-rouvaksi*. Börje oli kerran ehdotellut, että he joisivat sinänmaljan, vaan siitä ei ollut tullut mitään.

Sinä voi kukin olla koko maailman kanssa, vaan *Marianne-rouva* — — niin lausui ainoastaan yksi: se oli erityinen etuoikeus. Kun Pauli sitä lausui pehmeällä äänellään, olisi sanan voinut luulla olevan toista kauniimpaa kieltä. Mariannella oli oikea nautinto sen kuuleminen.

Kun talvi tuli lumineen ja pakkasineen, liittyi tuo pieni perhe likemmin toisiinsa, vaikka Börjellä oli luonnollisesti välistä ulkotoimiakin. Hämärässä teki hän kiertokulkunsa tallien ja ylisten kautta eikä tullut sisään koskaan, ennenkuin lamppu oli sytytetty.

Paulin ja Mariannen häntä odottaessaan harjoittivat he tulenpalvelemistaan, joksi Börje kutsui sitä, s.o. he istuivat uunin ääressä valkeata vartioitsemassa Mariannen huoneessa.

Molemmat olivat viluisia ja molemmat tahtoivat lämmintä. Sitä paitse oli sanomattoman rauhallista ja miellyttävää istua ja haastella puoli pimeässä.

Kun valkea oli palanut loppuun, sai Pauli polttaa parin turkkilaisia sikaariansa, sillä Marianne ei voinut koskaan väsyä katselemaan tuota pientä tulipilkkua, joka eli ja hengitti tuossa pimeässä niin herkän taiteellisesti kuin sensitiiva,[6] luoden välistä punakeltaisen hohteen noille hienoille, vaaleille

kasvoille.

Pauli istahti usein piaanon ääreen. Hän osasi pikkukappaleita koko joukon ulkoa. Useimmat oli hän harjoitellut ainoastaan korvansa mukaan, ja nämät säveleet olivat kuin pujoteltuina hänen muistelmiinsa. Eli pikemmin tulivat ne hänen kertomuksiansa piirroksiksi. Hän soitteli kaikenlaista: italialaisia kansanlauluja; kaduilla ja maanteilla rallateltuja rekilauluja; mustalaistansseja käsirummun ja kilkkuttimien hälinällä höyستettyinä; saksalaisia kansanlauluja tai surisevia säkkipillin säveleitä.

Marianne istui silloin aina pienessä sohvassa lähellä häntä, ja kun Pauli oli lopettanut kertomuksensa — jonka hän aina teki tapansa mukaan vilkkaaksi ja vaihtelevaksi — tuntui Mariannesta kuin hämy olisi ollut ainoastaan viitta, jonka Pauli oli heittänyt hänen ympärilleen kuljettaessaan häntä pitkin huumaavia, pimeitä käytäviä, kunnes hän äkkiä veti peitteen pois ja Marianne näki tämän kirjavan elämän edessään muutamia minuutteja, — sillä tavalla eli hän Paulin menneisyyttä. Se tuntui aivan salaperäiseltä, kummalliselta.

Näissä hämykeskusteluissa ilmutui Paulin luonne alkuperäisessä yksinkertaisuudessaan, johon ei sekautunut mitään kyllästyneen ivaa, jolla hän muutoin sonnusti itsensä, joka kerta kun luuli jonkun tulevan häntä liian lähelle. Ja kun hän tällä tavalla avasi oman umpimielisyytensä, sai hän ihmeteltävän voiman vetää kuulijan mukaansa. Vaikutus ei suinkaan ollut sanoissa, vaan äänen sävyssä ja hänen koko olentonsa hienoudessa. Mitä hän siten kertoi, sai muodon ja kauneuden kuin näkisi sen kirkkaassa auringon valossa ja kuin se tarttuisi muistiin ainiaaksi.

Marianne istui aina hiljaa kuunnellen. Jos hän joskus teki kysymyksen, tapahtui se vaan siitä pelosta, kun luuli Paulin muuten lopettavan.

Mitä he siten puhuivat hämärässä, kun kasvojen juonteita ei erottanut ja äänikin värähteli toisenlaisesti, — siitä ei koskaan puhuttu päivällä mitään. Korkeintaan voitiin siihen koskea noin sivumennen, viitata hienosti johonkin kohtaan hämykeskustelussa, joka nyt oli muuttunut jonkinlaiseksi yhteiseksi omaisuudeksi heille, vaan silloin ei tarvittu muuta kuin joku sananen tai leikkilinen silmäys, jolloin heti toinen ymmärsi toisensa.

Pauli, joka soveliaalla päällä ollessaan osasi uskomattoman keveästi johtaa keskustelua kokonaan kehenkään koskematta, puhui näinä hämyhetkinä melkein yksinomaan itsestään. Mariannen käytös houkutteli siihen. Selittämättömän myötätuntoisesti vaikutti Pauliin nähdä hänet tuossa istuvan ja kuuntelevan — tyyneenä, miettiväisenä, näyttäen kuin olisi hänellä äärettömän paljon sanottavaa, vaan että kuuntelemisen halu oli niin suuri, ettei hän sanallakaan tahtonut kertomusta häiritä. Sellaisen keskustelun loputtua tunsikin aina tulleen ymmärretyksi. Täten tuli tavaksi Paulille ja Mariannelle, että edellinen alituisesti oli keskustelun johtavana puolena. Vaan kun Pauli katseli Mariannen tarkkaavaisiin silmiin, tuntui hänestä aina kuin tämäkin puhuisi vaikka oli ääneti ja kuin hän tietäisi kaikki, mitä Mariannella oli sanomista.

"Marianne-rouva," sanoi Pauli eräänä iltana kun he tapansa mukaan istuivat tulen loisteessa, "minusta on äärettömän paljoa helpompi puhua naisen kuin miehen kanssa. Naisilla on sielun notkeutta, jonka avulla he aivan toisella tavalla kuin miehet voivat seurata jonkun ajatuksen juoksua. Heidän pehmeän, oikullisen sieluelämänsä voi vetää niin lähelle itseänsä kuin haluaa, ilman ponnistusta, tuntematta ahdistusta, naisen ajatus pujahtaa niin nopeasti ja helposti toisen mielentiloihin, ettei koskaan tarvitse nähdä vaivaa sen mukana pysymisestä. Yksinäisyyden koko viehättäväisyys suurenee, kun todellisuudessa *ei olekkaan* yksinään. Naisissa ei ole sitä arvostelun kuivakiskoisuutta, jota minä kammon; sentähden minä rakastan niitä."

"Onpa ihme, jos tämä kuivuuden puute on muuta kuin laiskuutta," vastasi Marianne naurusuin, "ainakin on *minun* mielestäni mukavampaa olla muassa kuin arvostella."

"Ei hätää! Se on suloista joka tapauksessa. Mutta" — hän kumartui lähemmäksi — "oletteko huomannut, ettei koskaan puhuta vapaasti sen kanssa, joka on ulkonaisesti lähellä jotakin toista? Estettä siinä kuitenkin on, että he rajoittamalla jonkun liikkeitä, tekevät mahdottomaksi sekä lähestymisen että poistumisen. Niin, ja sitä paitse: — tunnin vilpittömänä oleminen, silmänräpäyksen, kuukauden, sen kyllä voi sille edellytyksellä, että paluumatka on tiedossa, mutta ainaiseksi? Ei. Sillä kaiken vilpittömyyden pohjalla on salainen tunne siitä, että minun pyrintöni tänä päivänä voi olla ristiriidassa huomispäivän pyrintöjen kanssa, — muisto siitä, että se joka eilen oli uutta ja tuoretta, on tänään vanhaa ja turmeltunutta... Ei. ei, minä vakuutan teille, ettei se ole ollenkaan niin loukkaavaa kuin voisi luulla, se on päinvastoin jotakin, josta meillä kaikilla on aavistusta. Mutta sangen harvat rohkenevat katsoa ihmisluonteen nurjalle puolen ja ottaa selvän, mitä siellä on, sentähden ei puhuta semmoisesta. Ja mistä taas ei ole totuttu puhumaan, se tuntuu kammottavalta. Jos te nyt, Marianne-rouva, olette pimeänpelko, niin lopetan."

Hän puhui hyväilevimmällä äänellään, valittaen kuin hellitelty lapsi, ja kuitenkin vähä ivallisesti.

"En. jatkakaa," lausui Marianne.

"Tahtoisin, että tulisitte näkemään *minkätähden* ollaan enimmin umpimielisiä niitä kohtaan, jotka ovat meitä lähinnä. Että asian laita niin on, sen olette huomannut monta kertaa ja tiedätte sen siis olevan tosiasian. Minä etsin vaan syitä. Jos ummistatte silmänne sitä katselemasta, ette sillä voi tehdä olevaista olemattomaksi; se pysyy, jos tahdotte, eli ette. Mutta muistakaa, että minä puhun ainoastaan *siteistä* — ulkonaisista siteistä — ja siitä omituisesta asian laidasta, että niille annetaan enimmin, joihin ei olla sidottuja... Niin, näettekös, aatteellisuuden kannattajat uskokoot mitä tahtovat sielujen yhteellisyydestä ja sen semmoisesta, vaan totuus kuitenkin on, ettei koskaan päästä niin lähelle toista ihmistä, ei koskaan tulla niin *yhdeksi* hänen kanssansa, että edes hämärin, muodostumaton ajatus kieltää kaiken mahdollisuuden vastaiseen teeskentelyyn. Ja siinä se on! Sille, joka aina seuraa toista, paljastaa tämä toinen vastahakoisimmin itsensä, sillä hän tietää tapahtuvan asioita, joita tahtoo salata, tai olosuhteita, joiden johdosta hän mielellään lakaisee menneisyyden jäljet umpeen. Se, jolle kerran on antanut täyden luottamuksensa, voi semmoisissa tapauksissa tulla säälimättömäksi kurissa-pitäjäksi, ei ainoastaan toisen tekoihin, vaan jopa hänen salaisimpiin periaatteisiinsakin nähden; hänelle on annettu ase kaivaa se ulos toisen sydäimestä, mitä toinen tahtoo salata itseänsä varten. Ne, jotka ovat minuun persoonallisessa suhteessa — minä tarkoitan ulkonaisessa — ne ovat ainoastaan pidettävät minun vastapelaajinani. Jos minulla on halu näyttää korttini jollekulle, niin —, en suinkaan siksi valitse ketään heistä! Ei, siihen valitaan asiaan kuulumaton henkilö. Ja luottamus-asiat uskotaan vieraalle. Erotaan — ja sanottu on kuin tuulelle kuiskattu. Silloin ollaan vapaita, kuin ei mitään olisi koskaan sanottu, ja kun kääntyy toiselle puolelle, on yhtä tuntematon kuin ennenkin. Tämän tuntee vaisto. Ja vaisto on hyvän joukon viisaampi kuin ymmärryksemme."

"Oh, te olette epäilijä, te ette usko mitään."

"Kyllä, Marianne-rouva, minä uskon sitä, mikä on minun silmiäni edessä tai käsissäni. Minulla on usko, että voi siirtää vuoria, — vaan se on *silmänräpäyksen* uskoa. Sillä ei ole mitään tulevaisuutta eikä mitään ijankaikkisuuttakaan... Marianne-rouva, voisinko minä tämmöisenä asettaa koko elämäni teidän eteenne, ellei minulla olisi hyvää uskoa? Vaan kukaan ihminen ei toivo näkevänsä entisiä omia ajatuksiansa tai muinaista minuuttansa. Se juuri vaikuttaa tonttupelkoa... Ja minä pelkään hirmuisesti tonttuja."

Hänen lauseessaan oli jotain, mikä vaivasi Marianne, eikä hän siis vastannut.

"Kuten nyt minun vaimonikin," jatkoi toinen, "minä olisin *voinut* uskoa hänelle kaikki: minä tiesin, ettei hän koskaan olisi minua väärin ymmärtänyt, minä olin varma hänen vaitiolevaisuudestaan ja hän oli vallan liaksi hienotunteinen urkkiakseen koskaan mitään — ja sentäänkin! Minä en sanonut hänelle koskaan mitään itsestäni, vaikkapa tiesinkin, kuinka suuresti hän sitä halusi, ja että hän olisi antanut elämänsä semmoisesta luottamuksesta, jommoisen minä voin osoittaa vieraalle!"

Viimeiset sanat oikein kiduttivat Marianne. Hän oli aina karttanut, ettei mainitsisi hänen vaimoansa. Hän tiesi Paulin myöneen itsensä rahoista, ja se oli hänen mielestään häpeäpilkku, jonka olemassa olosta hän ei tahtonut muistuttaa häntä eikä itseänsä. Sentähden poistui hän joka kerta kun Pauli lähestyi sitä ainetta. Niin oli hän tehnyt monta kertaa; Pauli oli sen huomannut ja tämä hellätuntoisuus loukkasi häntä kuin itsepäinen välinpitämättömyys. Hänen täytyi siitä päästä. Se vaivasi hänen hermojansa, kuin aina täytyi kiertää tätä kohtaa kuin lumouskehää.

"Marianne-rouva, olisin toivonut, että olisitte ollut vaimoni tuttava," sanoi hän ja seisautui puheessaan tahallaan niin pitkäksi ajaksi, että toisen olisi pitänyt vastata. Vaan Marianne oli vielä ääneti.

Pauli suuttui.

"Enpä tiedä, minkälaisia kummallisia ajatuksia teillä on minun avioliitostani!" huudahti Pauli kiihkoissaan, "minkätähden ette uskalla puhua siitä?"

Mariannelle tuli polttavan kuuma, vaan hämärä oli jo siksi pimentynyt, että se peitti hänen punehtumisensa.

"Minä en tiennyt teillä olevan siitä mitään puhumista," sanoi hän matalasti, "enhän minä ole teitä estänyt."

Pauli oli vaiti silmänräpäyksen.

"Minulle on kiusaksi," sanoi hän arasti, "tämä: *tähän asti saat mennä, vaan et etemmäksi*. Luuletteko siinä olleen mitään häpäisevää minulle." Marianne istui matalalla tuolilla uunin edessä ja Pauli hänen vieressään nojaten kasvojaan hänen käsiinsä ja ruumis veltosti vaipuneena nojatuolin selkälautaa vastaan. Joka kerta kun Marianne katsahti sivulle päin, näki hän piirteet Paulin olkapäästä ja tumman

eteenpäin kumarassa olevan pään. Pauli istui ääneti, kuin ei hänellä olisi enää mitään sanottavaa, ja liikahuttamatta jäsentänsäkään. Marianne nojautui taaksepäin ja katseli häntä kauvan hänen siitä huolimatta. Joka ainoa tämän olennon piirre oli niin hieno ja siro, vallan erinlainen, mitä Marianne oli nähnyt ennen; ei löytynyt ainoatakaan kohtaa tässä ruumiissa, joka ei olisi tehnyt häneen kummallisesti houkuttelevaa, salaperäistä vaikutusta, johon samalla sekautui tyhjyyttä ja ikävää, tuskaa, josta hän ei tahtonut päästä vapaaksi. Itse Paulin välinpitämättömyys vaikutti tämän kaiken. Joka ainoassa liikkeessä oli jotakin, joka sanoi, ettei hänen tarvinnut ajatella, miltä se näyttäisi, sekä ettei sen kauneus tehnyt hänelle mitään iloa.

Vaikka Marianne olisi kuinka vähä kumartunut sivulle, olisi hän voinut pyyhkäistä poskeansa Paulin takin hihaan. Hän luuli jo tuntevansa sen hienon, pehmeän kankaan koskettavan hiuksiansa. Vaan hän ainoastaan luuli niin paljaan läheisyyden takia, jota lisäsi hieno papyrossin tuoksu, joka vielä tuntui vaikka valkea jo oli sammunut. — Oi, jospa Marianne olisi voinut tarttua tähän käsivarteen, painaa kasvonsa siihen ja nyyhkyttää niin sydäntä särkevällä äänellä, kuin häntä halutti! Sillä häpeällistä *oli*, että Pauli oli myynyt itsensä, häpeällistä *oli* elää avioliittoa vanhan, ruman naisen kanssa ... kärsiä hänen hyväilyjensä. Se oli niin liikuttavan luonnotonta, että Marianne oli huutamaisillaan tuskasta sitä ajatellessaan. Se oli niin kunniatonta, alentavaista, että hän olisi itkenyt verikyynelästä, jos niillä olisi voinut pestä Paulin puhtaaksi. — Ah, jospa hän olisi saanut päästää valittavan tuskanhuutonsa ilmoille niin raivoisana kuin tahtoi, painaen kasvojansa lujasti tuon miehen olkapäähän, tunnustaen pimeässä kuinka häpesi — häpesi, että Pauli oli voinut elää yhdessä semmoisen naisen kanssa!

Hän kääntyi pois päin pannen kätensä ristiin polvensa ympärille, väkivoimalla estääkseen aikomuksensa tapahtumista.

"Te olisitte pitänyt hänestä minun tähteni, ellette hänen itsensäkään vuoksi," sanoi Pauli taas; "hän oli niin hyvä."

Marianne kiristi hampaitansa, ettei olisi huutanut: — "mutta hän oli ruma ja vanha!"

Hän vihasi Paulia. Hän vihasi tätä naista; sillä hän kärsi tuskaa heidän kumpaisenkin tähden, ja se oli sanomattoman katkerata. Minkä tähden Pauli otti näitä puheeksi, vaikkei *hän* tahtonut niitä ajatella!

Tuntui kuin Pauli itse äänettömyydestä olisi arvannut hänen ajatuksensa.

"Jos siinä olisi ollut jotain häpeällistä minulle, luuletteko, että silloin olisin pyytänyt teiltä saada tästä puhua?"

Hänen äänensä oli matala, ja sen sävyssä ei ilmaantunut ainoastaan hillittyä kärsimättömyyttä, vaan jotain muutakin: sovituksia siihen, mitä Marianne oli saanut kärsiä tuona iltana hänen huoneessaan.

"Kertokaa," sanoi hän tukahutetulla, yksitoikkisella äänellä. Hän pelkäsi äänensä ilmaisevan hänen mielensä liikutuksen. Ja tulihan hämärän perästä aina kirkas päivä.

Pauli muutti asentoansa, otti kätensä kasvoiltaan ja antoi sen vaipua polvelleen.

"Nyt, kun häntä ei ole, nyt on hänellä aivan toinen merkitys minun silmissäni," aloitti hän, "nyt tuntuu kuin koko hänen elämänsä olisi levitettyä eteeni, tuon kummallisen läpihohtavan loisteen valaisemana, jolla aurinko laskiessaan valaa maiseman. Te tiedätte, kuinka tulimme tuttaviksi. Hän oli vuokralla samassa perheessä kuin minäkin ja me tapasimme joka päivä toisemme. Toinen sai — siitä huolimattaankin — tietoa toisen oloista, kuten aina käy taloudessa, jossa monilukuiset jäsenet ovat kaikki hyviä kielikelloja ja toiset uteliaita. Minä olin köyhä ylioppilas, vaivainen, joka nautin almuja, kuten herrasmies semmoisia nauttii, tunnustellen toisella kädellään tyhjää kukkaroansa ja toisellaan arastelevaa arvokkaisuuttansa ja punniten niitä keskenään. Jos köyhänä olemisellaan tarkoittaa välttämättömän sietämistä, niin en minä ole koskaan nähnyt köyhyyttä oikeassa karvassaan. Mutta jos sillä tarkoitetaan sitä, että välttämättömän hinnaksi pitää pantata jokaisen säikeen nuoruudestaan, kiduttaa kuoliaaksi jokaisen mahdollisuuden aivoissaan; jos sillä tarkoitetaan hyvien töiden vastaan ottamista, jotka maksettiin liehakoivalla kiitollisuudella, — siinä tapauksessa olin köyhä; ja jos siliä tarkoitetaan sitä, että sallii satojen nöyryytyksien haavoittaa ristiin rastiin sydämensä mitään tuskia näyttämättä kasvoillaan, siinä olin köyhä ja olen semmoinen ollut niin kauvan kuin muistaa voin. Minä olin sekasikiö, suvuton, jolla ei maailmassa ollut mitään jalansijaa. Minä kuuluiin syntymäni kautta yhteiskunnan alimpaan luokkaan — jonka paljas olemassaolokin on häpeällistä — lahjojeni kautta olin määrätty sivistyksen aatelistoon. Ellei äitini olisi niin kovasti työtä tehnyt, olisi lapsuuteni koti ollut köyhäinhuoneessa ja kunta olisi saanut pitää huolen toimeentulostani. Tiedättekö, mitä on, Marianne-rouva, tulla huutokaupassa myödyksi vähimmän 'vaativalle'?... Mutta kuitenkin! Jos minä olin niitä, jotka tyytyvät taistelemaan leipäpalasensa edestä ja ovat kärsivällisiä sen saatuaan. Minulla ei ollut voimia siihen. Minä vaadin enemmän, enemmän! Lapsuudestani saakka himoitsin minä kaunista. Oh, Marianne-rouva, kuinka kummallista on katsella kulunutta elämäänsä, katsella sitä, kuin seisoi jollain

korkealla paikalla, jonka reunalta on laaja näköala silmien edessä yliympäri — kauvas, kauvas ... kaiken taakse, niin ettei näy aukkoja syyn ja vaikutuksen välillä, vaan kaikki on selvää ja luonnollista, johdonmukaista, korkeimman viisauden yhteen sommittelemaa: — tapausten järkähtämätöntä ajatusoppia! Kuinka kummallista on liikkua oman itsensä ulkopuolella, näyttää sormellaan noita kaikkia katkelmia, sovittaa niitä yhteen ja sanoa: minä olen tämä. Oletteko koskaan ajatellut, kuinka ihmeellistä on *käsittää* sitä? Eläminen on sitten melkein tarpeetonta."

"Kuinka niin voitte sanoa!"

"Nähkäas, siitä pääsette selville etempänä. Alkakaamme siitä, mitä syntyessäni sain! Selvästi näen, että sen täytyi kasvaa, kuten siitä on tullutkin oma hauras lajinsa, totellen siemenessä asuvaa lakia, sillä itulehdistäkin voidaan sanoa mihin sukuun kasvi kuuluu. Mikä isäni oli? Päänsä piloille lukenut kirjatoukka, joka ei ruumiinsa voimia mihinkään käyttänyt. Hänestä olisi tullut professori, sanottiin — jos olisi elänyt. Ha, ha, ha! Niin, mutta hän ei *voinut* elää... Jumalalliseksi päästään tällä: *olisi tullut*."

Hän luuli Mariannen liikkeessä huomanneensa vastenmielisyyttä.

"Ei, älkää nyt tästä loukkaantuko," sanoi hän innokkaasti, "täytyyhän minun kerran puhua tästä, sillä teidän täytyy tuntea minut, täytyy tietää minkätähden olen tämmöinen, enkä voi toiseksi tulla. Katselkaapas nyt, kuin paloittelisin tutkittavan kasvin teidän silmäinne eteen, ja te saatte nähdä, että minun välttämättömästi täytyi tulla juuri siksi, mikä olen. Puhutaan vapaudesta, vastuunalaisuudesta. Hoh, lasten moraaliala!... Isäni sitten. Hän oli köyhän komministerin poika ja oli tullut kotiopettajaksi tuohon rikkaaseen aatelisperheeseen. Köyhyydessä kasvoi hän, monien sisaruksiensa kerällä. Hän ei nähnyt ympärillään muuta kuin työtä ja elatuksen murhetta. Muuta ei tietysti maailmassa löytynytäkään. Lukea ja kieltäytyä, kieltäytyä ja lukea — siinä koko hänen elämänsä, ja lopuksi hän olisi kai saanut jonkun toimen, kun ei ennen helpottanut. Sitten hän pääsi maailmaan. — Kuinka ylellisyys mahtoi loistaa hänen silmiinsä, kutkuttaa hänen aistiansa, tunkea hänen joka huokosensa läpi. Palkollisen muodossa — hännystakkia ja kumarruksia joka päivällispöydässä, vaatimaton paikka alimmassa päässä pöytää, huomaamatta kadehtia, huomaamatta ihailia, aina varuillaan. Ajatelkaa tämän herrastalon kutkuttelevaa komeutta, tätä ylimyselämää mies-palvelijoihin ja käskyläisineen. ja tämän rinnalla alastonta puutetta, johon hän oli tuomittu palaamaan. Ajatelkaa hänen ikäväänsä, hänen tyytymättömyyttensä. Kuinka raatelevia ääniä täytyi sekaantua hänen jokaiseen mielialaansa. Ja tähän kaikkeen oli hänellä läksyjen märehittäjän terveys ja komministeritalon ruoalla elätetty ruumis. Mitä piti minun saaman perinnöksi? Kolmenkolmatta vanhana hän kuoli. — Talossa oli nuori tytär, sen tiedän, minä olen nähnyt hänen vanhempana ja naimisissa, ja hän oli kaunis vieläkin. Minua kummastuttaisi, ellei isäni olisi rakastunut häneen; pitihän kaiken häntä siihen yllyttämän... Ken tietää. Hengellisesti olen minä hänen poikansa — ken tiesi, — ruumiillisesti tuli äidiksi piikaneiti."

Marianne ei voinut pimeän tähden nähdä hänen kasvojansa, vaan äänestä tuntui, että hän hymyili.

"Ja kun nyt ajattelette tätä kaikkea tapahtuneena, niin tiedätte mistä olen perinyt tämän himokkaan rakkauden hienouteen, tämän mielipuolen nälän kauneuteen, joka ei koskaan sammu. Isältä perittyä — ei muuta mitään!... Tahdon voimaa sen varsinaisessa merkityksessä ei minulla ole ollut koskaan, sitä tahdon voimaa nimittäin, joka tunkee vuoren läpi ja kumoaa esteet. Vaan minun luonteeni oli kohtaloni. Se himoitsi, mitä minun koko olentoni ponnisti vastaan, himoitsi jokaisella tuntohermolla, jokaisella huokosella — samaa eri muodossa, vaan aina samaa: — hienoutta. Minussa oli jo vaisto, ennenkuin tiesin, mitä hienous onkaan, vieläpä ennen kuin olin nähnytäkään mitään sinne päin. Minulla oli pieni musta samettinekkö, jota koko koulu näytti sormellaan, vaan minä vavahdin onnesta, kun poskeni kosketti tuota hienoa kangasta; minä suutelin sitä salaa... Tuntuu aivan kummalliselta puhua siitä nyt. Onpa aivan kuin koko tuo vanha tunnemaailma eläisi minussa vielä entisine pikku-katkeruuksineen; ja kuitenkin on siitä niin kauvan jo kulunut; minun ei pitäisi sitä enää muistamankaan. — *Te* ette koskaan ollut niin perin köyhä, Marianne-rouva; te ette myöskään tiedä mitä ulkopuolella seisominen tahtoo sanoa. Te ette koskaan seisonut yksinänne kylmällä, pimeällä kadulla ja katsellut valaistuja ikkunoita nähdäkseen varjoja liikkuvan edestakaisin. Te ette koskaan ollut niiden onnettomien joukossa, jotka oman halunsa kiihottamana seisovat tyhjin käsin tieteen portaalla, ulkopuolella sitä maailmaa, jonne tietävät kuuluvansa — seisovat siinä hyljättyinä ja voivat äänettömyydessään ulvoa rajusti ja kamalasti kuin nälkiintynyt susi. Ah, Marianne-rouva, semmoinen kuluttaa elinvoimia, eikä kukaan tiedä, mitä sellaiset ihmiset saavat maksaa kasvojensa sileinä ja tyytyväisinä pitämisestä! — Vaan minä en ainoastaan himonnut ulkonaista loistoa, mutta sisällistäkin: sivistystä, aistikkaisuutta, nerollista, — kaikkea, mikä voi kohottaa jonkun rahvasta ylemmäksi. Minä ihailin taiteilijoita, tiedemiehiä, kirjailijoita, kunnioitin heitä kuin jumalia, mutta en hiljaisessa hartaudessa, vaan mielettömimmässä himossa päästä heidän vertaisuksensa. Millä keinoin? Siitä en ollut selvillä. En muuten mitenkään, kuin etten tahtonut olla rahvaan kaltainen, joka seisoo edustalla ja töllistelee. Minulla ei ollut keskusta. Minulla oli halua kaikkeen, vaan voimani olivat hajallaan kaikkialla. Minulla ei ollut hyvää päätä, älkää sitä koskaan uskoko, vaan minä olin aina etevä toverieni joukossa, sillä minä ahmin kirjanoppia hillittömällä himolla, mitä suinkin sain käsiini, kun vaan siten tiesin enempi vähän kuin muut, ja juuri

tällä keinolla — kirjaviisaudella — piti minun saavuttaman tarkoitukseni. Minä olin yksikolmatta täyttänyt ja olin suorittamaisillani kandidaattitutkintoni.

"Silloin tapasin tämän naisen.

"Kaikki ihmiset puhuivat perinnöstä. Siitä kulki kertomuksia kaikissa sanomalehdissä. Ihmeteltiin, kuinka hän voisi kestää tätä ääretöntä onnea. Kahden henkilön aivan odottamaton kuolema oli saattanut hänet erään puolihupsun sukulaisvanhuksen ainoaksi perilliseksi, ja tämä vanhus oli elänyt jo niin kauvan, että häntä pidettiin kuolemattomana. Hän oli aina ollut holhottina, ei koskaan voinut mitään hävittää, eikä koskaan tehdä mitään testamenttia.

"Tämän naisen piti saada kaikki tyyni.

"Ihmeellinen oli se luonnon oikku, joka teki *hänestä* rikkaan! Hänen näytti luonto määränneen varta vasten tyynesti kestävänsä köyhyyttä ja kieltämyksiä. Minä en ole koskaan nähnyt mitään niin vaatimatonta ja hiljaista. Jo seitsemästätoista vuodestaan oli hän kiertänyt kotiopettajattarena vieraissa perheissä. Ja ajatella häntä sitten suuren rikkauten omistajana! Minusta tuntui kuin ei hän itsekään uskaltaisi pitää sitä totena tai kuin se pelottaisi häntä. Me olimme kaikin uteliaita kun häntä odotettiin taloon. Vaan hän oli ujo, sävyisä, sanomattoman kohtelias kaikkia, — erittäinkin palkollisia kohtaan. Hänellä näytti aina olevan mielessä auttaa jotakuta tai säästää jotakuta. Hänellä oli kosijoita joka sormella — tietysti. Luulen hänen antaneen rukkaset jokaiselle niin nöyränä kuin syntiänsä katuva. Hän ei voinut ollenkaan sietää hyväilyjä; ne kiusasivat häntä. Koko hänen nuoruutensa oli ollut kaikkea muuta kuin hyväilyjä.

"Minuun, joka ulkonaisesti olin kuumaverinen ja kiihkoisa, teki hänen tyyni, ystävällinen käytöksensä sanomattoman hyvän vaikutuksen. Hänen paljaassa läsnä-olossaan oli jotain mielen lepoa, ja meidän välillemme syntyi jonkinlainen ystävyys. Pian huomasin tulleeni hänelle välttämättömäksi, ja että minun tarvitsi vaan ojentaa kättäni ottaakseni tuon omaisuuden, jonka arvoa hän ei näkynyt käsittävän. Jospa tietäisitte, minkälaisessa kuumeessa olin!... Ajatelkaa vaan, — että minun tarvitsisi ainoastaan ojentaa käteni, kaapatakseni kaikki, mitä olin himoinnut. Vapaana! — vapaana näistä leipämurheista, näistä alentavaisista leipämurheista! — vapaana heittäytymään elämän kaikkiin nautinnoihin, vapaana valitsemaan tiet, keinot ja tarkoitukset. Oh, Marianne-rouva, te ette tiedä, mitä riemu on. Te ette ole ollut koskaan niin kiduttavassa onnettomuudessa kuin minä. Ettekä te myöskään ole juonut itseänne janoiseksi kuin minä, — joka ahmin silloin täysin, virkistävin kulauksin!"

Hän oli puhunut pontevammin kuin muutoin, hänen äänensä tuli täysinäiseksi ja vartalo suoristui. Sitten vaipui hän takaisin tuoliin vetäen pitkään, huohtaen henkeänsä ja sanoen:

"Minä olen elänyt, Marianne-rouva, enkä kadu eläneeni."

Syntyi semmoinen haudan hiljaisuus, että hiipuessaan kokoon luhistuvan hiilustan rapina kuului pesästä.

"Vaan isältä saatua voimaani en voinut käyttää vekseleihin," aloitti hän taasen tavallisella, välinpitämättömällä äänellään, "ja nuo vaivalla hankitut opinnot... Niihin! Sillä ponnistaminen ja opinnot, — siinä oli koko *isäni* historia ja minun on vaan jatkoa siihen.

"Ehkä kummastelette, kun en perinyt mitään äidiltäni?... Hoh, eihän hänen terveytensä voinut ravita isäpuolen ytimitöntä heikkoutta. Tunne-elämää oli kaikessa ja ruumiillista vastustusvoimaa ei missään. Ei; vaan te voisitte nähdä äitiäni siinä, että rakastan — en, minä ihailen — kaikkea, mikä on kestäväää ja elinvoimaista. Minun kunnioitukseni Börjeä kohtaan — siinä on minun äitini!... Ja ajatelkaa sitten mikä veti hänen voimakasta luonnettansa sen vastakohtaan: isääni. Hänen rakkautensa hienouteen, tietysti, — siihen, joka oli häntä ylempänä, sivistykseen. Me ihmiset olemme ainoastaan itikoita; ja henkinen kehitys on se liekki, joka korventaa meidän siipemme."

Hän vaikeni ja näytti unohtaneen, mitä tahtoi lausua.

"Vaan teidän vaimonne?" muistutti Marianne. Edellisen kuultuaan ei hän enää pelännyt. Ehkei hän ollutkaan vanha eikä ruma.

"Niin, aivan oikein!" huudahti Pauli vilkkaasti, "sen olin unohtanut. Hän oli yhdeksänkolmatta vanha, kun tutustuimme. Minä en ole koskaan pitänyt häntä kauniina, vaan ei hän rumakaan ollut. Hänen kasvonsa olivat noita pulmallisia välimuotoja, jotka eivät ole vanhoja eivätkä nuoria, eivät vaalean-eivätkä tumman-verisiä. Niiden, jotka ainoastaan hät'hätää olivat hänet tavanneet, mahtoi olla mahdoton tuntea häntä toisella kerralla. Hänessä ei ollut mitään muistettavaa, ei mitään mieleen tarttuvaa, josta häntä olisi voinut heti tuntea. Ei mitään muuta, kuin pari kirkkaita, viattomia lapsensilmiiä. Hän oli ehkä yksinkertainen, vaan se oli tuota hyväsydämistä yksinkertaisuutta, joka samalla kertaa liikuttaa ja naurattaa. Jos sille nauroi, niin voi sitä tuskin tehdä kyöneleettömin silmin,

eikä hän suuttunut siitä koskaan. Hän vaati perin vähäisen ja saadustaan oli hän äärettömän kiitollinen. Minussa oli kaikki, kaikki hänen mielestään. Hän jumaloitsi minua. Minkätähden, sitä en tiedä. Vaan kaiken sen lajitellun varaston hellyyttä, kaiken sen aran rakkauden, jonka hän kulkiessaan oli pannut säästöön nuoruudessaan, sen tuhlassi hän minuun, ei koskaan kiihkeästi, ei koskaan tyrkyttäen, vaan aina sävyisästi, kuin olisi hän aina pelännyt minun suuttuvan — kun hän oli niin hyvä."

Vielä kerran pidätti hän hymyilyänsä; Marianne taisi kuulla sen äänestä.

"Ihmiset, jotka näkivät meidän yhdessä, luulivat häntä aivan minun vanhemmaksi sisarekseni, eikä hän huolinut oikaista heidän erehdystänsä. Hän kärsi, vaan hän oli ihmeteltävän pitkämielinen ja pelkäsi saattavansa minulle vastenmielisyyttä... Ah, Marianne-rouva, nyt — jälestäpäin — tunnen minä kalvavaa soimausta siitä, kuinka minä inhosin tätä hyvyttä, tätä kärsivällisyyttä. Kuinka kipeästi se koski minuun, kuinka minä olisin tahtonut potkaista häntä kuin koiraa, saadakseni häntä vaan suuttumaan, päästäkseni tästä alamaisuudesta. Marianne-rouva, — minä vihasin tätä naista niin, kuin koskaan olen vihannut ketään ihmistä maan päällä. Minä olisin ravistanut häntä olkapäistä ja huutanut: nouse vastustamaan minua! Vaan hän ei olisi niin tehnyt... Ja kuitenkin hän välistä vähä miellytti minua. Me kulttuuri-ihmiset olemme kummallisen huikentelevaisia. Me, jotka olemme oppineet ajattelemaan sääntöjen mukaan, me sekoitamme oleellisuuden ulkopuolella olevaan, tuhannet ristiriitaiset mielialat ajelevat meitä, ja mitä enemmän me opimme niitä selittämään, sitä enemmän ne meitä hallitsevat. Hän — Matilda — tiesi sen, hän tiesi minkä silmänräpäyksen minä olin täydellinen orja. Niin tyhmää naista ei löydy, ettei rakkaus tekisi häntä viekkaaksi, kymmentä miestä viekkaammaksi, kun hän kerran on saanut avaimen meidän luonteemme epäjohtonmukaisuuksien kamariin. Matilda tiesi minun vihaavan häntä, hänen täytyi se huomata lukemattomista seikoista. Hän tiesi minun mielipuolen mustasukkaisuudella salaavan häneltä kaikki ajatukseni ja taipumukseni, tuumani ja toiveeni. Vaan hän oli kuin käärme: hän vakoili tietoonsa minun tarkoitukseni, luki kirjojani, voitti puolelleen ystäväni ja varasti itselleen minun katsantokantani. Ja mitä enemmän minä huomasin hänen tahtovan hiipiä minun sydämeeni, sitä enemmän minä vihasin. Kun kohteliaasti, kuten aina, ja ystävällisesti keskustelimme, oli meillä alituinen riita. Vaan hän löysi minun hellän kohtani: tuon määrättömän himon kauneuteen, ei luonnon, vaan hienouden kauneuteen. Hänessä itsessään ei ollut ollenkaan taipumusta ylellisyyteen, vaan hänellä oli taiteilijan silmä. Minä en ole koskaan kellään ihmisellä nähnyt semmoista väriaistia kuin hänellä. Hän osasi koota niitä ympärilleen lapsellisen yksinkertaisesti, vaan koskaan erehtymättä. Eikä ainoastaan sitä, vaan hänen ohuissa läpinäkyvissä käsissään luuli olevan ylenluonnollisen tunteellisuuden. Kaikesta, mitä hänen käsiinsä tuli, osasi hän valita juuri sen, mikä minua miellytti. Hän osasi omituisesti järjestää kukkasia! ... sijoittaa kalut ympäri huonetta ... ympäröidä niitä sametilla ja villavaatteilla, sijoittaa tynyjä ja mattoja tarpeellisen huolimattomasti ... oh, hän osasi lahjoa minun silmäni, saattaa aistini horjumaan, hän eli ainoastaan kiusatakseen minua kaikella, mitä minä jumaloin ja hän teeskenteli rakastavansa! — Jospa hän olisi voinut voittaa nöyryytensä, olisin minä rakastanut häntä kuin hullu, niin pitkälle oli hän päässyt!

"Ja lisäksi oli hän heikko, hän oli niin heikko, että elämä oli hänessä ainoastaan pieni lekotteleva liekki, vaan hän ei hellittänyt. Hän ei ajatellut kuolemaa, ei tuskia, — ei muuta mitään kuin minua. Ja hän tiesi kuolevansa; luuletko sen mitään häneen vaikuttaneen? Hän ei olisi sittenkään hellittänyt minusta. Oh, minä muistan kuin eilisen päivän sen hetken, jolloin hän sanoi minulle jäähyväiset. Hän oli kärsinyt hirmuisimpia tuskia yöllä, vaan aamulla lepäsi hän taas sohvalleen. Minä olin erään huvimatkaileija-seuran kanssa päättänyt retkeillä vuorille kahdeksaksi tai kymmeneksi päiväksi, ja hän oli minua innokkaasti siihen kehottanut. Oltiin Montreuxissa, Sen aamun minä aina muistan. Minä astuin sisään balkongilta, joka antoi laaksoon päin; ovet olivat auki, auringonpaiste ja kesätuuli hyväilivät ihmistä joka puolelta, — oh, Marianne-rouva, kevät oli, sinertävät heijasteli kaikkialla, kukat olivat juuri puhjenneet, ne täyttivät ilman tuoksuillaan, tuntui kuin olisi maannut koko elämänsä ja nyt vasta avannut silmänsä. Minä seisoin selkä oveenpäin sisäpuolella oven suussa. Auringon valoa virtaili huoneeseen, jonkinlainen loiste näkyi olevan noilla vaaleilla kasvoilla päähän vaipuneine, läpätunkevine silmineen, tässä näyssä oli kirkkautta, vaan myöskin sitä sielun terävyyttä, jota kärsimykset synnyttävät. Tuo hento olento lepäsi tuossa rehevien värien keskellä, tai pikemmin: se makasi niiden päällä kuin tyhjä, voimaton vaatekappale, — ja tästä kaikesta pisti silmiin nuo viisaat, tarkkaavaiset kasvot. Tuntui perin toisenlaiselta kuin muutoin. Oli tyyni. Inhimilliset intohimot näyttivät puhdistaneen yksinkertaisuuden ja sitte poistuneen. Olinko minä koskaan tuntenut tätä vaimoa? Minä en tietänyt mitä tahdoin; liikutus valtasi minut. Silloin nosti hän hentoa, kuolonkarvaista kättänsä, minä värisen vieläkin muistelllessani tätä hiljaista väsynyttä liikettä. Hän tiesi pian kuolevansa! 'Ei lähemmäksi,' sanoi hän ja hymyili minulle niin etten ole koskaan kenenkään ihmisen nähnyt niin hymyilevän. Hän makasi hiljaa ja katseli pitkään minua, kuin olisi hän *hengittänyt* keuhkoihinsa minun olentoani suurien silmiensä kautta, — ainaseksi sulkenut sen näihin syviin, suuriin silmäteriinsä. Ahdistavia kyyneleitä kokoontui kurkkuuni — oh, Marianne-rouva, minä tahdoin heittäytyä polvilleni tämän vuoteen viereen ja huutaa mielipuolisia sanoja! Mutta silloin hymyili hän vaan noin hiljaa, armollisesti, kuin olisin minä ollut hullunkurinen lapsi. 'Pauli, seurasi odottaa, en minä eikä tohtori tarvitse sinua.'

"Ja minä horjuin ulos, en tiennyt mitä tein. Ja — voitteko uskoa? — tunnin perästä olin tuon kaikki tyyni unohtanut ja luulin löytäväni hänet entisellään takaisin tullessani. Minä ajattelin tuon olleen vaan hänen tavallisia oikkujansa. Kun minä tulin takaisin, oli kaikki ohitse. Kirstu ja kaikki oli hankittu. Hän oli kuollut seuraavana päivänä.

"Älä katso minua, älä lähesty minua," oli hän kirjoittanut paperilapulle. Siinä oli kaikki tyyni. Tuossa seisossani tuo köyhä lappu kädessäni, huoneessa, jossa olin nähnyt hänen ... oh, hän tiesi, mitä teki! ... silloin valtasi minut menehdyttävä, kamala tyhjyys kuin olisi hän ollut kaikki minulle. Ja tämä sieluton huone, tyhjä, silmäontelo, painui minun mieleeni kuvaksi, joka seuraa minua aina, aina. Hän tiesi sen! Hän tiesi pakottavansa minua; — että minä *nyt* kaikella omallani olisin tahtonut ostaa takaisin mitä olin hyljännyt, — että minä *nyt* sitä halusin, sentähden että nyt oli liian myöhäistä!"... Pauli vaikenä hetkeksi, kuin olisi hän nihkiväsyksissä.

"Minä olen kokenut rakkautta kaikissa muodoissa," lausui hän melkein vasten tahtoansa, "minä olen ryöstänyt sydämen rinnasta ja mennyt menoani, vaan en koskaan ole tuntenut tätä toivotonta tyhjyyttä... Oh, Marianne-rouva, minä rakastin häntä!"

Hän heittäytyi taaksepäin pannen kätensä tuolin selkälaudalle ja kätkien kasvonsa niihin, ja Marianne luuli kuulevansa puoleksi tukahutetuista, valittavista nyyhkytyksiä.

Sitte nousi Pauli hiljaa ylös; Marianne kuuli hänen käyvän huoneen läpitse ja oven pantavan kiinni; eteisen oven avain helähti vähäsen, ja sitten oli kaikki hiljaa, — hiljaa ja pimeätä.

Sinä iltana ei Börjellä ollut shakkitoveria.

11.

Kun Pauli ja Marianne seuraavana päivänä tapasivat toisensa, arastelivat he toisiansa ja toisen silmät kääntyivät aina munalle, kun toinen sattui häneen katsahtamaan.

Ensi iltana sanoi Pauli kirjoittavansa kirjeitä ja olevansa sentähden pakotettu istumaan huoneessaan, kunnes Börje oli sisällä ja lamppu pantu palamaan, vaan vähitellen rupesi kaikki käymään vanhaa rataansa ja nuo pitkät hämykeskustelut alkoivat uudestaan. Alussa oli Paulin käytöksessä jonkinlaista kankeutta, kuin olisi hän tahtonut supistaa omaa avomielisyyttänsä, vaan kun Marianne sen huomasi ja antoi haastelon kulkea vähäpäätöisissä seikoissa, haihtui se itsestään.

Paulia kummastutti suuresti, ettei Marianne ollenkaan tuntenut Börjen menneitä vaiheita eikä hänen perhesuhteitansa. Kerran sanoi hän tätä ihmettelevänsä, ja varsinkin että Marianne oli niin tuiki tuntematon anopistaan.

"Minä luulen, ettei Börjekään koskaan ajattele äitiänsä," vastasi Marianne huolettomasti.

Paulin silmät suurenivat.

"Hän kirjoittaa äidilleen joka viikko."

"Se ei ole mahdollista!"

"Niin on hän aina tehnyt heti sen perästä kun erosivat."

"Kuinka voi semmoista käsittää? Mistäpä he kirjoittaisivat? Minä kirjoitan kotiini joka neljästoista päivä, ja olen halkaisemaisillani otsani, kun tuumin mistä kirjoittaisin. Ei täällä tapahdu koskaan mitään."

"Kun kaksi ihmistä ovat niin sydämellisessä yhteydessä toistensa kanssa, kuin Börje ja hänen äitinsä, on heillä aina puhumista."

"Mutta onhan hän tavallinen talonpoikaisvaimo!"

"Tavallinenko? Sitä en tiedä. Mutta hän on sangen kelpo ihminen. Börje on äitinsä ihka elävänä."

Oltiin hetki vaiti; aine ei miellyttänyt Marianneaa.

"Te ette taida sitäkään tietää, että isä joi?" sanoi Pauli äkkiä.

"En."

"Näettekös, hän joi, ja hän oli hirmuisen raaka ja törkeä. Hänen juomahimonsa eneni vuosi vuodelta. Viime aikoina oli äiti melkein yksinomaisesti johtamassa väkeä ja taloa ja lapsia — kaikkea! Mies käveli kuin puolihullu. Ja hän oli ennen ollut ahkera, kelpo mies... Tiedätkö mitä, Börje inhoaa luullakseni väkeviä juomia niin paljon isänsä tähden, hän pelkää perineensä halun niihin."

Marianne säpsähti.

"Uskotteko sitä?"

Sangen hämmästyttävää oli siinä ajatuksessa, että tuolla tyynellä Börjellä olisi mitään sisällisiä riitoja taisteltavana; sellaista mahdollisuutta ei Marianne ollut koskaan ajatellut.

"Minä olen varma siitä. Minä olen huomannut sen monta kertaa. Hän vihaa sitä niin sydämestään, sentähden että hänen himonsa on niin raju. Sitäpaitse ei hänellä ole kiusaukseksi ainoastaan se, että maisteleminen on nautintoa; vaan hän saa siitä muutakin. Tiedättehän kuinka vaikea hänen on ilmaista ajatuksiansa? — Niin. Vaan kun hän on saanut muutamia lasia, sitte saisitte kuulla! Hän ei tule päihinsä — hänenlaisensa mies sietäisi äärettömästi — vaan hänen luonteensa muuttuu, hän tulee iloiseksi ja avomieliseksi. Hän saa sujuvan kielen, joka häneen katsoen on aivan merkillistä. Kuinka hauskaa mahtaa hänestä itsestään olla tällainen vapaa mieliala ja hyvillään olo! Ja siinä juuri on kiusaus.

"Mutta siinä tapauksessa minä en ymmärrä..."

"No minä selitän: siinä on jotakin tahdotonta, aprikoimatonta, ja Börje tahtoo tietää, mitä tekee... Minä olen nähnyt hänet sellaisen illan jälkeisenä päivänä — äänettömänä, umpimielisenä, melkein synkkänä. Minä olen nähnyt, kuinka harmi paisutteli hänen suoniansa, kuinka hän häpesi olleensa toisenlainen kuin tavallisesti. Hän luuli kaikkien ihmisten ajattelevan, että oli ollut liiaksi iloissaan, ettei Börje vallan tarkkaan ollut selvillä sanoistaan. Kuinka tarkasti hän näytti kaikki muistavansa! Minä en ole koskaan nähnyt kenenkään ihmisen tarvitsevan semmoista oman vastuunalaisuutensa tuntemista. Lisäksi vielä — hän on tietoisuutensa kautta omien taipumuksiensa määrääjä, ja sitä juuri minä ihailen hänessä."

Marianne katseli häntä vähän kummastellen. Hänestä tuntui hulluudelta, että Pauli olisi voinut ihaila Börjeä.

"Herranen aika — luuletteko vaan hänen ruumiillisen voimansa niin vaikuttavan minuun! Me miehet emme ollenkaan ole siihen niin taipuvaisia kuin te, naiset. Vai luuletteko hänen tyyneytensä olevan perittyä? Ei suinkaan. Börje ei ole perinyt ainoastaan äitinsä ymmärrystä, vaan myöskin suuren joukon isänsä raakuutta. Osata hallita sitä niinkuin hän tekee — siinä ilmautuu hengen aatelisuus. Vai luuletteko hänen saaneen hienotunteisuutensa vallan lahjaksi? Pyh. suuttutakaapas hänet, niin saatte nähdä, kuinka hänen täytyy taistella sisunsa kanssa, ettei suorastaan iskisi nyrkillään. Totta on, että hän harvoin suuttuu, sillä hänessä on jonkinlaista raskautta, hitautta, joka häntä pidättää, vaan *kun* hän vihdoin suuttuu, kyllä hän sen muistaa. Hänen vihansa on yhtä sitkeä ja yksipuinen, kuin hänen uskollisuutensa on valmis antamaan anteeksi. Minä pidän sellaisista luonteista. Ne vaikuttavat kunnollisuudellaan omituisen miellyttävästi... Mitä ette esimerkiksi luulisi hänen minulle antavan anteeksi? Oh, hän on pohjaltaan tuommoinen suuri, hyvä, kunniallinen lapsi! — Minä saisin tehdä armosta syntiä kauvan — kauvan."

Hän vaikenä ja hymyili hiljaa itsekseen.

"Omituista on joka tapauksessa kuinka vähä te tunnette häntä. Minä olen huomannut sen lukemattomista sivuseikoista. Te ette ollenkaan tiedä, mihin hän kelpaa. Te pidätte aivan yksinkertaisesti hänet mitättömytenä."

"Mutta, hyvä herra Sandell, mitäpä hän sitten muuta on!"

Pauli tuprahutti savupilven suustaan.

"Mutta semmoinen hän ei ollenkaan ole!" huudahti hän kiivaasti kuin sairas, "oikeastaan on hänellä parempi pää kuin minulla. Ja ajatelkaapas tätä kestävyyttä! Te ette ehkä usko hänen olevan kunnianhimoisen? Ehkä ette. Vaan hän on vallan toisella tavalla kunnianhimoisen kuin minä. Hän ei tahdo erota rahvaasta. Päinvastoin; hänen paikkansa on tuon paljouden keskellä. Hän on yksi niitä väkipyöriä, joiden tärkeyttä me toiset hyvin halusta ylönkatsomme, sentähden, ettei niitä näy tuon yleensä tyynen pinnan alta. Minä luulen, ettei hän itsekään ole sitä huomannut. Hän aivan tietämättään ja sisällisestä harrastuksesta pyrkii eteenpäin. Mutta odottakaas, niin saatte nähdä, mikä mies hänestä tulee paikkakunnalleen! Minä olen maalla kasvanut ja osaan pitää silmällä semmoista. Sellaiset luonteet kuin hänen voivat kuvastua koko seudussa. Ettekö jo nyt huomaa, kuinka häntä etsitään?"

"Kuinka te liioittelette hirmuisesti!... Vaikka täällä juoksee vaan muutamia talonpoikaisukkoja häntä

kyselemässä! — Ha, ha, ha!"

"Ei maar, Marianne-rouva, tässä kohden en liioittele. Minä en tahdo sanoa, että Börje kohottaa itsensä mihinkään valtiolliseen merkitykseen, vaan että hänestä tulee yksi niitä *itsenäisiä miehiä*, joiden sana painaa paljo vaakalaudalla joka kerta kun kysytään rahvaan myötätuntoisuutta, siitä voitte olla varma. Eikä meidän ruokarikkaassa maassamme viljellä viidensadan tynnyrin alaista maata Börjen tavalla, ellei ole varmoja, toimekkaita suunnitelmia johtamassa. Ajatelkaas näitä kaikkia ihmisiä, jotka hänestä riippuvat! Ja kaikkihan menee tasaisesti kuin kellossa. Jos minä olisin nainen, pitäisin kunnianani seisoa sellaisen miehen rinnalla ja seurata hänen kehittymistänsä."

Marianne näytti neuvottomalta. Hän ei koskaan ollut hyvillään, kun Pauli kiitti Börjeä noin liiallisesti. Se tuntui hänestä nuhtelemiselta. Pauli sen kyllä huomasi, vaan ei ollut millänsäkään; hänestä oli hauskaa puhua.

"Börje ei juuri ole ystävällinen," jatkoi hän heittäytyen taas tuoliinsa selkänojalleen, "en voi olla nauramatta ajatellessani... Nähkääs, siihen aikaan kuin hänellä oli rahaa eikä mulla ollut yhtään, sattui välistä että hän joskus auttoi minua, vaan kun minä sitten tahdoin kiittää häntä, niin hän omalla tavallaan käänsi minulle kylkipuolensa ja lopetti kaikki kiitosvirret sanoen niin äreästi hm, ettei kukaan sitä voinut osoitella. *Old fellow*,[7] minä muistan sen kuin eilisen tapauksen!"

Tätä kuullessaan oli Marianne tulemaisillaan oikein mustasukkaiseksi, hänen mielestään piti Pauli enemmän Börjestä kuin hänestä.

Illallisen jälkeiset hetket kuuluivat melkein aina molempien ystävien shakkitaisteluissa. Marianne ei ottanut puheeksi, kuinka typerältä se näytti eikä hän myöskään jättänyt heitä yksikseen. Päinvastoin istui hän aina sohvassa Börjen vieressä katsellen halukkain silmin sotaonnen vaihetuksia.

"Tuo pikku hirviö tahtoo istua oppimassa, kunnes hänkin osaa tehdä matin minusta," sanoi Börje, "mutta älähän huoli."

Enimmäkseen ei hän ajatellut Marianneä eikä muuta päästyään pelin alkuun. Kädet tuuheaan tukkaan pistettyinä ja shakkilautaan tuijottaen voi hän istua kokonaisen neljännestunnin ja tuumia tehtävää siirtoa punniten sen kaikkia seurauksia. Vaan hän oli liiaksi tottunut vanhan apteekkarin yksinkertaiseen menetystapaan, ja uuden vastapelaajan monipuolisuus piti hänen ponnistuksiansa pilkkanansa.

Pauli Sandell ei ollut mikään intohimoinen pelaaja; hän oli siitä saanut kyllänsä, — hän älysi aseman yhdellä silmäyksellä, oli heti valmis siirtämään eikä hänen koskaan tarvinnut olla levoton pelitoverinsa suunnitelmista, jotka hän näki päivän selvinä edessään. Vaan hän ei koskaan näyttänyt kärsimättömyyttä, kun Börje aprikoi.

"Sinä takerrut omiin laskuihisi, niin että unohdat minun," sanoi hän vaan sääliväisesti hymyillen, kun Börje varovaisuudestaan huolimatta siirsi hullusti:

"Mutta minä *teen* sinusta matin, hitto minut vieköön, jollen minä tee sinusta mattia!" lupasi Börje järkähtämättömillä sitkeydellensä.

Ja sitten istui Pauli taas yhtä kärsivällisenä selkänojallaan tuolissaan, seuraten silmillään Mariannen käsiä tämän valmistaisissa jotain koruompelusta tai muuta.

Olipa ilta hiukka jälkeen joulun. Börje istui sohvassa kyynäspäät pöytää vasten, pää käsien välissä ja katse shakkilaudassa; hänen vieressään istui Marianne hypistellen työtänsä ja häntä vastapäätä Pauli nojaten huolimattomasti sivulle päin tuolissaan toinen käsi sen selkälaudalla toinen hänen otsallaan; päätään taivutti hän taakse päin, niin että valo ei sopinut hänen silmiinsä. Kattolamppu valaisi kirkaasti ja heleästi koko seuraa. Kukaan ei puhunut mitään. Börje istui ja ajatteli.

Pauli poltteli turkkilaista papyrossiansa, pitkään ja nauttien sen täysinäisiä savupilviä. Silloin tällöin nosti hän kättänsä, otti papyrossin sormiensa väliin ja puhalsi savun mehupunaisten, puoleksi avoimien huuliensa välistä ulos sangen hienona, sinertävänä sumusäteenä. Hänellä ei ollut mitään muuta tehtävää kuin katsella Marianneä.

Marianne oli tottunut katsomaan häntä silmiin; se ei ollut hänelle enää vaikeata. Välistä suhahti papyrossin tuoksu hänen sivuitsensa keveästi kuin hengähdys. Hänestä oli se sulosta. Sen kautta tuli Paulin läheisyys sangen sopusointuiseksi sen ilman kanssa, jota Marianne hengitti, saattoi sen aivan käteen tuntuvaksi, kietoi hänet kaikki käsittävään, huumaavaan onneen.

Kerran loi hän silmänsä ylös, nopeasti kuin salavihkaa, kun Pauli teki siirtonsa. Hän tarkasti hänen kätensä liikettä, — tuon hienon musiikki-käden, joka oli siro ja jäntevä kaikessa laihuudessaankin.

Kasvoihin uskalsi hän harvoin katsoa, — vaan kädet — niitä hän oikein jumaloitsi.

Sitten nojautui hän sohvan päätyä vastaan taas työ polvillaan ja silmät alaspäin luotuna. Mitään miettimättä istui hän leikitellen sormustimellaan, johon hän työnsi sormensa ja vetäisi taas pois, jotta napsahdus kuului joka kerta. Ja hänen kasvoilleen heijastui hänen sisällinen mielialansa. Nyt saattoi aika pysyä paikallaan. Nyt ei ollut mitään toivottavaa, ei mitään puuttunut, halu ei mihinkään pyrkinyt. Nyt ei ollut mitään tulevaisuutta, ei menneisyyttä, — ei mitään muuta kuin tämä ainoa, joka hävitti kaiken muun, kaiken muun. Olisi ollut pyhyiden loukkaus ajatella nyt muuta aikaa kuin tätä. Ei muuta ollut kuin tämä nyt. Silmänräpäys! Hän ymmärsi nyt Paulia paremmin kuin koskaan ennen. Ja mitä oli koko maailma sen rinnalla, että Pauli istui tuossa häntä vastapäätä, — että hän voi nähdä hänet huomenna, ylihuomenna, joka päivä! Siinä oli kylläksi, enemmän kuin kylläksi!

Äänettömyydessä ... sanojen häiritsemättä... Oi, juuri tämän tähden piti hän Paulista; tämän tähden, joka vaikutti Pauliin naisen sävyisyyden, tämän *noli me tangere!*[8] Marianne tunsu aina, kuin vetäytyisi Pauli säikähdyksestä takaisin, jos hän häntä olisi koskenut. Kun Pauli tarttui hänen käteensä, teki hän sen hieman vastenmielisesti, pehmeästi, keveästi — hyväillen, että tuskin tunsu hänen kättänsä omassaan. Siinä ilmutui sellaista epävarmuutta, tunteellisuutta, kuin olisi yksi ainoa sieluelämän värähdys voinut saada matkaan sähkötärähdyksen.

"Sitä sanotaan rakkaudeksi ja sen johdosta mennään naimisiin," kaikui hänen korvissaan Paulin kerran lausumat sanat... Rakkaudestako? Oh, tuo sana oli liian kömpelö ja karkea. Tälle *ei löytynyt* mitään nimeä.

Hän loi hitaasti ylös silmänsä, jotka hän koetti pitää tyyneinä. Vaan sitä tehdessään kohtasi hän tiellä toisen silmäyksen, joka siinä jo oli ollut kauvan; hän näki vangitsevan, kahlehtivan katseen ruskeista, pitkäripsisistä silmistä, joissa päivän terä uiskenteli kuin kahden tushiviivan välissä, — hän näki puoliavoimet silmät, jotka suurenivat ja ahmaisivat hänen katseensa, kuten elohopea-murunen ahmaisee toisen.

Tuo oli tapahtunut ilman pienintäkään liikettä, ilman mitään vaihetusta kasvojen juonteissa. Hän tunsu tukehuttavan, hurmaavan pelästyksen, kuin olisi hän kävellyt salaista rikollista tietä, tunnustanut mitään sanomatta, lahjoittanut mitään antamatta. Olisipa hän kääntänyt silmänsäkin muualle, vaan ei voinut, Pauli piteli niitä paikoillaan väkisin, pakotti koko hänen olentonsa ajautumaan niihin nähtäviksi. Marianne tunsu vastustusvoiman katoovan silmistään, kuinka ne syvenivät, rupesivat hehkumaan, tulivat intohimoisiksi kuten Paulinkin.

Siinä sekä menehtyi että menehdytti; ei ollut aikaa eikä paikkaa.

Kun Paulin piti tehdä taas siirron ja sentähden irroitti silmänsä Mariannesta, kääntyi tämän katse pois horjuen, kuin pitkästä syyleilystä huumautuneena.

Marianne istui liikkumatta samassa asemassa ja katseli joutilasta työtä polvillaan. Tuntiessaan taas Paulin katseen kiintyvän häneen, tunkeutui veri hitaasti hänen poskilleen ja levisi kuin tykyttävä lämpö ihon alle, — se oli häpeän polttava, tulipunainen väri.

Mitä hän oli tehnyt! Ajatus teki hänet rammaksi, voimattomaksi. Mitä hän oli tehnyt? Mitä pitäisi Paulin luulla?

Hän ei kertaakaan sinä iltana uskaltanut katsahtaa Pauliin, ei edes kun antoi hänelle kättä sanoakseen hyvää yötä.

* * * * *

Seuraavana päivänä esiytyi Pauli kuin ei mitään olisi tapahtunut heidän välillään. Hän oli aivan entisensä kaltainen, istui lämpiävän uunin edessä Mariannen luona, puhui kuten tavallisesti, ei innokkaammin eikä kylmemmin. Vaan Marianne oli muuttunut: hän oli äänetön, hämillään, eikä uskaltanut nostaa silmiään. Hänen äänensäkin oli tullut vallan ihmeellisen araksi ja hävyttömäksi.

Shakkipelin aikana istui hän tapansa mukaan Börjen vieressä, vaan ei katsonut ylös, ja neuloi kiivaasti. Häntä ei tuntunut olevankaan.

Pauli huomasi hänen silmäluomensä olevan punareunaisia kuin kyöneleiden ahdistaa.

Kului vieläkin päivä eikä asian laita muuttunut. Marianne pysyi alakuloisesti syrjällä: Börjelle sanoi hän sen olevan vaan päänsärkyä. Pauli koetti häntä hauskuuttaa, vaan hän ei siitä huolinut. Mitä piti Paulin ajatteleman? Marianne ajatteli ainoastaan tätä; — hän tunsu naisellisuuden kuolettavaa häpyä, kun oli paljastanut itsensä. Hänen täytyi tavalla tai toisella näyttää Paulille hänen erehdyksensä, ettei hänen katseensa ollut niin mitään merkinnyt...

"Marianne!"

Tämä ei ollut luullut hänen tulevan, oli jo niin myöhä, että valkea oli pääsemäisillään.

"Marianne, minkä tähden kartatte minua?"

Pauli oli tullut aivan odottamatta, kuulumatta. Ääni oli kiireellinen, hengästyksissä, kuin kiivaan käynnin perästä. Marianne pelästyi niin hänen suoraa kysymystään ja äkillistä tuloansa, ettei tahtonut saada henkeänsä kulkemaan. Sydän tykytti niin lujaa, että hän vasta muutaman sekunnin päästä voi vastata.

"En minä teitä karta."

"Älkäämme riidelkö sanasta. En minä tarkoita, että te menette pois minun tieltäni. Vaan tiedättehän, että vältätte minua."

Hän heittäytyi tuolille katsellen Marianneä, kuin olisi hän odottanut häneltä anteeksi pyyntöä. Vaan tämä ei vastannut, katseli vaan alas istuessaan.

"Onko teillä oikeus kohdella minua tällä tavalla?" jatkoi Pauli kiivaasti. "Olenko koskaan pahoittanut mielenne, olenko pelottanut teitä raakuudellani? Onko teillä pienintäkään syytä olla minulle vihoissanne?"

Hän oli epäilemättä loukattu, joka vaati hyvitystä.

"Sanokaa, Marianne, olenko näistä mitään tehnyt." — Hänen äänensä oli kireä, nuhtelevan katkera.

"Saatte ajatella sitä sitten, kun minä en enää ole täällä; minä en tahdo olla teille vaivaksi."

Hän nousi kiivaasti.

Marianne säpsähti; mitään ajattelematta kaappasi hän hänen kätensä seisahduttaakseen hänet.

"Antakaa anteeksi, Pauli, älkää olko vihoissanne! Ah — antakaa anteeksi mulle!" Ja tietämättä mitä teki, pudisti hän otsaansa Paulin kättä vastaan.

Pauli istahti ja tarttui hänen käsiinsä, tynesti kuin hyväntahtoinen ystävä.

"Kiitoksia niistä sanoista, Marianne, ja annetaan nyt kaikki olla entisellään. Älkää pelätkö minua."

Hän puhui ystävällisesti hyväillen, kuin olisi hän ollut joku hirvuinen herra ja toinen pieni lapsi.

Marianne oli sangen iloinen ja liikutettu; säteilevin silmin katsahti hän Pauliin.

"Minä en teitä pelkää, minä olen..."

"Vaiti; ei sanaakaan!" Hän hillitsi Marianneä pelottaen leikillisesti häntä ja laski hänen kätensä irti.

Marianne punehtui, puraisi huultansa ja hymyili alakuloisesti.

"On asioita, joista ei koskaan puhuta, Marianne ... Marianne-rouva."

Hänen äänestään soi nuoruuden ailahteleva ilo, matalasti, pehmeästi. Nuo kiiltävät sisiliskon silmät sädehtivät ja loistivat kuin lämpimimmässä auringonpaisteessa.

Marianne oli kokonaan onnellinen. Tokkohan maailmassa mitään muuta löytyikään kuin tämä, jota ei kumpikaan saanut lausua ja jonka he molemmat tunsivat paremmin kuin puhuttuansa siitä kuinka paljon tahansa!

Hän istahti kädet ristissä ja kasvot tulen loisteessa hehkuen. Pauli kumartui eteenpäin ja katsahti häneen; hän vaan hymyili kääntämättä silmiään valkeasta.

Omituista kuitenkin oli, kuinka kaksi viimeistä päivää oli häneen vaikuttanut! Kasvoinen oli ilmautunut kokonaan toisenlainen sielun elämä, juonteisiin oli tullut enemmän elävyyttä. Ja nyt älysi Pauli, kuinka kummallisesti tämä hento olento voi viehättää. Siinä ilmautui pehmeyttä, lämpöä, jotakin, johon voi kätkeytyä, nojautua, jopa vajotakin. — Oh, naisilla on tämmöinen kyky, joka kehittyy — kautta.

Pauli alkoi haastella puoliääneen vähäpätöisistä asioista. Kaikki oli entisellään, kumpikin vaan hengitti nopeammin ja puhui hiljemmin.

Kun Börje oli tullut sisään pitivät he kumpikin seuraa hänelle, ja vaihtoivat tuskin sanaakaan toisilleen; siinä ilmaantui jonkinlaista vapaata välinpitämättömyyttä. Marianne oli melkein ujo, ja se

kaunisti häntä. Pauli piti istuessaan häntä mielellään silmällä, vaan otti shakkipeliin tavallista tarkemmin osaa.

Noustiin; oli jo aika sanoa hyvää yötä. Börje meni uunin eteen sytyttämään sammunutta sikaariansa.

Pauli ojensi kätensä Mariannelle, kuten hän teki joka ilta, ja tämä laski kätensä siihen — lämpimän, pehmeän — kuin olisi sen mukana seurannut tykyttävä sydän. Pauli katseli häntä omituisesti hymyillen, sillä hänen kätensä, jota hän piti omassaan, tuntui pidättelevän henkeä ja odottavan. Marianne katsahti taas Paulin silmiin, jotka taas laajenivat, suurina tummanruskeina, sillä aikaa kuin hänen kätensä tulisesti ja hyvällen ikäänkuin pujottelihe Mariannen käden ympäri; kovempaan, aina kovempaan. Katse vajosi katseesen, ja vaikkeivät he liikuttaneet jäsentänsäkään, tuntui kuin olisi Pauli sulkenut Mariannen syliinsä ja hitaasti, hurmauksesta vavahdellen vienyt huulensa hänen huulilleen, antaaksensa niiden olla siinä kauvan — kauvan.

Marianne poistui horjuvin askelin ja sekavin tuntein.

* * * * *

Siitä päivästä lähtien oli joku salainen suhde heidän välillään olemassa. He tosin eivät tehneet itseänsä syypäiksi mihinkään tekoihin, jollei semmoisiksi lueta äänettömiä käden puristuksia eikä puhuvia silmäniskuja, jotka toimittivat sähkösanoman tehtävää. Ei koskaan puhuttu heidän kesken sanaakaan rakkaudesta. Äänettömällä kielellään osasivat he puhua kaikki, mitä tahtoivat. Ja he olivat toisiensa hirmuhaltijoita. Pauli vaani aina jotain salaisuutta, jota hän luuli Mariannen häneltä peittelevän. Ei se ollut mustasukkaisuutta eikä epäluuloa, hän olisi muka tullut vaan äärettömän iloiseksi, jos olisi voinut hämmästyttää häntä pienellä ennen tapahtuneella rakkausjutulla. Hänellä oli tapana mennä asemalle postia hoitamaan ja hänen suurin ilonsa oli lukea Mariannen kirjeet ennenkuin tämä itse sai niitä avata; tässä menetteli hän uhkarohkealla itsekäisyydellä aina Mariannen läsnäollessa ja lupaa kysymättä.

Mariannea huvitti hänen häveliäisyytensä puute, jota hän koetteli kostaa puolestaan.

Kun Paulia oli kutsuttu vieraisiin — joka muuten tapahtui usein — esitteli hän välistä, ettei hän menisi. Hän katseli hartaasti Paulia intohimoisesti ja vedet silmissä, jotka pyysivät ja rukoilivat, hyväilivät kuin kaksi pehmeätä käsivartta; ja Pauli taisi valehdella, sepittää pitkiä historioita, joutua väen kanssa tekemisiin — mitä tahansa — saadakseen jäädä kotiin, kun Marianne sitä vaan tahtoi.

Tämä kaikki oli niin mukiin menevää, niin vähäpätöistä, ettei Marianne ollenkaan tuntenut tunnon vaivoja siitä, ja Börjeä kohtaan oli hän ystävällisempi kuin ennen koskaan ikäänkuin ollakseen herättämättä hänessä mitään epäluuloja. Sydämessään kiitti hän Börjeä, kun sai olla vapaana kaikista epäluuloista ja pitikin hänestä sen vuoksi. Hänen suhteensa Pauliin ei ollut hänessä herättänyt pienintäkään vastenmielisyyttä eikä inhoa Börjeä kohtaan, pikemmin päinvastoin, sillä hänen tunne-elämänsä oli luonnottomasti kiihtynyt.

Börjelle oli siis tuskin mahdollista huomata mitä noiden kahden välillä oli olemassa, varsinkin kun he olivat arkoja kuin peltopyyt. Ainoastaan silloin, kun oltiin turvassa, hiipivät heidän silmäyksensä esiin kuin sovittuun kohtaukseen.

Ensiaikoina oli Marianne ujo ja hiljainen, joka seikka teki koko hänen olentonsa nuorekkaaksi, melkein lapselliseksi. Osaksi pelkäsi hän saattavansa Paulille mielipahaa olemalla liiaksi miellyttävä, osaksi pelkäsi hän lapsellisesti Börjeä. Vaan jälkimmäiseen nähden rauhoittui hän pian, opittuansa huomaamaan, kuinka lujasti hän voi luottaa Paulin valppaaseen varovaisuuteen. Hän oli ehkä epäillyt vähän tämän vaitioloa, vaan se epäily haihtui pian, sillä tuhansissa pikkuseikoissa havaitsi hän, kuinka lujasti Pauliin voi luottaa. Pauli Sandell oli liiaksi kokenut tällaisissa asioissa, ettei olisi tietänyt mikä kaikkivaltias taikasauva on vaiti oleminen, kun kysytään naisen suosiota. Hän oli nähnyt jo useamman kuin yhden linnoituksen antautuvan tämän yksinkertaisen muurinsärkijän edessä.

Jos Marianne oli astumaisillaan liiaksi pitkälle, oli aina Pauli se, joka häntä pidätti.

Kun Marianne jälestä päin oli tullut vakaumukseen kaikilta puolin, rupesi hän noudattamaan — jos niin voisi sanoa — hyökkäysjärjestelmää; hän harjoitti menestyksellä eräänlaista naamioitua keikailemista, aina niin kavalassa muodossa, ettei Börje olisi vaan mitään huomannut.

Hänellä oli tyhjentyvätön keksimiskyky.

Välistä sattui, että Börjenkin täytyi mennä Paulin mukana herrojen kekkereihin, ja silloin istui Marianne aina ylhäällä odotellen, vaikka he olisivat tulleet kuinka myöhään kotia. Ja molemmat herrat, jotka halusivat istua hetkisen ennen maata menoa, astuivat silloin hänen työhuoneeseensa. Nämä yökeskustelut tulivat sitten aina omituisen viehättäviksi, kaikesta teeskentelystä vapaiksi. Ne olivat

Mariannen hurmaushetkiä.

Muutos Mariannessä ei voinut pysyä salassa Börjeltä. Marianne ei ollut enää niin taipuvainen lihomaan kuin ennen, vartalo oli sirompi, käynti reippaampi, liikkeet keveitä. Iho oli tullut värikkäämmäksi ja silmät suurine terineen tummemmiksi. Kaikki tämä ilahutti häntä.

"Enkö tietänyt, että viihtyisit maalla, kun vaan tottuisit ensiksi!" huudahti Börje ylpeästi, "ja kun sinä opit harrastamaan kaikkea, niin saat nähdä!"

Myöskin Mariannen shakkipeliin osoittama tarkkuus oli hänestä hyvä merkki.

"Odotappas vaan," sanoi hän ja nyhkäisi häntä salavihkaa kylkeen, "kyllä halu tulee pian. Sinä et siitä tiedäkään ennenkuin se tulee."

Marianne nauroi näille ennustuksille. Hän osasi nauraa kaikelle. Mitä hän huoli tulevaisuudesta! — kun vaan ei Pauli tahtonut lähteä matkalle. Hänen elämänsä suuri romaani saisi kestää vielä kauvan. Kuinka kauvan — sitä hän ei tahtonut ajatella. Mutta mitä muistoja kokosi hän siitä itselleen! Kukkasia, joita Pauli oli hänelle antanut; paperin lappuja, jotka Pauli oli täyteen raapustellut hienolla, komealla käsialallaan; nenäliinan, josta hän oli reväissyt kaistaleen Paulin loukkaantuneeseen sormeen — kaikkea mahdollista. Siitä tulisi muka kokonainen kokoelma.

Hän toivoi noin epämääräisesti, ettei Pauli olisi ollut niin vallan varovainen eikä tarkkatuntoinen; hän olisi tahtonut hänen lausumaan muistoon pantavan sanan, josta olisi todellakin voinut kiinni pitää, kun kaikki muu oli muuttunut ja savun tavalla haihtunut tuuleen.

Paulin mielestä oli tämä ainoastaan pieni novelli, tuollainen herkullinen ranskalainen. Hän ei nähnyt tässä suurta elämän kuvaa. Hänen käsityksensä mukaan naisluonteesta piti Mariannen pudota kuin tuleentuneen omenan puusta hänen käsivarrelleen — aikanaan. Vaan hänen oma asiansa oli ottaa vastaan tai väistyä alta pois.

Toistaiseksi oli hän ainoastaan utelias. Olihan aina jotain huomioon otettavaa. Erotus Mariannen ja toisten naisten välillä oli sama kuin erotus sen ja sen romaanin välillä, jommoisia olivat esim. *Sapho* ja *Une page d'amour*, *Cruelle énigme* ja *Madame Bovary*.

Hän olisi ollut tyytyväinen, jos Mariannen luonne olisi ollut alkuperäisempi, mutta täytyihän nyt tyytyä ihmisiin semmoisina kuin ne olivat.

Hänestä oli hupaista ajan viettoa kävellä ja punnita mielessään Mariannen häneen tekemiä vaikutuksia, kuinka hän toisena päivänä saattoi tuntea kiusausta vetämään Mariannen luoksensa, jossa tapauksessa hän muka puolustaisi itseänsä sillä, että kukin saa vastata teoistansa ja ettei hän, vaan Marianne oli kietoutunut pauloihin, sekä kuinka hänet toisena päivänä valtasi semmoinen jalomielisyys, että hän melkein järkähtämättömästi oli päättänyt lähteä Tomtöstä, estääkseen näytelmää pitemmälle jatkumasta. Mutta pohjalta oli hänen luonteensa yhtä kevytmielinen kuin Mariannenkin, ja kun hänen kiihkonsa jonkun kerran riehahti, laimistui se pian. Hänestä oli mukavinta liukua päätä pahkain eteenpäin ja antaa sitte keikahtaa mille puolelle hyvänsä.

Sattuipa eräänä iltana, että Börje ja hän kahdentoista aikaan tulivat kotiin jostain peliseurasta. Koko talo oli vaipunut unen helmoihin, kaikkialla oli pimeä paitsi Mariannen työhuoneessa, josta tuli pilkoitteli varjostimien välistä.

"Lapsi-rukka, kun on istunut odottamassa meitä näin kauvan", sanoi Börje.

Marianne oli kuullut heidän tulevan ja avasi etehisen oven, ennenkuin he ennättivät kolkuttaakaan. Hänen puvustaan päättäen oli hän jo maannut ja nukkunut, sillä hän oli tuskin puoleksi vaatteissaan. Hänen toisessa kädessään oli lamppu ja toisella piteli hän koossa mustaa suurta huivia, jonka hän oli käärinyt päänsä ja hartioittensa ympärille ja joka viljavin poimuin laskeutui hänen alushameellensa.

"Mahtaa olla myöhäinen", muistutti hän väsyneellä ja tyytymättömällä äänellä.

Tuuli puuskahti sisään ja oli sammuttamaisillaan lampun, jonka liekki venähti kuin pitkä kieleke koko lasin läpi. Börje sulki oven kiireesti, sillä Marianne näytti olevan ohuissa vaatteissa. Tuo musta hame laskeutui veltosti ja syvin laskoksin nilkkojen ja jalkojen ympäri, kuin ei olisi hänellä ollut muuta alusvaatetta. Tämän tähden näytti hän pitkältä ja huojuvalta, sekä ruumiin piirteistä sai hämärän aavistuksen.

Kun herrat riisuivat päällysvaatteitansa, seisoi Marianne ja piteli lamppua, Hänen käsivartensa oli paljas, sillä huivin alla oli hänellä ainoastaan yöryijy, jonka puolipitkät hihat olivat vetäytyneet ylöspäin, jonkatähden hän niin tarkasti pitelikin vaatetta ympärillensä vapaalla kädellään.

Pauli katsahti häneen. Ei mistään voinut päättää tämän olevan keikailemista. Marianne oli totinen, melkein kylmän näköinen. Hän muistutti vähän kreikkalaista veistokuvaa.

Vai niin, sitäkö hän tahtoi! Paulin täytyi purra huuleensa voidakseen olla nauramatta, hänestä oli Marianne samalla kertaa tunnottoman kavala ja auttamattoman lapsellinen.

Sisään mentäissä sai Pauli kuiskatuksi hänen korvaansa:

"Vai niin, tämä esittelee kaiketi Pygmalionia[9] ja Galathea! Minä tahdon hengenkin kuvapatsaaseeni. Rukoilenko jumalia?"

Marianne katsahti totisesti häneen mitään vastaamatta. Hänen paljas kätensä ja alaston ranteensa näyttivät sanomattoman pyöreiltä ja valkeilta tuon tumman kashimiirin pohjalla, jonka viljavia poimuja hän piteli koossa rinnallaan. Ja nyt taisi Pauli myöntää hänen olevan oikeassa: tähän käsivarteen voi hurmaantua.

Oli niin myöhä, että Pauli saattoi viivähtää ainoastaan sangen vähän aikaa. Marianne oli istahtanut uunin varjoon syrjälle; herrat kävelivät edestakaisin laattialla haastellen.

Kun Pauli sanoi hyvää yötä ja tarttui Mariannen käteen, kuljetti hän nopeasti kättänsä ranteen yläpuolelle silmänräpäykseksi tarttuakseen polttavan tulisesti tähän viileään, pehmeään naiskäsivarteen.

Marianne katsahti häneen ainoastaan kummastellen ja välinpitämättömästi, *niin* välinpitämättömästi, että Pauli luuli pettyneensä silmänräpäykseksi.

* * * * *

Seuraavana aamuna näkyi Paulin vallanneen joku levottomuus. Hän oli aamulla saanut kirjeen, jonka johdosta hänen täytyi lähteä matkalle joksikin ajaksi asioitansa valvomaan. Marianne oli vaalennut sen kuultuaan. Pauli oli siitä aivan varma.

Täksikin illaksi olivat miehet kutsutut peliseuraan, vaan kun Börjellä oli puuhaa väen kanssa, pääsivät he vasta myöhempään lähtemään. Pauli pukeutui aikaisin saadakseen viettää tavallisen hämyhetken Mariannen luona. Hän ei istahtanut, vaan käveli edestakaisin laattialla.

"Marianne", sanoi hän äkkiä ja seisahtui hänen eteensä, "kun nyt lähden matkalle, täytyy minun ajatella kuinka vietän kesäni ja tulevan vuoden."

Marianne istui lämpiävän uunin edessä tavallisella paikallaan. Hän ei vastannut. Vaan Pauli näki hänen painavan päätänsä rinnoilleen alakuloisena.

"Sano mulle kuinka tahdot," pitkitti hän, "minä tahdon, että sinä itse määräisit."

"En!" sanoi Marianne hätäisesti; Paulin äänessä oli ollut jotain pelottavaa.

"Sen täytyy sinun kuitenkin tehdä ennemmin tai myöhemmin."

"Minä en voi. Tee kuten tahdot." Hän kuiskasi vastauksen niin arasti, ettei se ollut teeskentelyä. Hän ei uskaltanut ottaa vastuuta niskoillensa.

Pauli istahti häntä vastapäätä ja kumartui vähä eteenpäin.

"Sinä olit sangen kaunis eilen illalla," sanoi hän.

Mariannen sydän tykytti, että hän oli tukehtumaisillaan.

"Ehkä muka et siitä tietänyt?" sanoi hän ja aikoi nauraa.

Tuo loukkasi Marianne, joka kavahti pystyyn poistuakseen.

"Ei, odotappas!" sanoi Pauli ja tarttui hänen käsiinsä. "Varmaankin valvot tänä iltana? Tee niin. Minä tahdon sinulta itseltäsi tietää, jääkö tänne vai en. Aprikoi asiata ja anna mulle vastaus, ennenkuin eroamme."

Hän irroitti hänen kätensä ja läheni ovea, sillä hän kuuli Börjen tulevan.

Kun he illalla myöhään tulivat kotiin, paloi lamppu kuten tavallista vierashuoneessa, vaan etehisen ovi oli kiinni ja aukeni vasta monen kolkutuksen perästä; muuan piika oli tullut avaamaan.

"Rouva oli hyvin uninen," sanoi hän.

"Onko hän pannut maata?" kysäsi Börje.

"En tiedä. Hän pyysi vaan minua pitämään varalta, jos itse sattuisi nukkumaan."

"Me astumme kuitenkin hetkeksi hänen työhuoneesensa, sillä minä näen lampun siellä palavan," sanoi Börje.

Piika sanoi hyvää yötä ja poistui. Herrat riisuutuivat ja astuivat sisään.

Huoneessa ei näkynyt ketään. Olisikohan Marianne todellakin mennyt makuulle?... Ei, se ei ollut mahdollista. Olihan Pauli pyytänyt. — Ensiksi äkkäsi Börje hänet; hän nykäsi Paulia käsivarresta ja näytti leikkisästi sormellaan sohvalle. Jalat pallilla ja kasvot tyyntyneiden väliin kätkeytyinä makasi Marianne ja nukkui.

Börje hiipi hänen luokseen, Pauli perässä.

"Lapsukainen! Nyt olemme taas luonasi."

Marianne nousi istumaan, tuijotti valoon ja työnsi vallattomat hiukset jälleen korvansa taakse — veltosti, vapaasti — kuin olisi hän luullut olevansa yksin huoneessa. Sitten katsahti hän toisiin tajuttomasti, tiedottomasti, yhä vaan tuijotellen valkeaan pienillä vaaleanvärisillä silmillään. Hän ei käsittänyt, mistä kysymys oli. Häntä olisi tehnyt mieli suudella kymmenen, kaksikymmentä kertaa, ennenkuin hän olisi päässyt hereille; hän hurmasi auttamattomasti.

"Oh, *tekö* siinä olettekin!" puhkesi hän päästen viimein selville, "kuka päästi teidät sisään?"

"Karna."

"Ha, ha, ha! Minäpä vasta olen mies valvomaan! Sen kyllä arvasin ... vaan kaksi yötä perätysten, kyllä se on liiaksi mieletöntä. Tänä iltana en todellakaan voi lörpötellä teidän kanssanne."

"Minä lähden ensimmäisessä aamujunassa, joten täytyy nyt heittää hyvästi," sanoi Pauli ja ojensi kätensä hänelle.

Marianne oli ehdottomasti välinpitämätön.

"Minä seuraan teitä aina portaille asti, koska nyt on niin juhlallinen hetki," sanoi hän ja asetti lampun niin, että se valaisi etehiseen, kun ovi avattiin.

"Nyt muistan — Börje — minulta on loppunut sikaarit, etkö lainaisi mulle muutamia, kunnes tulen takaisin kotia taas?" sanoi Pauli seisossaan etuhuoneessa ja pannen päällysnuttuaan ylleen.

"Halusta vallan," vastasi Börje ja meni kamariinsa. Hän jätti oven raolleen, ja toiset voivat nähdä hänen syyttävän kynttilän ja astuvan sitten makuusuojaansa.

Marianne seiso ihan Paulin takana. Tämän käsivarsi kiertyi pehmeästi hänen vyötäisilleen. He seisoivat täydellisessä varjossa oven aukosta huoneuksen puolella.

"Marianne", kuiskasi Pauli vetäen häntä hellästi itseensä lujasti kiinni, "tulenko tänne takaisin ja jäänkö sitte tänne?"

Marianne oli niin kuumeentapaisesti onnellinen ja arka, ettei voinut saada sanaa suustaan. Vaan hän ei voinut vastustaa haluansa painaa poskensa tuota olkapäätä vastaan tuohon rauhalliseen soppeen päällystakin sisäpuolelle, joka oli vetäytynyt taaksepäin. Kerrankin sai sivellä tätä hienoa, pehmeätä kangasta!

"Meillä on aikaa yksi ainoa silmänräpäys," kuiskasi Pauli tähystellen tuota kapeata valojuovaa Börjen ovesta.

"Minä *tahtoisin* sanoa, ettet enää tulisi," vastasi Marianne.

"Vaan sinä et voi!"

"Jumala, minä kuolen pelosta," kuiskahti Marianne vapisevalla ja puoleksi tukehtuneella äänellä. Tämä oli samalla kertaa jännittävää ja häpeällistä, suloista ja inhottavaa.

"Rauhoitu," sanoi Pauli, "minulla on pantterin korvat eikä sinun tarvitse pelätä mitään vaaraa. Haa, jumalat! Nuori ei ole kuin kerran elämässään."

Hän kumartui ja suuteli Marianneen juuri korvan taakse hiusten rajaan kaulalle. Hänen lämmin hengähdyksensä tuntui kuin vavahdus koko Mariannen ruumiissa jalkoihin saakka.

"Ah, — *prenez garde, chérie!*"[10] Hän sysäsi hänet rivakasti syrjään, jotta hän tuli seisomaan huoneen avoimessa ovela.

Seuraavassa silmänräpäyksessä tuli Börje sikaarit muassa. Molemmat ystävät ravistivat toisensa kättä ja Pauli pujahti ulos. Marianne asettui Börjen viereen, joka piti ovea vielä auki, hän laski kätensä tämän olkapäälle ja katseli menevää.

Kuu oli täysinäinen ja valaisi kirkkaasti kuusien yläpuolella. Hän näki tuon hoikan, notkean olennon astelevan nopein askelin pihaa alaspäin pitkän, mustan varjonsa seuraamana. Jäätyneeseen maahan valeli kuu kylmää, sinertävää hohdetta — siinä oli jotakin typpi tyhjää, autiota, sydämetöntä.

Hän vavahti ja astui sisään.

12.

Huhtikuun loppu oli kulumassa ja Pauli oli ollut poissa kuusi viikkoa.

Marianne istui akkunan ääressä työhuoneessaan ja neuvoi.

Hänen kasvonsa olivat muuttuneet. Huulet olivat vetäytyneet kireämmälle ja juonteisiin oli ilmautunut lujuuutta.

Silloin tällöin katsahti hän kartanolle, yli tuon äsken siivotun istutuksen, jonka mustasta maasta kukan taimet pilkistelivät esiin. Akkunan edustalla oli varjo, vaan kauvemaksi paistoi vielä iltapäivän aurinko lehdettömissä pensaissa, joiden kaikki risuiset oksat kimaltelivat keltaisen ja vihreän vaiheella, ja joista toiset olivat suorat, ja toisia oli punaiset ja kiilloitetut vavat kannattamassa auringon valossa.

Hän katsahti siihen välinpitämättömästi, kylmän totisena ja näkyi kuuntelevan.

Kartanolla oli niin hiljaa, kuin kaikki ihmiset olisivat kuolleet sukupuuttoon, kahlekoira vaan helisteli rautojansa. Kaikki kiire ja elämä oli vetäytynyt pellolle ja pysyi siellä iltaan saakka.

Hän oli kuullut oikein; vaunut olivat todellakin kolisseet. Olikohan siellä Börje, joka nyt jo tuli takaisin viiden junassa? Ei; hän tietysti tulisi asemalta jalkaisin. Kaikki hevoset olivat kiireessä työssä.

Ah — siellä tuli Pauli!

Niin. Nyt näki Marianne hänet. Hän tuli hollikydyillä ja ajoi suoraan huoneidensa edustalle. Marianne näki hänen iloisen, vakoilevan katseensa kääntyvän akkunaan, vaan hän oli noussut ja vetäytynyt sen varjostimen taakse, ettei häntä Pauli olisi huomannut.

Tämä oli poissa ollessaan useasti kirjoittanut Börjelle, ja Marianne tiesi hänen tulevan, vaan hän ei ollut viimeisessä kirjeessään voinut määrätä tulo-päiväänsä eikä millä junalla tulisi.

Hän näki kyytimiehen kantavan matkakapineita huoneeseen ja ajavan sitten pois. Heti sen jälkeen asteli Pauli itse pihan poikki iloisesti, odottavin kasvoin. Hän näytti terveemmältä kuin lähteissään.

Marianne vetäytyi jälleen seinään kiinni pidellen varjostinta salaa vähän sivulla ja seuraten jännitetyin katsein hänen liikkeitänsä. Hänen silmissään oli jotain pelkoa ja vihaa.

Pauli astui portaita ylös. Marianne kuuli hänen käyntinsä etehisestä. Siellä kuului ovi käyvän huoneeseen, tuolta kuuluivat hänen askeleensa etuhuoneesta; ne olivat pikaisia ja keveitä kuin nuoren tytön.

Marianne seiso paikallaan akkunan vieressä nojaten kädellään pientä pöytää vasten. Heidän katseensa sattuivat yhteen.

Kuinka nuo ruskeat silmät laajenivat ja välkähtivät!

"Marianne!"

Pauli seisahtui oven aukkoon, ja hänen hoikka vartalonsa näkyi seisovan ikäänkuin kehyksissä. Mariannen sydäntä kouristi kuullessaan tuon sointuvan puheen. Hän oli unohtanut tuon kummallisen äänen soinnun; monta vuotta tuntui jo kuluneen, sittenkuin hän oli sen viimeksi kuullut.

Ja sitten tuli Pauli häntä kohden ojentaen käsiään sydämellisen ystävällisesti. Hän oli pitkä ja hoikka, vähän siron vavan kaltainen: ja hänen ihonsa oli niin tasainen, hänen tukkansa niin musta ja hänen

silmänsä niin hellät, että...

"Marianne!"

Paulin täytyi herättää hänet tästä jäykistyneestä kummastuksesta, hyväillä hänet uudestaan elämään juuri äänensä säveleillä.

Hymyillen ja varpaillaan hiipi hän kaksi viimeistä askelta.

"Voitko uskoa — Marianne — minä olen ollut ikävissäni."

Pauli näytti uskovan hänelle jotain riemua herättävää, ihanaa. Ja olihan siinä sitäkin — tämä — että hän *taisi* vielä ikävöidä.

Sitten teki hän nopean kysyvän liikkeen muihin huoneisiin päin. Tokko siellä oli ketään!

"Ei, ei siellä ketään ole." vastasi Marianne.

Ääni oli vieras, soinnuton. Pauli ei ollut sitä koskaan kuullut.

Kiivaasti astahti Pauli pari askelta takaisin ja katseli häntä. Kerrassaan huomasi hän hänen laihtuneen, iho ei enää ollut niin terve, ja että hän näytti vanhemmalta. Paulin kasvot selkenivät ja hänen silmänsä täyttyivät kyneleistä.

"Luulitko, etten tulisi enää?... Oi lapsi! — oletko ollut levoton tähteni?"

Paulin tunteellinen ääni väräsi yht'aikaa ilosta ja hellyydestä.

Marianne ei olisi saanut sanaa suustaan, vaikka hänen henkensä olisi ollut kysymyksessä; hänen kurkkunsa kuristui kokoon.

"Vaan nyt saat olla levollinen ja iloinen. Minä viivyn täällä kauvan, kaavan."

Hän tarttui Mariannen käsiin, eikä Marianne ollut koskaan nähnyt häntä niin kauniina kuin nyt. Muodollisesti ei hän ollut kaunis eikä vahva, vaan hän oli soma, kuin siro matelijaeläin auringon paisteessa. Hänen kirkkaat silmänsä tuikahtelivat, hänen ohuet huulensa olivat kuin kaksi pitkää siveltimen jälkeä ja hänen leukaansa varjosti kähärät parranhaituvat.

"Rakastettu, miten on laitasi? Olen ehkä pelottanut sinun!"

Hän laski kätensä Mariannen olkapäiden ympärille ja katsahti tuskallisesti häntä kasvoihin, joissa väri vaihtui.

Marianne irroitti hänen käsivartensa ja lykkäsi sen pois luotaan. Hän koetti puhua, vaan ei voinut; nojautui vaan raskaasti pöytää vasten.

"Sinä olet kipeä... Ah, Marianne, miten on laitasi?"

"En, en minä kipeä ole, älkää te siitä huoliko?"

"*Te?!"*

Kummastusta ja harmia ilmutui yht'aikaa hänen äänessään.

"Mitä tämä tahtoo sanoa?" Hänen kasvonsa olivat kylmät, pieni terävä poimu näkyi kulmakarvojen välistä.

"Minä olen leikkinyt vaarallista, sopimatonta leikkiä. Sen täytyy olla lopussa."

"Hoo — Marianne minä *luulen* sen olleen enemmän kuin leikkiä."

Pauli seisoi aivan hiljaa nojautuen kädellään erään hyllyn reunaan vastaan ja katseli tutkivin, käskevin silmin Marianneä.

"Joka tapauksessa täytyy sen olla lopussa." — Sanat tuntuivat enemmän huokaukselta kuin yksityisten kirjainten lausumiselta.

"Minkätähden?"

Hänen matala äänensä oli terävä ja hänen tunteelliset sieramensa reunat liikkuiivat suonenvedon tapaisesti.

"Se oli väärin, — rikollista."

"Loruja!" Pauli keikautti päätään taaksepäin kuin olisi hän sillä liikkeellä tahtonut tehdä tyhjäksi toisen väitteen.

"Minä en sano, että vika oli teissä; se oli ehkä minussa itsessäni," sanoi Marianne heikosti, luoden silmänsä Paulin kasvoista pöytään, jonka vieressä hän seisoi.

Pauli ei vastannut mitään, hän katseli lakkaamatta Marianneä harmin ja inhon hänen mielessään kasvaessa.

"Ja sitten tahdon pyytää teitä lähtemään pois täältä," lisäsi tämä nostamatta silmiään.

"Lähtemäänkö?"

"Niin, — sekä ettette koskaan palaisi takaisin." — Ääni oli alentunut melkein kuulumattomaksi kuiskaukseksi, niin suuresti hän pelkäsi lausua näitä sanoja. Ja nyt täytyi hänen yhden ainoan kerran arasti katsahtaa ylös.

Paulin sieraimet suurenivat; hän oli vaalea, hänen ruskeat silmänsä tuijottivat Mariannen kasvoihin ja hän hengitti lyhyesti ja kiivaasti.

"Mitä sinä sanot!"

Marianne seisoi kuin kuolemaan tuomittu. Hän tunsi hänen raivonsa, vaan ei uskaltanut enää sitä katsella.

"Puhu! Mitä tarkoitat?"

Hänen vihaansa sekaantui niin paljo turvatonta tuskaa, että se tuntui kaksinkerroin ahdistavalta.

"Antakaa mulle anteeksi," sanoi Marianne nöyrästi ja hänen huulensa vapisivat kuin kyöneleiden lähetessä; "minä en voi asiata auttaa."

"Mutta voithan sanoa minkätähden..."

"Sentähden, etten koskaan voi sitä puolustaa. Ole armollinen ja lähde!"

Paulin silmät tulivat reunoista punaisiksi, joten ne rupesivat näyttämään vielä suuremmilta. Hänen huulensa aukenivat puoleksi, vaan hän ainoastaan katseli Marianneä.

Tuska rupesi tätä ahdistamaan. Hän huomasi selvästi Paulin sanomattoman mielenliikutuksen, jota hän oli haavoittanut niin säälimättä.

"Jumalan tähden sanokaa, että lähdette ja annatte minulle anteeksi!" — Ajattelematta mitä teki ojensi hän kätensä Paulia kohden, — hartaasti rukoillen, vaan tämä ei tarttunut siihen.

"Anteeksiko? Anteeksiko?" huudahti hän ja oli nauramaisillaan; vaan samassa vääntyivät hänen kasvonsa, niin että hän näytti alkavan itkeä.

Marianne pani kätensä ristiin ja painoi niitä silmilleen. Ah, tämä oli hirmuista — hirmuista!

"Nyt tiedän!" sanoi Pauli päästäen helpottavan hengähdyksen, "Börje on ruvennut epäilemään jotakin?"

"Ei ole."

"Mutta, Marianne!"

"Teidän *täytyy* lähteä. Minä saatan tahtoni perille. Maksakoon mitä tahtonsa, vaan sen *täytyy* tapahtua. Se on häpeällistä! Se on kunniatonta! — Minä olen toisen vaimo."

Nyt naurahti Pauli, kimakasti, tahdottomasti, kuin suuttunut nainen:

"Ja siitä ette ole ennen tietänyt kuin nyt?"

"Niin, pilkatkaa minua, pilkatkaa minua niin paljo kuin tahdotte. Se ei vaikuta mitään, kun vaan lähdette."

Pelkuruus Mariannen kasvoista oli kadonnut. Hän oli liikutettu, vaan myöskin päättäväinen.

"Kyllämar, antakaa kuulua vaan! Mitä Börje on sanonut? Minä tapasin hänet Eslövissä, vaan ei

hänessä näkynyt mitään erinomaista."

"Mitä hänessä sitten piti näkymän?" Vaisto varjella itseänsä pakotti Mariannen panemaan ääneensä vähän ylpeyttä.

Paulin silmäterät näkyivät laajenevan. Ne tuntuivat polttavan silmäautoja ja sen kautta tekevän näiden reunat punaisiksi, ja hänen suunsa sopissa värähti noiden neulahienojen juovien ympärillä ilkeä myhä.

"Vai niin, nyt ajatellaan puhua hienompaan torveen! Vaan muistakaa — rouva Olsson — että niinkuin metsään huhuillaan niin se vastaa, ja jos te rupeatte käyttämään loukkauksia, niin minä vastaan myös semmoisilla. Olkaa siitä varma!"

Marianne tunsi leviävän kylmyyden poskillaan ja hän vapisi kuin vilusta. Tämä samalla kertaa siivo ja hillitön raivo pelästytti häntä.

"Minä en tahdo teitä loukata," sanoi hän niin vakavasti kuin voi, "minä tahdon vaan sanoa teille, että viimeisen illan tapauksen perästä on meille molemmille parasta, ettemme enää näe toisiamme."

Pauli tunsi sokeata himoa loukata häntä, antaa hänelle kuolettavan iskun. Hän taisteli yhtä aikaa sekä tuskaa että nöyryytystä vastaan.

"Viimeisen illan!" toisti hän. "Minkä tapauksen? Minkä? Minkä? Minkä?"

"Te unohditte itsenne, ja sentähden on parasta, että me eroamme."

"Minäkö unohdin itseni? Oh, Eeva, sinäpä olet hyvä! Minä otin omenan, jota tarjosit minulle ... ja nyt kuullaan että minä olen unohtanut itseni! Entäs sinä itse?"

"Sanokaamme että *me* unohdimme itsemme. Se ei ollenkaan muuta asiaa."

"Hohhoo, minä ymmärrän. Te vedätte hunnun ylitse. Te pesette kätenne. Te lakaisette ovenne edustan. *Minä* muka olin — raaka, miesluonne — joka olin varomaton. Niinhän sen pitääkin olla? Ja heittämällä minut ovesta, pääsette itse vapaaksi? Te asetutte pyhimysjalustalle. Te kunnioitatte itseänne... Vaan minulla on teille ensin jotain sanottavaa."

Marianne painui akkunaa vastaan taaksepäin käsi akkunalaudalla. Paulin kasvoissa oli jotakin, joka pani hänet menehtymään häpeästä.

"Te ymmärrätte minua väärin," änkytti hän, "enhän minä teitä ollenkaan soimaa. Minä vaan pyydän että lähdette huomenna matkalle, ja että sanotte tämän Börjelle, heti kun hän tulee."

"Niin kai. Ja onko sellainen muutto päistikkaa minun mieleiseni tai ei, siitä te tietysti ette huoli. Tarpeellista on ainoastaan, ettei teidän tarvitse olla levoton. Luonnollisesti!... Ja minä suostun. — Kunnioitusta naisille!"

"Ettekö voi nähdä kuinka kauheaa on tuskani? Mitä hyötyä teillä on tästä kidutuksesta?"

"Ei ole vaarallista. Naisten pikkusyntien katumus ei tule pitkäksi koskaan. Omantunnon tuska ajetaan vaan johonkuhun syntisäkkiin, joka sitten potkitaan jaloista pois ja itse ollaan Jumalan puhtaimpia enkeliä... Minä olen varma teistä. Te näytte tietävän, kuinka sen pitää tapahtua."

Jota enemmän hän yllytti itseänsä, sitä vaaleammaksi hän tuli ja sitä matalammiksi tulivat hänen sanansa ja hän puhui nopeasti jonkinlaisella hienonnetulla vihan vimmallalla.

"Minä olen ollut sokea," mutisi Marianne puoleksi tukahutetulla äänellä, "mitä muuta minun kärsimykseni on kuin seuraus tästä turmiollisesta leikistä, jota ei *saa* leikkiä!... Mitä antaisinkaan jos saisin sen tekemättömäksi!... Taivaan Jumala, kuinka se on hirmuista! Minkätähden tahdotte tehdä sitä pahemmaksi?"

"Te pidätte oivallisesti puolenne," sanoi Pauli hymyillen ilkeän ivallisesti, "vaan minä tiedän mistä kenkä puristaa. Te pelkääte vaan, että minä puhuisin Börjelle jotakin tai jollekulle muulle. Ainoa mikä naisia pidättää on: — *pelko*. Vaan se on sangen hyvä tuki."

Marianne oli painanut nenäliinan huulilleen, vaan hän ei itkenyt.

"Vaikka kuinka minua häpäisisitte, niin minä sittenkin pakotan teidät lähtemään."

"Te pelkääte enemmän kuin moni muu. Vahinko vaan, että teette sen myöhänlaiseen! Poislähdöstä voimme puhua sitten, vaan ensin on minulla teille jotain sanottavaa, jonka voitte kuulla sukupuolenne

puolesta. Sillä me olemme saaneet kuulla puhuttavan varsin liian kauvan naisten siveellisestä paremmuudesta, ja lienee hetken vaatimaa, heittää pieni tutkisteleva silmäys tuohon paremmuuteen."

Hän oli hillinnyt kiivautensa; hän seiso i nyt asettaen jalkansa eteenpäin ja nojaten molemmat kätensä taaksensa hyllyyn vartalon yläpuoli vähä eteenpäin kumarassa. Hänen äänensä muuttui huolimattomaksi seuraäneksi ja hän katseli Marianne a silmät puoleksi auki; niiden pilkallinen loiste välkähteli esiin, kuin kahden tumman tushipiirteen välistä ja ne näyttivät vielä vähä punertavilta.

"Missä siis nämä hyvetäydellisyydet ovat olemassa, joille te näin kovin laillisen patentin olette hankkinut, ja joihin meidän miesten tulisi luoda silmämme pyhällä ihastuksella? — Muistakaa sanojani, Marianne-rouva, sillä totuutta saa harvoin kuulla ja sietää se tulla varteen otetuksi. Se on siinä, että *sopivaisuus* on pannut teidän puolustuslaitoksenne kuntoon, ja että hyvettä on pelotettu ruumiiseen mestauskoneilla. Pelkurimaisuus — kas siinä on koko teidän siveellisyytenne!... Mutta *te* valehtelette, ja *me* valehtelemme, ja me kaikki olemme uskovanamme teidän oivallisuutenne — ja me kaikki olemme kerran kyllä uskoneetkin sitä olevan olemassa. Vaan minä en enää. Minä en!... Vai etteköhän te tee kaikkea mitä voitte herättääksenne meissä kaikkea, mistä te itse olette kulkevinanne putisten puhtaina? Te naiset kutkutatte meitä suuhun ruohon korrella ja huudatte meidän raakuuttamme, jos meidän suumme sopet liikahtelevat. Vai mitä on keikaileminen? Mitä ovat tanssipuvut? Mitä ovat tilapäiset yövaatetukset alastomin käsivarsin ja mustin päällystyksin?"

Hän kumartui vielä enemmän eteenpäin ja katseli Marianne a ilkeästi hymyillen. Tämä vetäytyi taaksepäin, kuin olisi hän polttanut häntä. Mariannen silmiin oli ilmestynyt hurja pelästys, joka kiihotti Paulia jatkamaan.

"Noh, kuinka sitten oli laita tuon siveellisen paremmuuden kanssa? Jollei se olisi ainoastaan päällyσμαalia, niin minkätähden tarvitsisi äitien vahtia tyttäriänsä? Eikö koko tarkastusjärjestelmä osoita, ettei edes tuomion pelko ole kylläksi; sillä vaikkei tyttömukula ole suurempi kuin minun keppini, tietää hän mitä hänellä on odotettavana, jos tavataan harhateiltä."

"Lähdettekö pois?" — Marianne ei näkynyt muuta voivan ajatella kuin tätä ainoata.

"Mikä tuska! Ja kuitenkin olisitte te tahtonut jatkaa, jos olisitte uskaltanut." Paulin kiiltävät silmät välkähtelivät ruokottomasti.

"Te olette raukka!" huusi Marianne.

"Ai, ai; älkää olko liian rohkea. Älkää unohtako, että se voisi olla vaarallista. Sillä meidän välillämme on sentään löytynyt jotakin? Ei juuri teoissa eikä sanoissa — Jumala varjelkoon! — vaan sittenkin ... Marianne-rouva? Paljon voidaan puhua ilman sanoja. Enkä minä suinkaan saa koskaan kellekään puhua, kuinka kauniit silmät teillä on?"

Kiivas mielenliikutus ajoi veren Mariannen poskille, joihin ilmaantui juovia ja punaisia kohtia, kuin ruoskimisen jälkeen.

"Ja te" — pääsi hänen huuliltaan — "oletteko koskaan menetellyt huonommin kuin tässä? Ja onko kukaan kohdellut teitä sen tähden niin, kuin te nyt kohtelette minua!"

"Huonomminko? Siitä voi olla eri mieliä. Naiset liikkuvat varovasti, rajoitetuissa lauseissa. Ja te muiden perässä. Sillä te olette liian kylmäverinen... Olenko menetellyt pahemmin kuin te? Haa! Taidatteko sanoa minulle, kuinka voi mitata ja punnita sitä, mitä antaa omasta tunne-elämästään? — Huonomminko?... Jos te olisitte rakastanut minua kädet kaulassani ja huulet huulillani, silloin olisi se *teistä* ollut pahempaa, sentähden että se oli vaarallisempaa, mutta *minä* olisin pitänyt sitä parempana, sillä se olisi ollut luonnollisempaa. Tämä tapa oli meitä lähempänä, sentähden että me molemmat keinottelemme. Siltä kuuluu totuus. Mutta teeskennellä, valehdella, viekastella, minulle, miehellenne, niin — omassa sydämässänne... No niin! Ja kun sitten ylpeillette hyveistänne ja sanotte, että *minä* olen tehnyt pahemmin ... ha, ha, ha; niin, te saatte antaa anteeksi, mutta kaikkein vähimmässä tapauksessa on se naurettavaa. Miksi te naiset sitä sanotte? Teillä on teidän oma sanakirjanne, miksikä sanotaan siellä sellaista sielun riettautta? Sanokaa!... Oh, te fariseukset! Minä tahtoisin naulata teidät kaakinpuhun!"

Hän puristi hienon, laihan kätensä nyrkkiin ja ravisti sitä purren hampaitansa. Se ei ollut voiman vihaa, vaan heikkouden jännitettyä intohimoa, joka kuohui reunojensa yli.

"Jos te olisitte parempia kuin me! Jos te olisitte parempia!" Uhkamielin kohotti hän tätä laihaa kättä, joka sitten hervottomana putosi hänen sivulleen.

Marianne oli heittäytynyt suureen nojatuoliin akkunan viereen. Kaikki, mikä oli häntä pitänyt pystyssä, oli pettänyt ja rauennut tyhjiin Paulin syytöksistä. Ei sanaakaan enää löytynyt vastaukseksi.

Marianne ei enää huolinut salata eikä estää liikutustaan: kyyneleet syöksyivät hänen poskilleen. Hänellä oli ainoastaan yksi ajatus: jos olisi voinut kuolla kaikesta tästä häpeästä.

Pauli säpsähti ja katseli häntä. Hänessä liikkui uusia tunteita. Tässä itkussa oli jotain niin toivottomasti ylenannettua, niin vastustamattomasti murrettua, että se häneen vaikutti.

Hän kumartui eteenpäin ja katseli häntä, tarkkaavaisesti, hartaasti. Hänestä tuntui, kuin olisi saanut valtaansa jonkun avuttoman, joka tuossa makasi verissään ja masennettuna.

Hän astui pienen akkunapöydän ympäri, katsellen aina yhtä levottomasti Marianne.

"Marianne?" sanoi hän kuin kahdella päällä ja laski toisen kätensä hänen kätensä päälle, joka rentona lepäsi hänen polvellaan.

Marianne ei katsahnut häneen, pusersi vaan nenäliinaa kädessään ja painoi sitä huulilleen, jotka värisivät.

Kääntämättä silmiään Mariannen kasvoista vaipui Pauli erälle jakkaralle, joka oli Mariannen jalkojen edessä. Hän tuntui kerrassaan saaneen toiset kasvot, niin täydellisesti kuvastui niissä osanotto ja sääliväisyys.

"Marianne, minkä tähden piti sinun pakottaman minua sellaiseen mielen purkaukseen?" sanoi hän pitkään, "minä en voi olla häveliäs kun minua loukataan. Sinä et tiedä mitä kärsin. Jos sinä olisit lausunut yhden ainoan ystävällisen sanan, olisin minä ollut aseeton. Ja kuinka voimme nyt tätä unohtaa, — sinä ja minä? Älä itke noin — rakastettu — sydän tahtoo haljeta."

Marianne teki liikkeen pois päin, vaan ei saanut nyyhkytyksiltään mitään puhutuksi.

"Ei, anna minun puhua, anna minun sovittaa. Se ainoastaan voi tehdä meille hyvää... Ei, älä keskeytä minua! Anna minun puhua! Saat nähdä, että ymmärrän sinua, vaikka nyt et sitä usko. — Jos sinä vaan voisit käsittää semmoista luonnetta kuin minun! Kuinka minä voin laahata maassa, mitä minulle on rakkainta maailmassa. Jospa tietäisit, mikä onneton raukka minä olen!... Oh ei — Marianne. — Nyt tahdon ainoastaan puhua. Älä kiellä sitä minulta. Sitä ainoastaan minä pyydän sinulta."

Hän puhui hyväilevän lapsen äänellä, niin lepertelevän pehmeästi, niin avonaisen luottavasti. Ei ollut mitään muuta tehtävää kuin sulkea silmänsä ja kuunnella.

"Matkalla tänne olin niin iloinen, niin vallan toisella mielellä, etten pitkään aikaan ole semmoista tuntenut. Minä olin tuntenut itsessäni jonkunlaisen virkistykseen koko ajan kuin olin poissa. Ja mitä tahansa näin, ajattelin aina mielessäni: tästä minä puhun Mariannelle. Ja näetkös, mikä minua enimmin kaikista ilahutti — minä ikävöin tänne takaisin. En ainoastaan väsymyksestä sitä tehnyt, vaan kuin täällä jokin olisi antanut minulle terveyttä ja voimia taas; minä ikävöin rauhallista elämää, Börjeä, meidän pitkiä hämypyheitämme, shakkipeliä, — kaikkea! Ja lisäksi olin kuvitellut mieleeni sinun iloasi, kun saisit nähdä minut taasen. Minä iloitsin siitä kulkiessani. Oh, Marianne, mitä lähemmäksi tulin Tomtoa, sitä selvemmin huomasin kuinka suurenarvoinen tämä koti on minulle. Kuinka minä olin kiintynyt sinuun ja Börjeen."

Hän oli vaiti silmänräpäyksen.

"Ja sitten kohtelit sinä minua jäykästi, kylmästi. Ei iloa missään kasvon juonteessa, ei sanaakaan tervetulleiksi. Ja sitten tämä vihattava *te*, joka viilsi minun mieltäni käsittämättömän katkerasti. Voithan ajatella — Marianne, — voithan ajatella kuinka minä kiivastuin. Ja sitten sain minä tämän mielettömän halun kostaa, kuten välistä käy, sekä tuoda ilmoille kaikki kärsimiseni. Minä en ajatellut sinua, minä ajattelin ainoastaan itseäni. Ja lisäksi olin minä väärässä ja sokea. Ja minä ammuin sinuun myrkyllisiä nuolia, joista nyt antaisin paljon, jos en koskaan olisi niitä lausunut... Nyt olen malttanut mieleni. Nyt voin ajatella tyyneesti. Vaan minä tuskin muistan, mitä lausuin. Minä tein niin kiivaudessa. Unohda se — rakastettu — unohda se! — Ajattele vaan, että minä ymmärrän sinua, että minä nyt näen sinun ajatusjuoksusi, kuin se olisi levitetty eteeni hienona ja puhtaana. Ja minä pidän sinua kaksinkertaisessa arvossa — tuhatkertaisessa — tämän sävyisyytesi tähden, jota minä ainoastaan käsitin väärin. Minä voin seurata sinun ajatuksiasi poissaoloni aikana. Minä tiedän, kuinka semmoiselle hellätunteisuudelle kuin sinulla on, tuntuu vastenmieliseltä — jotenkin rumalta ja karkealta, että meidän kesken on ollut semmoista puhetta. Ja ehkä olet pelännyt minun palaamistani. Sinä olet luullut minun vetoavan oikeuksiin pakottaakseni sinun ottamaan minua vastaan. Ja sinä olet ehkä tuntenut nuhtelua Börjeä ajattellessasi; pitänyt petoksena häntä kohtaan tätä silmänräpäyksen malttamattomuutta. Ja sitten ymmärsin minä sinua niin hirmuisen väärin! Sitten hyökkäsin päällesi haukkumasanoilla! Sitten näytin sinulle yhden semmoisista poroporvariluonteista, joiden tähden sieluelämän kaikkein hienoimmat sievistyksen ovat kadotetut! — Vaan älä tuomitse minua. Älä vielä minua tuomitse! Minä ymmärrän

nämät kaikki okaan hienoiset liikutukset, eikä sinun mielessäsi löydy ainoatakaan tunteen vilahdusta, jota minä tahtoisin loukaten kohdella. Ei, sinä olet vapaa, Marianne! Näetkös sitä! — minä en pidätä sinua sormellanikaan, minä en tahdo hiuksen vertaa houkutellessa sinua poikkeamaan tieltäsi, minä en tahdo tunkeutua teidän välillenne. Älkäämme puhuko sanaakaan. Ei puheilla eikä katseilla. Olkaamme ainoastaan lähellä toisiamme. Oh, Marianne — vaatimaton, hiljainen Marianneni — nyt ymmärrän sinua, eikö totta? Minä en ennen koskaan ole osoittanut oikeutta sinua kohtaan ennenkuin nyt. Siitä oli jo sangen kauvan, kun minä viimeksi näin totuutta, ettei minussa ollut mitään muuta kuin epäilystä jällellä... Et voi ajatella, kuinka nöyrästi minä polvistun sinun kyöneleesi nähdessäni, kuinka ne polttavat minun sieluani pohjaa myöten, et myöskään, kuinka kiitollinen minä olen niiden tähden. Ne ovat päästäneet minut jonkinlaisesta lumouksesta. Minä näen sinut ja minä näen itseni. Minä olen saanut kuin valoa ympärilleni."

Marianne nyhkytti rajusti, vetotaudin tapaisesti. Tämä hellyys sai hänen kyöneleensä virtaamaan viljavammin, kuin mitkään katkerimmatkaan syytökset.

"Älkää puhuko niin... Jumalan tähden älkää puhuko."

"Puhun, Marianne, nyt täytyy minun puhua. Eikä sitten enää ollenkaan."

"Se oli väärin ... se oli väärin ... se oli..."

Sanat hukkuivat nyhkytyksiin.

Pauli kiinnitti katseensa häneen tuskallisesti kummastellen. Hän ei ollut koskaan kuullut kenenkään ihmisen noin itkevän. Tuo ei ollut heikkohermoisuutta, vaan se oli niin sydäntä raatelevaa tuskaa, kuin olisi se tullut hänen olentonsa juurista.

"Minkätähden et ollenkaan anna lohduttaa itseäsi?" aloitti Pauli houkutellessa, "mitä pahaa olemme tehneet? — Onko tämä todellista katumusta ja itseäsi kiusaamista?"

"On, on, on!"

Hän värisi kylmästä lausuessaan:

"Sinun mielenliikutuksesi on liiallinen. Olemme olleet suoramielisempiä keskenämme, kuin sinä monta kertaa olet ollut veljiesi kanssa? Ja ehkä tämä *sinä*, jota käytän, ei ole paikallaan; vaan onhan Börje itse meitä siihen kehottanut. Voinhan sen jättääkin. Eihän ole vähintäkään, josta meidän tarvitsisi nuhdella itseämme... Kas niin, pyhkikää silmänne Marianne-rouva. Ajatelkaamme että nämät olivat pahoja unelmia, te ja minä, olkoon kaikki mennyttä."

"Mutta Börjelle valehtelevinen!"

"Emmehän me ole hänelle valehdelleet, vielä vähemmin teemme sitä tästä lähtien."

"Minun mielestäni on jokainen hänelle lausumani sana valhetta."

"Se tulee mielikuvituksen sairaudesta."

"Ei! Ja teidän täytyy lähteä pois."

Sanat lausuttiin voimallisesti, päättävästi, kuin olisi hän äkkiä muistanut jotakin unohtunutta asiaa.

Pauli nousi. Nuhteleva suru kasvoissa katseli hän Marianne. Mitä hänen piti sanoa? Tämä ei näyttänyt kiihtyneeltä intohimolta, jota olisi käynyt hyväilyillä tyyntäminen. Päinvastoin; siinä oli jotain lujutta.

Hän ei tahtonut vastata. Hän tiesi kuinka Marianne sen käsittäisi.

Tämän nyhkytykset hiljenivät, ja hän kuivasi silmänsä, jotka olivat pöhöttyneet sekä itkeentyneet.

Hän katsahti Pauliin.

"Tämä ei ole oikku", sanoi hän, "minä olen kauvan, kauvan ollut siitä selvillä, että minun piti sanoa se teille heti tultuamme."

Pauli tunsu piston sydämessään. Jättää Tomtö! Heittäytyä taasen maailmaan, hän ei tiennyt minne! Häntä värisytti ajattellessaan vieraita ihmisiä. Vaan hän ei uskaltanut sitä vielä lausua pelosta, että sanoillaan jouduttaisi päätöstä.

Mariannekaan ei lausunut mitään. Hän kieritteli huolellisesti nenäliinastansa pienen pallin ja pyyhkäisi sillä vielä viimeisen kerran kasvojansa. Mielen purkaus näytti tehneen hänelle hyvää. Tässä

oli siis jotakin, joka jo kauvan oli kaivellut hänen mieltänsä.

Pauli mietti silmänräpäyksen.

Sitten ilmautui äkkiä toivottomuus hänen kasvoihinsa, ja hän heittäytyi veltona tyhjään tuoliin toiselle puolen akkunapöytää.

"Onko se todellista totta, että ajatte minut pois?"

Marianne ei vastannut mitään. Vaan hän näytti nyt tyyneltä.

"Minä huomaan, että teille taitaa olla parasta, että minä lähdän pois," jatkoi Pauli, "mutta ettekö te sitten ole ajatellut *minua* yhtään?"

Ei vieläkään vastausta. Ja Marianne karttoi hänen silmäystään kuin olisi pelännyt rupeavansa horjumaan.

Pauli nojasi molemmat käsivartensa pöytään, ja pehmeästi, kuten hän taisi, nojautui hän eteenpäin Marianneen kohden. Hänen äänensä oli niin matala, että hän kuului ainoastaan hengittävän sanansa esiin tarvitsematta puhua niitä.

"Minä olin vallan väsymyksestä toivoton Tomtöön tullessani. Eli ehkä se ei ollut väsymystä, se oli ehkä kyllästystä, tai tyhjyyttä, en tiedä. Minä olin saanut jotain joko liian paljon tai liian vähän. Minä en tuntenut olevani toisten ihmisten kaltainen. Koko maailma oli sanomattoman sairas, kurja. Jospa kaikki olisi tahtonut kuolla, vajota näkymättömiin kuin sumu — minäkin — ikuiseen unhotukseen, uneen, lepoon! Siinä oli ainoa toivoni. Minua ilette nähdä, kuinka ihmiset voivat kestää elämistä... Elämistä, — joka oli kulunut ihan inhottavaksi!... Mutta täällä oli jotakin, tässä terveellisessä yksitoikkoisuudessa, josta hitaasti sain uusia voimia, sain elämisen mahdollisuuden. Tuntui, kuin päivä päivältä olisin alkanut saada takaisin näkövoimaa, jonka olin kadottanut, tuntui, kuin huomaamattani olisin hengittänyt itseeni elämisen halua, jota en ollut tuntenut pitkiin vuosiin. Minä tunsin levon tunnetta, jonka luulin *minulta* jo kauvan aikaa sitten kuolleen. Minä en käsittänyt tätä kaikkea, ennenkuin täältä poissa ollessani ja tänne takaisin ikävöidessäni. Ah — Marianne-rouva — eihän tämä ole mikään hotelli, jossa täytyy lukea matkalaukkunsa; tämä on koti. Tiedättekö, mitä se tahtoo sanoa? Täällä ikäänkuin rauha lepää jokaisen huonekalun patjalla, siihen voi ikäänkuin nojata päänsä ja levätä, — vaan levätä. Oi, Marianne-rouva, te ette tahdo sysätä minua luotanne! Te tahdotte antaa minun elää. Tahdottehan antaa minun hiipiä täällä ympäri kuin varjon, täällä, teidän kodissanne. Minä en pyydä mitään muuta. Minä väistyn tieltänne kuin koira, teidän tarvitsee vaan viitata, ja se poistuu. Mutta olkaa ystävällinen, kuten olette ollutkin; hiljainen kuin ensi aikoinakin, laupias, kuin minä olisin sairas-raukka. Ettehän aja minua pois, Marianne-rouva?"

Mariannen rinta aaltoili äänettömistä hengenvedoista. Tuntui, kuin olisi Pauli kerjännyt sydäntä rinnasta. Hätäisinä, hartaina tulivat sanat:

"Minä en ole koskaan ennen rukoillut. En tiedä, kuinka sen nyt voin tehdä. Minä rukoilen kuin äiti lapsensa edestä: tässä ei ole mitään nöyryytystä, ei mitään ylpeyttä, ainoastaan tämä, joka ei saa kuolla... Minussa on jotakin, jonka edestä minä rukoilen. Marianne-rouva, nyt ette aja minua pois!"

Tuo ääni olisi sulattanut jäätä, saanut mahdollottoman mahdolliseksi. Ja hän katseli Marianneen ihmeellisen vakavin silmin, jotka olivat hienot kuin sametti.

"Ja sittenkin täytyy sen tapahtua."

Pauli katsoi häneen, ihmetellen, tutkistellen. Sitten vaipui hän takaisin syvemmälle tuoliin ja rupesi tuumimaan. Tässä kaikessa mahtoi piillä salainen perussyy, jota hän ei vielä älynnyt.

Hän katsahti äkisti ylös.

"Pidättekö sitä välttämättömänä?" kysyi hän suurella painolla.

Mariannen poskille levisi puna hitaasti, kun hän pakotti itsensä rohkeasti katsomaan Paulin silmiin.

"Pidän, minä pidän sen välttämättömänä."

Marianne huokasi helpottavasti. Nyt oli myrsky ohitse. Nyt oli asia päätetty. Nyt sai hän jäädä yksinään.

"Käsittäkää minua oikein," lisäsi hän heti, "minä en valita eroa. Se on ainoastaan muistoa tuosta ... tuosta ... jota ei voi saada muuttumaan. Minä olisin toivonut saada näyttää teille, että ... etten ehkä ole niin huono kuin luulette. Olisin toivonut, ettei minun olisi tarvinnut tuntea tätä —"

Hän ei voinut jatkaa. Hänen huulensa alkoivat vapista, ja hän väenteli hermosairaana tavalla nenäliinaansa.

Pauli ei huolinut hänen viimeisistä sanoistaan.

"Minulle se on raskasta," sanoi hän, "vaan minä ymmärrän, ettei se teistä voi siltä tuntua. Teille on oleminen sangen rikasta. *Kuinka* rikasta, en ehkä edes voi käsittää. — Mutta päätetty on: minä lähden huomenna matkalle... Minä olen kai ainoa pilkku ... minä tarkoitan, ainoa pilven pilkku... Ah, Marianne-rouva, niin kauvan kuin maa seisoo, täytyy löytyä niitä, jotka ovat tuomitut köyhyyteen. *Minä* olen kerjäläinen... Raha, mitä se on?" — Hän nosti käsiään kuin olisi hän punninnut kultaansa niissä. Ja sitten teki hän liikkeen, kuin olisi viskannut ne luotaan.

Ne olivat hänestä liian keveitä.

"Antakaa minulle anteeksi," sanoi hän lempeästi, "jos ei minua olisi ollut, kuinkahan onnelliseksi te nyt tuntisitte itsenne! Minä ymmärrän sangen hyvästi, että se, — etten minä voi lähteä viemättä mukanaani aavistusta siitä, joka nyt tekee elämän teille vielä tärkeämmäksi — on oleva ikäänkuin saastuttavana tuskana. Minä tiedän, että itse minun olemiseni täytyy tuntua kiusalliselta — nyt. Jos voisitte, pyyhkäisisitte minut pois, jäljettömästi kuin olemattoman: koko minun olentoni, vaikutukseni, minun itseni. — Jos voisitte. Minä ymmärrän tämän. Se on sangen inhimillistä. Mutta minä olin ainoastaan varjo, joka nyt vetäytyy pois. Sentähden voitte ojentaa minulle kätenne."

Hän puhui teeskentelemättä, kuten tavallisesti heitetään hyvästi koko elinajaksi.

Marianne ojensi hänelle kätensä ja koetti hymyillä, vaikka kyyneleet täyttivät hänen silmänsä.

"Asian laita on nyt kuten aina ennenkin: minä en älyä, minkä arvoinen joku on ollut minulle, ennenkuin on liian myöhäistä," sanoi hän. — "Minun ei tarvitse pyytää teitä unohtamaan minua; te teette sen niin pian kuin mahdollista."

Hän kumarsi. Hänen kasvoillaan väreili ehkä viimeisen kerran tyhjänpäiväisen turhuuden ja elämään väsyneen ivan kajastus.

Ja sitten astui hän huoneesta.

* * * * *

Kun Börje illalla tuli kotiin, ei hän vähää kummastellut, kuultuaan Paulin aikovan lähteä pois jo seuraavana päivänä, ja aivan täyttä totta puuhailevan matkavarustuksissa.

"Ethän siitä mitään puhunut, kun Eslövissä tapasimme toisemme," sanoi hän.

"Ei siinä ollut mielestäni mitään puhumista, ennenkuin olimme päässeet kotiin," vastasi Pauli huoletonna.

"Täisinhän toki arvata, että kun taas pääsit ulos hiukan, niin sinun muuttolinnun-luonteesi heräisi uudelleen. Vaan muuten näytit hyvästi täällä viihtyvän."

Börje oli illallisen jälkeen seurannut Paulia pihan poikki tämän huoneisiin, puhuakseen niitä näitä matkavarustuksia tehtäissä. Pitihän heidän näin pian erooman. Börjen näytti olevan ikävä.

"Kenen nyt saan shakkitoverikseni?" sanoi hän.

"Ei hätää; rouvasi voi siihen pian oppia."

Tavallisella toimeliaisuudellaan auttoi Börje, missä vaan taisi.

"Otatko nuokin mukaasi?" sanoi hän osoittaen vaatteita, jotka olivat mätetyt kasaan laattialle.

"Kyllä ne viedään; en tiedä, missä nekin sijansa saavat," sanoi Pauli läähättäen ja heittäytyi nihki väsyksissä tuolille istumaan.

"Kyllähän näille paikka saadaan; mutta mihin tämä kaikki muu pannaan?" kysyi Börje katsellen ympäri huonetta.

"Minä annan tapiseerajan panna ne kaikki kokoon ja lähettää perässäni Tukholmaan."

Börje seiso i kumartuneena kirstun ylitse ja sulloi sinne vaatekappaleen toisensa perästä, hitaasti ja hyvään järjestykseen kasvot punaisina työstä aina hiusten rajaan saakka.

"Jospa voisin käsittää mikä Marianneen on tullut," sanoi hän äkkiä oikaisten itsensä ja asettaen jalkansa yhteen.

"Kuinka niin?"

"Niin näetkös. Minä ajattelin sinun lähteissäsi: nyt tulee Mariannen ikävä. Vaan sitä ei näkynyt. Hän oli niin iloinen, etten koskaan ole nähnyt häntä iloisempaa. Hän leperteli ja naureskeli ja katseli kukkiensa ja puuhaili päivät puhki, ja hämärissä tulin minä sisään tavallista aikaisemmin, sillä minusta oli syntiä antaa hänen istua yksinään. Ja sitten hän soitteli minulle... Nyt minä olen Pauli ja sinä olet minä, sanoi hän. — Sillä hän soitteli sinun pätkiäsi. — Suloista oli, tiedätkös, nähdä hänet viihtyvän aivan yksinään. Ennen hänen ei koskaan ollut yksin hauska olla. Se oli vallan mahdotonta. — Nyt pidät kuitenkin Tomtöstä, eikö niin! sanoin minä — niin nyt minä pidän siitä, sanoi hän. Ja sitten osasi hän olla niin hyvä... Hm. Et voi uskoa minkälainen hän voi olla, kun hän vaan tahtoo. Ei oikein tahdo tietää, mitä tekee, kun hän oikein kiltiksi rupeaa... Mutta onhan muuten vaan jonnin joutavaa siitä puhua. Sellaisen huomaa parhaiten kokemuksesta... Ja ajatteleppas! Se kävi juuri kuin olisin kääntänyt kättä. Hän näytti niin syvämietteiseltä, kuin olisi hän tutkinut kaikkea aina maan keskipistettä myöten. Minä kysyin häneltä syytä siihen. Ei se ollut mitään, sanoi hän. Minä luulin hänen saaneen ikäviä kirjeitä kotoansa. Vaan hän väitti, ettei ollut saanut. Minä ajattelin: ehkä se on huonoa tuulta, joka pian menee matkoihinsa. Vaan se tuli pahemmaksi eikä paremmaksi. Minä näin hänen silmistään, että hän itkeskeli päivillä; vaan älä luule, että minä voin urkkia häneltä syytä siihen! Eikä hän tullut iloisemmaksi, vaikka sai tietää sinunkin tulevan kotiin, joten se ei suinkaan ollut ikävyyttä. Minä kehoitin häntä menemään kaupunkiin huvittelemaan. Mutta äläs vielä, siihen hän ei suostunut."

Hän katsoi kysellen Pauliin.

"Kun on kivulloinen, niin saattaa tulla noin huonolle tuulelle," vastasi tämä.

"Niin, mutta hän sanoo, ettei hän ole kipeä, ja nyt en minä voi muuta ajatella, kuin että minä olen tehnyt hänelle jotakin paha. Enkä minä todellakaan tiedä yhtään mitään."

"Kyllä se haihtuu taasen."

"Niin, kyllä kai. Ja semmoisihan ne naiset kai ovatkin. Mutta ei sitä vaan ole helppo ymmärtää."

Hän alkoi katsella ympärilleen, oliko huoneessa vielä jotain kokoonpantavaa.

Pauli nousi ja alkoi astella ympäri huonetta. Muassa menevät esineet olivat jo järjestyksessä, ja huone oli taas erinomaisen sievä ja soma kuin ei mitään olisi tapahtunut.

"Börje," sanoi Pauli ja laski kätensä lapsuutensa ystävän olkapäälle, "lopetä nyt jo puuhasi. Jos mitään unohtuu, saan ne jälestäpäin... Vaan katsoppas ympärillesi... Katso! ... eikö täällä ole kaunista?"

Kattolampun hämärä valo heijastui hänen kapeihin kasvoihinsa, joiden posket olivat vaaleat ja ohuet silmät ikäänkuin nälästä suurentuneet.

Hänessä oli jotain vallan hervotonta ja loppuun kulunutta nyt, kun ei mikään mielenliikutus luonut eloa juonteisiin. Ja hänen silmiensä alla oli paksu, tumma, sinertävä juova.

Vaan sitten hän hymyili ja ikäänkuin hohde levisi hänen tunteellisten kasvojensa yli. Hän ojensi kättään, kuin olisi hän hyväillen tahtonut vetää luoksensa kaiken ympärillään olevan kauneuden. Ja hänen silmänsä loistivat katsellessaan näitä pehmeitä silkkivärejä, näitä hienoja, viehättäviä vesimaalauksia, näitä raskaspoimuisia verhoja.

"Enpä osaa selittää tämmöisenä hetkenä minussa vallitsevaa tunnetta," sanoi hän. "Minä tahtoisin voida nostaa käteni ja lausua elinsuonilleni, kaatuvalle sululle, kuluvalle paloaineelle, huomispäivälle: seis!... Kaiken pitäisi yhdellä ainoalla taikalyönnillä pysähtyä, tulla vuosisadaksi muuttumattomaksi: — jokaisen hienoimmankin varjon, jok'ainoan luikahtelevan värein. Nyt on kauneutta ainoastaan ääretön kaiho. Sen nimi on katoovaisuus!"

"Mutta katoovaisuus on myöskin elämää, sillä kaikki tulee uudestaan luoduksi, ja kaikki kaipaa uudistusta. Mitä maailmassa pitäisi tehdä, jos kaikki pysyisi paikallaan. Eihän silloin olisi mitään tehtävää; silloin ei maksaisi vaivaa elääkään."

"Ha, ha, ha! Eikö maksaisi! Luuletko nyt sitten maksavan?"

"Hölön tölön!"

Pauli hymyili silmänräpäyksen — hän kuuli taas tuon vanhan äänen, juuri saman vanhan äänen! — Hän asteli taas huoneen kertaalleen ja katseli kaikkea, kuin sanoisi hän jäähyväiset pitkäksi aikaa.

"Ei, raskasta *on*, niin kummallisen raskasta!" huudahti hän ja seisahtui äkkiä.

Börje katseli häneen. Hän tunsu halua hyvittelien silittää noita mustia hiuksia, kuten hän välistä teki Fokkikoiralleen. Mutta sehän näyttäisi liian takaperoiselta. Hänhän oli mies! Hänen täytyi kaiketi pitää ymmärrystänsä aisoissa.

"Minkätähden sinä sitten lähdet matkalle?" sanoi hän kuivasti.

"En minä *sitä* tarkoittanut! Mutta koko maailma tuntuu tyhjältä, minä itse olen mielestäni tyhjä, kaikki tyyni on kuin paljasta kurjuutta." — Hän heittäytyi tuolille nojaten käsivartensa ja päänsä pöytään.

"Börje," sanoi hän sen jälkeen ja loi epätoivoiset silmänsä ylös häneen, "tämä on kauheata — tämä — olla vallon ehdottomasti ilman halua, ilman pyrintöjä. Minä haluan välistä, että varsinainen onnettomuus kohtaisi minua, vaan mistäpähän semmoinen tulisi? Kaikki on tyhjää. Maailmassa ei löydy yhtään mitään, josta minä huolisin. Kun olin köyhä, himoitsin vaan päästä rikkaaksi, jolloin luulin voivani tulla onnelliseksi. Vaan nyt en huoli siitäkään. Kaikkialla on sama lakeus. Minun pääni on niin tyhjä, että sen voisi rutistaa näin kokoon löytämättä sieltä mitään." — Hän oikaisi laihaan kätensä ja teki liikkeen ilmassa, kuin olisi hän hitaasti rutistanut rikki jotakin.

"Sinun pitäisi naida," sanoi Börje.

"Olenhan sitäkin koettanut."

"Sinulla pitäisi olla lapsia."

"Ettäkö näkisin niiden tulevan itseni kaltaisiksi? Luuletko *minun* lapsieni voivan iloita elämästä!"

"Onko tuo pessimismiä tai pahimman uskomista?" sanoi Börje aivan vakavasti, vaan johonkin määrin uteliaana.

"On, se on pessimismiä," vastasi Pauli sävyisesti ja alakuloisesti.

"Niin, minä olen kyllä siitä lukenut, vaan en ole sitä oikeastaan koskaan nähnyt" — Hän nähtävästi piti keskustelua sangen opettavaisena. — "Minä olen melkein luullut sen johdosta pidettävän liian paljo melua, vaan ehkä sitä kuitenkin löytyy."

Viimeisen lauseensa aikana oli Börje uudestaan katsellut ympärilleen laattialle ja huomasi todellakin sukkaparin, joka oli pudonnut kirstun taakse.

"Kyllä, Börje, löytyyhän sitä kaikenlaista," sanoi Pauli, "vaan *sinusta* ei luullakseni tule pessimistiä."

"Enpä taida siitä välittää."

"Eivätkä sinun lapsesikaan."

Börjelle tulivat vedet silmiin ja hän punehtui suuresti.

"Jos minulla edes olisi muutama!" sanoi hän matalasti ja kumartui pistämään sukkia kirstun kannen alle, "mutta niitä en taida saada koskaan."

Hän yski hyvin kuultavasti, käännähti sitten ja alkoi tarkastella erästä taulua.

Pauli katseli jotenkin liikutettuna tätä leveätä selkää.

"Oikeastaan on kummallista ajatella kuinka sinusta ja minusta on voinut tulla ystävät," sanoi hän.

"Minä olen aina tarvinnut jonkun, josta pidän," vastasi Börje ja hänen täytyi vielä ryäistä pari kertaa saadakseen äänensä oikein selväksi.

* * * * *

Aamiainen syötiin seuraavana päivänä kiireesti, pakollisesti ja alakuloisin mielin, kuten useimmiten on laita, kun ruoka, aikataulu ja jonkun lämpimämmät tunteet yhtä suuressa määrässä tahtovat vaatia jonkun henkilön huomiota.

Eron hetki oli myöskin, kuten semmoiset tavallisesti; käsiä ravisteltiin ystävällisesti ja salaa pelättiin myöhästyttävän tai unohdettavan jotakin, jota tarvittiin käsillä.

Aamu oli kylmä ja rankka. Pauli tunsu itsensä haluttomaksi ja heikkohermoiseksi.

"Hyvästi; Marianne-rouva," sanoi hän viimeisen kerran portailla, "ja kiitoksia..."

Hän kääntyi äkkiä ja kiirehti vaunuihin. Piiska mäjähti, hattu kohosi ja kahlekoira haukahti unisesti. Vaunut kääntyivät pihatieltä, ja jällelle jääneet näkivät ainoastaan harmaan sumun, joka ympäröi kaikkea. He kääntyivät ääneti ja menivät kukin toimilleen.

Romaani oli loppunut, sen sankari kadonnut.

13.

Börje meni väen luokse ja Marianne palasi yksin sisään. Ruokasalissa oli piika pöytää korjaamassa. Marianne meni omaan huoneeseensa ja sulki oven mennessään.

Nyt sai hän levossa ajatella.

Niin kauvan kuin hän vielä oli epätietoinen siitä, täyttäisikö Pauli hänen vaatimuksensa ja matkustaisi pois, oli hän ollut niin kiihkeässä ja levottomassa tilassa, ettei voinut mitään muuta ajatella. Hänet oli vallannut yksi ainoa päähän pistänyt ajatus: Paulin täytyi matkustaa pois.

Ja nyt oli hän matkustanut.

Marianne astui akkunan luokse, heittäytyi tuolille ja katseli koneellisesti kartanolle, jäykkänä ja mistään välittämättä.

Sumu oli hajonnut, vaan kevätpäivä oli niin pilvinen, ettei auringon säteiltä ollut toivoakaan päästä tuon harmaan kerroksen läpi tunkeutumaan. Raskaana kaareili taivas, ja kuollut hiljaisuus vallitsi kaikkialla. Silloin tällöin ainoastaan kävi pieni tuulen puuska alastomien pensaiden läpi, ravistain niitä, jotta ne näyttivät värisevän vilusta.

Ja saman kylmän, raskaan mielialan tunsikin Mariannekin itsessään.

Koko tällä ajalla ei hän ollut muuta tuntenut kuin mieluun pelkoa, kun tapaisi Paulin, häpeätä, kun täytyisi katsoa häntä silmiin. Nyt oli se mennyt, kestänyt. Vaan oliko hän iloisempi sentähden.

Hän tunsikin pettyneensä, kuin pitkän unen nähtyään. Poissa olivat kaikki unelmat, jotka usvana olivat kaikkea ympäröineet, ja jällellä oli ainoastaan säälimätön todellisuus. Tällaiselta, näin alastomalta, näin kaikesta runollisuudesta paljaalta ei ollut elämä koskaan näyttänyt. Hän tunsikin olevansa erämaassa yksin Börjen kanssa; toisen kerran hän tunsikin jo samaa, vaan ennen hän ei ollut voinut mitata sen laajuutta. Nyt tuntui se hitaasti levittelevän hänen silmiensä eteen, — harmaana, kylmänä aamunkoittona, — ja toinen esine toisensa perästä, jokapäiväisenä, tavallisena, ilman mitään mielikuvituksen salaperäisyyttä.

Hän ei enää ollut Marianne, romaanien Marianne, unelmien ihastuttava olento, naisarvoitus, poikkeusihminen; hän, joka oli luotu ainoastaan rakastamaan ja rakastettuna olemaan. Hän oli aivan yksinkertaisesti vaimo, jonka piti tuleman äidiksi, kuten muutkin sadattuhannet vaimot. Vaan hän oli vaimo, joka oli kavaltanut lapsensa, ennenkuin se oli syntynytään, ruokkinut sitä elämällänsä armastellessaan vierasta miestä silmäyksillään.

Se tuntui niin luonnottomalta, niin vastenmieliseltä, että hän tunsikin inhoa itseänsä kohtaan, kuin olisi hän herännyt riettaissa mässingeissä vietetyn yön perästä.

Katumusta hän kyllä oli tuntenut ennenkin, tai hän oli luullut ainakin sitä tuntevansa, ja silloin oli se häntä joko varmasti nuhdellut huikentelevaisuudesta tai sydämettömyydestä, tai saattanut hänelle, kuin kalvava epäluulo, selittämättömän tyhjyyden tunteen tai epämääräisen tuskan. Silloin oli se tullut hyökäten ja kiivaasti, vaan omin voimin oli hän saanut sen vaikenemaan tai sysätyksi syrjälle, kun hän ponnisti tahtoansa. Ja sillä oli aina mukana jotain hyväilevää, kaihokasta; se oli tuskaa, johon mielihyvä oli yhdistetty.

Vaan tämä oli toista.

Hänestä tuntui kuin olisi raaka käsi ravistanut häntä olkapäistä ja kuin hän olisi herännyt ainoastaan nähdäkseen häpeätä ympärillään. Ja nyt seisoikin hän tuossa tuijotellen itseänsä tuntien mielessään kaikkea sitä kammaa, jolla hän ennen oli katsellut sitä, mikä oli alhaista ja likaista. Siinä, josta hän nuhteli itseänsä, ei ollut edes mitään voimakasta eikä suurenmoista, siinä oli ainoastaan jonnin joutavaa, rumaa — epämääräistä kuin eläinten menettelyä.

Nainen hänen asemassaan, ja alentuu sillä tavalla katselemaan vierasta miestä! Se ei ollut rikos; ei vuotava haava eikä sovitusta kaipaava, erehdys. Se ei ollut mitään muuta kuin mädännyt pilkku hänen elämässään, mädännyt pilkku, jota eivät muut saaneet nähdä, vaan jota hän alati kuljetti mukanaan.

Ei kukaan häntä syyttäisi, ei kukaan vaatisi hänelle rangaistusta sen johdosta. Tämä oli vaan hänen oma asiansa. Se oli hänen pieni arka salaisuutensa. Se oli vaan äänetön oikeuden palvelija, joka suu pilkallisessa hymyssä asetti hänet maahan tuolta pyhimyksen istuimelta, jolla hän luuli istuvansa.

Nyt voi hän puhua hyveestä ja sydämen puhtaudesta!

Ja kun lapsi syntyisi, silloin saisi hän katsella taaksensa tätä pientä liehakoimista, joka asettuisi hänen ja sen väliin kuin irvistelevän eläimen kasvot. Hän ei voisi koskaan ajatella sitä aikaa muistamatta, että... Oh! Se oli niin inhottavaa, niin tunnotonta kuin itsensä vihaaminen.

Äidin pyhä kutsumus! Ha, ha! Voiko sitä sanoa pyhäksi? Niin. Ja lisäksi tämmöiset silmäniskut, nuo pöyristyttävät kädenannot toiselle? Ahmia tällä tavalla hänen katseitaan! Tuo muisku, joka oli tuntunut jokaisessa hänen olentonsa sopukassa, nämä tuumitut miellyttämistempot, nämät salaiset toivomukset...

Hän oli tulemaisillaan hulluksi. Mitä olisi hän tahtonut tehdäkään, voidakseen pestä pois tämän itsestään. Ja kaikki tuo oli mahdotonta. Tuo saastainen tunne-elämä oli laskeutunut kuin auer hänen ympärilleen ja muuttunut kuolleeksi, raskaaksi vastenmielisyydeksi Börjeä kohtaan. Minkätähden? Niin, sitä hän tuskin tiesi. Hän tunsu sisällisen, lahjomattoman velvollisuuden pakottavan häntä Börjeä nyt rakastamaan, heidän lapsensa tähden. Oli sangen luonnotonta olla sitä tekemättä, ja sentähden kammoi hän Börjeä.

Hän nousi, avasi ruokasalin oven; siellä ei ollut nyt ketään, joten hän alkoi kävellä huoneessa edestakaisin, sillä häntä ahdisti sisällinen kylmyys, joka lyijyn kaltaisena ytimenä täytti hänen jokaisen jäsenensä. Sohvalla makaamisesta ei olisi ollut mitään hyötyä, vaikka hänestä olisikin hellää huolta pidetty, tuo kuristava tuntuminen kurkun ympärillä olisi siitä tullut vaan pahemmaksi.

Hänen kasvonsa eivät enää olleet niin lienteän vaaleat kuin ennen, niihin oli ilmautunut harmaahtava väri, joka vielä selvemmin osoitti, kuinka hän oli laihtunut, ja kireä juova oli ilmautunut hänen suunsa ympärille. Entinen maikailevaisuus oli hänen tunteestaan nyt kadonnut, sijaan oli tullut itsensä tutkistelemisen, joka vivahti vähä kukistuneen kauppamiehen tulokatsaukseen. Se katsaus tähtäsi eteenpäin, sillä takana ei ollut mitään tarkastamista ansaitsevaa.

Hän tunsu ensikerran selvästi, että hänen itsensä oli vastaaminen omista töistensä. Koska tämä vastuunalaisuus oli taantumisena aina pyhitykseksi kehittyneestä tunteellisuudesta, oli se heittäymäisillään toiseen yksipuolisuuteen. Hänestä näytti ainoalta pelastuskeinolta karaistu sydämensä jokaista hellempää tunnetta vastaan. Tässä hänen hengellisesti lailliseksi tulemisessaan ei löytynyt vähääkään iloa, ei vapaata hengenvetoa, ei ainoakaan toivon sädettä; lohduuttamattominta kurjuutta oli vaan odotettavissa. Hän oli elänyt lainalla, — kirjoista saadulla lainalla, lainaamalla toisten elämäkäsituksesta, toisten arveluista hänestä, toisten erhehtyksistä, toisten heikkouksista. Mitä hänellä oli, jota voi sanoa omakseen, jota varten hän olisi elänyt.

Vihamielinen katkeruus valtasi hänen mielensä, sentähden että hän tässä taistelussa oli jätetty näin ylös yksinään. Hän kärsi, ja ensimmäisen kerran voimatta valittaa.

Minkätähden ei jo lapsuudessa opita, että mitättömimmänkin teon seuraukset voivat lyöttäytyä kuin vitsakset meidän omien jäsentemme ympärille? Ettei kukaan voi punnita toisen tunteita, määrätäkseen mikä on oikea? Että henkielämässä löytyy salainen oikeus, jolla on käytettävänä kaikki kidutuskoneet? Minkätähden katumusta sanotaan jonkinlaiseksi puhdistuksen välikappaleeksi, johon milloin tahansa saattaa turvautua, — minkätähden ei koskaan uskalleta asettaa esiin peruuttamatonta, kun kaikki sen saattama katumus on näin täydellisesti voimatonta? Minkätähden niin ei tehdä? Mahdottoman mahdotonta on poistaa pienintä lausuttua sanaa, luotua katsetta, tehtyä mitättömyyttä! Minkätähden ei meille opeteta, että me seisomme niin aseettomina tyhjyyttä vastaan, kuin mennyttäkin, kuin tapahtunutta seuraavaa tuomiota vastaan.

No — niin. Ehkä semmoisesta oli hänelle puhuttu. Vaan tyhjin sanoin ... tyhjin sanoin! Elämä opettaa meitä toisella tavalla.

Käveleminen tuntui hyvältä; ruumiillinen väsymys näytti tuovan helpotusta. Edestakaisin hän käveli, edestakaisin.

Kaikissa vastoinkäymisissään oli hän tottunut turvautumaan toisiin: isään, äitiin, veljiin ja täteihin, kaikki olivat olleet valmiita sovittamaan Mariannen puolesta, kun hän oli jollain tavalla pahoin menetellyt. Silloin tarvitsi vaan asianhaarojen mukaan käyttää sopivia keinoja: kyyneleitä ja hymyilyjä,

rukouksia, hyväilyjä.

Tässä ne eivät mitään auttaneet. Ei kukaan voinut häntä auttaa. Ei kukaan voinut pyyhkiä pois tuota mädännnyttä pientä pilkkua eikä tehdä sitä terveeksi jälleen.

Ulkonaiset seikat olivat pelastaneet hänet joutumasta siksi, mitä maailma kutsuu avioliiton rikkojaksi... Ulkonaisetko? — Siinä juuri oli nöyryytys. — Ulkonaiset seikat, eli toisin sanoin sattumus. Ei mikään hänen tahdossaan, vaan ainoastaan sattumus oli saanut päättää, että lapsen piti saada hänen miehensä piirteet.

Vaan hänessä oli jotakin, joka ei tuominnut ulkonaisten olojen, eikä sattuman mukaan. Ja tästä tuomiosta ei hän voinut vedota kehenkään. Niin, hänen sisällinen ihmisensä häرنäsi häntä vielä silläkin tiedolla, että hänen kärsittävänsä tuskat olivat toisten mielestä paljasta joutavaa, niin, naurettavaakin. Eihän hän ollut mitään rikkonut.

Eikö mitään?

Miksi te naiset sanotte sellaista sielun riettautta? oli Pauli sanonut. Mariamme ei sitä tietänyt. Sellaisesta ei kukaan nainen ollut hänelle puhunut. Hän ei myöskään voinut uskoa sitä kellekään.

Vaan Mariannesta oli se täyttä totta. Hän tunsi olevansa pulassa, josta täytyi omin voimin koettaa päästä. Minkätähden, mitä tarkoitusta varten, siitä hän ei ollut selvillä, hänellä ei ollut valtaa sitä tiedustella, se oli hänen käsityksensä ulkopuolella.

Hän tunsi olevansa selvillä ainoastaan siitä, että se vapaus vastuunalaisuudesta, jota hän oli saanut nauttia, oli nyt lopussa. Sillä eihän hänelle ollut miksikään hyödyksi pitää sitä Paulin yksityisenä asiana, kuinka pitkälle tämä tahtoisikin matkustaa, ja itseänsä asian ulkopuolella, kuin olisi hän joku tahdoton esine. Ensimmäisen kerran arvosteli hän itseänsä perin pohjin toimivana, tahtovana ihmisenä, sillä ensimmäisen kerran kärsi hän tuskaa semmoisen teon tähden, jota hän ei koskaan voinut peruuttaa.

Tämän huomattessaan joutui hän luonnollisesti ajattelemaan, mitä hänen nyt oli tehtävä; hän tiesi itsellensä olevan velvollisuuksia, joiden täyttämistä ei lähtenyt vähääkään iloa, että hänen tuli puhua ja toimia samalla jokapäiväisellä tavalla kuin sadattuhannet vaimot ennen häntä hänen tilassaan.

Börje ei vielä tietänyt mitään. Jos asia olisi tullut ennemmin kysymykseen, olisi Marianne ujostellut puhua hänen kanssaan semmoisesta, vaan nyt oli se hänestä yhden tekevää.

He tapasivat toisensa vasta päivällispöydässä; syöti ei sujunut iloisesti. Börje näytti kaipaavan Paulia, ja sitäpäitse oli häntä loukannut se umpimielisyys, jota Marianne oli häntä kohtaan osoittanut viime aikoina. Hän oli kuitenkin ehkä huolissaan isänsä asioista! Börje ei tahtonut tunkeutua hänen luottamukseensa eikä tehdä hänelle mieliksi rahoja lainaamalla.

Aterian loputtua astui Marianne akkunan luokse ja rupesi siitä ulos katselemaan. Juuri kun Börje aikoi mennä hänen sivuitsensa, kääntyi hän.

"Börje."

Puhuteltu katsahti häneen. Mariannen kasvoissa kuvastui ikäänkuin arvokas vakavuus.

"Tahdoitko sinä mitään?" Börje meni hänen luokseen.

Silmiään ylös luomatta sanoi Marianne matalalla, yksitoikkoisella äänellä sanottavansa.

Börje katseli häntä hartaasti.

"Onko niin ... onko niin todellakin laitasi?" sanoi hän.

"On."

Kun Börje pudisti hänen kättään ikäänkuin kiittääkseen, koetti Marianne hymyillä sekä vilkasi ylös miestänsä silmiin, jonka jälestä hänen katseensa kuitenkin heti kääntyi arasti sivulle päin. Börjen ilo oli outoa Mariannesta, ja vaikutti, että Marianne tunsi itsensä sanomattoman köyhäksi. Hänen mielestään ei löytynyt mitään muuta kuin kuollut tunteettomuus.

Mariannen välinpitämättömyys koski Börjeen, joka päästi hänen kätensä ja lähti huoneesta. Hän pani pahakseen, että Marianne saattoi olla tästä nyreissään. Tässä oli nyt muka luonnollinen selitys hänen mielialansa raskauteen. Hän ajatteli siis vaan ikävän ajan olevan hänelle tulossa! *Sitäkö* hän nyt saattoi ajatella! Oh, noin lapsellista itsekkäisyyttä! — Harmillinen tyytymättömyys valtasi Börjen mielen. Hän ei olisi nyt juuri sietänyt Mariannen läsnäoloa.

Marianne jäi paikoilleen akkunan ääreen Börjen mentyä. Hän oli huomannut Börjen tyytymättömyyden, ja vaisto sanoi hänelle syyn siihen. Hänen olisi pitänyt tietämän jo edeltäpäinkin, että Börje selittäisi hänen käänteensä sillä tavalla, ja hänen olisi pitänyt ehkäistä selityksen kääntymästä pahaan suuntaan. Olihan hän yksin maailmassa Börjen kanssa, oli riippuvainen hänestä, liian uhkamielistä oli joutua hänen mielipahansa esineeksi. Hän oli äkisti tullut tuntemaan Börjen aseman uudelta kannalta, sentähden että hänen oma asemansa oli tullut toiseksi. Se Börje, jonka jumaloimisen hän ennen oli vähä ylenkatseellisesti antanut itseänsä miellyttää, oli nyt hänen herransa. Heidän välillään oleva side tuntui nyt vasta oikein todellisesti kiintyneen, niin ettei yhtään turvapaikkaa löytynyt, ja hän tunsu jonkinlaista voitettun orjan vihaa. Sillä nyt oli hän Börjen. Ainaiseksi.

Hänessä ei tällä haavaa liikkunut muuta kuin halu pitää päänsä pystyssä, salata Börjeltä mielialansa ja säilyttää valtansa häneen; muuta ei ollut enää jäljellä. Hänen täytyi Börjestä haihduttaa se ikävä tunne, joka mielessä hän oli lähtenyt.

Ennen illallista tuli Börje hänen työhuoneeseensa. Vuotta oli jo niin paljon kulunut, ettei uuni lämminnyt hämärissä, vaan näin illan suussa ei käynyt heikon valon vuoksi työtäkään tekeminen. Marianne oli sentähden sysännyt syrjään virkkauksensa ja istui nyt suuressa tuolissa akkunan luona kädet helmassa ajatuksiinsa vaipuneena.

Börje nyökäytti hieman päätänsä ja asettui pienen ompelupöydän toiselle puolelle.

"Marianne," aloitti hän, "tyhmä on se, jonka on niin vaikea puhua kuin minun. Seikka on minulle ollut monta kertaa kiusaksi, vaan nyt entistä enemmän. Kuinka voi selittää ihmisille ajatuksensa ja tunteensa, jollei osaa niistä puhua? Minä olen monta kertaa sinun kanssasi ollessani huomannut sen epäkohdan, että ... etten ole oppinut esittämään ajatuksiani. Minä olen kuin mykkä. Sellaiseksi tulee minua ympäröivistä oloista, ellei ole voimaa muodostaa niitä toisenlaisiksi. Ei rohkene ujoudeltaan olla muista eroavainen. Eikä lisäksi kukaan ihminen voi kuvailla mieleensä, kuinka suuresti minä inhoan omaa ääntäni, se on vieras itsellenikin, minä en tunne sen ainoatakaan värähdystä."

Marianne katseli häntä vähä kummastellen.

"Sinun sanasi soveltuvat minuun paremmin kuin luuletkaan," sanoi hän.

"Oh, kyllä sinä *voisit* puhua, jos sinä tahtoisit."

Marianne tunsu nuhteen todeksi.

"Ei," sanoi hän, "minä osaan keveästi johtaa keskustelua, joka seikka johtuu minun saamastani kasvatuksesta — näetkös — ihminen tottuu puhumaan mitä muut tahtovat. Ajatuksia ei ole ollenkaan. Mistä niitä saataisiinkaan. Ei, Börje; en minä ole puhumatta nurjamielisyyden tähden."

Hänen sanoissaan oli samalla kertaa jotain teeskentelemätöntä ja suoraa, ja jotain, joka herätti Börjessä epäluuloa. Marianne ei ollut entisensä kaltainen.

"Minä olen tuuminut sinne ja tänne tänä iltapäivänä," sanoi Börje, "minä luulen, että tämmöinen päivä on suuremman arvoinen kuin koko vuosi. Tuleehan suhde meidän välillämme toiseksi kuin se ennen on ollut. Ennen oli kylläksi, kun saimme sanoa toisiamme omiksemme. Vaa nyt meidän tarvitsee jotakuta muutakin ajatella kuin itseämme, Marianne."

Mariannesta tuntui vastenmieliseltä, kuin sysättäisi hänet nyt valtaistuimelta ja toinen asetettaisiin hänen sijaansa. Börjen äänessä oli jotakin, josta hän sai sen käsityksen.

"Ennen näetkös, jos lankaan ilmautui pikkunen nyppylä, tarvittiin vaan muisku sopivalla ajalla," — Börje hymyili — "ja sitten oli kaikki taas paikallaan. Enempää ei tarvittu. Ja taitaahan se ollakin kylläksi, kun ollaan rakastuneita, vaan minä ihmettelen, jos siinä ... hm ...jos siinä nyt enää on kylläksi meille."

Hän kuljetti etusormeansa edestakaisin pitkän pöydän syrjää seuraten sitä tarkasti silmillään.

"Näetkös," Börje yhä pitkitti puhetta, "toiselta puolen olen minä tosin niin hupsusti rakastunut sinuun, etten tiedä, mitä tahtoisin, vaan toiselta puolen tunnen minä sinua yhtä vähä kuin sinä päivänä, jolloin ensiksi toisemme tapasimme. Niin — tiedätkös — kun minä nyt näin puhun sinulle, — tunnen minä itseni niin ujoksi, kuin puhuisin liian suoraan jollekulle vieraalle ihmiselle."

Marianne vavahti jonkinlaisesta kauhistuksen tunteesta. Mitä, jos Börje vieraantuisi hänestä!

"Sentähden päätin minä tänäpäpä koettaa puhua, niin ettei meidän, joilla on niin paljon yhteistä, enää sovi olla niin vieraita toisillemme. Vaa sinun täytyy auttaa minua. Minä olen päässin pää; minä en koskaan voi kunnollisesti esittää sanottavaani."

Marianne ojensi kätensä ja puristi Börjen kättä, vaan sitten häpesi hän, kuin olisi tehnyt jonkun petoksen, ja veti kätensä pois. Börje jatkoi:

"Sinä et ole viime aikoina puhunut niinkään paljon kuin tavallisesti, ja sinä olet näyttänyt vaivaavan päätäsi jollain asialla. Minulle et ole mitään sanonut, enkä minä ole tahtonut kysyä sinulta, vaan en tiedä, onko se oikein, että menettelemme tällä tavalla."

Juuri tähän suuntaan tahtoi Marianne kääntää puheen ja lausui sentähden toimeensa:

"Niin; juuri siitä tahtoisin mielelläni puhua kanssasi. Minä kaduin suuresti, etten maininnut sinulle siitä mitään puolisen aikana."

"Sinun ei tarvitse siitä mitään puhua," sanoi Börje äänellä, jonka koetti tehdä niin vähä nyreäksi kuin mahdollista, "minä arvaan, että sinä olet ajatellut sitä suurta vastusta ja vaivaa, jota tästä saat, mutta..."

"En, en," keskeytti. Marianne, "sinä erehdyt siinä. Minä olen ollut kipeä, en muuta mitään, ja se on vaikuttanut luonteeseeni."

"Mutta sinä sanoit, että..."

"Minun pahoinvointini oli niin epämääräistä, etten luullut maksavan vaivaa siitä puhua. Mutta sitä se kuitenkin oli."

Börje katsahti epäillen häneen.

"Sentähden aion minä sanoa sinulle, ettei sinun tietysti tarvitse olla huolissasi *hänen* tähtensä. Me hankimme imettäjän, eikä sinun ole pakko ottaa pienintäkään huolta niskoillesi lapsen tähden, kun et tahdo."

Äänessä ei ilmutunut hellyyttä; siinä oli vastenmielisyyttä, jota hän turhaan koetti salata.

"Ei!" huudahti Marianne kiivaasti. "minä en koskaan huoli imettäjistä, minä tahdon itse imettää."

Hänen mielessään oli näiden sanojen aikana herännyt uusi, tähän asti kokonaan outo tunne, voima, joka sysäsi syrjään kaikki sivuajatukset: äidin vaisto puollustaa lastansa.

"Etkö sinä tahdo?" kysyi Börje kummastellen.

"En. En koskaan!"

Mariannen posket olivat ruvenneet heloittamaan ja hänen silmänsä säkenöivät.

"Mutta minä luulin..."

"Sinä et saa — Börje! Sinä et saa koskaan enää ottaa asiata puheeksi."

Hänessä herännyt, uusi tunne pyyhkäisi silmänräpäykseksi pois kaiken muun: kylmät tuumailut, rikoksen tunteen, — kaikki.

"Mutta enhän minä halua mitään enemmän," sanoi Börje melkein heltyen, "minä vaan en voinut sietää sitä ajatusta, ettei hän syystä tai toisesta olisi sinulle tervetullut."

"Jos en voi olla tasainen enkä iloinen luonteeltani, niin sinä et saa sitä selittää miltään semmoiselta kannalta," sanoi hän.

"Rakas Marianne!" sanoi Börje ainoastaan, vaan hänen äänessään oli niin paljon sydämellisyyttä, että se viilsi Mariannen mieltä, sillä hän tiesi lisänneensä viimeiset sanat ainoastaan saadakseen puheen toiselle tolalle.

"Ajatteles, että sinun tarvitsisi sanoa minulle mitään tällaista!" lisäsi Börje itseänsä nuhdellen ja asettui Mariannen viereen sekä silitti hiljaa hänen hiuksiansa. "Luulet ehkä minun olevan karkean luonnostani, joka en voi ymmärtää sinua. Mutta ei niin ole laita. Tämä johtui vaan minun suuresta ilostani, joka teki sinun alakuloisuutesi silmissäsi sitä suuremmaksi... En, en minä ymmärrä sinua väärin. En minä tahdo, että sinä pitäisit minua raakana." — Börje kumartui ja suuteli Marianneä otsaan — "ja vielä pahempaa olisi, jos *hänen* täytyisi luulla minusta sitä. Sinun pitää sentähden kasvattaa minua, kun aikaa vielä on. Tosin on minun suhteeni paljon laiminlyöty, mutta minä tahdon olla sangen oppivainen."

Hän katseli Marianneä puoleksi surullisesti puoleksi koirankurisesti. Hänessä ilmutui nyt jotain vallan käsittämättömän miellyttävää, vaan Marianne melkein halveksi itseänsä, että hän semmoista voi hänessä

huomata. Hän inhosi omaa aistiensa. Milloin toinen, milloin toinen!
Eikö hän ollut sangen huikentelevainen.

Syylisyyden tunne painoi häntä taasen kuin raskas, luonnoton taakka.

Mitä olisi hän tahtonut antaakaan, jos olisi luottamuksen tunteella voinut kallistaa päänsä Börjen rintaa vasten, vieläpä vaikkei tuntenut häntä rakastavansakaan! Vaan nythän oli tullut jotain lisää, joka liitti heitä yhteen.

Minkätähden, *minkätähden* hän ei ollut huomannut jakamista mahdottomaksi!

* * * * *

Tasaisesti, yksitoikkoisesti kuluivat sitten päivät, jolloin Marianne enimmäkseen sai olla yksinään ajatuksineen.

Börjen työinto oli suurempi kuin koskaan ennen.

He puhelivat toisilleen enemmän kuin heillä oli ollut tapana, vaan siihen ponnisteltiin vähän voimia kummaltakin puolen, jonkatähden he tunsivat itsensä ujoiksi kuin kaksi vierasta henkilöä, jotka ovat jätetyt seurustelemaan toistensa kanssa kahden kesken, vakkeivät he ole ollenkaan tuttavilla.

Marianne kohteli Börjeä toisin kuin ennen. Hänen keikailemisestaan ei enää näkynyt jälkiäkään, ja sijaan oli tullut melkein nöyrä arkuus. Hän pelkäsi Börjen hyväilyjä. Ne muistuttivat aina aaveentapaisesti Paulia ja saattoivat hänen ajattelemaan, että hän kylmäverisesti täydensi sen petoksen, jonka alkuna oli ollut ainoastaan ajattelelmattomuus.

Tämmöinen syrjällä-pysyminen vaikutti häneen itseensä ihmeellisesti. Börjen olento voitti sen kautta alaa hänen silmissään. Käännettä seurannut vastenmielisyys häntä kohtaan oli Mariannesta kadonnut; mikä häntä nyt pidatti Börjeä lähestymästä, oli jonkinlainen kelvottomuuden tunne sekä sen ohessa jotain muuta, jonka hän nyt vasta oli huomannut oman luontonsa pohjalla, — se oli jotain saastaista, törkeätä, joka Paulia ajatellessa pisti vielä selvemmin näkyviin. Minkälainen nainen hän olikaan? Kysymys värisytti häntä. Naisromaanien jumalallinen moraalit oli lakannut häneen soveltumasta. Hänessä itsessään oli toista, joka ei antanut perää: *yhden* rakastaminen ja hänelle kuuluminen.

Kulunut elämä oli hänestä ollut niin hajanaista, että hän mielestään voi vasta pitkän koettelemuksen perästä tulla todelliseksi ihmiseksi. Pauli oli mielensä katkeruudessa päästänyt suustaan sanoja, jotka olivat tarttuneet Mariannen muistiin kuin terävät väkäset. Hän tunsu joka päivä peittelevänsä saalista, joka milloin tahansa saattoi pilkahtaa näkyville.

Aika meni tyyntä, tasaista menoaan. Tuli suvi, jolloin Börje ehdotteli, että Marianne kutsuisi jonkun veljistään maalle luokseen loma-ajaksi. Vaan ihmeekseen sai hän Mariannelta jyrkästi kieltävän vastauksen. Hän oli ruvennut omaisiansa arastelemaan. Hänen nykyisessä tilassaan oli muka jotain hävettävää.

Hänen omaisensa huomasivat hänen vetäytyvän syrjälle heistä ja pitivät sitä kylmyytenä; kirjeet tulivat molemmin puolin aina harvinaisemmiksi ja tyhjänpäiväisemmiksi.

Börje oli tyytyväisempi maailmassaan kuin ennen koskaan, ja ainoan huolensa puki hän tavallisesti näihin sanoihin: "minä lyön vaikka pääni kallioon siitä, että meidän Herramme ainoastaan kiusalla tekee lapsesta tytön, sillä minun on kerrassaan ihan mahdotonta ajatella muuta kuin poikaa."

Hirmuisen kärsimättömyytensä uskoi hän sitä paitse Mariannellekin; tähän kesti kokonaisen ijankaikkisuuden.

Hän houkutteli Mariannen usein mukaansa pelloille ja niityille, ja tätä rupesikin huvittamaan tuommainen samoileminen ympäristössä, ilma ja liikunto vaikutti hyvää ja hän rupesi näyttämään terveemmältä. Vaikka hän hartaasti tahtoikin tehdä jonkinlaista katumusta ja sovittaa kulunutta pitkällä paastomisella, tunsu hän kuitenkin itsessään terveen ja voimakkaan elämänilon rupeavan itämään, ja se kasvoi ja kehittyi vastoin hänen tahtoiansakin. Välistä täytyi hänen oikein pakottaa itseensä ajattelemaan mennyttä, niin helposti rupesi se haihtumaan mielestä. Vaan täydellistä lepoa ei menneisyyden muisto hänelle koskaan tahtonut suoda. Kun hän vähimmin oli varuillaan, saattoi joku pikkuseikka herättää kaikki vanhat syytökset häntä vastaan uuteen liekkiin, ja silloin täytyi hänen nuhdella itseensä entistä ankarammin. Semmoisia nuhteita ei hän saattanut kärsiä. Ne koettelivat hänen voimiansa, ne kiduttivat häntä, sentähden että ne olivat erottavana muurina hänen ja Börjen välillä.

Eloton, laiskehtiva välinpitämättömyys oli poissa.

Börje oli koko suven matkustanut kaupungissa säännöllisesti kaksi kertaa viikossa. Marianne ei ollenkaan voinut ymmärtää syytä siihen. "Illalla palaan kotio," vastasi hän, Börje lähti aina ensimmäisessä aamujunassa ja tuli puolenpäivän jälestä takaisin.

Marianne ei tavallisesti noussut niin aikaisin makuulta, jonkatähden jäähyväiset lausuttiin aina illalla, vaan eräänä aamuna Elokuun lopussa, juuri kun Börje oli astumaisillaan vaunuihin, tuli Marianne valmiiksi puettuna portaille.

He nyökäyttivät päätään toisilleen, ja Marianne jäi portaille katselemaan kummastellen kuin äsken herännyt lapsi. Taivas oli selkeä ja vaaleansininen, ilma vielä viileätä ja ihmeellisen puhdasta hengittää sekä voimakasta kuin suven ravitsemaa. Marianne luuli joka hengenvedossa ahmivansa oman nuoruutensa tunnetta. Hän loi silmänsä alas. Kaikkialla valoi aurinko sädehtivää hohdettansa, jok'ainoa oksa, jok'ainoa pieni kastehelminen ruohonkorsi loisteli ja kimalteli.

"Börje," lausui hän hämillään henkeään pidätellen, "kuinka ihanalta tuntuu tänä päivänä! Nytpä vasta ilma on!"

"Tämmöistä on ollut joka aamuna tämän viikon kuluessa," vastasi Börje levollisesti kuten aina. Ja sitten katseli hän Marianne. Hänestä oli hauskaa, kun Marianne oli noussut näin aikaisin ylös, sillä Börje ei voinut kärsiä aamu-uinailemisia.

Ja tuossa seisoessaan ja Marianne katsellessaan luuli hän hänessä näkevänsä jotain aivan uutta, jonkinlaisen muutoksen, jota ei ennen ollut huomannut. Poskille oli tullut raittiimpi puna ja silmät niin heleän sinertäviksi kuin lapsilla.

Börje seisoi kivikäytävällä ja Marianne likellä hänen vieressään portailta. Hän tarttui Mariannen käsiin ja veti niitä luoksensa, joten tämä tuli nojautumaan hänen rintaansa vastaan.

"Marianne," kuiskasi Börje, ikäänkuin häveten omaa ihastustaan, "eikö eläminen ole suurta ja arvokasta? Me tunnemme elämän tykkivän jok'ainoassa suonessamme, näemme sen tässä ympärillämme kaikkialla luonnossa. Tahtoisin kahdeksan keuhkoa hengittääkseni, neljä paria silmiä nähdäkseni, kahdeksan kättä työtä tehdäkseni, sellaisia nimittäin kuin minulla on. Minä tahtoisin ulottua sanomattoman pitkälle ja jaksaa sanomattoman paljon... Ah, Marianne!"

Börje irroitti hänet itsestään, ja hän loi silmänsä Börjeen. Olihan hänen kasvoissaan aivan samaa mitä ilmassa ja aamussakin! Marianne ei tietänyt, mikä niissä viehätti. Aurinko päilyili hänen silmissään, suvi rehotteli parhaallaan noilla hymyilevillä, lyhyen ja kiillottoman parran ympäröimillä huulilla. Hänen rumuutensa tuli kauniiksi, kauniimmaksi kuin kauneus. Marianne hurmasi katsella näitä kansanomaisia juonteita, joissa itse tyyneys oli asumassa, hän ihaili tuota harteavaa vartaloa ja pyöreätä selkää. Sillä tässä kaikessa ilmutui jotain kokonaista, jotain järkähtämätöntä, raskasta, jäykkää voimaa, jotain rehevää, kuten kesän luovassa kyvyssä.

Hän heittäytyi hetken tunteen valtaan, pujotti käsivartensa Börjen kaulaan ja suuteli häntä. Börje painoi häntä rintaansa vasten, kallisti hänen päätänsä sivulle ja painoi huulensa hänen korvansa taakse paljaaseen kohtaan juuri utuisten hiusten alapuolelle.

Marianne kirkaisi ja astui askeleen taaksepäin. Hän oli tullut kuolonkalpeaksi ja jäi seisomaan Börjeä tuijotellen.

Hän näytti nähneen aaveen.

"Marianne, mikä sun on?"

"Ei mikään. Minä pelästyin."

"Mitä sinä pelästyit?"

"En tiedä."

"Ethän liene kipeä? Jeesus, kuinka vaalea sinä olet! Mitä se on?" Börje astui portaalle.

"Ei, Börje, älä koske minuun!" huusi hän kiivaasti, "äläkä suutele minua koskaan siihen paikkaan, älä koskaan *siihen* paikkaan!"

Marianne vavahti ja sitten pelästyi hän omia sanojansa. Tokkohan Börje saisi mitään syytä epäluuloon? — "En tiedä kuinka on laitani, ehkä kuitenkin voin huonosti," lisäsi hän tynemmin ja pyyhkäisi kädellään otsaansa sekä horjui huoneeseen.

Börje tahtoi jäädä kotiin, jos sairauden kohtaus sattuisi tulemaan uudestaan, vaan Marianne rauhoitti hänet pian, saattoi häntä uudestaan vaunujen luo, ja Börje lähti.

Yksin jäätyään ei Marianne mennyt sisään, vaan istui portaalle ja itki kasvot käsiin peitettyinä, kuin sydän olisi tahtonut haljeta. Ja kun oli itkenyt itsensä väsyksiin ja kyyneleet olivat lakanneet itsestään vuotamasta, meni hän hitaasti huoneeseensa alkamaan työtänsä.

Mitä tästä kaikesta vihdoinkin tulisi? Eivätkö nuo ajatusaaveet heittäisi häntä koskaan rauhaan? Eikö ollut mahdollista tulla puhtaaksi tästä, joka tuntui valheelta? Pitikö sen aina seisoman näkymättömänä muurina heidän välillään, tämän, jota hänen täytyi salata mieheltään.

Yksi keino oli: — totuus. Sanoa hänelle kaikki, seuraisi siitä sitten mitä tahansa. Mutta semmoinenhan olisi mieletöntä. Hän olisi häpeästä tukehtunut. Ja — sitäpäitse — mitä hänellä oli kerrottavaa? Eihän siinä ollut mitään puhumista.

Eikö mitään?

Ja kuitenkin pysyisi tämä aina heidän välillään. Hän halveksisi aina itseään. Hänen kaksipuolisuutensa Börjeä kohtaan... Milloin toinen milloin toinen! Mikä hän sitten itse oli? Kevytmielinen nainen, joka ensin oli uskonon miehelleen, ja sitten taas uskonon tuolle toiselle. Mitä lohdutusta siinä oli, ettei asia ollut päättynyt rikkselliseen tekoon, kun alhaisuuden tunnusmerkki oli poltettu hänen omaan olentoonsa!

Alkuperäinen itsensä inhoaminen valtasi hänet uudestaan: paha oli parantumaton. Asia ei tullut siitä paremmaksi, vaikka se vaikutti ainoastaan hänen mielikuvitukseensa, kun ei hän koskaan voinut päästä siitä vapaaksi. Minkätähden piti hänen saaman elämänsä tämän mädänneen pilkun? Eikö hänen pitänyt silmänräpäystäkään saaman tuntoa täydellistä onnea tämän ainoan pilkun tähden?

* * * * *

Kun Marianne oli saanut kestää vähä todellista sielun taistelua, oli hän oppinut panemaan arvoa työnteolle. Hän neuloi itse vaatteet piskuistansa varten, joka toimi antoikin hänelle kyllyiksi tekemistä.

Kun hän tarkasteli varastoja lapsenkamarissa ja äärettömän tyytyväisenä sovitteli kasaan pientä paitatusinaa, jonka hän juuri oli saanut valmiiksi, silloin hän melkein häpesi omaa lapsellista iloaan, jota tunsu kättensä töitä katsellessaan. Sentähden täytyi hänen pitää se yksinään. Ei ollut ketään, joka näki tai ihaili hänen huolellisen kärsivällisyytensä teoksia, vaan suloista oli, kun tiesi itse kaikki tehneensä; kaikki — kaikki!

Lopuksi piti kaikki tyyntä täytettämän höyhenillä, johon toimeen hänen täytyi ottaa emännöitsijä avukseen. Tämä osoitti toimessa niin suurta, vaikka ujostelevaakin harrastusta, kun sai hänkin puolestaan vetää kortensa pienokaisen vastaanotto-varustuksiin, että Marianne sai suuren halun näyttää hänelle kaikki tyyntä. Hän varmaankin osaisi antaa semmoiselle arvoa.

Kun viimeinen tyyntä oli valmis ja Marianne pannut taas yltänsä vanhan pumpulihameen, johon hän oli pukeutunut höyhenien tähden, sanoi hän arasti:

"Minä olen neulonut koko joukon vaatteita. Ehkä teitä haluttaa nähdä niitä?"

"Vallan sydämeni pohjasta," vastasi Tiina-neitsyt äänellä, joka värähteli liikutuksesta ja innosta.

He astuivat siis yhdessä lapsenkamariin, joka nyt oli kalustettu, ja Marianne veti esiin laatikon toisensa jälkeen ja levitteli niiden varastoja.

Neitsyt oli ihastuksissaan. Hän tutki neuloksia ja pitsejä tuntijajilmällä; kaikki oli mestarillisesti valmistettua ja ihailu nuorta emäntäänsä kohtaan valtasi hänet kokonaan.

Päästiin puheisiin. Jää suli.

"On minullakin ollut pikkunen," sanoi neitsyt ja pyyhkäisi silmiään puhtaaseen pumpuli-esiliinaansa, "vaan hän kuoli, kun oli vasta kolmen vuoden vanha."

"Vai niin!" Marianne katseli häntä säälien. Hän ei ollenkaan muistanut siinä olevan mitään erinomaista, että neitsyllä oli lapsi ollut, ja kumpikin tunsu, että heillä oli jotain yhteistä. Sangen hauskaa oli puhua kaikesta tästä naiselle, ja neitsyt, joka oli jo hyvin vanha ja kokenut näissä asioissa, antoi monta hyvää neuvoa. Äitinsä luona oli Marianne tuntenut itsensä viimeksi kaupungissa käydessään niin ujoksi, että hän suoraan ja kylmästi oli keskeyttänyt kaikki haastelut tammöisistä asioista, vaikka äiti olisi niitä kosketellut kuinka varovasti tahansa. Neitsyn kanssa oli laita aivan toinen. Hän ymmärsi asian aivan yksinkertaisesti ja luonnollisesti: kaikki oli kuin pitikin, eikä siinä ollut mitään, jota olisi tarvinnut hävetä, eikä mitään, jota olisi tullut kiertää varjontapaisella tarkkatuntoisuudella. Ja kuitenkin oli hänen puhelutavassaan eräänlaista alkuperäistä hienoutta, joka Marianneä kummastutti.

Sydämellinen yhdysside oli syntynyt tuon vankan työmiehen ja Mariannen välille. He olivat naisia molemmat ja heidän välilleen jäi tästä lähtien jonkinlainen salainen sopimus.

Marianne tunsi saaneensa ystävän elinajakseen. — Näin pienestä hinnasta!

Tämä uusi tuttavuus teki nuoren emännän olon vilkkaammaksi ja kodikkaammaksi. Tomtön jokapäiväinen elämä näytti hänelle uuden puolensa.

Lukemattomia olivat ne pienet huolenpidot ja tarkkaavaisuudet, joita neitsyt siitä päivin rupesi osoittamaan häntä kohtaan. Hän näkyi jo kauvan odottaneen jotakuta hellyytensä esineeksi. Säästyneen sydämellisyyden ilmaläpät olivat auenneet.

Jumala sai armahtaa sitä, joka nyt veti siitä nuorasta, ettei Marianne muka mitään hyötyä talossa tehnyt, johon lauseeseen neitsytkin aina ennen oli liittänyt hartaat vahvistus-huokauksensa.

Marianne tunsi lapsen tavoin luottavansa tähän riuskaan, työteliääseen vaimoon, jolla näytti olevan horjumaton tahto kokoonkuivaneessa ruumiissaan. Hän ei näkynyt koskaan muuta maailmassa ajattelevankaan kuin työtä.

Marianne tuli nyt usein keittiöön, — hän tuli sinne tuttavallisen uteliaisuuden ajamana ja rupesi siellä ennen pitkää varsin hyvin viihtymään. Ruoanlaittamista ei hän koskaan olisi luullut niin monimutkaiseksi. Ja kuinka tarkkaa huolenpitoa tarvittiinkaan, ennenkuin Tomtön suurenmoinen maatalous kaikkine pikkutoimineen tuli hyvin hoidetuksi! Marianne ihmetteli, ettei koskaan mitään unohdettu sivupuuhista, jotka kuuluivat tämän suuren kellorakennuksen kunnolliseen käymiseen.

"Ettekö ole koskaan unohtanut ruokkia kanoja?" kysyi Marianne kerran seisoessaan neitsyn vieressä ja katsellen, kuinka tämä ravitsi koko kukon vaimolaa keittiön jäännöksillä.

"Unohtanutko?" huudahti neitsyt kummastellen suuresti kysymystä, "jestan poo, en maar, nelijalkaisia täytyy hoitaa kuten ihmisiäkin!"

Ja niin oli asiat joka taholla. Mitä hän ennen oli päivästä päivään katsellut halveksivalla välinpitämättömyydellä, rupesi nyt kerrassaan näyttämään jollain tavalla hupaiselta. Todellisuus tuhansine pikkuseikkoineen tunkeutui näkyviin: semmoiseen hänellä ei ennen ollut yhtään taipumusta. Suorastaan mitättömät asiat herättivät hänessä uusia ajatuksia ja uusia tunteita, jotka vaikuttivat aivan toisella tavalla kuin kirjojen mielenpurkaukset.

Kun ei vaan tätä olisi ollut hänen ja Börjen välillä! Tätä, josta hän ei voinut päästä.

Hänen teki monta kertaa suuresti mieli yhtyä Börjen iloiseen ääneen ja lörpötellä kaikesta eikä mistään vaan sen vuoksi, että tunsi olevansa iloinen. Vaan siihen tuli lisäksi arka ajatus, jonka hän salasi, ja sitten oli rohkeus poissa. Jos Börje voisi saada jotain aihetta epäluuloon...!

Marianne tiesi, kuinka Börjen kasvat tulivat synkiksi, kuinka sen lyhytpiirteiset juovat muuttuivat koviksi ja vihaisiksi; niihin ilmutui tuimuus, joka herätti pelkoa useammassa kuin yhdessä miehuullisessa työjätöksessä. Hän tiesi, kuinka Börje kammoi kavaluutta, kuinka hän sitten olisi häntä kammonutkaan, jos olisi tietänyt...!

Jos Marianne tunsikin arkuutta Börjen seurassa, oli hänestä sitä vastoin omituista nautintoa istua akkunassa ja katsella, kuinka hän ohjasi ihmisiä ja hevosia karjarakennuksien luona, tai käveli rivakoin maamiesaskelinsa pihan poikki niin toimestaan, ettei hän joutunut Marianneen kertaakaan katsahamaan eikä häntä muistelemaan.

Börjen mieleen ei ollut koskaan juolahtanut, että häntä voi kukaan ihailla. Ulkonaisesta asustaan piti hän tarkkaa huolta, vaan pantuaan harjat ja kamman pois kädestänsä, ei hän enää muotoansa ajatellut. Vaatteisiinsa sopi hän hyvästi ja näytti olevan luotu asemaansa. Hän oli toisenlainen tuolla ulkona kuin sisällä huoneessa. — Hänen jokaisessa liikkeessään oli riuksaa varmuutta, hänen äänensä kuului pitkän matkan päähän, vaan ei tuntunut koskaan huutamiselta; voimien sopusuhteellisuus astui näkyviin kaikessa mihin hän ryhtyi. Niin oli hänen käyntinsäkin laita. Se ei ollut millään tavalla kaunista, vaan hänen olisi luullut käyvän väsymättä vaikka kauvan.

Börje piti usein puhetta siitä, ettei hän kuulunut herrassäätyn, vaan oli talonpoika. Vaan hänen käytöksessään väkeä kohtaan tai pikemmin heidän käytöksessään häntä kohtaan oli jotakin, jota Marianne kummasteli. Hän ei ollut sitä koskaan ennen ajatellut. Vaikkei Börje koskaan pelännyt tarttua kiinni, kun miestä tarvittiin ja vaikkei hän ketään näkynyt pitävän itseänsä huonompana, niin ei koskaan ilmestynyt toveruuden eikä tasa-arvoisuuden tapaistakaan hänen eikä työmiesten välille. Itse se seikka, että hän piti heitä arvossa, vaikutti suurempaa kunnioitusta takaisin. Se pisti silmiin jo niinkin pienessä asiassa kuin tervehtimisessä. Hän ei koskaan vastannut pään nyökkäyksellä hänestä riippuvien

tervehdykseen, — vaan aina lakki kädessä, kohteliaasti, arvokkaasti, mitään alentuvaisuutta osoittamatta.

Uppiniskaisuus Börjeä kohtaan...! Se ei Mariannen mielestä voinut kenenkään mieleen edes juolahtaa. Hänen omassa huolettomuudessaan jo oli se varmuus, että tiesi itseänsä toteltavan, sokeasti toteltavan.

Tuo Börje, jonka Marianne näki tuolla ulkona, oli aivan toinen kuin se nöyrä, kömpelömainen kosija, jonka hän oli ottanut miehekseen.

Kun hän katseli Börjeä tuolla tavoin, tuntui hänen vaatimattomuutensa Mariannesta olevan melkein kuin ivallisesti mukailtu Marianne itse.

Jota enemmän hän tunsu pitävänsä Börjestä, sitä aremmaksi hän tuli häntä kohtaan: hän ei tuntenut häntä.

Marianne oli pimeään pelko, jommoinen hän oli ollut jo lapsuudestaan asti, ja kotona oli tätä heikkoutta kaikella tavalla hellitelty.

Eräänä yönä myöhään syksyllä heräsi Marianne kummalliseen huminaan, josta voi erottaa kuin heikkoja kellon kolkkauksia. Hän havahtui äkisti unestaan ja kuunteli. Muuta ei kuulunut kuin myrsky, joka kohisi etäällä, tuli lähemmäksi, vinkui alastomissa puissa tuolla ulkona, rapisteli niiden kuivia lehtiä ja lennätti erään puunliisteen akkunan ruutua vastaan. Oli niin pimeä, ettei hän nähnyt kättä edessään; ei edes akkuna-aukkoja erottanut. Tätä myrskyä! Hän ei muistanut koskaan kuulleen mitään näin kummallista. Nyt vaikenä tuuli suhahtaen helpottavasti; kaikki tuntui pidättävän henkeänsä. Sitten rajua tuulenpuuskaa, joka vinkuen ja vonkuen syöksyi alas savupiippuihin; ja kohisten ryntäsi sen jälestä taas suuri ja valtava myrsky tasangon yli, sulloi itsensä kokoon puiston rinteessä kuin eteenpäin kömpivä hirviö, ja ponnahti sitten akkunan ruutuja vastaan hajoten siitä joka suunnalle lähättäen raskaine huokauksinensa.

Tuska valtasi Mariannen. Hän ei voinut päästä ihmisten luokse, ellei juossut kahden huoneen läpitse, jota hän ei uskaltanut tehdä. Pimeys ammotteli hänen ympärillään ja hirsisalvokset narisivat hänen päänsä yläpuolella, kuin vahvat kourat olisivat tarttuneet taloon ravistaaksensa sen nurin. Ja mitä tuo kolina oli, jonka hän oli kuullut? Hiljaa ... tuolta se kuului taasen! Kolkkaus, joka kuului taasen! Kolkkaus, joka kuului kuin äärettömän kaukaa ja joka tuntui kulkevan myrskyn mukana lähemmäksi. Oh — kello! Laivakello tuolla ulkona! Hän olisi kirkaissut, vaan pelkäsi aaveita... Tuo kello, sehän oli soittanut sielumessua kahdelle laivasta pudonneelle miehelle tällöisenä yönä! — "Tuon kellon ääni oli viimeinen, jonka he kuulivat," kuuluivat Börjen sanat hänen muistossaan. Ja kaikki vanhat imettäjien sadut alkoivat kulkea hänen aivojensa läpi, hän luuli koko huoneen kiikkuvan kuin laineiden heittelemänä, hän luuli kasvoillensa roiskahtaneen kylmää vettä, hän kuuli laahustelevia askeleita laattialta, hänen oma pelkonsa teki hänen ihan houkkioksi, ja kun hän aamulla vihdoon vaipui uneen, oli hän kuollakseen väsynyt.

Aamiaisella näytti hän sairaalta ja Börje huomasi sen.

"Minä pelkäsin viime yönä," vastasi Marianne hänen kysymykseensä.

"Mitä sinä pelkäsit?"

"Tuo on hirvittävä kello. Minä pelkään sitä, ja se kuului yöllä."

Börje katsahti häneen.

"Semmoisen pelon täytyy sinun voittaa," sanoi hän kuivasti.

Marianne oli melkein toivonut, että hän tarjoutuisi ottamaan kellon pois paikaltaan.

"Tuommoista synnyntäpelkoa en minä luule voitettavan," sanoi Marianne.

"Synnynnäistäkö!" sanoi Börje melkein ylenkatseellisesti, "ei, teillä naisilla on tapana myöntää joka asiassa. Etkö luule löytyvän miehiä, joita tuommoinen synnynnäinen pelkuruus vaivaa? Vaan he taistelevat sitä vastaan, kunnes se häviää; ja naiset voisivat tehdä samalla tavalla."

Marianne huomasi sekä pettyneensä että nöyrytyneensä. Hän oli odottanut myötätuntoisuutta ja sääliä, vaan kävi toisin! Hän ei puhunut enää mitään syötäessä.

Börje huomasi hänen alakuloisuutensa ja noustuaan pöydästä meni hän hänen luokseen, kun hän vielä istui paikallaan. Hän veti tuolin itselleen ja istahti niin, että heidän täytyi katsella toisiaan suoraan kasvoihin.

"Näetkös, Marianne," sanoi hän, "yhtä asiaa minä en voi koskaan sietää; ja siihen kuuluvat kaikki ruikuttelemiset ja turhat luulot. Vakaatahtoinen ihminen heittää semmoiset rikkaläjään. — Minun vaimoniko on pimeän pelko! Siitä saisin minä hävetä sinun tähtesi, Marianne. Ethän sinä tahdo minua sen johdosta mitään tekemään? Sinä voitat sen luonnollisesti? Eihän sinun tarkoituksesi ollut, että minä esittelisin jonkun muutoksen sentähden? Sano!"

Marianne olisi tahtonut vajota maahan häpeästä. Tämmöistä halveksivaa ääntä ei hän ollut odottanut kuulevansa. Hänessä syntyi päätös.

Börjen ei pitänyt enää koskaan saada kuulla hänen pelkäävän pimeässä.

Sinä syksynä oli paljon myrskyisiä öitä ja kun Marianne kerran oli pelästynyt ja tullut sentähden varkuksi, niin useasti herätti hänet laivakellon kaukaa kuuluvat, aaveen tapaiset kolkkaukset. Vaan hän taisteli urhoollisesti sitä taikauskoa vastaan, joka näytti sekautuneen hänen vereensäkin, vaikka hänen ymmärryksensä oli siitä vapaa.

Vähitellen voitti hän kapinalliset hermonsensa, ja tämä pieni, hiljainen voitto oli kuin ensimmäinen oras, jonka hänen luonteensa uinaileva, tyyni ja rauhallinen kestävyys oli saanut kasvamaan. Hänen siitä tuntemansa ylpeys, ettei enää pelännyt, olikin suuri. Hän taisi nyt maata ja uhkamielin tuijotella pimeätä kuin voitettua vihollista.

14.

Poika oli syntynyt kolme päivää sitten. Marianne makasi liikkumattomana tyynyillä; hän oli juuri kammattu ja untuvanhienoiset hiukset varjostivat keveästi otsaa. Hänen silmänsä olivat kääntyneet akkunaa kohden, josta hän taisi nähdä puistoon sen pienen valoaukon kautta, jonka varjostimet jättivät vapaaksi. Oli päästy Marraskuun alkuun ja ensimmäinen lumi putoili maahan. Se leijaili suurin kitein ja laskeutui äänettömästi puihin ja pensasiin, kattoi maan kuin ohuella höyhenpeitteellä, tasoitti kaikki syrjät, verhosi kaikki epätasaisuudet ja muodosti kaikkialle nuorteita, täyteläisiä lainejuovia. Sulosointuinen lepo oli koko luonnossa; joulun ja aamusaarnan mieliala tuntui kaikkialla.

Marianne makasi hiljaa ja katseli vaan. Hän rakasti tätä pehmeätä lunta, joka hiljaa putoellen laskeutui maahan; hän rakasti tuota puistoa ulkona jäätyneine, valkopukuisine puineen; hän rakasti kaikkea olemista, sillä hänen sydämensä täytti syvä, salainen onni.

Hän käänsi silmänsä uunia kohden, jossa eukot puuhailivat pienokaisen ympärillä.

"Hyvä rouva Landen, onko hän jo valmis?" sanoi Marianne.

"On, nyt on hän hieno kuin prinssi. Katsokaas, mamma, kuinka kaunis minä olen!"

"Hän ei saa koskaan sanoa mamma, hänen täytyy sanoa *äiti*," vastasi Marianne, joka ajatteli Börjeä.

"Kuinka käskette vaan, äitikulta."

Tiina-neitsyt tuli esille, juuri kun toinen oli panemaisillaan pienokaisen vuoteellensa.

"Älkää. odottakaapas! Antakaas ma nostan ensin," sanoi hän hartaasti ja täydellisesti.

Armollisin kasvoin antoi rouva lapsen hänelle.

"Mikä käärö, mikä käärö!" toisteli Tiina-neitsyt autuaassa ihastuksessa.

"Pitäähän siinä jo vähä ollakin, joka painaa kolmetoista naulaa!" vastasi rouva Landen niin huomattavalla ylpeydellä, kuin olisivat nuo kolmetoista naulaa olleet kokonaan hänen ansiostaan.

"*Minun* painoi vaan yhdeksän," sanoi neitsyt ja niisti nenäänsä esiliinaansa.

"Jaa, siinä nähdään erotus," huomautti rouva Landen toimestaan. Häneen ei koskenut sanoissa ilmautuva surumielisyys.

Marianne hymyili hiljaisella tyytyväisyydellä molempien eukkojen lörpötyksille.

Poika oli hänen — hänen omansa, — eikä kukaan voinut sitä ottaa häneltä pois.

Sitten laskettiin hän pienelle vuoteellensa Mariannen viereen.

"On kaikkein parasta, rouva, jos vähäisen nukahdatte ennen puoltapäivää, nyt meidän täytyy lähteä," sanoi rouva Landen, jonka jälkeen molemmat hiipivät ulos tyytyväisyydestä loistaen. Koko talossa vallitsi juhlallinen mieliala.

"Minä en voi maata!" huusi Marianne heidän jälkeensä.

"Olkaa vaan hyvin yhdessä kohden ja pusertakaa silmänne kiinni, niin uni kyllä tulee."

Ja ovi meni lukkoon.

Marianne pani kätensä yhteen peiton päälle ja tähysteli ulos tyhjään avaruuteen, jossa lumi leijaillemistaan leijaili akkunaa ja tumman metsikön välillä.

Kummalliset tunteet valtasivat hänen mielensä sysien ja ympäröiden toisiansa kuin valon säteet liikkuvassa veden pinnassa. Varjoja ei tuntunut löytyvän, vaan ainoastaan kuvastuvia, hienoja välkähdyksiä, valopilkkuja — ilman pysyväisyyttä ja johdonmukaisuutta — valopilkkuja ja onnen tähtösiä.

Oli varsin ihmeellistä ajatella häntä, joka makasi tuossa pienellä vuoteellaan, häntä, joka oli hänen poikansa. Elämä tuntui saaneen toisen merkityksen, oli laajentunut, sulosointuisempi, vaan sen velvollisuudet olivat myös kasvaneet. Nyt tarvittiin voimaa ja hellyyttä, — hänelle. Ja tienviitat seisoivat vakavina.

Oi riemua, kun hän kasvaisi pieneksi lylleröiseksi poikanuikaksi, ja hän saisi puristaa häntä niin kovasti — niin kovasti käsivarsiinsa, että...!

Marianne pisti kätensä untuva-polstarilta alas tuolle pienelle vuoteelle, koskettaakseen kädellään tuohon pieneen lämpimään päähän, joka oli hento kuin linnun poikanen.

Niin hän oli onnellinen. Kokonainen ihmishenkihän tuossa uinahteli, vallan kokonainen, suuri ihmishenki. Kuinka kummallista!...

Ja hänen silmänsä painuivat kiinni. Hän tunsu väsymyksessään suloisen levon tunteen ja voimien kasvavan.

Ja hän nukkui.

Kun hän sitten nukkuneena ja voimistuneena uudestaan loi silmänsä auki, näki hän nuo rauhalliset lämpimät silmät, joista hän viime aikoina oli oppinut pitämään.

Börje istui sängyn laidalla.

"Minä en koskaan tietänyt, että minun pikkueukkoni olisi näin oivallinen vaimo," sanoi hän, "rouva Landen sanoo sinun olevan vallan ihmeellisen terveen ja vahvan. Hän on vallan tyytyväinen sinuun."

Marianne hymyili. Hän tiesi sen olevan totta.

"Sinä et voi uskoa, mitä päiviä nämät viimeiset ovat olleet!" jatkoi Börje. "Minä olen kulkenut ympäri itku kurkussa ja ollut valmis nauramaan kaikille. Minä olen ruvennut oikein sairastamaan puhetautia. Näin taivaallisen ilon en ole ollut elämässäni koskaan. Ajatteles — että siitä sentäänkin tuli poika!... Kuules nyt, eihän liene vahingollista jos minä soitan suutani korvasi näin täyteen? Näytähän sinä vallan terveeltä."

"Onhan sinua sangen hauska kuunnella!"

"Minä olen saanut kirjeen äidiltäni. Hän lähettää sinulle ja tuolle pojalle terveisiä. Puhuinhan minä sinulle, että lähetin hänelle sähkösanoman? Se oli ensimmäinen sähkösanoma, jonka hän on saanut elässään. Ajatteles hän mahtoi tulla iloiseksi! Hänen Börjellensä poika! Niin, sen saatte uskoa; — minä tunnen hänet. Johan sinä sait onnittelu-sähkösanoman vanhemmiltasi ja veljiltäsi? Totta kai. Olinhan minä itse niitä näyttämässä täällä. Pää menee oikein pyörälle paljaasta ilosta. Tuo kir ... tuo siunattu rouva Landen ei edes vielä tahtonut antaa minun puhua; vaikkei se olisi ehkä ollut vaarallista. Sano... Kirjoitanko Paulille. Onhan minulla hänen osoitteensa. Ei sentähden, että hän käsittäisi kuinka hauskaa sillä voi olla, jolla on poika; vaan minä kirjoitan hänelle joka tapauksessa. Vanha Pauli Sandell!... Ja sitten tulee äitini tietysti ristijäisiin — luonnollisesti. Ajatteles, hän ei ole koskaan nähnyt sinua! Minä olen melkein iloinen ettette ole ennen olleet tuttavina, ja että sinä viime aikoina olet ruvennut osaa ottamaan talouden hoitoon, siitä äiti paljon pitää. Kuules — eikö sinulla ole semmoisia suuria, raitaisia esiliinoja? Minä olen semmoisia aina ihaillut. Ei — se on totta — tiedänhän, ettei sinulla ole yhtään niitä, vaan äidiltä saat semmoisia, hän kutoo niitä itse. Ne ovat vallan kauniita, kauniimpaa ei saa nähdäkään, — semmoisia tummia, pehmeitä värejä... Ei, Marianne, ethän vaan tule kipeäksi?"

"En ollenkaan; jatka sinä vaan."

"Onpa vullan, kuin kieleni olisi päässyt kantimistaan. Se on tapahtunut pojan tähden. Jeesus, kuinka minä olen iloinen! Sinä et voi koskaan uskoa, kuinka kovasti minä olen häntä ikävöinyt! Ja sitten koetin minä puhua itsekseni, etten ottaisi mieltäni pahaksi, vaikka hänestä tulisi tyttö. Hän saa tulla, miksikä ikänä hän vaan tahtoo maailmassa, tiedätkös! Minä en pakota häntä vähääkään. Ja jos hän tahtoo lukea, niin ei tule koskaan kysymykseen, mitä se maksaa. Marianne, ajatteles vaan, kun me olemme saaneet hänen! Minä en ole koskaan uskaltanut sanoa sinulle, kuinka tyhjältä minusta on tuntunut: minä en luullut meidän koskaan saavan yhtään. Kun minä parantelin tilaa, tai istutin metsää, tai tein tulevaisuuden suunnitelmia — mitä vaan — olin minä aina vaan puoleksi iloinen; enhän tietänyt, kuka alkaisi siitä, mihin minä lopetan."

Uskollisuudesta loistava silmäpari saattoi hänen taas iloiseksi.

"Marianne, sinä olet mielestäni tullut hyvin kauniiksi. Sinun kasvoissasi on jotakin aivan uutta. Mitä se on? Enkä minä enää tunne itseäni niin vieraaksi sinun edessäsi kuin ennen välistä."

"Oh, Börje, siirry vähä. Kas niin."

Börje oli istunut vuoteen jalkopäässä, vaan siirtyi nyt ylemmäksi pitkin vuoteen laittaa, niin että he tulivat varsin lähelle toisiansa, jotta Marianne saattoi ottaa Börjeä kädestä. Marianne naurahti tyytyväisenä, ja makasi sitten alallaan katsellen vaan miestänsä.

Börje katseli ihmetellen Marianne. Hän oli kuin toinen ihminen; siksi oli hän tullut noin vähitellen, vaan sitä ei hän ollut ennen niin selvästi huomannut, kuin nyt. Kasvojen vaaleudesta huolimatta oli entinen velttous hänestä kadonnut, muuttunut nuoruutta uhkuvaksi verevyydeksi.

Marianne tunsu olevansa levollinen ja iloinen. Hän oli nyt selvillä itsestään. Börje eikä kukaan muu! Mennyt ei voinut koskaan enää palata. *Yhtä* hän tahtoi rakastaa ja hänelle kuulua. Hän hymyili tälle ainoalle. Riemullisen suloista oli tuntea itsensä kokonaiseksi ja jakamattomaksi. Tässä kokonaistunteessa ei ollut mitään sairautta eikä hermoja vaivaavaa, ei mitään tyhjiä ivakuvia eikä epäpuhdasta mielikuvittelua. *Hän* tuossa oli todellisuus, käsiin tuntuva näkyväisyys, leveine, vahvoine hartioineen, joita saattoi syleillä terveen, elinvoimaisen viehätyksen valtaamana.

"Börje!"

Hän kumartui alas ja suuteli Marianne, joka hyväillen kuin lapsi pani kätensä hänen jyrkälle kaulalleen. Sitten olivat he taas entisessä asennossaan.

"Tämä on syntyä toisen kerran," sanoi Börje. "Ihanaa on eläminen tästä lähtien nyt, — näetkös, — vaimo! Mutta sanoppas, ethän pane pahaksesi, jos minä tahdon että minun eikä sinun äitisi vie lapsen kastettavaksi?"

"Sinä saat tehdä juuri kuin itse tahdot."

"Ja sitten... Mutta onpa se ihmeellistä, kuinka sinä olet muuttunut! Se ei suinkaan ole luulettelemista."

"Niin sinäkin olet, tai ehkä minä vaan niin luulen," vastasi Marianne melkein ihaillen. Ja sitten he taas olivat vaiti.

Mariannen mieleen juolahti äkkiä, ettei oikeastaan Börjen ruumiillinen voima ollut se, joka vaikutti myötätuntoisuutta häntä kohtaan, vaan että se oli jotain aivan toista, jotain silmissä, itse kasvon piirteissä; ja hänestä olisi saanut saman käsityksen, vaikka hänellä olisi ollut Paulin siro vartalokin. Marianne tunsu yhä enemmän kiintyvänsä tähän, jota hän ei koskaan ollut oppinut ymmärtämään, Börjen ominaisuuteeseen eli individualiteettiin. Ja juuri nyt, kun hän lörpötteli noin avonaisesti, melkein lapsellisesti, alkoi hän aavistaa, mitä salakäytäviä tässä näkyvästi niin yksinkertaisessa luonteessa mahtoi ollakaan, joita hänen olisi tullut tuntea. Mitä Marianne tiesi! Paljo voi asua noiden harmaiden silmien ja mustien kulmakarvojen takana. Hän oli pahoillaan, ettei koskaan ennen ollut tuntenut halua tunkeutua hänen ajatuksiinsa, että Börjen elämä olisi tullut hänenkin elämäkseen.

Tätä ei voinut sanoilla selittää. Marianne lepäsi vaan pidellen Börjen kättä omissaan: hän tunsu salaisen halun nostaa se huulilleen, vaan jätti sen tekemättä. Väärin olisi, ajatteli hän, että nainen suutelee miehen kättä.

Mariannen nopeasti katsahtaessa Börjeä kasvoihin, kun loi silmänsä ylös hänen kädestään, juolahti Börjen mieleen vaiston tapainen, kutkutteleva ilo, — ehkä tunne omasta voimastaan.

*****

Kun Marianne oli ollut ylhäällä muutamia päiviä ja tunti itsensä täydellisesti tointuneeksi, otettiin ristijäiset täydellä todella puheeksi.

Hän ja Börje istuivat Mariannen työkamarissa, Börje akkunan luona ja Marianne pienessä lepotuolissa likellä hänen vieressään, vaan peremmällä huonetta.

"Marianne," sanoi hän, "yhden asian olen minä saanut päähäni: pojan täytyy saada nimekseen Pauli."

Marianne tunki veitsen piston rinnassaan, ja hänen kasvonsa kylmenivät. Börjen täytyi välttämättömästi huomata, kuinka hän vaaleni.

"Eiköhän olisi parasta antaa hänelle sinun isäsi nimi?" sanoi hän arasti.

"Ei. Minä en pitänyt isästäni."

Mariannella ei ollut enää rohkeutta kysyä, eikö pojalle sopisi jonkun hänen omaisensa nimi.

"Paulista olen minä aina pitänyt," lisäsi Börje, "en niin paljon semmoisena kuin hän nyt on, vaan semmoisena kuin hän oli. Siinä on elämäni kauniin muisto. Kuka tietää, mitä minusta olisi tullut, ellei minulla olisi häntä ollut! — häntä ja äitiä."

Hän oli varmaankin nähnyt Mariannen vaaleuden, sillä hän katseli häneen kummastellen.

Mariannen valtasi pelko, että Börje voisi jotain aavistaa. Rajusti taisteli hän silmänräpäyksen. Ei, nyt kestäköön tai kaatukoon, vaan rehellisyys esiin! Muuten olisi heidän välilleen ainaiseksi jäänyt valhetta ja petosta.

"Börje, se ei ole mahdollista, että hän kastetaan Pauliksi."

"Miks'ei?"

Tuo ääni ei sietänyt vastaan sanomista.

"Minun ja hänen välillään on ollut jotakin, josta sinä et tiedä."

"Ollutko?"

"Niin, Pauli ja minä..." Hänen huulensa tavoittelivat turhaan sanoja.

Börjen katse muuttui teräväksi ja kovaksi, se tuijotti silmänräpäyksen Marianneä kasvoihin, ja sitten muuttui se tyyneksi, tylyksi, käsittämättömän tyyneksi.

"Jatka, mitä aioit sanoa," sanoi hän niin luonnottoman jäykästi, kuin olisi pelännyt huuliaan liikuttamalla ilmaisevansa sisällisen liikutuksensa, "eihän se tietysti voi millään muotoa koskea pojan nimeen. Miten Paulin laita oli?"

"Siinä oli jotakin ... tai oikeammin, siinä oli tuskin mitään, vaan se ei ollut vallan oikein. Minä olisin toivonut, etten koskaan olisi nähnyt häntä, ettei hän koskaan olisi tullut tänne."

"Tuota ei kukaan ihminen voi ymmärtää. Tarkoitatko, että olit rakastunut häneen."

Ääni oli tyly, katse aivan kummallisen malttavainen, tutkisteleva.

"Meidän välillämme oli jonkinlaista salaista käsitystä."

"*Molempienko?* Pauli siis myös tiesi asiasta!"

"Tiesi."

"Kuinka se alkoi?"

"Kun te pelasitte shakkia."

"Me! Hän ja minä?"

"Niin."

"Mitä sillä tarkoitat?"

"Meillä oli tapana istua ja katsella toisiamme."

"Vai niin, eihän siitä liene mitään puhumista."

"Kyllä; me olimme oppineet ikäänkuin puhumaan sillä tavalla."

"Kun minä istuin vieressä?"

Marianne tahtoi sanoa "niin", mutta ääni tuntui sammuneen.

Börje vaan katseli häneen. Hän tunsi sen, vaan ei voinut luoda silmiään ylös.

"Ellen olisi tätä hirmuisesti katunut, en sitä olisi nyt ottanut puheeksi."

Hän pani kätensä ristiin polvelleen ja antoi päänsä painua alas. Vaikka Börjellä olisi ollut valta elämän ja kuoleman yli, ei Mariannesta olisi olo tuntunut tämmöiseltä.

"Niin, niin. jatka vaan, hyvä on."

Hän puhui kuin kysymyksessä olisi ollut pitkälinen leikkaus, jonka kestämiseen hän tarvitsi koko itsensä hillitsemisen.

"Meillä oli tapana tarttua toistemme käteen."

"Käteenkö?"

"Salaisessa tarkoituksessa tai noin... Sen ajatteleminen on kovin inhottavaa!"

"Niin, niin, lisää, lisää!"

"Ja sinä iltana, jolloin hän matkusti, suuteli hän minua."

"Silloinko, kun matkusti?"

"Niin, eteisessä, kun sinä olit sikaaria noutamassa."

"Ja sinä annoit sen tapahtua — tietysti — sinä halusit sitä."

Ei ollut, mitä vastata, syyllisyyden tunne vaan runteli hirmuisesti.

"No? Ja sitten?"

"Ja hän tuli takaisin, kun minä olin Eslövissä."

Marianneen tuijotti katse niin läpituokevan terävä, ettei hän koko elämässään ollut unhottava sitä. Hän olisi tahtonut päästää tuskanhuudon, vaan hänen kauhistuksensa sen tukahutti.

"Kun hän tuli takaisin, tiesin minä tämän" — hän osoitti piskuiseen — "ja minä sanoin, että hänen pitää lähteä pois." Marianne puhui äänellä, jota hän ei edes itse tuntenut omakseen.

"Pauli ja sinä!... Kun Pauli ja sinä voitte tehdä semmoista ... kun sinä voit istua siinä ja sanoa, että olette liehakoinneet vallan nenäni edessä, mihin voin minä luottaa —? Voiko uskoa naista, joka kertoo semmoista?"

Marianne kaappasi tuolin nojapuusta kiinni, sillä hetkeksi musteni kaikki hänen silmissään.

"Minä olen puhunut totta, ja sanonut koko totuuden," änkytti hän kuin unissaan.

"Minä kuulen mieluummin kaikki, eikä sinun tarvitse peljätä," sanoi Börje. "minä en tee mitään vihapäässä. Sinä olisit voinut olla joko alkamatta tai sanoa kaikki."

Hän oli kääntynyt ja katseli nyt istuviltaan akkunasta ulos toinen käsi sen laudalla. Hän oli tullut keltaisen vaaleaksi päivettyneen ihonsa tähden. Marianne ei voinut nähdä hänen kasvojaan, vaan ainoastaan hänen toisen poskensa, joka oli kummallisesti vuoden värinen sekä lyhyen, mustanruskean parran ohuen varjostuksen, ja kuitenkin voi täydellisesti ajatella miltä hänen kasvonsa näyttivät, — väsyneiltä, ilottomilta, hillityiltä — niiden läpituokeamakin tylyys herätti pelkoa, joka kaivautui luihin ja ytimiin asti. Lepyttää nyt tätä mieltä, saada nyt lämpöä noihin juonteisiin. — siihen vaadittiin ihmetöitä.

"Minä olen kertonut sinulle kaikki," sanoi Marianne murtuneesti ja soinnuttomasti.

Börje oli vaiti, eikä toisella ollut mitään lisättävää. Vaikka hän olisi mitä lausunut, ei se olisi mitään vaikuttanut; sentähden istuikin Marianne jäykkänä ja liikkumattomana tajuttomassa epätoivossa.

"Minä en ymmärrä, mitä tuossa oli minulle uskomista, ellei siinä ollut enempää."

"Se oli meidän välillämme kuin valheena tai petoksena."

"Suuria sanoja!"

"Minä tahdon saada sen poistetuksi mistä hinnasta hyvänsä."

"Poisko?" Nyt naurahti Börje, lyhyesti, kuivasti, jonka jälkeen hänen kasvonsa tulivat taas entiselleen.

Tätä tunnotonta kylmyyttä oli hirmuista kestää. Se teki Mariannen rammaksi. Hän olisi tahtonut heittäytyä miehensä jalkoihin, kerjätä armoa, vaan ei uskaltanut; Börje olisi häntä vielä enemmän ylönkatsonut.

"Eiköhän olisi syytä ollut olla ennemmin vaiti? Tuollainen on niin tavattoman yksityistä laatua, ettei siitä juuri ole muiden kuultavaksi."

"Minun täytyi se sanoa. En voinut sitä salata!"

"Tuntuuko nyt paremmalta sitten?"

Jos Börje olisi vetänyt Mariannen piinapenkille, ei tämä olisi tuntenut suurempia tuskia kuin nyt. Hän nousi ja horjui peremmälle huonetta; Börje ei kääntynyt; Marianne tunsu samaa tarvetta muuttaa paikkaa kuin kuoleman tautia sairastava eläin. Hän asettui silmänräpäykseksi uunin viereen nojaten käsivarrellaan sitä vastaan. Sitten kumartui hän pöytää vastaan painaen otsansa siihen. Ei ollut mitään lepoa eikä helpotusta. Ei vähääkään hyödyttänyt, jos olisi koettanut asiata lievittää! Hän nousi taas, meni takaisin entiselle paikalleen ja istui äänetönnä entiseen asemaansa.

"Minkätähden olisin sanonut mitään, ellen olisi sanonut kaikkea?" lausui hän raskaasti ja ponnettomasti.

"Harvoinpa naiset sanovat kaikkea."

"Börje, ei minulla ole ainoatakaan hengenvettoa, jota tahtoisin sinulta salata!"

Hän oli yhä vaiti ja Marianne näki yhä vaan hänen toisen poskensa.

Jospa hän edes olisi saanut katsoa häntä silmiin, nähdä tämän jäykistyneen muodon purkautuvan, vaikka millä tavalla, vaan ei tätä, ei tätä! Hän pani kätensä Börjen käsivarrelle.

"Uskotko minua, Börje?"

"Marianne — ei yhtään kujeilemisia nyt!"

Börje kääntyi yhdeksi ainoaksi silmänräpäykseksi. Mariannen vapiseva käsi oli poistettava hänen käsivarreltaan. Arkana kuin rikksellinen veti Marianne sen pois. Ja sitten istui hän hiljaa sanaakaan enää lausumatta.

Rintakehää tuntui pakottavan kokoon hänen sydämensä ympärille, tukehuttaen, kiristäen, kuolettaen. Se oli sellaista tuskaa, ettei ääni eikä valitus sitä kyennyt ilmoittamaan.

Hän nousi, astui vesikarahvin luokse ja joi lasin vettä; tuli sitten taas entiselle paikalleen.

"Minkätähden et lähtenyt Paulin kanssa? Minkätähden sinä jäit luokseni?"

Marianne olisi voinut puhua tälle poskelle ja tälle niskalle, jos olisi tahtonut, vaan hänellä ei ollut mitään sanottavaa. Minkätähden hän ei lähtenyt Paulin mukana, oli Börje sanonut. Sentähden, etteivät he koskaan olleet rakastaneet toisiaan. Ja jos he eivät olisi koskaan rakastaneet toisiaan, minkätähden he sitten olivat katselleet toisiaan ja pudistelleet toistensa käsiä — tulisesti, salaisesti, vapisuttavin tuntein? Sentähden että hän sydämessään oli se, minä Börje häntä pitikin: kevytmielinen nainen.

Mutta eikö sitten ollut yhtään armoa! — hänelle, joka näin katkerasti katui.

"Börje ... *katso* minuun, Börje!"

"En nyt."

Äänessä oli kylmää inhoa, ei vihaa. Marianne oli liian alhainen hänen harminsa esineeksi.

"Eikö tämä koskaan, koskaan voi tulla sovitetuksi?"

"Anna minulle aikaa."

Sanat lausuttiin niin jäykästi ja kylmästi ja tunteettomasti, että pienimmäkin toivon kipinän täytyi

sammua ikuisiksi ajoiksi niitä kuullessa. Ja kuitenkin täytyi tätä kestää, kärsiä. Kyyneleitä ei kuulunut, kurkun ympärystä tuntui vaan kivistävän, kiristävän. Hän istui hiljaa tuolillaan ja väenteli käsiään.

Hän ei uskaltanut enää puhua. Mitä hän olisi sanonut? Hän rakasti Börjeä. Sentähden oli Börjen kädessä kuin valta, elämän ja kuoleman ylitse.

Äänettömyyttä kesti kauvan. Mariannen mielestä olisi sitä saanut kestää kuinka kauvan hyvänsä. Hän oli hengellisesti rampautunut kiveksi. Ei ajatuskykyä eikä tunteita ollut enää. Kaikki oli kokoontunut yhteen ainoaan suureen, kuolleeseen toivottomuuteen.

Koneen tapaisesti istui hän Börjeä katsellen. Jokainen ryppy tämän vaatteissa, jokainen pikkuseikka hänen olennossaan painui terävästi hänen mieleensä. Koko hänen elämänsä oli pyyhkäisty pois; muuta silmänräpäystä ei ollut kuin nykyinen. Menneisyys, tulevaisuus — kaikki oli poissa. Hän ja Börje, — mitään muuta ei löytynyt.

Hän katseli Börjen vasenta kättä, joka näytti leveältä housujen tumman värin pohjalla; hän katseli oikeata, joka sormet koossa lepäsi akkunan laudalla velttona ja levollisena. Hän katseli käsiranteen sisäpuolta, jossa suonet risteilivät ja jossa suoni tykytti nahan alla kohoten ja laskien kuin pienen vasaran naputuksesta. Tämä suoni ainoastaan näytti elävän tässä jäykistyneessä liikkumattomuudessa, siihen tuijotti Mariannenkin katse, kuten tajuton ihminen tylsästi ja yksinkertaisella ilolla katselee kaikkea liikkuvaista. Tähän kimmoavaan suoneen näkyi kaikki jällelle jäänyt lämpö kokoontuneen, kaikki muu oli kylmää ja kuollutta. Se yksin todisti tunteiden raivoa, jota vaan äänettömyys hillitsi. Vaan Marianne istui ja tuijotti siihen mitään ajattelematta. Hän tunsu kuin tulisi hän tästä mielipuoleksi, vaan ei välittänyt siitä.

Sitten nousi Börje, vaan ei kääntynyt häneen. Ja sanaakaan enää sanomatta astui hän ulos huoneesta.

Marianne nousi myös ikäänkuin mennäkseen; vaan hän seisahtui äkkiä, toinen käsi harasi tuolin selkälautaan ja toista painoi hän rintaansa, jossa tuska tuntui. Hän ei tiennyt mitään, ei ajatellut mitään, vaan hänen sielussaan syntyi vaivalloisesti jonkinlaista mykkää, muodotonta tajuntaa, joka pyrki johonkin, koetti päästä selville ja kiintyä asioiden kulkuun.

Börje? ... Börje!... Hän oli saattanut itsensä hänen ylenkatseensa alaiseksi, katkaissut itseltään tien hänen sydämeensä. Hän oli toiminut houreissaan, hän eli unta.

Hän oli rikkonut sitä ainoata ihmistä vastaan maailmassa, jota hän rakasti, ja nyt ei asia voisi enää koskaan tulla hyväksi.

Kuului askeleita, — hyvin kaukaa kuin sumusta.

"Kuinka on? Olette kipeä, rouva. Vai onko jotain tapahtumaisillaan. Olkaa varuillanne, rouva; jos te saatte harmia, niin saa tuo piskuinen siitä kärsiä."

— Tuo piskuinenko? —

Marianne tuijotti rouva Landen'iin ymmärtämättömänä.

"Tahdotteko vettä? Juokaa!"

Marianne vei lasin syrjään kädellään.

— Tuo piskuinen? — Nyt ymmärsi hän. Niin, hän tahtoi mennä sen luokse. Börjen poika, Börjen ja hänen.

Kuin unissakävijä hiipi hän laattian poikki makuukamarin ovelle. Kynnyksellä kääntyi hän. Kasvot olivat tunteettomat, vähä ankarat. Häntä olisi voinut tuskin tuntea.

"Minä tahdon olla yksinäni."

Näin tyyneästi ja kylmästi! Hän kääntyi taas ja pani oven kiinni perässään.

"Laupias Jumala, mikä rouvaa vaivaa?" höpisi rouva Landen ja kiiruhti keittiöön neuvottelemaan emännöitsijän kanssa.

Sen huoneen oven sisäpuolella, jossa hänen lapsensa nukkui, seisoi Marianne, nojautuen oven lukkoon ja tuijotellen eteensä mitään näkemättä.

Tämäkö siis oli rakastamista? Tämä, kärsiä näin pohjattomasti! ... tämäkö?

Niin, niin, niin. Ja isku oli lyönyt. Tuska, se on elämä, — tuska, joka käy yli inhimillisten voimien... Ellei Börje antaisi koskaan anteeksi, ei unohtaisi koskaan, ei rakastaisi häntä enää koskaan!

Minkätähden — täytyy elää, minkätähden ihminen syntyy? — kun olo on näin sanomattoman katkeraa.

Horjuvin askelin kuin kuumetautinen meni hän vuoteen luoksi ja laskeutui siihen polvilleen. Hän pani kätensä ristiin ja painoi otsansa niitä vasten.

Hän makasi, hänen poikansa. Hän makasi tuossa — hän, — jonka tuli olla hänen ainoa lohdutuksensa, hän, joka oli oleva hänen koko voimansa.

Syleillen levitti hän käsivartensa lapsen pienen vuoteen ympäri, ja sydämen täytti lämmittävä aalto. Nyyhkytys puhkesi ja kyneleet alkoivat juosta pitkin hänen poskiansa. Ja hän itki, itki niin hillittömästi kuin lohduton lapsi, — itki kunnes ei ollut yhtään kyyneltä enää jälellä, ja kunnes hän ei tuntenut muuta kuin hervotonta väsymystä.

Sitten hän nousi ja pesi kasvonsa.

* * * * *

Kun itse murros oli ohitse, taisi Marianne ajatella tynesti. Vaan mahdotonta oli hänen arvata, miten Börje menettelisi tapahtuneen johdosta. Hän tunsi häntä liiaksi vähän. Hänen täytyi odottaa.

Hänen tunteihinsa vetoamisella ei olisi mitään saatu aikaan. Tyneyttä ja kestävyyttä vaan tarvittiin.

Mariannea itseä kummastutti, ettei hän tuntenut silmänräpäystäkään katumusta puhuneensa, vaikka Börje olikin huomattavan välinpitämätön hänen rehellisyydestään. Jos Mariannen nyt onnistuisi voittaa hänet uudestaan, ei olisi mitään pelkoa tulevaisuudesta, ei mitään sala-ajatusta omassa sydämessä.

Ennen illallista tuli Börje sisään. Marianne istui makuukamarissa lamppu pienellä pöydällä ja neuloi. Hän oli vaalea ja hänen silmänsä punareunaiset, vaan hän näytti tyytyväiseltä.

"Marianne," aloitti hän ja istahti, "minä olen punninnut sanojasi."

Marianne loi silmänsä ylös työstään.

"Minä luulen, ettei sinulla ollut yhtään aavistusta siitä, mitä niiden täytyi vaikuttaa minuun. Kummallista on, ettet sitä älynnyt."

Hän vaikenä, mutta Mariannella ei ollut mitään muistuttamista. Kysymyksessä oli *hänen* tunteensa, *hänen* käsityksensä, eikä Mariannen.

"Minä en epäile sinua enemmästä kuin itse olen sanonut. Mutta kun sinun tunteesi minua kohtaan ovat tulleet sellaisiksi, olisi ollut paremmin tehty lopettaa."

Mariannen valtasi taas ahdistava tuska. Eihän hän voinut sanoa, ettei Pauli koskaan ollut hänestä suuremman arvoinen kuin Börje.

"Nyt olemme me sidotut toisiimme *hänen* tähtensä" — hän osoitti pientä vuodetta, — "meidän täytyy katsoa kuinka pääsemme tästä niin helposti kuin mahdollista."

Mariannen katseeseen ilmutui jonkinlaista kiitollisuutta.

"Mutta minä tunnen itseni; minä olen sitkeämielinen ja aikaa kysyy, ennenkuin tämän voitan. Sentähden pyydän sulta yhtä asiaa: — ettet kiiruhda minua."

Marianne tunsi rohkeutensa alenevan.

"Älä koita minua voittaa ystävyydellä äläkä semmoisella. Se herättäisi minussa inhoa vaan. Minä olen kun olenkin nyt semmoinen. Anna minun mennä, kunnes voin tulla itsestäni. Ja ole rehellinen minua kohtaan. Nyt olen minä varuillani. Nyt olet itse saattanut minut epäilemään, nyt en minä taas voi päästä siitä ensi hopussa. Sinä olet kokonaan toisenlainen kuin olin ajatellut. Minä olen vallan perin pohjin erehtynyt. Mutta ehkä se vielä voi muuttua hyväksi. Kun vaan annat minulle aikaa."

Hän katsahti Marianneen, kuin olisi hän tahtonut katsoa hänen sielunsa pohjaan saakka.

Tämä ymmärsi hänet. Hän ei tahtonut suvaita minkäänlaisia lähenemisiä hänen puoleltaan; hän ei tahtonut sietää minkäänlaisia hyväilykohtauksia. Sanalla sanoen: hän vaati itsensä hillitsemistä, — hän, joka oli ulkonaisesti näin täydellisen tyyne.

"Sinun ei tarvitse pelätä puhua minulle; minä en koskaan ole kiivastuva enkä sinua loukkaava, mutta ystävällinen minä en voi olla. Ja onhan sinulla hän tuossa." — Hän katsahti taas vuoteelle.

"Niin, Börje, levollinen saat olla."

"Ja sitten tahtoisin koko joukon seikkoja tietääkseni. Minä tahdon saada asian niin selville, kuin olisin nähnyt sen omin silmin."

"Sinun tarvitsee vaan kysyä."

"Sillä sinun ei tarvitse uskoa, että minä sen unohdan. Minä en unohda koskaan mitään."

"Minä tiedän sen."

"Etkä sinä saa elää siinä uskossa, että minä tulen entiseni kaltaiseksi. Siksi en koskaan enää tule. Minä olen ollut tyhmä ja herkkäuskoinen. Minä olen ollut narri, jota kuka hyvänsä on voinut vetää nenästä. Sentähden tuli kiusaus sinulle liian suureksi."

"Minä tyydyn sinuun semmoisena kuin voit olla."

"Ja sitten et voi olla varma, että sinun kärsivällisyytesi auttaa ja pitää itseäsi sentähden onnettomana, ettei niin käykään. Minuun on ilmestynyt jotakin, jota minä tuskin itse tunsin. Minä olen vallan sokeasti luottanut sinuun, — minä olen pitänyt *hänet* sanomattoman rakkaana. Tällainen jättää jäljen ihmiseen, eikä kukaan voi päättää miksikä se tulee. Minä olen vasta kahdeksankolmatta vanha, ja minulla on pitkä matka taas kuljettavana."

"Minä en rakenna mitään tuulentupia."

"Alusta on taasen alkaminen, Marianne, — me olemme kuin kaksi toisiimme yhdistettyä vankia."

"Asiata ei voi auttaa."

"Ja tuo pysy meidän välillämme?"

"Ikuisesti."

15.

Börje oli puhunut totta: alusta oli uudestaan alkaminen. Molemmat olivat muuttuneet, ja siitä näkyi jälkiä koko Tomtön elämässä. Börjen äiti ei tullut ristijäisiin. Rouva Björk tuli lapsen sylikummiksi. Kaikki oli jäykän juhlallista eikä muutos Mariannessä voinut jäädä hänen omaisiltaan huomaamatta. Hän näytti tyytyväiseltä, vaan hänen koko käyttökseensä oli ilmautunut vakavaa lujuttua, jota hänessä ei ennen oltu nähty.

"Semmoista rouvan arvo vaikuttaa," sanoi Walteri.

Börje oli tyyni ja kohtelias, ehkä vähä kohteliaampi kuin ennen, vaan myöskin umpimielisempi. Hakvinia kohtaan oli hän ystävällinen, vaan hyvinluontoinen puheliaisuus oli kadonnut. Puolisojen välissä ei ollut mitään arkuutta; pikemmin jonkinlaista epäystävällistä rehellisyyttä. Börje oli kysellyt Mariannelta hänen ja Paulin väliä ristiin ja rastiin kaikella mahdollisella tavalla, ja Marianne vastasi hänelle aina jonkinlaisella säälimättömällä, tunteettomalla suoruuudella.

Börje kyseli häneltä kaikkea: missä Pauli seisoi ja missä Marianne seisoi, mitä hän oli sanonut ja mitä Marianne oli siihen vastannut. Hän kysyi lyhyesti ja varmasti, tyytyi aina vastaukseen, kun se vaan oli asiallinen. Hän ei ollenkaan arkaillut liikkua aineessa, ja pian tiesi hän kaikki niin tyyni, kuin olisi hän nähnyt itse kaikki.

Hänen levoton työteliäisyytensä oli kasvanut. Hänellä ei nähtävästi ollut paljon aikaa ajatella Paulia eikä Marianneä eikä menneisyyttä. Hän tuli sisään hetkeksi joka päivä poikaa katsomaan, vaan muuten tapasi hän Mariannen ainoastaan pöydässä.

Jos hänen luokseen tuli joku, otti hän hänet vastaan omissa huoneissaan, joten Marianne jäi aivan syrjälle.

Ellei tällä nyt olisi ollut Tiina-neitsyt, olisi elämä tuntunut kaksinkerroin raskaammalta. Emännöitsijästä oli tullut Mariannen oikea käsi.

Marianne tiesi, kuinka suuressa arvossa Börje piti käytännöllistä kelvollisuutta, ja hän oli päättänyt tulla käytännölliseksi. Mariannella oli päivässä tuskin minuuttiakaan lepoaikaa, ja mitä enemmän hän tunkeutui maatalouden salaisuuksiin, sitä halukkaammaksi hän tuli. Tavallaan saattoi jo tämäkin hänen Börjeä lähemmäksi. Ennen oli Börjen aina täytynyt kääntyä emännöitsijäänsä, vaan jos nyt tarvittiin jotain ylimääräistä, neuvottelua tai muuta semmoista, saattoi hän sanoa siitä yhtä hyvin Mariannelle, jolloin hän sai olla varma asian tulevan säntilleen niin toimitetuksi kuin hän halusi, vieläpä ilman tarpeettomia kysymyksiä tai ilman tarpeetonta puuhaa. Börje tahtoi niin, ja siinä oli kylliksi.

Börje ei aavistanut tai ei ehkä piitannut mitään siitä, kuinka Marianne sydämessään riemuitsi joka kerta saatuaan jotain yhteistä Börjen kanssa toimittaa. Vaan hänen uskollisuutensa huomasi Börje ja käytti sitä, kun tarve vaati.

Ainoastaan kerran meni Marianne innossaan liian pitkälle. Oli Joulun aika ja hän oli — ajatellen Börjen sitä haluavan — jakanut runsaita ruoka- ja vaate-lahjoja muonamiehille ja heidän lapsilleen. Tämän oli hän tehnyt omin päinsä Börjen mieltä ajatellen. Vaan kun hän kertoi hänelle teostaan, pani Börje sen pahakseen.

"Ei lahjoja," sanoi hän tyyliä, "matelemista ja säätyerotusta on meillä kylläksi ennestäänkin. Anna niiden tehdä työtä ja maksa heille hyvästi, niin ei heillä ole mitään kiittämistä; sillä tavalla tulette toimeen sekä sinä että he parhaiten ajan mittaan. Ohjokset kireellä, ei ollenkaan armeliaisuuden toimia, ja ankara oikeuden tunto, — siinä on minun mielestäni isännän laki."

Marianne ei vastannut mitään ja piti tarkasti varalta, ettei näyttänyt alakuloisuuttansa Börjen tyytymättömyyden johdosta. Vaan hän pani hänen sanansa muistiin.

Hänen täytyi voittaa Börje, ja hänellä oli hyvästi aikaa — niin hyvästi, että kylvö ennätti kasvaa ja kypsyä. Hänen ei tarvinnut hoputtaa.

Kerran piti hänen saapua päämääräänsä.

Ja olihan hänellä paksu pikkupoikansa, joka kasvoi jok'ainoa päivä, ja josta hän oli niin ylpeä kuin olisi hän itse veistellyt hänen pyöreät, pienet jäsenensä. Koko talon väki olisi voinut mennä tuleen, jos olisi tarvinnut todistaa, että hän oli kauniin lapsi mikä löytyi, — Börje myös, vaikka hän aina hymyili ylenkatseellisesti, kun toiset sitä sanoivat. Hän vakuutti, verrattomalla miehuudella, että jokainen talon muonamies olisi voinut näyttää omistavansa yhtä kauniita lapsia, joka olikin paljoa suurempi totuus kuin tuo hyvä Börje ikänä uskoikaan.

Poika oli hänen näköisensä, niin hänen näköisensä, että herra Börjen täytyi itsekin se huomata. Ja hän loisteli tyytyväisyydestä omaa kuvaansa katsellessaan.

Koko talon elämä oli muuttunut pikkupojan vähä vaurastuttua. Hänestä oli tullut yhdistävä piste herrasväen ja palkollisten kesken; löytyi joku, jolle sai nauraa ja lepperellä. Piit kilvoittelivat kunniaa saada kantaa häntä. He olivat vahvoja, nuoria, kelpo naisia, jotka jaksoivat nostaa ja kiikuttaa ja heitellä poikaa varmoilla työhön tottuneilla kourillaan kuinka korkealle tahansa. He näkyivät oikein himoinneen jotain tällaista pientä olentoa, johon taisi tuhlata voimallisen hyväntahtoisuutensa. Marianne katseli kummastellen, kuinka suuresti he kaikki lapsia rakastivat. Kun hän oli tyttö, hän oikein kauhistui lapsia; ne olivat hänen mielestään ainoastaan ilkeitä pikkueläviä, joihin ei voinut koskea, jos suinkin voi niistä muuten päästä.

Kuinka varsin toisenlainen oli näiden ihmisten todellinen luonne! Marianne tunsikin sen tarttuvan itseensä. Hän rupesi tarkastelemaan kaikkea ympärillään, ja siihen kiintyi hän enemmän kuin mihinkään runolliseen pilvimaailmaan.

Kun hän nyt katsahti kuvastimeen ja näki hienot, pienet kasvot nuorteine juovineen — jotka ikäänkuin olivat luodut hyväiltäviksi — silloin hän ei enää koskaan ikävällä ajatellut, että nämät kasvot vanhentuivat. Silmiin oli tullut toinen loiste, joka — niin kauvan kuin se oli olemassa — kyllä riittäisi levittämään hohdettaan kaikkialle.

Hänen vaatetustapansakin oli muuttunut. Itsevaltainen erikoisuus vaatteissa oli vaihdettu taloudelliseen järjestykseen, ja hän käveli aina leveissä, raitaisissa esiliinoissa, joista Börje piti.

Hän tunsikin itsensä kummallisen rikkaaksi nyt, kun hän ainoastaan pyrki voittamaan itsellensä takaisin, mitä oli kadottanut. Onni ei tuntunut olevan itse omistamisessa, vaan arvossapitämisen taidossa. Ja se laajeni.

Kun kevät tuli, tunsikin hän kuin mehua olisi noussut hänen omaankin olentoonsa, hän tunsikin halua koettelemaan voimiansa jonkin kanssa ja hän tarkasteli työtä itselleen.

Eräänä päivänä, kun hän oli mennyt puistoon nähdäkseen, eikö Börje tulisi jo pelloilta kotiin, jolloin hän voisi "sattumalta" hänet tavata, oli hän mennyt etäälle talosta ja kiivennyt korkealle kiviaidalle nähdäkseen oikein laajalta kenttiä ympärillensä. Päivä paistoi ja puolisen hetki oli juuri käsissä; hän seisoi käsi silmien yläpuolella voidakseen katsella. Seudussa oli vielä jotain vierasta hänelle. Vaan tämä kaikkihan oli Börjen maailma, hänen oikea elementtinsä, ja sentähden tahtoi Marianne siihen tutustua.

Hän tähysteli yli tasankojen, jotka tuolla höyrysivät auringon paisteen lämmittäminä. Neljällä suunnalla oli uutiskyntöjä ja näiden välissä aina vaaleanvehreitä ruis- ja nisu-peltoja: vaan kaikkialla oli rikkautta, työtä, toiveita.

Hän oli kerran kuullut Börjen sanovan, ettei hän voisi koskaan viihtyä kaukana sisämaassa, vaikka siellä olisi kuinkakin kaunista; hän ikävöitsisi aina takaisin rumille, tasaisille lakeuksillensa, lihaville syöttömailleen ja meheville niityilleen. Hän ikävöitsisi meren läheisyyteen, hän oli nähnyt merta jokaiselta kummulta kotiseudussaan. Nyt oli hän muuttanut sieltä sisemmälle, vaan tuolla, missä taivas ja maa sulivat yhteen, näköpiirin reunassa, tuolla loisteli hieno viiru, puhtaana kuin välkähtelevän veitsen terä. Siellä oli meri. Marianne taisi nähdä sen tuossa seisoessaan korkealla aidalla.

Tuuli täytti hänen keuhkonsa, vikevä, tuima kevättuuli. Hän tunsi itsensä kestäväksi ja nuoreksi; hän alkoi ymmärtää, että tätä kaikkea voi oppia rakastamaan.

Börjeä ei näkynyt, hän laskeutui sentähden alas ja lähti kotia kohden.

Yöllä oli satanut, vaan maa oli imenyt veden sisäänsä kuin kostea sieni, jalkojen alla tuntui pehmeätä puunkuorta, silloin tällöin räiskähti pieni oksa. Ilma oli penseätä puiden suojassa, ja sakea kuusien tuoksu ympäröi kuin sumu ihmistä.

Siten tuli hän Börjen uutisviljelysten reunaan. Tämän metsän oli Börje istuttanut. Kuinka se oli kasvanut! Hän ei voinut enää nähdä pienien puiden yli — kuten ensi vuotena Tomtöön tullessaan — hän näki vaan niiden latvoja. Rakennuksien punaiset sivut ja tervatut lastukatot kohosivat niiden yläpuolelle, ja pohjoissyrjällä kohosi sinitaivaalle kellon jalka.

Nyt soitettiin työstä. Kummallista, itse kello, jonka karkea ääni kaikui kauvas tasangoille, oli tullut hänelle rakkaaksi!

Kuusikymmentä ihmisolentoa saivat talosta ravintonsa. Kuusikymmentä? Siinä oli paljo. Ja kaikkia muistutti kello ajasta ja velvollisuuksista. Täytyipä tuon äänen sointua omituisesti noiden kaikkien korvissa, painua heidän muistiinsa, pujotteleida heidän muistoihinsa ja mielikuvituksiinsa? Hän ajatteli ensimmäistä päivää tässä kodissa, jolloin Börje tahtoi valmistaa juhlahetken koko talolle.

Talolleko? Alussa oli Marianne käsittänyt sillä sanalla vaan rakennuksia kivitetyin pihan ympärillä. Nyt oli se laajentunut. Nyt oli se hänen kuten Börjenkin mielestä kuudenkymmenen ymmärtäväisen olennon työkoneisto, jota johti yksi ainoa tahto — Börjen.

Hän melkein säpsähti, kun Börje seiso erään polun kulmassa aivan hänen edessään; hän oli tullut toiselta suunnalta.

"Ah, oletko sinä siellä!" sanoi hän. "Niin, ilma oli sangen kaunis, ja minä luulin tekevän hyvää tulla vähä jaloittelemaan."

He kävelivät ääneti sillan yli suureksi aiottuun, vaan huonosti hoidettuun puutarhaan, joka näytti melkein puoleksi valmiilta puupelloilta.

Börje oli sanonut, että hän, saatuansa loppuun uutisviljelyksen ryhtyisi puutarhan kimppuun; ennen hänellä ei ollut aikaa siihen.

Marianne katseli kävellessään niityn yli, joka alkoi pajurantaisen joen toiselta puolen. Kuinka kaunis puutarha tähän tulisi! Joki virtasi ihan sen keskitse.

Hän oli kulkenut pari askelta Börjen edellä, joka häntä katseli jonkinlainen vastenmielisyys silmissä. Niin oli aina laita, kun hän ei luullut kenenkään sitä näkevän. Mariannen yllä oli tumma, kotikutoinen puku raitaisine esiliinoineen ja päänsä ympärille oli hän käärinyt tummanpunaisen, ison huivin.

Hän kääntyi äkkiä ja huomasi Börjen katseen.

"Kuuleppas, etkö luule minun voivan ottaa tätä puutarhaa hoitooni?" sanoi hän.

"Siinä tarvitaan rahaa eikä minulla nyt juuri satu olemaan semmoisia puutarhan varalle."

"Onhan minulla kuusisataa säästöpankki-kirjassani."

"No niin, kuinka tahdot, — mutta —"

Hän aikoi sanoa olevansa varma siitä, että Marianne menettelisi tyhmästi semmoisessa asiassa, jota hän ei ymmärtänyt, vaan hän jätti sen sanomatta. Ehkä hänellä olisi aikaa kurkistaa sinnekin välistä, ettei aivan hullusti kävisi.

"Jahah, voinhan minä kirjoittaa jonkun vanhan puutarhurin tänne sieltä kotoa, hän saa tulla auttamaan sinua, jos tahdot."

"Kirjoita jo tänään."

"Vaan sinä väsyit pian siihen."

Mariannen teki mieli purra hammasta viimeisiä sanoja kuullessaan, niin halveksivainen oli Börjen ääni hänen tietämättäänkin, vaan Marianne ei sitä ollut huomaavinaanakaan.

"Sinä kirjoitat siis?" sanoi hän.

"Kirjoitan."

Ja puutarhuri tuli. Hän oli harvapuheinen vanha ukko Börjen kotiseudusta.

Marianne ja ukko työskentelivät nyt yhdessä, tai oikeammin sanottu edellinen tuli jälkimmäisen oppilaaksi. Ja ukko sai kunniaa Mariannesta.

Puutarhurille tuli kunnianasiaksi osoittaa Börjelle, kuinka tämä oli erehtynyt pitäessään Marianneä niin perin kelvottomana tähän työhön.

Joka päivä meni Marianne puutarhaan tuon tylyn näköisen ukon kanssa kokonainen joukko muonaeukkoja muassa, jotka Börje oli antanut hänelle avuksi nähtyään asiasta tulevan täyttä totta. Ukko Per Persson ei voinut olla pitämättä pienestä innokkaasta rouvasta, joka niin halusta kuunteli kaikkea hänen viisauttaan, ja vähitellen tutustuivat he toisiinsa.

"Mitä pidätte, rouva, anoppimuoristanne?" sanoi hän eräänä päivänä, kun Marianne hänen vieressään istutteli neilikoita kukkasarkaan.

Mariannen koko kasvot puneltuivat, kun hän vastasi: "minä en ole koskaan nähnyt häntä."

"Oletteko..."

Ukko nielasi hämmästyksensä ja huudahduksensa. Hän huomasi, että tässä täytyi olla jotakin. Ja sitten syntyi pitkä äänettämyys.

Nuo viattomat sanat jäivät okaiden tavalla Mariannen mieleen. Kuinka pitkältä vielä oli, ennenkuin Börje oli voitettu! Tuo näköjään hyvä yhteiselämä, joka oli heidän välillään, ei häntä lohduttanut. Se oli kuin tyhjä kuori, jonka alla piileskeli vielä Börjen pitkämielinen katkeruus; ja jos hän hyväilikin Marianneä, niin tapahtui se ilman sydämellisyyttä.

Hän oli hänen vaimonsa, sentähden oli hän sidottu häneen. Siinä kaikki! Börjen mielestä olisi hän yhtä hyvin voinut olla vieras nainen.

* * * * *

Kun suvityöt olivat loppuneet, matkusti Börje kaupungissa kolme kertaa kahden sijasta. Nämät "toimet" herättivät Mariannessa kuumeen tapaisen uteliaisuuden. Mitä hänellä mahtoi olla mielessä? Marianne ei voinut häneltä tiedustella, koska hän osaksi olisi saanut erehtymättä samoja vastauksia ja osaksi koska ei Börjeä mikään enemmän suututtanut kuin yksinäisyys.

Marianne oli huomannut, ettei Börje koskaan ollut hyvillään, kun hän tuli hänen työhuoneeseensa. Marianne ehkä juuri sentähden halusi sinne sitä hartaammin. Kun Börje oli poissa, oli hänellä tapana hiipiä sinne. Hän tutkisteli hänen papereitaan ja selaili hänen kirjojaan. Vaan Börjellä oli harmittava tapa panna lukon taakse kaikki ja ottaa avaimet suulta pois: Marianne ei löytänyt koskaan mitään, josta olisi saanut tietoja. Ja hän tunsikin ainoastaan sitä selvemmin, kuinka täydellisesti hän oli vailla kaikkia hänen elämänsä haluja koskevia tietoja.

Eräänä päivänä avattuaan turhan päiten kirjan, sai hän silmiinsä selityksen muurahaisten elintavasta ja se huvitti häntä; hän ei voinut lopettaa. Se jännitti mieltä paljoa enemmän kuin joku romaani. Ja hän istui kyynäspäät kirjoituspöydällä ja sormet niin leveällä pääläällä kuin mahdollista. Hän luki, kuinka muurahaiset ikäänkuin lypsävät lehtisyöpäläisiä ja kuinka heillä on varsinaisia orjia ja kaikkea semmoista. Varmaankin oli Börje jo kauvan tuon tietänyt, vaan ei koskaan ollut mitään siitä hänelle

maininnut. Börje tiesi kuitenkin sangen paljo. Oh, kuinka opettavaista se oli! Semmoista tahtoi hänkin oppia noiden ilkeiden romaanien sijaan, ja kun Torsten tulisi niin isoksi, että hän ymmärtäisi asioita, niin kertoisi hän hänelle...

Ja sitten luki hän taasen. Hän oli niin kiintynyt kirjaansa, ettei tietänyt, ennenkuin ovi aukeni, ja hän oli niin innoissaan, ettei edes joutunut hämilleen.

"Börje, — kuinka tämä on hupaista!" huudahti hän tulevalle.

Puhuteltu ei enää näyttänyt tyytyväiseltä.

"Mitä sinä luet?" sanoi hän tullen katsomaan, "vai Darwinia! Kuinka olet saanut sen käsiisi?"

"Hyllyltäsi."

"Saat viedä sen mukaasi, jos se sinua huvittaa."

"Kiitos."

Marianne nousi haluttomasti ja häpeillään; Börje tahtoi nähtävästi päästä hänestä. Kirjan otti hän mukaansa, vaan se oli kadottanut suurimman osan miellyttävyydestään.

Kukin tällainen pieni epäystävällisyys sai Mariannen alakuloiseksi sillä kertaa, vaan kiihotti häntä sittemmin kaksinkertaisiin ponnistuksiin! Vaikka hän käyttäisi siihen kaksikymmentä vuotta, täytyi hänen kuitenkin onnistua; Börjen piti nähdä, ettei Marianne ollut ollenkaan semmoinen kuin hän luuli.

Kun puutarhassa istutukset kasvoivat ja kostuivat, ja kun suvi toi pitkät päivänsä, hankki Marianne itselleen uutta tehtävää. *Hänen* ei todellakaan tarvinnut pelätä, että joku vakoili häntä! Vasta syksymmällä Börje eräänä päivänä työtuvan ohitse mennessään, jossa kangaspuut olivat, luuli äkkiarvaamatta nähneensä Mariannen niissä istumassa. Tuopa oli kummallinen näköhairaus, ajatteli hän, ja astui askeleen taaksepäin, ettei näkyisi, ja kurkisti sitten sisään. Niin, siellä oli Marianne! Näin suuresti ei Börje Olsson ollut koskaan elämässään ällistynyt. Mariannen sukkula suhahteli, polkuset nousivat ja laskivat ja luha mätkähteli niin varmasti, että se täytti isännän sydämen oikein hupsun tapaisella ihastuksella. Vaikka äiti itse olisi tuossa ollut, ei kutominen olisi voinut käydä tahdikkaammin. Kuinka sitkeästi hän oli mahtanut työskennellä! Ensin tuli Börje sangen iloiseksi, vaan sitten tulivat taas kaikki vanhat harmilliset ajatukset. Hän oli oppinut kutomaan juuri kuin häntä miellyttääkseen! Pyh! Pähän pisto. Hän halusi jotain vaihetusta. Eikä nyt ollut muuta tarjona.

Hän ei millään muotoa tahtonut Mariannelle näyttää tällä kertaa itseään ja hiipi sentähden pois samaa tietä kuin oli tullutkin. Vaan hän ei kuitenkaan voinut olla olematta vähä utelias. Kuka oli hänelle tätä opettanut? Kuinka voi olla hänellä näin paljon kärsivällisyyttä. Ja kun hän käyskenteli pitkin peltojaan, sattui välistä, että hän luuli näkevänsä Mariannen kuten silloinkin salaa posket heleän punaisina ponnistuksesta, voimakkaana, hiukset vähä epäjärjestyksessä ja katse niin jäykästi kiintyneenä työhön käsissään, kuin olisi maailman onni riippunut työn hyväksi tulemisesta.

Hän ihmetteli, mitä äitinsä olisi ajatellut, jos olisi nähnyt Mariannen tuossa tilaisuudessa. Siitä juuri olisi äiti pitänyt. Huomaamattaan tuli hänen käytöksensä vähä leppeämmäksi. Marianne huomasi pienen muutoksen, vaan ei ollut siitä millänsäkään olevinaan. "Kaikki tulee aikanaan," sanoi puutarhuri Per Persson, ja Marianne oli ottanut viisaudensanan häneltä perinnöksi. Asia kyllä muuttuisi, kun hän vaan panisi aikaa odotukseen.

Eräänä päivänä, jolloin Börje oli näyttänyt olevan tavattoman hyvällä tuulella, tuli Marianne hänen huoneeseensa tuomaan Darwinin teosta takaisin hyllylle.

Börje istui kirjoituspöytänsä ääressä ja luki kirjettä, jonka oli äsken avannut.

"Tämä on äidiltä," sanoi hän.

"Kuinka hän jaksaa?" Marianne tuli hänen luokseen, pani kätensä hänen niskansa ympärille ja kumartui eteenpäin.

Börje kääräisi kirjeen kokoon.

"Enhän minä olisi lukenut," sanoi Marianne vetäytyen loukattuna pois.

"Äiti kirjoittaa huonosti. *Minulle* on se yhdentekevää, mutta..."

Marianne astui ovesta ulos ja sulki sen mennessään. Ah, tällä tavalla rangaistiin häntä tuhansilla, tuhansilla pienillä pistoilla. Hän oli muka siksi huono, että kun kysymyksessä oli ilo saada oppia tuntemaan hänen äitiänsä, ei hän olisi muuta kuin tutkinut oikokirjoitusta.

Börjen äiti, niin, Börjen äiti! Tässä oli pahin pulma. Siinä huomasi Marianne itsellensä olevan kilpailijan. Tämä äiti, jonka silmäin eteen hän ei ollut kelvollinen astumaan! Tekihän Börje kaikki, pitääksensä heitä erillään toisistaan. Börje kävi usein katsomassa vanhaa kotiaan, kuinka usein, sitä ei Marianne voinut tietää; hänhän matkusteli niin paljon ja kirjoitti sitä paitsi joka viikko. Mistä? Minkälainen oli tämä vaimo? Mistä johtui hänen valtansa pojan yli? Missä kohden oli Marianne niin huono hänen rinnallaan?

Sattuma auttoi Marianne. Vihdoinkin eräänä päivänä, kun Börjen aivan odottamatta täytyi matkustaa eräälle asialle, löysi hän aletun kirjeen äidille; se oli pistetty Börjen imupaperilehtien väliin. Marianne ei hetkeäkään arvellut, hän luki. Alussa tehtiin selvää kaikesta talossa tehdystä työstä; Marianne sai kuulla, kuinka hyvästi äidille oli kaikki selitetty, Börje kertoi niin vähäpätöistä kuin: yksi lehmä oli kantanut, niin ja niin paljon saatiin viimeisestä koelypsystä ja niin pois päin. Vaan sitten tuli lause, joka täytti Mariannen melkein kauhistuksella: Minun täytyy ajatella, mistä saisin kelvollisen voudin ensi vuodeksi. Ensimmäinen renki on kyllä hyvä, kun itse voin olla perään katsomassa, vaan hän ei voi hankkia tarpeellista arvossapitoa itselleen väen silmissä, vaikka onkin rehellinen kuin kulta. Ei millään tavalla sopisi jättää hänelle koko hoitoa, kun itse lähden ulkomaille. Jos te, äiti, siis tiedätte jonkun, joka —

Kirje oli katkaistu tähän.

"Kun minä lähden ulkomaille —." Börje ... ulkomaille! Minkätähden? Koska? Ja siitä hän ei ollut koskaan puhunut! Pää tahtoi mennä pyörälle. Mitä tarkoitettiin?

Marianne pelkäsi Börjen tulevan, pani sentähden kirjeen paikalleen ja hiipi huoneesta pois.

Börje ulkomaille! Kuinka salaperäistä ja käsittämätöntä!

Marianne ei voinut kysyä häneltä. Silloin ilmaisisi hän vakoilemisensa ja tämä olisi liian paljon uskallettua. Ei, ainoa keino nyt kuten ennenkin oli: voittaa hänet. Vaan kuinka pimeältä näytti! Oh Börje, Börje! Mitä kauvemaksi hän erkaantui Mariannesta, sitä rakkaammaksi hän tuli tälle. Vaikka rohkeus kuinka horjuisi, ei hän luopuisi taistelusta. Hän pakottaisi Börjen itseänsä kunnioittamaan, hänelle mielensä lausumaan, häneen luottamaan. Hänestä täytyi tulla sellainen vaimo, että voi asettua hänen äitinsä rinnalle, jolla nyt näytti olevan kaikki, kaikki.

Hänen täytyi voittaa Börjen luottamus. Kuinka? Tuhansilla pikku keinoilla. Börjen täytyi viimein huomata, että hänen vaimonsa ansaitsi hänen luottamuksensa.

Juuri kun Marianne oli makuukamarissa pikkupoikansa luona tällaisiin ajatuksiin vaipuneena, avasi Börje oven.

"Marianne, saanko puhua kanssasi?"

Marianne astui työhuoneeseensa.

Börje näytti melkein alakuloiselta.

"Kuuleppas," aloitti hän äänellä, jossa oli vähä entistä ystävällisyyttä, "lautamies Antti Trulsson on luonani tuolla; meidän täytyy tarkastaa eräitä papereita. Minä pyydän häntä illalliselle. Minä en halusta vaivaisi sinua vierailani, — sinä olet hyvin vähä tottunut meidän seuraamme ... hm ... maan-ihmisiin, mutta — näetkös — minä en voi tätä kestää, ei ole hyvä, että he aina tapaavat vaan minut. Se näyttää heistä kummalliselta. Ja toiseksi osaa vaimo levittää ympärilleen semmoista vallan toista hauskuutta ... tehdä kaikki pyöreäksi, näetkös, ymmärräthän sinä? Sanalla sanoen: minä olisin sinulle kiitollinen, jos auttaisit minua tässä... Tottuisit täkäläisiin ihmisiin ja meidän elämäämme."

Marianne tuli niin iloiseksi, että sydän lennähti kurkkuun.

"Rakas Börje, eihän siihen tarvita mitään erityisiä etuliverryksiä! Käske sinä vaan."

"Niin näetkös, sitten tahtoisin sanoa sinulle — hm —" hän näytti yhä noin alakuloiselta — "ettet luulisi voitavan tämmöistä ukkoa kohdella millään alentuvaisuudella tai huolimattomasti, hän on yhtä tottunut kohteliaisuuksiin kuin joku herroista ... niin, ymmärräthän, olisin hyvilläni, jos hän lähtisi täältä hyvät ajatukset sinusta mukana. Mutta ole vaan luonnollinen, aivan luonnollinen. Minä pidän sitä miestä suuresti arvossa."

"Minä olen iloissani tästä. Ja jätä sinäkin tuo väärä tarkkatuntoisuus, että muka minua tulee pitää kaikesta erillä, ikäänkuin ei se minua huvittaisi."

Börje ei ollut huomaavinaan viimeisiä sanoja.

"Ei, kun kerran miehellä on koti, niin..." Lauseen jäännöstä ei kuulunut ja Börje palasi vieraansa luokse.

Vasta illallispöydässä tapasivat he taas toisiansa. Marianne tutustui pian talonpoikaisukon kanssa ja hän rupesi pitämään hänestä. Hän oli suora ja hyväntahtoinen, kuten useimmat hänen säädysensä, ja levollinen leikillisyyks piileskeli hänen joka sanassaan.

Börje oli hänen suuri lemmikkinsä.

"Teillä, rouva, on mies, niin teillä on *mies* —" ukko löi kädellään ilmaa voimatta löytää sopivaa sanaa kaikille niille oivallisuuksille, joita hän tarkoitti.

"Niin, eipä hän ole hullumpia," vastasi Marianne nauraen.

"Minun täytyy vaan yhdessä asiassa olla eri mieltä hänen kanssaan — häntä nähkääs ei saa kulauttamaan ryyppyä!" nauroi ukko.

"Ei yhdellä voi olla kaikkia täydellisyyksiä," vastasi Marianne.

Hän ei katsonut Börjeen, vaan taisi kuitenkin huomata, että sanat olivat hänelle kiusaksi. Hän muisti jotakin Paulin sanoneen tätä koskevaa Börjen menneisyydestä.

Oh, kuinka hän piti hänestä! Jospa olisi voinut kietoa käsivartensa hänen kaulaansa ja sanoa sen hänelle.

Ei, levollinen — levollinen vaan.

Lautamiehen mentyä tuli Börje taas Mariannen luokse.

"Kiitoksia, Marianne," sanoi hän, "sinä olit oivallinen; ukko vallan hurmutui sinuun. Etkä sinä voi koskaan uskoa kuinka kunnan mies hän on ja niin perehtynyt kaikille aloille! Hänestä saa paljon oppia, hän on sangen ymmärtäväinen kaikessa, mikä koskee kunnallisia asioita ja semmoista. Ja onhan se hauskaa, kun kaikki, jotka käyvät täällä, voivat kotonaan kertoa, kuinka hyvä vaimo minulla on, vaikka hän onkin kaupungin lapsia."

Marianne laski kätensä Börjen käsivarrelle, he seisoivat akkunan vieressä hämärässä.

"Minä vaan haluaisin, että sinä panisit mun useammin koetukselle," sanoi Marianne ujosti.

Börje oli hetken vaiti, sitten sanoi hän äkkiä: "Kuinka sinä olet voinut opetella kutomaan kangasta?"

Marianne oli vastaamaisillaan sen olevan hauskaa, vaan hän malttoi mielensä ja lausui suoran totuuden.

"Minä luulin sinun tulevan hyvillesi, jos osaisin kutoa."

Börje oli muutamia minutteja vaiti.

"Minä en olisi sitä sinusta koskaan uskonut. Etkä sinä ole siitä puhunut mitään."

Nyt oli Mariannen vuoro olla ääneti, vaan molemmat tunsivat tulleen toisiansa vähä lähemmäksi. Marianne vaivasi päätään tuolla ulkomaanmatkalla, vaan sitä hän ei ollenkaan voinut puheeksi ottaa.

* * * * *

Seuraavana päivänä sai Börje kirjeen Mariannen isältä. Asioita oli mahdoton enää pitää pystyssä. Ensi sunnuntaina piti kokoonnuttaman yhteiseen neuvotteluun.

Börje tahtoi näyttää kirjeen Mariannelle, joka oli työtavassa, josta hän hänet löysi. Mariannen posket punoittivat työn lämmöstä ja hän tuli vielä punaisemmaksi, kun Börje tuli.

Tämä istahti erään penkin päähän Mariannen lukiessa kirjettä vielä istuen kangaspuissa.

"Me tietysti menemme?" sanoi Börje.

"Vaan älä nyt koeta minuun vaikuttaa."

"Ole siitä huoletti. Ymmärräthän sinä asiat paremmin kuin minä."

Syntyi äänettömyys — Börje istui ja mietti.

"Börje," sanoi Marianne äkkiä ja hypisteli syöstävällään loimia, "sinulla on jokapäiväiset vaatteet äitisi

kutomaa. Etkö kerran tahtoisi...?"

Hän lopetti lauseensa katsoen vaan rukoillen Börjeen.

Börje katseli kangasta ja sitten taas Marianne. Tuo mahtoi kysyä paljon työtä tuolta hienolta kaupunkilaisnaiselta. — Ja herra Jumala kuinka hän näytti sievältä posket hienossa punassa ja hiukset epäjärjestyksessä!

"Neitsyt sanoo minun saavan tästä kunniaa, sinä voit hyvästi näyttää sitä äidillesi."

Eihän tuota voinut vastustaa. Siinä hyväiltiin samalla kertaa ylpeyttä ja vallantunnetta.

"Niin, Marianne, minä käytän sitä."

Börje veti Mariannen luoksensa, tämä pujotteli ujosti kätensä hänen kaulaansa, ja he suutelivat toisiansa.

Voitto läheni.

"Sunnuntaina ensimmäisessä junassa, siis?"

"Minä olen valmis."

Börje meni.

Mariannen veljet olivat tulleet kotiin Lundista, ja suuressa vastaanotto-salissa muodostui oikein säännöllinen perheneuvottelu.

Börje ei tahtonut mitään tehdä. Marianneen luotiin puoltelevia katseita.

"Börjen on mahdotonta; hän puuhaa uutisviljelyä eikä hänellä ole joutilaita rahoja."

Börje voi toin tuskin pidättää nauruansa. Tämä lisäys tuntui niin hullunkuriselta.

Mutta mitä Börje sitten tahtoisi tehtäväksi.

"Panna pesä pantiksi ja tarjota sopimusta," vastasi Börje.

Mutta sehän oli pettämistä! Noh, jos muita maksukeinoja oli, niin sai niitä hyvästi käyttää hänen puolestaan.

Isän oli parasta tehdä, kuten Börje tahtoi, arveli Marianne; hän muka ymmärsi asian paremmin kuin joku muu.

Vanhus nielasi pienen, tyttärelle aiotun kirouksen; mitä hän sekoitti itseänsä asioihin, joita hän ei ymmärtänyt.

Lopuksi ajoi Börje kuitenkin tahtonsa perille.

Hän tarttui asioihin tavallisella innollansa, todisti, selitti, määräili. Hän ja appi poistuivat perheen piiristä eivätkä tulleet ennenkuin puolisolille.

Kahvin jälkeen, kun perheen velkojat olivat menneet, kokoonnuttiin taas saliin ja otettiin puheeksi poikien tulevaisuus.

"Minun täytyy lopettaa lukuni," sanoi Hakvin, "minä en tahdo isää rasittaa huolilla minun tähteni."

Isä seisoj nurkassa. Hän veti henkeä kuuluvasti nenänsä kautta. Hän tunsu itsensä kuin murtuneeksi; tuo vävy-poika oli masentanut hänet. Hän ei tuntenut olevansa isäntä omassa huoneessaan. Hän oli onneton, ahdinkoon joutunut vanhus.

Börje oli kävellyt edestakasin laattialla. Hän seisahtui kuullessaan Hakvinin sanat:

"Sinäkö lopettaisit lukusi? *Sinä*, jolla on noin hyvä pää ja halu! Minä olen pitänyt sinusta huolta, sen saat uskoa. — Ei, sinä saat lukea, vaikka minun täytyisi suorittaa siitä jok'ainoan äyrin. Minä tiedän, mitä se tahtoo sanoa, että..."

Ääni katkesi. Hän kääntyi harmistuneena kantapäällään ja rykäisi tuiman näköisenä. Eihän kukaan saanut luulla hänen itkeä tillittävän.

"Hakvin saa lukea, jos tahtoo," lisäsi hän lujalla varmuudella, "minä otan siitä vastatakseni."

Hän sai joka taholta kiitoslauseita, jotka hän karisti ympäriltään, kuin koira veden turkistaan.

"Waltterilla ei ole nyt mitään hätää," sanoi hän päästäkseen aineesta, "onhan hän saanut niin hyvän toimen."

"Niin, ja hän on niin käytännöllinen," liitti isä katsellen ihailen poikaansa. Oli hänellä toki jotain iloa elämästä!

"Ja *minä* olen aikonut ruveta maanviljelijäksi," sanoi Kaarle salaisen painavasti, kuin olisi hän tuossa istunut arvaamattomat aarteet taskussa, joista ei kellään ollut aavistustakaan.

"Sinä!" huudahti Börje. "Siihen tarvitaan rahaa ja kelvollisuutta."

"Sen minä tiedän."

"Mutta Kaarle..." Isä aikoi panna vastalauseensa.

"Minä ... hm — minä —" Kaarle ojensi kookkaan ruumiinsa — "minä aion mennä naimaan."

Hän oli nähtävästi koko ajan pitänyt mielessään tätä salaisuutta odottaen ainoastaan parasta tilaisuutta antaakseen sen räjähtää kuin pommin keskelle kokousta, jotta se tekisi parhaimman vaikutuksen. Suuri hälinä syntyikin huudahduksista ja kysymyksistä. Kun oli vähä tyynnytty, jatkoi Kaarle jotenkin levollisena.

"Me tulemme kaksinkerroin sukulaisiksi, Börje; hän on sinun veljesi vaimon sisar."

Börje oli vähällä ruveta kohti kulkuunsa nauramaan, vaan hän hillitsi itseänsä ja katsoi Marianneen.

"Kolmenkymmenen vuotias ja pitkä kuin korpikuusi," sanoi hän puoleksi hiljaa.

"Mutta, Kaarle sinä! Älä tee niin?" huudahti Marianne pelästyneenä.

"Minäkö en tekisi!" äyhkäsi Kaarle. Voitiinko häntä pitää niin tyhmänä, että seisoi oman onnensa tiellä!

"No niin, sopiipa se ehkä hyvästikin," sanoi Börje matalalla äänellä, "hän osaa laittaa hyvää ruokaa; se avu on koko suvulla."

"Rakas Kaarle, älä tee niin!" rukoili Marianne.

"Sieluni kautta, minä teen sen, nyt olen sen kuullut!" Kaarle oli veripunainen, sillä hän häpesi morsiamensa ikää eikä kuitenkaan voinut luopua tämän rahoista.

"Ole huoleti, Marianne. Elleivät nuo kaksi ole luodut toisilleen, niin en minä tahdo olla yhden nuuskahyppysellisen arvoinen," lohdutti Börje.

"Mutta sinähän olet hupsu. Tuommoinen poika! — Kaksikolmatta vuotta!"

"Minä olen ainakin laillisessa iässä, niin ettei kukaan voi estää minua." — Hän katseli uhkamielin ympärilleen.

"Niinpä nauti sinä laillisuudestasi niin kauvan kuin se sinulla on," sanoi Börje. "Mutta jos tahdotte, isä, niin mennään nyt kaupunkiin selvittämään tuota, josta aamupäivällä puhuimme."

"Mennään vaan," sanoi isä valmiina. "Ja sinä, Kaarle, voit hyvästi asiata ajatella, ennenkuin levität purjeen."

"Hm," sanoi Kaarle tylästi.

Börje ja isä lähtivät. Illemmalla tuli jälkimmäinen yksin kotiin. Börjellä oli asioita toimitettavana kaupungissa. Perhe kokoontui suuren pöydän ympärille, jolle oli asetettu malja hedelmiä täynnä. Kun kaikista oli jotakuinkin tultu päätökseen, tuli Björkin perheluonne esiin, iloinen haastelo pääsi alkuun.

"Voisitpa todellakin avata jonkun viinipullon, äiti," sanoi perheen isäntä sulavimmalla äänellään; hän oli alkanut tointua Börjen saattamista vastuksista, "jos velkojat saavat tuon pullon tai eivät, niin pysyvät he jokseenkin yhtä lihavana."

Mariannesta oli omituista istua taas tämän perheen keskuudessa, jossa hän niin kauvan oli elänyt ja joka nyt tuntui hänestä sangen vieraalta, vaikka kaikki oli entisellään. Pojat vaan olivat tulleet vähä miehekkäämmiksi ja isä enemmän harmasiinsa.

Kaikki tunsivat helpotusta, kun Börje oli ottanut käsiinsä sekavat asiat; hänessä oli kyllä miestä niitä selvittämään.

Kaarlen naimapuuhat pantiin pöydälle toistaiseksi ja puheltiin huolettomina jokapäiväisistä asioista, iloittiin yhdessäolosta ja levollisesta turvallisuudesta.

Vaan rouva Björk tarttui kaiken kesken Mariannen toiseen käteen ja katseli sitä.

"Mutta lapsi, mitä sinä toimitat?"

"Uh, vallanhan te minun säikäytitte, äiti!" sanoi Marianne nauraen. "Minun kätenikö vaan olikin kysymyksessä! Kyllähän ne on aurinko polttanut, vaan ne ovat kauniit joka tapauksessa."

Hän asetti ne pöydälle levittäen sormensa kaikkien nähtäväksi.

"Tuommoista itserakkautta!" huomautti Waltteri, "ja kuinka sieviltä ne tahansa näyttävätkin, nuo pienet käpälät, niin kyllä niiden sietäisi olla vähä valkoisemmat."

Marianne hymyili yksipäisellä ilolla: hän oli varma, että Börje piti enemmän tämmöisistä käsistä.

"Minä olen puutarhuri," sanoi hän ylpeästi vetäen kätensä pois, "ja kun on kiire, niin ei viitsi ottaa hansikkaita ylleen."

Kaarle istui lukien jotain sanomalehteä.

"Kuuleppas, Marianne, tuo herra Sandell, joka viime vuonna oli talvea teillä, — mikä hänen ristinimensä oli?"

"Pauli."

"Lue tuosta." — Hän antoi hänelle sanoman osoittaen pientä uutista.

Marianne luki.

"Tänään saapuneen sähkösanoman mukaan on muuan Skoonesta tänne asettunut Pauli Sandell viime yönä kuollut häkään. Mitään syytä ei ole ajatella itsemurhan tapahtuneen."

Marianne antoi sanoman takaisin luettuaan vielä kerran uutisen. Hän istui aivan hiljaa.

Pauli kuollut. Sangen kummallista! Vaan suuresti se ei häneen vaikuttanut. Hän ei tuntenut mitään surua, tuskin hän kummastelikaan. Hänen mielestään oli Pauli kuollut jo kaksikymmentä vuotta sitten. Vaan mitä Börje tästä arveleisi?

Kun tämä tuli kotiin vei Marianne hänet syrjälle.

"Oletko lukenut sanomalehtiä tänään?"

"En, ei ole ollut aikaa."

Marianne tarttui hänen toiseen käteensä.

"Pauli on kuollut," sanoi hän hyvin matalasti.

Molemmat olivat vaiti. Börje pusersi niin kovasti Mariannen kättä, että tämä oli huutamaisillaan. Tällä syrjällä huonetta oli hämärä, joten hän ei voinut nähdä Börjen kasvoja.

"Parasta oli se", lausui hän pitkän äänettömyyden jälkeen. Ja sitten katseli hän terävästi Marianneä.

Muuta lausumatta palasivat he toisten luokse.

"Luulenpa tehneeni hyvän päivätyön tänään, joten te, isä, voitte antaa mulle lasin viiniä," sanoi Börje.

Kun hän ja Marianne olivat sanoneet hyvää yötä toisilleen, jäi Waltteri hetkeksi toisten luokse.

"En tiedä, miten Mariannen laita lienee," sanoi äiti, "hänessä on nyt jotain epähienoa. Häntä tuskin tuntee enää. Ajatteles vaan asettua ilman muuta miehensä kanssa isää vastaan. Sitä en olisi koskaan odottanut. Tuo on niin syvää talonpoikamaisuutta, tuo tuommoinen, että mies ja vaimo vetävät aina yhtä köyttä oikeassa ja väärässä asiassa."

Rouva Björk unohti, että hänessä itsessään oli samaa talonpoikamaisuutta.

"Niin, hän tulee aina enemmän Börjen kaltaiseksi. Tämä on nyt oikeata avioliitto-mielipidettä. Vaan

eihän häntä sovi moittia: semmoinen tarttuu."

Sitten lausui hänkin suudellen äidille hyvää yötä ja poistui.

16.

Kun Börje ja Marianne seuraavana päivänä olivat tulleet kotiin ja Marianne, käytyään katsomassa pientä poikaansa, seiso i etukamarissa järjestäen hieman tukkaansa peilin edessä, tuli Börje sisään avaamaton kirje kädessään. Hän pyrki näyttämään rauhalliselta, mutta kasvot olivat kovin vääristyneet mielenliikutuksesta.

— Tuo juttu Paulista oli vain erehdys tai sanomalehtiankka; tässä on kirje häneltä.

Hän antoi Mariannelle kirjeen. Siinä oli todellakin Paulin käsialaa ja päällekirjoitus hänelle. Börje oli jo menossa huoneeseensa.

— Börje!

— Mitä tahdot?

— Tätä kirjettä en avaa minä itse.

— Roskaa! Hän nauroi ja liukui ulos ovesta.

Marianne kiiruhti Börjen jälkeen tämän huoneeseen. Hänen sydämensä hakkasi rajusti. Ilme Börjen kasvoilla oli saanut hänet täysin pois tasapainosta. Voisiko hän nyt hetkeksikään epäillä menettää kaiken, mitä hän oli onnistunut voittamaan itselleen?

Marianne oli kalpea ja tarttui Börjeä käsivarresta kiinni, puhuen vaimealla, kiihkeällä äänellä.

— Ei, Börje, tätä et saa tehdä! Sellaisesta menettelystä tulee loukkaus. Enkö ole halunnut kaikessa osoittaa olevani avoin? Nyt et voi työntää pois sitä avoimuutta, et voi käyttäytyä ikäänkuin minä haluaisin kätkeä jotain omaan laskuuni. Koko elämäni halusin laskea eteesi, jos vain voin. Sinä et saa työntää pois luottamustani — Börje! Et sysätä minua syrjään kerta toisensa jälkeen. Lue kirje. Mitä ikinä se sisältääkin, se ei ole mitään, jota haluan salata sinulta.

— Mutta älä sitten ota asiaa niin juhlavasti!

Marianne käveli ikkunan ääreen, hän yritti rauhoittua. Hän tuns i kiihkeää halua saada häneltä juuri nyt edes yhden ystävällisen sanan. Mutta hän odottaisi. Kuinka kauan, ah, kuinka kauan!

Börje seiso i vielä hetken päättämättömänä kirje kädessään, sitten hän meni kirjoituspöydän ääreen, otti veitsen ja leikkasi sen auki.

Hän istuutui ja luki kirjeen lausumatta sanaakaan. Marianne seiso i hiljaa ikkunan vieressä tuijottaen suoraan eteensä. Hän ei välittänyt rahtuakaan siitä, mitä Pauli saattaisi kirjoittaa. Luultavasti vain selityksen väärän lehti-ilmoituksen syntyyn.

— Lue, sanoi Börje hyvin hiljaa. Hän oli noussut ylös ja meni sisempään huoneeseensa, jonka oven hän sulki jäljessään.

Marianne käveli pöydän luo ja istuutui sille paikalle, jonka Börje oli jättänyt.

"Rouva Marianne!

En kirjoita teille yksin, kirjoitan teille molemmille, mutta halusin kuulla sen vanhan nimen vielä kerran — muinaisen nimen! — Toistin sen hiljaa samalla kun kirjoitin.

Se ei voi vahingoittaa teitä, ei teitä eikä Börjeä. Kun nämä sanat saavuttavat teidät, ei Pauli Sandellia enää ole.

En kuole onnettomasta rakkaudesta, en myöskään toista tuota nimeä unohdetun erotiikan vuoksi. Se hyväilee vain korvaani; se on kuin puoliksi unohdettu laulu, joka tulee mieleen, kun silmät suljetaan ja tulee nukkua.

Olen väsynyt. Käyn maata enkä enää koskaan nouse ylös. En kaipaa ketään. Eikä kukaan tule suremaan minua. En lopeta erhettyä elämää, vaan tyhjää.

En ollut koskaan kokonainen, en koskaan välitön, minulla oli aina työtä koota lisää voimia. Olen nauttinut, kykenin nauttimaan. Minä nautin vielä nytkin — ihmeellinen rauhan tunne. En ole epätoivoinen; olen surullisen iloinen. Mitään en kadu, mitään en valita; olen olosuhteiden tuote, niiden antama käyttövoima on loppu. Olen soittorasia, josta veto loppuu ja joka vaikenee kesken kappalettaan viipyvin, kuolevin sävelin. Mikähän ohjasi soittorasiasiaa niin, että se sai kyynelehtiviä kappaleita!

Olen hauras, olen heikko. Minun olisi pitänyt olla nainen. Ehkä silloin olisin voinut rakastaa ja tulla onnelliseksi...

Halusin laskea pääni jollekin polvelle, halusin tuntea hyväilevän käden tukassani, halusin, että kasvot kumartuisivat alas ja että rakastava ääni voisi kuiskata: nuku, lapsi raukka! Juuri siksi kirjoitan. Kirjoitan kuin raukka, suuria kyyneleitä silmissäni, niin että tuskin näen kirjaintakaan.

Börje, olen aina ollut lapsi. Hemmoteltu, turhamainen lapsi, lapsen vaihtelevaisella luonteella, sen hellyyden tarpeella, ehkä myös sen sydämättömyydellä. Mutta jos olen pitänyt jostain ihmisestä, niin olen pitänyt sinusta. Et saa nyt olla suuttunut minuun. Kerran sinä voit ymmärtää minua, ja silloin tulet sinä ainoastaan ajattelemaan: Pauli parka! Ei mitään muuta. Sillä sinä olet terve ja voimakas, sinä tulet elämään. Taidat ottaa itsellesi osan koottua, todellisuuspohjaista onnea, joka ei leiki sateenkaaren väreissä, mutta joka ei myöskään säry. Minä olen elänyt sitä elämää, joka soveltui minulle ja luonnolleni. En haluaisi vaihtaa, jos voisin sen nyt tehdä. Mutta iloitsen sinun puolestasi, toivon sinulle hyvää. Toivon sinulle kaikkea mikä on onnea, ja sinä voit sen saavuttaa.

Vanha Börje! Eroamme nyt. Vanha toveri! Se on niin ihmeellistä. Tuntuu aivan siltä, kuin en voisi pakottaa itseäni lopettamaan. On kuin takertuisin kiinni elämään, kuin lapsi äitinsä hameeseen; puristaudun sitä vasten. On kuin pelkäisin pimeyttä. Sitä en saa tehdä, sillä ilman pimeyttä ei rauhaa eikä myöskään lepoa.

Olen väsynyt, Börje. — Oi, toivon että kaikki olisi jo ohi!

Kenenkään ei tule epäillä mitään. Minun piti tarjota suurehkot päivälliset huomenna. Kaikki on tilattu, maksettu etukäteen. Miten sen kanssa tehdään? Heidän pitäisi tulla vieraisiksi joka tapauksessa, kilistää laseja ja juoda kunniakseni, mutta siihen ei heillä ole rohkeutta.

Tuossa on morfiinijauhe ja valkea räiskyy uunissa — laulaa minulle viimeisen laulun. Miksi en lopeta? Kynä liukuu paperin yli, ikäänkuin tahtoisi se varastaa sekunnin sekunnin jälkeen suurelta, hiljaiselta odottavalta: — kuolemalta. Rauhallinen ystäväni. Viimeiseni. Myöskin paras — kun rakastaa häntä.

Ei, nyt soitan. Palvelijahenki vie kirjeen kirjelaatikkoon, ja minä jään yksin suuren synkän — vaikenijan — kanssa.

Olen ajatellut tätä kauan, ah, et tiedäkään, kuinka kauan!

Olen ollut kelvoton elämään: samalla kertaa liian epäileväinen ja tunteellinen.

Nyt haluan nukkua.

Teidän viimeiseen asti

Pauli Sandell."

Hän ajatteli Börjeä, ei Paulia. Pauli oli kuollut. Paulia ei ollut hänelle. Maailmassa ei ollut mitään muuta kuin Börje.

Hän meni ovelle ja avasi sen. Börje istui sängynreunalla kädet yöpöydällä kasvot painettuna sitä vasten. Hän itki. Börje itki.

Hänen sydämensä täyttyi tuskalla, tarpeella lohduttaa, kaikesta siitä olla hyvä, mitä nainen voi tuntea. Börje oli surullinen — Börje!

Hän kumartui alas, kohosi polvilleen, hän pujotti hiljaa kätensä Börjen kämmenten yli.

— Börje? — Ääni kuulosti niin aralta ja lempeältä, se oli niin rukoilevan nöyrä.

— Lapsi, anna minun olla rauhassa.

Siinä kaikki. Hän lähtisi pois. Börje itki, ja tämä ajoi kuitenkin hänet pois!

Nenäliina painettuna kasvojaan vasten jätti hän huoneen. Börjen suru oli liian pyhä. Kaikki mihin Marianne koski tuli maalliseksi. Hänen täytyi purra nenäliinaa mennessään ulomman huoneen läpi voidakseen tukahduttaa nyyhkytyksiään.

Kirje jäi Börjen pöydälle.

Hän piti Börjestä kaikesta huolimatta. Piti hänestä tuolla sitkeällä, uskollisella sydämellä; tuolla pitkämielisellä, leppymättömällä...

Oi Börje, Börje!

17.

Aika kului, — tasoitteli, suostutteli, muodosti uudestaan.

Börjen suru sai olla rauhassa, kuten hän itse tahtoi: se laskettiin hautaan, katosi. Ja kaikki palasi vanhalle uralleen. — Ei kukaan muistellut enää kuollutta.

Vaan vaikka Marianne joutui tappiolle yhdeksänyhdeksättä kertaa, oli hän valmis koettamaan sadannen. Jokainen häviö saattoi hänet vaan varmemmaksi asiassaan. Hänen lujuuteensa ilmestyi terästä ja hän oppi ajattelemaan.

Suora tie ei näyttänyt parhaalta: hän muutti sotatapaa.

Börje oli — Marianne ei tiennyt mistä syystä — ruvennut entistä ahkerammin seurustelemaan naapuriensa kanssa. Hän ei ollut enää niin jäykkä, ei umpimielinen, hän oli oppinut jokseenkin keveästi lausumaan sanottavansa.

Marianne käytti hänen muutostaan hyväkseen. Hän ei ryhtynyt häneen itseensä, vaan hänen ystäviinsä. Rakastettavampaa emäntää ei voitu löytää. Vanhat talonpoikaisukot ja hyväntahtoiset maanpatruunat, — kaikki pitivät he tuosta riuskasta, ystävällisestä rouva Olssonista. Ja Börje sai kuulla kiitosta hänestä kaikilla mahdollisilla rinta- ja kurkku-äänillä.

Ne ennakkoluulot, joita oli pidetty tuota kaupunkilaisnaista kohtaan, katosivat kuin sumu. Hän taisi lausua sanasen sekä maataloudesta että puutarhan hoidosta, hän oli tarkkaavainen ja opinhaluinen, puhtaaksi huvikseen selitti hänelle jotakin; ja ruokalaitoksistaan alkoi hän jo tulla vallan kuuluisaksi. Hänen tiedettiin olevan kaikessa osallisena.

Börje Olsson oli ollut viisaampi kuin oli luultukaan. Hän oli hankkinut noin kelpo vaimon itselleen. Kuka olisi tuota vaimoa luullut sellaiseksi!

Tämä kiihotti Marianne. Hän sai jonkinlaisen vallan Börjen yli, ja hän huomasi Börjen häntä ihailevan.

Hän täytti hänen toiveensa jo ennakolta — ja Börje rupesi hänen rinnallaan itse näyttämään melkein huolimattomalta.

Kun Börje tuli hänen luokseen, oli hän iloinen ja leikkilinen, kohteli häntä hyväntahtoisella huolimattomuudella ja osoitti olevansa niin täydellisesti toimiinsa kiintynyt kuin hänkin omiinsa, ja että hän oli alallaan täydellisesti yhtä kelvollinen kuin hänkin alallaan. Ei yhtään ruikutuksia! Mariannesta ei ollut tullut mikään vähäinen pilkkakirves.

Hänen sinipohjaisissa lapsensilmissään taisi välkähtää vallaton koirankurisuus, ja hänen nauruunsa oli tullut sointu, jota siinä ei koskaan oltu kuultu.

Poikansa kanssa oli hän vallan huimapäinen. Tämä osasi nyt kävellä papertaa ympäri pyöreillä säärillään pienessä lyhyessä koltissaan ja oli paksu kuin pölkyn pää. Marianne leikki hänen kanssaan niin, ettei sillä ollut mitään rajaa. Ja he hyväilivät, nauroivat ja kirkuivat, tukka pörrössä, posket punaisina ja hiki hatussa! Poika oli vahva kuin karhu.

"Minä tulen mustasukkaiseksi tuon nuijan tähden," sanoi Börje.

"Se on sulle oikein; minä olen näin kauvan jo ollut kateissani sinun ukkojesi tähden."

"Sinä! — Sinä vedät ne puolellesi toisen toisensa perästä. Tomtö ... Tomtö on herttaisain paikka mikä löytyy. Sellainen järjestys, niin kodikas hauskuus, sellainen vaimo! — Niin nyt soitetaan."

"Ei ihminen viitsi aina olla kaikkeen osaa ottamatta." — Marianne veti suutaan ivalliseen nauruun ja osoitti pienellä liikkeellä hänen nenäänsä.

"Ei, sillä *ihminen* on ruvennut niin hirmuisesti puuhaamaan viime aikoina," kiusoitti hän.

"Puuhaamaanko? Kas vaan, sanoppas se kerran vielä, jos uskallat!" — Marianne oli saanut kiinni hänen molemmista korvalehdistään.

"Päästä sinä pikkupeto!"

"Armosta, mutta ei ollenkaan pakosta. Minä keitän keisarisoppaa sinun herrojesi päivälliseksi sunnuntaiksi, sentähden täytyy minun mennä." Hän pani ilvehtien parin purpuranpunaisia huulia törrolleen, irroitti kätensä ja juoksi keittiöön.

Sellaista oli jokapäiväinen ruoka. Marianne kosti näin Börjelle, kun tämä ei puhunut mitään ulkomaan matkastaan, jonka tähden Mariannen uteliaisuus oli koetuksella.

Pelko oli vallan kadonnut. Pilkkakirves oli kurkistanut Börjen kortteihin. Hänen ei koskaan olisi tarvinnut luulla, että Marianne vähääkään arasteli käydä hänen kamarissaan. Jos hänellä oli jotakin sanottavaa, astui hän rohkeasti sisään. Jos Börje siitä tuli nyreäksi, nauroi Marianne koirankurisilla silmillään, kuin olisi hän sanonut: "vanha jöröjukka!" Ja sitten Börje häpesi.

Mariannella ei ollut yhtään häveliäisyyttä.

"Mitä, luetko sinä Englannin kieltä?" huudahti Marianne eräänä päivänä vallan huolimattomasti löydettyään *Progress and Poverty'n* miehensä pöydältä, ennenkuin tämä oli ennättänyt pistää sen piiloon.

Börje lensi niin tulipunaiseksi, että kuka hyvänsä olisi häntä säälinyt, vaan ei Marianne.

"No kuinkas käy?" kysyi Marianne yhtä huolimattomasti.

"Hyvin."

Enempää ei toinen saanut tietää. Vaan hän oli kyllä hankkiva siitä selvän; vaikka hän kaivaisi asian pihdeillä ilmoille!

Sunnuntaina, jolloin Börjellä oli ollut mainitut herrojen päivälliset ja he olivat saattaneet viimeiset vieraat ulos, jäivät he molemmat seisomaan portaille. Kevättä oli jo kulunut ja illan valo rupesi hämärtymään; ilma oli tyyni ja rauhallinen ja äsken puhjennut koivu levitteli tuoksuaan.

Marianne kääntyi ja katseli Börjeä, vaan ei puhunut mitään.

Tämä seiso hiljaa, eikä Marianne voinut päästä sisään menemättä hänen sivuitsensa.

Sitten kääntyi hän vielä kerran ja katseli; hänen mielestään olisi Börje nyt voinut puhua. Vaan tämä pujotti ainoastaan käsivartensa hänen vyötäisilleen ja suuteli häntä.

Marianne seiso silmät alas luotuina.

"Minkätähden sinä et tahtonut tulla valtiopäivämieheksi?" sanoi Marianne lopuksi kääntymättä.

"Mistä sinä sen olet saanut tietää?"

"Per Olsson sanoi siitä olleen kysymyksen, vaan että sinä kieltäyit, ettet muka tahtonut."

Börje ei sanonut mitään.

Marianne luuli tukehtuvansa harmiin. Eikö hän ollut tullut toiseksi ihmiseksi, eikö hän ollut arvannut miehensä ajatuksia, eikö hän ollut pitänyt korkeimpana kunnianaan päästä hänen urholliseksi työtoveriksensa, — ja siitä huolimatta taisi hän tuossa seista törrottää ääneti, hengeti! Eikö tuo ollut inhottavaa! Ja päivänä tämmöisenä! Marianne tiesi täyttäneensä hyvin tehtävänsä. Hän tiesi Börjen olevan hyvillään. Eikä hän kuitenkaan lausunut mitään! Marianne oli vähällä itkeä harmista.

Marianne kääntyi kolmannen ja viimeisen kerran, katsoen pitkään ja sangen uhkaavasti.

Silloin purskahti Börje nauramaan.

"Mitä sinä tahdoit tietää?" vastasi hän.

Kauvemmin ei voinut kestää. Marianne heitti kätensä hänen kaulaansa ja painoi nenänsä liitteäksi Börjen takin rinnustaa vasten.

"Kaikki," vastasi hän.

"Sinähän tiedät jo. Nuo toittavat sinulle kaikki korviisi."

"Niin, etkä *sinä* voi mitään puhua!"

"Kyllä lörpötystä on muutenkin kyllältä. Siihen ei tarvitse mitään arvoa panna, vaan siihen, että todella saadaan jotain aikaan."

Marianne nosti päätänsä ja katseli miestänsä kauvan silmiin.

"Minä käsitan enemmän kuin luulet," sanoi hän sitten pitkään.

"Mitä tarkoitat?"

"Kunnianhimoa — Börje."

Tämän kasvot synkistyivät. Siitä hän ei kärsinyt kuulla puhuttavan. Sitten katseli hän vaimoansa, vakavasti, terävästi, kuin hän joskus teki.

"Vaikka on lyötykin rahaksi, ei sillä ole sanottu, että tahtoo semmoisena olla," sanoi hän tylästi.

"Kun Torsten tulee suureksi, ja kun *hän* tuntee samaa, jota *sinä nyt*, silloin ymmärtää hän, että myös vaimolle voi puhua, minä tarkoitan *minulle*."

Mariannen kasvot olivat vaalenneet, hän tunkeusi miehensä ohitse etehiseen. Tämä tarttui hänen käteensä pidättäen häntä.

"Marianne, mitä tämä on?"

"Se on, että minä olen sovittanut enemmän kuin kylläksi. Se on, että minä olen osoittanut, etten ole ajattelematonta korutavaraa. Se on, että minä olen pitänyt sinusta niin paljon, että olisin voinut mennä vaikka tuleen ja veteen sinun edestäsi ja ettet sinä kuitenkaan, kuitenkaan koskaan ole pitänyt minua itsesi arvoisena."

"Mutta mikä sinun on?"

"Etkö sinä käsität, että kun nainen pitää niin rajattoman paljon jostakin miehestä kuin minä sinusta, niin tulee viimein hetki, jolloin tämän miehen täytyy tunnustaa nähneensä, minkä arvoinen tämä nainen on, tai vetäytyy hän muuten tuuma tuumalta syrjälle, — ja tulee lopuksi yhtä umpimieliseksi kuin mieskin."

"Umpimielinen? — minäkö? — sinua kohtaan!"

"Oh Börje, *mitä* olen minä saanut yhteistä nauttia sinun kanssasi? Minkätähden olet minun pitänyt erillä äidistäsi?"

"Äidistänikö?"

"Niin. — Minkätähden en minä saa pitää siitä, mistä sinäkin? Minkätähden en saa elää sinun elämäsi, ajatella sinun ajatuksiasi ja toivoa sinun toiveitasi? Minkätähden työnnät minut luotasi nyt, kun minä ihailen sinua enemmän kuin nuo kaikki toiset!"

"Mutta ethän tiedä mitä sanot! Ihaila? Minua!"

"Luuletko mun sokeaksi?" — Marianne sanoi tämän hiljaa, melkein pilkallisesti. Sillä nyt oli voitto saavutettu ja tuo intohimoinen mielenpurkaus mennyt.

"Marianne —," sanoi Börje pitkän vaihiolon jälkeen, "tuntuu kuin minä olisin toinen ja sinä olisit toinen ihminen, kuin ensi kerran tavatessamme."

"Niin, sillä sinä olit hyvin tyhmä, Börje, ja minä olin vielä paljoa tyhmempi," vastasi Marianne rakastettavalla suoruudella.

* * * * *

Koko viikon oli niin kiirettä, että he tuskin ennättivät vaihtaa sanaa keskenään. Pojalle piti saataman uudet vaatteet, puutarha perattaman, peltosaven-ajo pantaman alkuun ja kaikki laitettaman sille

kannalle, että he voivat olla poissa muutamia päiviä.

He eivät matkustaneet junalla, vaan omilla hevosilla ja vaunuilla. Ilma oli kaunis, ja siten kulettiin kuten tahdottiin.

Matka oli ollut herttainen, — ylös aamulla aikaisin, ruokakori hyvästi varustettu, ja heti äsken lehdistyneessä pyökkimetsässä.

Nyt oli tultu Börjen kotiseutuun. Hän tunsu kaikki tiet ja jokaisen talon ja selitti kaikki Mariannelle. Tapansa mukaan ajoi hän itse, ja Marianne istui hänen vieressään. Torsten istui äidin polvelle nojautuen tähän; hän oli nukkunut.

Mariannen mieli oli kummallinen, melkein juhlallinen. Ja Börje oli itse puheliaisuus. Hän huomautti Mariannelle sukuröykkiöitä, joita oli neljä aina yhdessä rypeessä, hän näytteli vuorenhalennaisia, joista meri pilkoitteli, hän käski hänet syvään hengittämään, että tuntisi rehevää, voimakasta ilmaa, — Börjen kotiseudun ilmaa.

"Pian olemme perillä, Marianne."

"Mitähän äiti minusta pitää!"

Marianne ei enää sanonut *sinun* äitisi. Börje huomasi sen, katsahti häneen ja hymyili.

"Äiti osaa sekä nähdä että kuulla."

"Oh, Börje, minä pelkään kuitenkin, — sinun tähtesi." — Hän siveli poskeansa Börjen olkapäähän.

"Sinä!"

Paljon tunnusti tämä yksi ainoa huudahdus.

"Tuolla asui Paulin äiti," sanoi Börje ja näytti pientä huonetta tien vieressä hiljentäen vähä hevosten vauhtia. Paulin muistoon yhdistyneestä vastenmielisyydestä ei ollut enää mitään jällellä. Se oli hävinnyt, — poissa. Todellisuus oli sen syrjäyttänyt.

"Ja tuo pieni talo punaisine seinineen, puitten takana, näetkös — tuolla noin — se on minun kotoni. Tuo valkea talo tuolla kauvempana on veljeni. — Kuinka olen iloinen, kun sinä olet täällä minun kanssani."

Marianne irroitti ainoastaan toisen kätensä ja pisti sen miehensä käsivarrelle, ikäänkuin pitääksensä häntä oikein kiinni.

"Minä takaan, että äiti odottaa," sanoi hän, "ahaa — tuollapa hän onkin!"

Vaunut kääntyivät matalasta portista sisään ja seisautuivat oven eteen.

Yhdellä ainoalla silmäyksellä oli Marianne tarkastanut vieraan, joka tuossa seiso i auringon valossa ja kotikutoisissa vaatteissa suurine, raitaisine esiliinoineen.

Börje ihka elävänä! Torstenista tuli isänsä äidin näköinen, eihän siis muuta voinut kuin pitää hänestä!

Tämän molemminpuolisen tutkistelevan silmäyksen perästä hymyilivät molemmat naiset toisilleen, ennenkuin edes ennättivät tervehtiäkään.

Börje hyppäsi maahan ja auttoi Marianneä alas, joka vielä piteli nukkuvaa poikaansa käsivarsillaan. Ja sitten seisoivat nuo kaksi kilpailijaa silmä vasten silmää, yhteisen suuren, lämpimän luottamuksen yhdistäminä.

He olivat sen ymmärtäneet, lukeneet sen toisiensa silmistä. Siinä ei tarvittu yhtään sanoja.

"Suudelkaa *häntä* ensin," sanoi Marianne katsoen poikaansa. Hänessä oli taikauskoinen luulo, että yhdysside tulisi siten vielä vahvemmaksi. Ja mummo suuteli tuota pientä, sulki sitten sekä hänen että Mariannen vahvoihin, oivallisiin käsivarsiinsa ja työnsi heidät oven sisäpuolelle.

"Noh?" sanoi Börje hänelle riemuitsevin silmin. Hän seisautui silmänräpäykseksi kynnykselle sitä sanoakseen, hän ei voinut odottaa.

"Erinomainen ihminen," vastasi äiti ja pyyhkäisi esiliinansa kulmalla jotain silmistään, "etpä ainakaan liian aikaisin antanut minun häntä nähdä."

Hänen äänessään oli aivan Börjen nyreätä hyväntahtoisuutta.

"Hyväksi on teille ollut, että olette saaneet ikävöidä toisianne näin kauvan," sanoi Börje tehden pientä poikamaista kiusaa.

"Niin kai, kyllä kai niin! — Minä olisin voinut kuolla sillä ajalla, en saanut nähdä häntä, enkä poikaakaan."

"Vai niin, te olette ollut kärsimätön, äiti! — Eimaar, te elätte vielä monta vuotta ja näette vielä paljon, ennenkuin kuolette."

"Minä en kuitenkaan voi nähdä mitään rakkaampaa. Kas niin, käykää sisään nyt!"

Äiti työnsi hänet tupaan pienen, siivon etehisen kautta.

"Parasta lienee antaa pikkuisen maata, kunnes herää itsestään," sanoi hän Mariannelle, "minä olen tämän sisäkamarin varustanut teitä varten. Minä olen tehnyt vuoteen pikkuiselle vaatekoriini; minä luulen sen olevan kylläksi suuren."

Börje seisahtui tupaan ja molemmat naiset astuivat yhdessä sisähuoneeseen, jossa Marianne laski perillisensä tälle määrätylle vuoteelle, joka huomattiin olevan vallan parahultainen.

"Ah, äiti, eikö Börje ollut hyvin paha, kun antoi meidän odottaa näin kauvan, ennenkuin saimme nähdä toisemme?" sanoi Marianne tarttuen anoppimuorinsa käsiin ja katsoen suoraan rehellisiin Börje-silmiin.

"Hämpä lie parhain tietänyt, mikä oli hyvä."

Äidillisen ylpeyden mielestä oli Börje kaikkietäväinen ja kaikkiviisas kuin itse sallimus.

Börjestä oli päivä herttainen. Hän riippui kiinni kotona jokaisessa pikkuseikassa luonteensa koko yksipäisellä rakkaudella, joka vanhaa ja totuttua piti aina lemmellisessä muistossa. Hänestä oli hupaista kuljettaa Marianne kaikkialla, näyttää hänelle kaikkea ja kertoa hänelle kaikesta: lapsuudestaan, äidistään, heidän jokapäiväisestä elämästään, Paulista; hevosista, joilla hän oli ajanut, koirista, joista hän oli pitänyt. Kävely tuntui oikein pyhiinvaellus-matkalta. Ja Marianne oppi tällä tarkastusretkellä tuntemaan hänen menneisyytensä, — itse "alku-Börjen," kuten hän nauraen miestänsä kutsui tässä tilaisuudessa — paremmin kuin jos Börje olisi kokonaisia päiviä kuluttanut kertomiseen.

Ja äiti ruokki heitä skoonelaisilla, tukevilla ruokalajeilla, oluttakin oli hän ennättänyt panna, vaikka se vielä maistui vähä liian nuorelta.

"Jestan poo! äiti luulee varmaankin joulun olevan kaksi kertaa tänä vuonna," sanoi Börje nauraen pöytään istuessaan.

"Ei minulla ole mitään joulua ollut viimeisenä kahtena vuonna," sanoi äiti. Sydämellisin lämpö piileskeli hänen tylyäänisessä vastauksessaan. Hän mahtoi suuresti kaivata poikaansa näinä jouluina.

"Mutta tänä vuonna tulette meille," sanoi Börje.

"Sen teen, jos Jumala suo ja te sen tahdotte."

Hän tunsu itsensä vielä vähä ujoksi Mariannen läsnäollessa, vaikka hän paljonkin hänestä piti. Salaisesti hymyillen huomasi Börje, että äiti aina karttoi Mariannen nimeä eikä kutsunut häntä sinuksi.

Mutta sellainen kyllä menisi ohitse! Börje oli niin iloinen — niin sydämellisen iloinen. Äiti ja Marianne ... sitä kelpasi istua ja katsella.

Marianne arveli, ettei äidin tarvitsisi asua näin yksinään, näin kaukana Börjestä; voisihan hän muuttaa heidän luokseen, jossa Paulin sija vielä oli tyhjänä.

"Siunatkoon, lapsi, sitä en koskaan tahdo!" vastasi vanhus melkein pelästyneenä, "nuoret osaavat kyllä pesää rakentaa yhtä hyvin kuin vanhatkin, vaan he rakentavat semmoisen, joka *heille* sopii, ja vanhat tekevät parhaiten, kun pysyvät paikallaan."

Puolisen jälestä kulkivat Marianne ja Börje ympäri tupaa, jolla aikaa isoäiti istui ja ravitsi silmiään katselemalla oikein sydämen halusta pojanpoikaansa, joka käydä lylleröitsi ympäriinsä upo uudessa koltissaan.

"Ja katsos! Tässä on raamattu, jonka kaltainen Börjelläkin on," huudahti Marianne iloisesti. "Kuinka hyvästi muistan, kun ensikerran kävin Tomtössä! Minä kysyin, oliko hänellä tapana lukea sitä. 'Ei,' sanoi hän, '*mutta äidillä on yhtäläinen*!'"

Melkein huomaamaton hymy vetäytyi äidin kasvoille; hän ymmärsi poikaansa.

"Niin, tuo on minun sauvani ja jalkojeni valo," sanoi hän sitten vakavasti, "minulla ei ole koskaan ollut parempaa turvaa." — Sitten katsahti hän Marianneen. — "Vaan minusta on saman tekevää, mitä te uskotte," lisän hän, "sillä meidän Herramme antaa teille kyllä sen uskon, jota te tarvitsette. Hän ymmärtää asian paremmin kuin minä."

Tässä karkeassa, hyväntahtoisessa suoruudessa oli jotakin, joka Marianneä miellytti enemmän kuin kaikki hyväilyt. Siinä ilmautui vankkuutta, luottavaisuutta — ihan kaikkea.

Kun illalla erottiin, saattoi vanhus vieraansa heidän makuusuojaansa. Pikkuinen uinahteli aivan makeasti korissaan.

"Niin, nukkukaa nyt tekin hyvästi," sanoi hän. "Minä olen tehnyt pehmeän vuoteen sinulle, rakas poikani. Harvoinpa sinua täällä saa nähdä!"

"Ja häntä!"

"Niin; hauskaa oli nähdä teitä."

Börje asetti kätensä eräälle vanhalle pulpetille.

"Tässä, Marianne," sanoi hän, "tässä on minun muinainen minuuteni; tässä säilyttää äiti kaikki minun kirjeeni.

"Niin, vallan totta!" huudahti vanhus ja pisti kätensä taskuunsa, "minä olen ajatellut ... minä olen ajatellut, että Marianne" — nimi ei tahtonut tulla hänen huuliltaan, — "minä tarkoitan, että häntä huvittaisi lukea sinun kirjeitäsi. Minä olen ne pannut järjestykseen numeron jälkeen." Hän veti avaimen esiin, jonka antoi Börjelle.

Marianne ei voinut mitään sanoa. Tämmöinen menettely poikansa vaimoa kohtaan oli niin liikuttavan hienotunteinen, että Mariannella ei ollut sanaakaan sen varalle. Tätä oli ajatellut tuo sivistymätön talonpoikaisvaimo, — ajatellut ihan itsestään!

He puristivat toisiensa käsiä. Ei yhtään tarpeettomia hellyyden osoituksia! Sellaiset eivät Börjen äitiä miellyttäneet, vaan he olivat ymmärtäneet toisensa, ja tässä oli se side, joka ei ollut katkeava.

Kun Marianne oli jäänyt yksin Börjen kanssa, meni hän hänen luokseen.

"Börje, kuinka *voit* sinä pitää minua kaikesta tästä erilläni ja luulla sen olevan parasta?"

"Se oli hyödyllistä."

"Mutta semmoista umpimielisyyttä!"

"Semmoinen on minun luonteeni."

"Kaikkiako kohtaan?"

Marianne hymyili vähä. Yksi poikkeus oli ollut, — hän, joka nuo kirjeet oli saanut.

"Minusta on ollut hauskaa nähdä sinua täällä, — tässä vanhassa keskuudessa, josta minä paljon pidän," sanoi hän, "sen täytyi sulaa yhteen nykyisen kanssa. Ja nyt se on tehty, rotko on täytetty. Tule istumaan, Marianne. Minä olen hävennyt olla se kuin olen, nyt ei ole laita enään niin."

Hän talutti Marianneä vanhanaikaisilla patjoilla päällystetylle seinärahille istumaan, vaan tämä ottikin pienen jakkaran ja asettui vastapäätä miestänsä. Hän taisi näin paremmin katsella Börjeä kasvoihin istuessaan kyynäspäät tämän polvilla ja nojaten leukaansa käsiä vasten.

"Kun on antanut parhaan, niin ei tarvitse säästää pikkumurusia," sanoi Marianne hymyillen, "kun olemme nyt puheisiin päässeet, niin sano mulle, mitä sinä teit kaupungissa niin usein; minä olen ollut hirmuisen utelias."

Börje punehtui ensin, vaan rohkaisi sitten mielensä.

"Minä olen lukenut kieliä," sanoi hän. "Huh, eipä se käynyt vallan voimien ylitse. Mutta kuinka minä pelkäsin sinun saavan siitä tietoa."

"Miksikä sitten?"

"Olihan ikäänkuin häpeällistä alkaa minun ijjälläni vielä koulupojan tavoin; ja sitten minä pelkäsin,

etten onnistuisi."

"Sinun sydämesi on ylpeä — kuules! Se juuri tekee sinun niin umpimieliseksi. Sinä pelkää, että sinun tarvitsee antaa perää jollekulle."

"Ehkä. — Minä olen aina luullut olevani nöyrä. Minä olen aina ollut valmis tunnustamaan toisten etevämyyttä; mutta minä olen asettunut sitä vastaan," sanoi hän miettien. "Sinä väitit eräänä iltana minun olevan kunnianhimoisen; minä olen sitä sittemmin ajatellut. En tiedä, onko se totta. Vaan sen tiedän, että minullakin on pyrintöjä ja että minäkin tahtoisin saada — niin, en tahdo sanoa *valtaa*, sillä en minä tahdo tulla huomatuksi, — mutta minä tahtoisin tuota, jonka avulla voi ikäänkuin ojentaa kättänsä ja tuntea niissä ohjakset. Sitä ehkä kutsutaan vaikutukseksi. Minä tunnen vaan kuin tahtoisin tämän käteni olemaan vahvan, — jäykän ja vahvan. Tahdon tuntea, etten ole tullut maailmaan saamatta mitään aikaan. Minä tahdon *kokonaan* täyttää minulle uskotun paikan, vaan minä en halua mitään muuta. Jos sitä kutsut kunnianhimoksi, niin olen kunnianhimoinen."

"Ja se on jo hyvin vanhaa," jatkoi Börje tyynesti, "se on aina pyrkinyt eteenpäin. Vaan minä en ole ollut vapaa. Isä piteli rahoja, ja hänellä oli valta. Minun sisuni kuohuu, kun häntä ajattelen. Onko kellään oikeutta kukistaa ihmistä sillä tavalla ja pidättää häntä edistymästä, kuin hän teki minulle! — Ja niin on laita ollut — ahdistusta aina. Tuo tapaus viimeksi Paulin kanssa puhalsi tulen enemmän hehkumaan. Sillä silloin täytyi minun koko voimallani ryhtyä jonkun kimppuun, etten olisi tullut vallan hupsuksi. Minulla ei saanut olla aikaa tuntea mitään. Täytyi vaan vaientaa sydämensä ääntä, pitää ajatuksensa jänteessä, katsoa eteensä eikä taaksensa. Tuo kokonaan, tuo — eitä jotain semmoista saattoi tapahtua, — että minä olisin paljas nolla, tyhjiys, siinä oli nöyryytys semmoinen, että minä olisin voinut... Se oli potkaus, josta päästäkseni minun täytyi hankkia itselleni hyvitystä vaikka millä hinnalla! Sinä et voi uskoa, kuinka sellainen voi minua kiihottaa! Se on kuin oas, kuin kirveltävä tunne minun rinnassani, se ei anna minulle rauhaa yöllä eikä päivällä, vaan ajaa minua työhön. Kuinka toisenlainen Börje minä olen kuin se, jonka kanssa sinä olit yhdessä kaksi vuotta sitten! Ihmeellistä on nytkin katsella taaksensa. Ja ulkonaisesti, ehkei kuitenkaan näy mitään erotusta. — Mutta kirjeissä tuolla on koko kehityshistoria. Äiti on samaa puuta kuin minäkin; hän on ymmärtänyt minua."

Marianne tunsu piston sydämessään. Niin, kuinka vaiherikas tämä kehitys mahtoi olla, arvasi hän nyt katsellessaan noita viisaita kasvoja joissa ankara hillitsemisvoima ja sitkeä into kuvastui joko juonteessa.

"*Yhtä* ainoata en ole koskaan sanonut äidille. En koskaan selittänyt."

Syntyä äänettämyys.

"Sinä olit sanomaisillasi jotakin ennen, jonka johdosta olit kahdella päällä," sanoi Marianne.

"Niin minä tahdon vastata erääseen toiseen kysymykseesi, jonka myös teit eräänä iltana: minkätähden kielsin heitä äänestämästä minua valtiopäivämieheksi. Niin, — näetkös — minä en ole valmis vielä. Minä en tahdo eritä tasaisesta työstäni. En nyt. Tilaa on kehitettävä. Taloudellisen kantani pitää olla sellaisen, ettei se estä minua, ja sitten ... ja sitten täytyy minun nähdä vähän enemmän maailmaa. Sille ihmiselle, joka ei ole saanut muita tietoja kuin mitä hänen ikäänkuin keksillä on täytynyt haalia itselleen ilman toisten apua, ja jonka kehitys ihmisenä on suurimmaksi osaksi kirjaviisautta, sille ovat mielestäni matkat suurena oikotienä sivistykseen. Minussa on vastustamaton tiedonhalu. Minä olen aina kadehtinut Paulia. Minä tahdon myös päästä näkemään. Vaan minä katselen luullakseni toisilla silmillä kuin hän, ja minulla luullakseni on toisenlainen säästö kotiin tullessani kuin hänellä. Tahdotko tulla mukaan — Marianne? Tahdotko jakaa kanssani? Tahdotko, että olemme kahden kaikessa? — kahden katselemme ja käsitämme ja tuomitsemme ja luemme, — kahden autamme toisiamme kaikissa?"

Vastausta ei tarvittu. Mariannen kädet olivat vaipuneet Börjen polville ja olivat ristissä siinä. Hänen silmänsä tähytelivät ulos avaruuteen, kuin olisi hän siellä nähnyt pitkän, aavan tulevaisuusmaiseman.

Iloja ja suruja oli tuleva toisensa perästä vaihdellen, onnen rauhaa ja kovia aikoja. Sen hän nyt tiesi. Hänen elämänsä näyttäisi kuin muidenkin ihmisten; ei romantilliselta eikä satumaiselta, vaan todelliselta ja jokapäiväiseltä. Mutta Börje oli hänelle niin rakas, että hän olisi voinut laskeutua polvilleen hänen eteensä; olisi voinut painaa hänen käsiään silmilleen tuntiessaan itsensä ylenmäärin onnelliseksi hänen omanaan; hänen, ilon auringon paisteessa tai pimeinä hetkinä, hänen suuressa ja pienessä, — aina, kun he vaan rakastivat toisiansa.

VIITESELITYKSET:

[1] Mitä hyvää, miellyttävää ja onnellista on.

[2] Paremminkin voi yksinään kuin huonossa seurassa.

[3] Englantilainen nimitys neitosten kunniaksi pidetylle puheelle. Suom. muist.

[4] Iduna oli nuoruuden jumalatar pohj. jum.-tarustossa; hänellä oli kultaisia omenoita, jotka tekivät jumalat ikuisesti nuoriksi. Suom. muist.

[5] Hyvänä ystävänä.

[6] *Sensitiva* on kasvin nimi, joka vetää lehtensä kokoon, kun sitä koskee. Suom. muist.

[7] Vanha toveri.

[8] Älä koske minuun; erään kasvin nimi. Suom. muist.

[9] Pygmalion oli sadun mukaan Kypron kuningas ja sen ohessa taitava kuvanveistäjä; hän teki, kun ei löytänyt ketään mieleistään tyttöä, naisen kuvan norsunluusta ja rakastui siihen niin, että pyysi sille henkeä rakkauden jumalalta Venukselta, joka hänen pyyntönsä täyttikin, jonka jälkeen hän otti tytön puolisokseen. Suom. muist.

[10] Olkaa varuillanne, armaani!

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MARIANNE-ROUVA: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.